

FUNDAMENTA LINGUÆ GERMANICÆ

à præstantissimo Linguarum

MAGISTRO

MATTHIA KRAMER

Italicè proposita,

Nunc

Plurium commoditati &
utilitati

Latinè reddita,

Et suis locis à doctrina Italica
ad Latinam accommodata, ac
novis Observationibus aucta

Ab

ANDREA FREYBERGER,

Societatis JESU Sacerdote.

TOMULUS I. -11

Constans Partibus I. II. III. IV.

CUM LICENTIA ORDINARII.

Pragæ, apud Matthiam Adamum Höger,
Archi-Episcopalem Typograph. 1733.

THE
JOURNAL
OF
THE
AMERICAN
MEDICAL ASSOCIATION

A PUBLISHED WEEKLY
MAY 1910
MATTATHIA KRAMER

PHILADELPHIA
JULY 1910

RECEIVED
JULY 1910

ANDERSON & FREYBERGER
PHILADELPHIA

THE
JOURNAL
OF
THE
AMERICAN
MEDICAL ASSOCIATION

Page 1
Published by the American Medical Association
1515 North Dearborn Street, Chicago, Ill.

AD QUENDAM

De Libro, cui Titulus
Fundamenta Linguae Germanicae.

Hunc librum dicis pro Te non posse valere.
Audio. Nec pro te scriptus, amice,
fuit.

Sunt alii, quibus hinc ingentia commoda crescent,

Et sine Te fructus hac bona causa feret.

Siquae neges, aliis etiam prodesse? repono:

Quid dicant alii, Te neque scire velim.

Perge, mane trivio natus, trivioque dicatus,

Hic procul à trivio dum liber ire docet.

Scribes, conscribes, chartas maculabis, & alter

Dicet: Germani Nomen inane refers.

Dogmata qui nōrunt, noscent ex ungue leonem, &

Voce vel ex una Te nihil esse scient.

Est aliud Latiam, est aliud connectere vocem,
Quae de Germano fonte bibenda fluit.

Hinc videas miseros, fœdum! Germanica passim
Syntaxis Latiae subdere verba iugo.

Syntaxis Latia est illis, Germanica Verba;

Nil nisi scriptorum monstra nefanda parant.

Cujus

*Cujus id à vitio est? multorum; quando nec
ipsi,*

Quæ possint alios rite docere, sciunt.

Ludi, quod dico indignans, persæpe Magistri,

In Lingua patria qui nihil artis habent,

Sordescunt, sordere sinunt, puerosque recentes

Ad Latæ mittunt limina prima Scholæ.

*Qui neque correctè scribunt sua nomina,
quique*

Nil nisi sunt pulles, embryo, vappa, nihil:

Quid facias istis? crescunt, errando senescunt,

Et sic errorum longa catena manet.

*Corrige dum potis es, lege dogmata, quisquis
in isto*

Pulvere versari non sinè laude cupis.

INDEX

INDEX

Titulorum totius Operis.

PARS I.

De Litteris & Syllabis, earum-
que Pronunciatione, & Lectione.

Lectio I. De Litteris Germanicis. *pag.* 5.

Lectio II. De Pronunciatione Litterarum
supradictarum, & Syllabarum inde re-
sultantium. 7.

Lectio III. De Diphthongis. 34.

Lectio IV. De Pronunciatione quarundam
quasi syllabarum, quæ cæteris magis dif-
ficiles accidunt Italis, secundum diversas
ipsorum Dialectos; ubi & monebitur, si
quid occurrerit, quod Latinos nōsse o-
porteat. 34.

Lectio V. De Accentibus 41.

X

PARS II.

PARS II.

CONTINENS

Dictionary Radicum, five Vocum radicalium Linguae Germanicae.

Præcognitiones Generales & Speciales. 42.

DICTIONARIUM

Vocum Radicalium Germanicarum. 47.

PARS III.

De Nominibus, & eorum Accidentibus in genere.

SECTIO I.

De Derivatione Nominum Germanicorum Primitivorum, sive de Artificio faciendi ex Primitivis Derivata diversarum significationum. pag. 162.

Lectio I. De prima terminatione Accidentalium Nominum Germanicorum, quæ est -bar. 164.

Lectio II. De secunda, quæ est -e/ 167.

Lectio III. De tertia, quæ est -el. 169.

Lectio IV. De quarta, quæ est -en. 171.

Lectio V. De quinta, quæ est -er. 173.

Lectio VI. De sexta, quæ est -ern. 182.

Lectio VII.

Lectio VII. De septima, quæ est -ey.	183.
Lectio VIII. De octava, quæ est -hafft.	197.
Lectio IX. De nona, quæ est -heit-	189.
Lectio X. De decima, quæ est -icht.	190.
Lectio IX. De undecima, quæ est -ig-	192.
Lectio XII. De duodecima, quæ est -in-	
-	198.
Lectio XIII. De decima tertia, quæ est -inn	
seu in.	199.
Lectio XIV. De decima quarta, quæ est -isch	
& quandoque -sch.	203.
Lectio XV. De decima quinta, quæ est -feit.	
-	207.
Lectio XVI. De decima sexta, quæ est -lein.	
-	212.
Lectio XVII. De decima septima, quæ est	
-lich.	215.
Lectio XIII. De decima octava, quæ est -ling.	
-	221.
Lectio XIX. De decima nona, quæ est -nûß.	
-	226.
Lectio XX. De vigesima, quæ est -sal.	227.
Lectio XXI. De vigesima prima, quæ est	
-sam.	229.
Lectio XXII. De vigesima secunda, quæ est	
-schafft.	231.
Lectio XXIII. De vigesima tertia, quæ est	
-thum vel -tuhm.	234.
Lectio XXIV. De vigesima quarta, quæ est	
-ung.	236.
Lectio XXV. De Derivatione Vocum exter-	
narum,	

narum, seu ab aliis Linguis acceptarum,
& germanizatarum, seu Civitate apud
Germanos donatarum. - 242.

SECTIO II.

*De Compositione Vocum Germanicarum
simplicium, sive de Artificio facien-
di composita variarum significatio-
num.* - - - 247.

Lectio I. De Compositione duorum Vocabu-
lorum in genere. - 248.

Lectio II. De prima Forma Compositionis
duorum Vocabulorum Germanicorum.

- - - 251.

Lectio III. De secunda forma, 253.

Lectio IV. De tertia forma. 260.

Lectio V. De quarta forma. 261.

Lectio VI. De quinta forma. 263.

Lectio VII. De sexta forma. 265.

Lectio VIII. De septima forma. 266.

Lectio IX. De octava & ultima forma Com-
positionis Vocabulorum Germanicorum

- - - 268.

Lectio X. Directiones & Regulæ generales
de Compositione duorum aut plurium
Vocabulorum Germanicorum. 300.

Lectio XI. De Accentu Nominum Germa-
nicorum. - 312.

SEC-

SECTIO III.

*De Generibus Nominum Germanico-
rum.* - - - 315.

Lectio I. De Generibus Vocum Germanica-
rum generaliter. - 315.

Lectio II. Regulæ speciales ad cognoscen-
dum Genus omnium Nominum Substan-
tivorum, Appellativorum, vel Commu-
nium, Radicalium tamen, seu Primiti-
vorum, ex terminationibus suis secun-
dum ordinem Alphabeticum. 317.

Lectio III. Regulæ speciales ad cognoscenda
Genera Nominum Substantivorum Deri-
vatorum, ex eorum terminatione & ori-
gine. - - - 349.

SECTIO IV.

*De Motione, Compositione, Pluralisa-
tione, Definitione, seu Articulatione,
& Declinatione Nominum Ger-
manicorum.* - - - 356.

Lectio I. De Motione Nominum tam Sub-
stantivorum quàm Adjectivorum. 356.

Lectio II. De Diminutione Nominum Ger-
manicorum. - - - 362.

Lectio III. De Comparatione. id est eleva-
tione aut depressione Nominum Adje-
ctivorum per certos gradus. 363.

Lectio IV. De Formatione Numeri Pluralis
à singulari. - - 371.

Lectio V. Formatio Numeri Pluralis Nomi-
num Substantivorum generis foeminini.
- - - 377.

Lectio VI. Formatio Numeri Pluralis Nomi-
num Substantivorum generis Neutrius.
- - - 381.

Lectio VII. Quomodo literæ Radicales *a / o /*
& *u* Nominum singularium in Plurali
quandoque mutantur in *ā / ō /* & *ū*. 390.

Lectio VIII. De illis Nominibus, quæ non
sunt in usu nisi in Numero Singulari, vel
vicissim in Plurali : & de Formatione Nu-
meri Pluralis in Nominibus Adjectivis &
Participiis. - - 396.

Lectio IX. De Definitione, five Articula-
tione Nominum Germanicorum. 399.

Lectio X. De Formatione Casuum, seu De-
clinatione Nominum Germanicorum.
- - - 402.

Lectio XI. Modus cognoscendi, ad quod-
nam Schema Declinationum ex tribus his
positis pertineat, seu ad quale uniuscu-
jusque Paradigma accommodari debeat
unumquodque Nomen Substantivum
Germanicum? - - 408.

Lectio XII. De Declinatione Nominum Ad-
jectivorum. - - 411.

Lectio XIII. Modus, quo Germani expri-
munt, seu formant Casus Nominum
Sub-

Substantivorum tam Propriorum, quàm
Communium, seu Indefinitorum. 415.

PARS IV.

De Pronominibus.

- Lectio I. De Pronominibus Germanicis in
genere. - - - 417.
Lectio II. De Pronominibus Personalibus.
- - - 418.
Lectio III. De Pronominibus Possessivis.
- - - 421.
Lectio IV. De Pronominibus Demonstrativis.
- - - 423.
Lectio V. De Pronominibus Interrogativis.
- - - 425.
Lectio VI. De Pronominibus Relativis. 427.
Lectio VII. De Pronominibus Indefinitis &
Universalibus. - - 430.
Lectio VIII. De Numeris Germanicis. 432.

Fundamentorum Linguae Ger-
manicae

PARS V.

De Verbis Germanicis, & eorum
Accidentibus generaliter, & spe-
cialiter. 435.

SECTIO I.

De Derivatione Verborum Germanicorum, & quâ ratione ex Verbis Primitivis & Radicalibus formari possint Derivativa. - 437.

Lectio I. Significationes & Exempla Verborum Derivatorum terminatorum in -en.

- - - 438.

Lectio II. in -elen. - 443.

Lectio III. in -eren. - 445.

Lectio IV. in -engen / -einen / vel -leinen.

- - - 446.

Lectio V. in -iren. - 448.

SECTIO II.

De Compositione Verborum Germanicorum. - 451.

Lectio I. De Præpositionibus servientibus ad formandum aliquod Compositum in genere. - 453.

Lectio II. De Verbis Compositis, & eorum Significatione in specie: & primò de iis, quæ sunt Composita ex Præpositione separabili -ab. - 456.

Lect. III. ex Præpositione separabili -an. - 469.

Lectio IV. ex Præpositione separabili -auf. - 479.

Lectio V.

Lectio V. Cum Præpositione separabili -aus.	493.
Lectio VI. Cum Præpositione inseparabili -be.	509.
Lectio VII. Ex Præpositione separabili -bey.	525.
Lectio VIII. Cum Præpositione separabili -dar.	527.
Lectio IX. Cum Præpositione separabili, & aliquando etiam inseparabili -durch.	528.
Lectio X. Cum Præpositione separabili -ein.	537.
Lectio XI. Cum Præpositione separabili empor.	549.
Lectio XII. Ex Præpositione inseparabili -ent.	549.
Lectio XIII. Habentium Præpositionem inseparabilem -er.	557.
Lectio XIV. Cum Præpositione separabili -fehl.	568.
Lectio XV. Cum Præpositione separabili -fort.	569.
Lectio XVI. Cum Præpositione separabili -für.	573.
Lectio XVII. Cum Præpositione inseparabili -ge.	573.
Lectio XVIII. Cum Præpositione separabili -heim.	581.
Lectio XIX. Cum Præpositione separabili -her.	583.

Lectio

Lectio XX.	Cum Præpositione separabili	
-hin.	-	586.
Lectio XXI.	Cum Præpositione inseparabili	
-hinter.	-	589.
Lectio XXII.	Cum Præpositione separabili	
-loß.	-	590.
Lectio XXIII.	Cum Præpositione insepara-	
bili -mis.	-	592.
Lectio XXIV.	Cum Præpositione separabili	
-mit.	-	593.
Lectio XXV.	Cum Præpositione separabili	
-nach.	-	595.
Lectio XXVI.	Cum Præpositione separabili	
-nieder.	-	599.
Lectio XXVII.	Cum Præpositione separabi-	
li & inseparabili -über.	-	600.
Lectio XXVIII.	Cum Præpositione insepa-	
rabili -ver.	-	608.
Lectio XXIX.	Cum Præpositione separabili	
& inseparabili -um.	-	631.
Lectio XXX.	Cum Præpositione separabili	
& inseparabili -unter.	-	635.
Lectio XXXI.	Cum Præpositione separabili	
-vor.	-	638.
Lectio XXXII.	Cum Præpositione separabi-	
li -weg.	-	643.
Lectio XXXIII.	Cum Præpositione separa-	
bili -wieder.	-	646.
Lectio XXXIV.	Cum Præpositione insepa-	
rabili -wieder.	-	648.
		Lectio

Lectio XXXV, Cum Præpositione insepara-	
bili -ger.	649.
Lectio XXXVI, Cum Præpositione separa-	
bili -gu.	655.

SECTIO III.

De Compositione Verborum. 663.

Lectio Unica. De Præpositionibus seu Particulis Componentibus, Compositis seu Adverbialibus, & de significatione Verborum, quæ cum iis componuntur. 663.

SECTIO IV.

De Conjugatione Verborum Germanicorum.

Lectio I. De Conjugatione Verborum in genere: in specie autem Verborum Auxiliarium. 699.

Lectio II. Paradigma sive Modus integræ Conjugationis Verbi Regularis Activi, & Neutro-Activi Germanici. 705.

Lectio III. De Germanicis Verbis Irregularibus vel Anomalis. 717.

Lectio IV. Paradigma Conjugationis Verbi Germanici Passivi. 751.

Lectio V. Paradigma Conjugationis Verbi Reciproci Germanici. 755.

Lectio VI. Paradigma Conjugationis Verbi Germanici compositi cum præpositione, vel

vel particula componente separabili.

760.

Lectio VII. Conjugatio Verbi Germanici
Compositi ex Præpositione seu particula
componente inseparabili.

769.

Lectio VIII. De Verbo Impersonali Germani-
co, & ejus Conjugatione.

769.

SECTIO V.

*De Adverbiis, Interjectionibus, Præ-
positionibus, & Conjunctionibus.*

Lectio I. De Adverbiis.

780.

Lectio II. De Interjectionibus.

801.

Lectio III. De Præpositione.

803.

Lectio IV. De Conjunctione.

805.

Fundamentorum Linguae Ger-
manicae

PARS VI.

De Syntaxi, seu Constructione
Germanica.

SECTIO I.

*De Constructione Germanica in gene-
re: & in specie de Constructione No-
minum.*

Lectio I. De Constructione Germanica in
genere.

809.

Lectio

Lectio II. De Constructione, Imò Articuli
cum Nomine Substantivo: deinde verò,
unius Nominis Substantivi cum altero
Substantivo ejusdem significationis. 815.

Lectio III. De Constructione Nominis Sub-
stantivi, Pronominis Personalis &c. cum
Nomine Adjectivo - 826.

Lectio IV. Constructio Nominis Substantivi
cum altero Substantivo differentis signi-
ficationis. - 831.

SECTIO II.

*De Constructione Pronominum Perso-
naliaum, Possessivorum, Demonstra-
tivorum, Interrogativorum, Relati-
vorum, & Indefinitorum.*

Lectio I. Constructio Pronominis Personalis
in Nominativo, cum Nomine, & cum
Verbo. - 835.

Additio. De modo & formulis civiliter lo-
quendi apud Germanos. 848.

Lectio II. Ordo Constructionis Pronomi-
num Personalium in casibus obliquis,
id est, Dativo, Accusativo, Ablativo &c.
dum hi casus à Verbo reguntur. 755.

Lectio III. Constructio alicujus Pronominis
Possessivi cum Nomine. 863.

Lectio IV. Constructio Pronominis Demon-
strativi cum Nomine, 867.

Lectio

- Lectio V. Constructio Pronominis Interrogativi cum Nomine. - 875.
Lectio VI. Constructio Pronominis Relativi cum Nomine & sine Nomine. 877.
Lectio VII. De Particulis Relativis Italicis *ci*, (*vi*) & *ne*, & quomodo hæc in Lingua Germanica aptè reddantur. 886.
Lectio VIII. Constructio Pronominis Indefiniti cum Nomine, & sine Nomine. - 895.
Lectio IX. De Constructione Numerorum apud Germanos. - 901.

SECTIO III.

De Usu Modorum & Temporum Verborum Germanicorum. 905.

- Lectio I. De Usu particulari Modi Indicativi. - 906.
Lectio II. De Usu particulari Modi Coniunctivi. - 907.
Lectio III. De Usu particulari Modi Infinitivi. - 908.
Lectio IV. De speciali Usu Participiorum. - 920.

SECTIO IV.

Constructio Verbi cum Nomine vel Pronomine in Nominativo, Genitivo, Dativo,

*Dativo, Accusativo, Itèm: cum
Verbo in Infinitivo, &c.*

- Lectio I. Constructio Verbi cum Nomine vel
Pronomine in Nominativo. 942.
Lectio II. Constructio Verbi cum Nomine
vel Pronomine in Genitivo. 945.
Lectio III. Constructio Verbi cum Nomine
vel Pronomine in Dativo. 951.
Lectio IV. Constructio Verbi cum Nomine
vel Pronomine in Accusativo. 952.
Lectio V. Constructio Verbi cum duobus ca-
sibus. - 954.
Lectio VI. Constructio Verbi unius cum al-
tero Verbo Modi Infinitivi. 962.
Additamentum. De Constructione Verbi Im-
personalis apud Germanos. 969.

SECTIO V.

*De Constructione 1. Præpositionis cum
Nomine, aut Pronomine solo. 2.
cum Pronomine solo. 3. cum Verbo
in Infinitivo.*

- Lectio I. De Constructione Præpositionum
Germanicarum cum Nomine vel Pro-
nomine, quoad earum regimen. 973.
Lectio II. Constructio Præpositionum Ger-
manicarum, cum Abbreviatione Articuli,
& Affixione illius in fine Nominis vel
Pro-

Pronominis post Præpositionem sequen-
tis. - - - 984.

Lectio III. De Constructione Præpositio-
num Germanicarum, quoad earum si-
gnificationem & applicationem Tropi-
cam, seu figuratam, - 992.

Lectio IV. Constructio Præpositionis cum
uno Pronomine solo, id est, cum aliquo
Interrogativo, Demonstrativo, & Rela-
tivo Indefinito. Itèm de particulis com-
positis ex aliqua præpositione, & uno ex
dictis pronominebus. 994.

Lectio V. Præpositionis cum Verbo in Inf-
nitivo. - - 1013.

Lectio VI. Verbi vel Nominis cum Adverbio.
itèm cum Interjectione. - 1027.

Lectio VI. Constructio Conjunctionis cum
aliquo Nomine, vel cum Verbo. 1041.

Lectio VIII. Constructio certarum Con-
junctionum Copulativarum, und / oder /
so wohl als / nicht allein / sondern auch &c.
& elegans illarum usus, quem habere
possunt in copulatione duarum vel plu-
rium vocum, dum voces tales eandem
habent Terminationem, Derivationem,
vel Compositionem, - 1052.

SEC-

SECTIO VI.

Ordo Constructionis sensuum & sententiarum.

Lectio I. De Constructionum specie, & de Ordine naturali & artificiali partium Constructionis in genere. 1060.

Lectio II. Regularis Dispositio Vocum, & partium Sententiæ alicujus Affirmativæ Simplicis & Absolutæ. 1056.

Lectio III. Regularis Dispositio seu Coordinatio Vocum Sententiæ simplicis Conjunctivo-Affirmativæ. 1070.

Lectio IV. Dispositio regularis Vocum Sententiæ Negativæ, five ea sit Absoluta, five Conjunctiva. 1078.

Lectio V. Dispositio Regularis Sententiæ seu Constructionis Interrogativæ, five Affirmativa sit, five Negativa. 1080.

Lectio VI. Dispositio Regularis Sententiæ Absolutæ, cujus Verbum est compositum ex una præpositione, & particula componente separabili, five dicta Sententia sit Affirmativa, five Negativa. 1801.

Lectio VII. Dispositio Regularis Sententiæ, in qua sunt duo casus: unus Dativus, & alter Accusativus: vel etiam duo Accusativi. 1084.

Lectio VIII. Regularis Dispositio duorum Casuum, quorum vel unus est Nominativus,

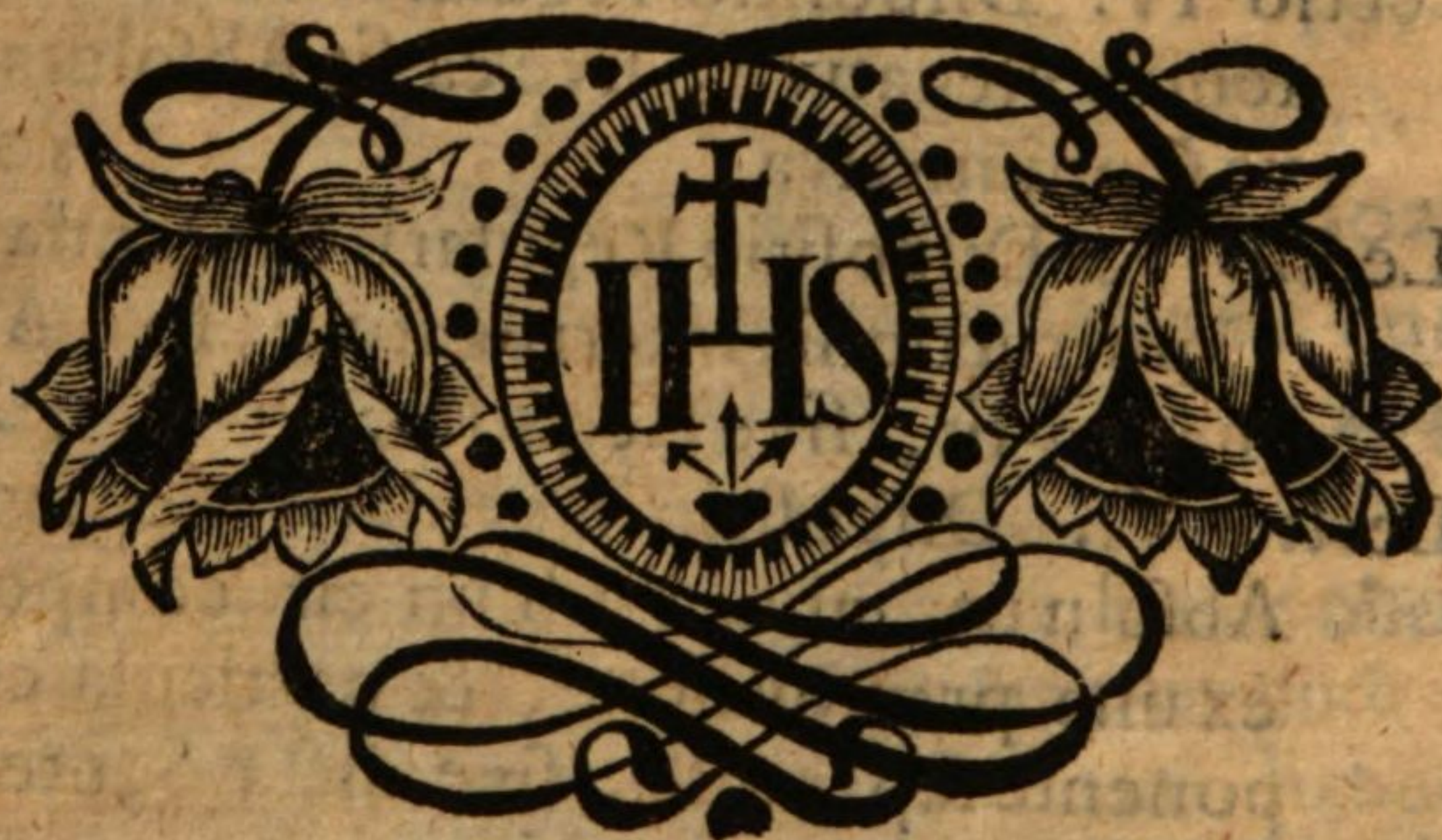

nativus, & alter Genitivus : vel unus Nomi-
uativus, & alter Dativus : vel unus Accu-
sativus, & alter Genitivus. 1088.

Lectio IX. Dispositio seu Regularis Constru-
ctio Sententiæ Compositæ, seu Redupli-
catæ. 1090.

Lectio X. Constructio sententiæ circumstan-
tiatæ per interpositionem aliarum phra-
sium, diversorum Epithetorum, Adjun-
ctorum &c. 1101.

Lectio XI. De Constructione Periodi, 111.

PROLO-

PROLOQUIUM DE LINGUA GER- MANICA IN GENERE.

Cum in genere de Lingua quadam, de ejus Grammatica, Dictionariòve tractatur, non fit sermo nisi de illa, quâ utuntur Litterati in Scholis, Authores in Libris, Oratores in Pulpitis, Concionatores in Cathedris, Legati in Comitiiis, Confiliarii in secretis Deliberationibus, Aulici in Aula, Causidici in Foro, Patrii in Curia, Mercatores in Negotiis, & in Conversatione nobiliores Personæ. Idcirco cùm dicimus exempli gratiâ: *Lingua Italica*, in supradictò sensu (idem est de Gallica, Hispanica, &c.) non intelligimus Linguam aliquam vitiosam & corruptam popularis turbæ Venetæ, Bergomatis, Brescianæ, Bononiensis, Genuensis, Neapolitanæ, aut similium, neque etiam plebis seu Florentinæ,

A

rentinæ,

rentinæ, seu Romanæ quâ talis, sed de illa insignium hominum Lingua, quam vocamus *Toscanam*, vel *Toscano-Romanam*. Sic igitur per Linguam *Germanicam*, seu *Alemannicam*, de qua nunc tractare proposuimus, non intelligitur quælibet Dialectus quorumvis populorum, qui Germani vel Alemanni vocantur, sed Lingua illa Magistra & Originalis, quâ gloriantur personæ qualificatæ in Imperio Romano-Germanico, & quæ cum speciali prædicato vocatur: *Lingua alta Germanica*: die *Hochteutsche Sprach*; quæque meliore titulo vocari posset die *Reichs Sprach* / oder: die *Teutische Sprach*. Hinc Grammatica Germanica nîl aliud est, quàm ars in lingua sic dicta purè loquendi & scribendi. Ad quam impossibile est pervenire finè aliqua directione Grammaticali, tam Exteris, quàm etiam hominibus ejusdem Germanicæ Nationis.

Priusquam verò hanc materiam ingrediamur, supponendum est tanquam
veritas

veritas indubitata, quòd vera *Lingua*
alta Germanica, seu *Imperialis* sic di-
cta, non sit nata ex corruptione cujus-
quam alterius Linguae, uti sunt Galli-
ca, Italica, Hispanica, &c. sed sit Lin-
gua *Originalis*, primitiva, creata à
DEO post universale Diluvium occa-
sione Babylonicæ turris, & infusa A-
schenez (Gen. 10. v. 3.) filio Gomer,
filii Japhet, filii Noë, ejusque Descen-
dentibus propria facta. Fuit verò se-
cundùm opinionem eruditiorum Rab-
binorum Aschenez Pater & Caput
omnium Germaniæ Populorum. Ori-
ginalis inquam est, quemadmodum
Hebræa & Græca, fundata in determi-
nato numero Vocum Primitivarum,
quæ *Radices*, *Themata*, seu *Voces Ra-*
dicales vocantur, unde postea per ad-
junctionem certarum Syllabarum, di-
ctarum *Accidentalium*, consurgere
potest infinita quædam series *Deriva-*
torum, & per artificiosam conjunctio-
nem duorum aut plurium vocabulo-
rum, obstupescendus exercitus *Com-*

positorum & Decompositorum, præditorum significatione & energiâ admirabili, aptorûmque implere volumina vigintiquinque in folio. Ob similes prærogativas Lingua Germanica haud dubiè ditior est quàm Hebraica, habilior & commodior quàm Græca, magis fortis & significativa in suis expressionibus quàm Latina, magis majestuose & gravis quàm Hispanica, magis nitida & elegans in suis teneritudinibus, subtilitatibus, jocis & leporibus quàm Gallica, magisque regulata in suis Conceptibus quàm Italica: quantumvis unicuique istarum non desint suæ etiam propriæ elegantix.

Nunc ergo hanc elegantem Linguam (quæ ex defectu talium, qui eam ex fundo discentibus tradere possent, visa est barbara, stupida, fastidiosa, vilis, obscura, & captu impossibilis) per gratiam DEI cum omni brevitate, facilitate, & claritate tractabimus, ejusque, si paululùm patiens fuerit Lector, mysteria aperiemus.

PARS

5

PARS I.

DE

LITTERIS ET SYLLABIS,
EARUMQUE PRONUNCIATIONE ET LECTIONE.

LECTIO I.

De Litteris Germanicis.

I.

Germani scribunt ut loquuntur, & loquuntur ut scribunt; eorumque syllabæ & vocabula retinent ordinariè sonum naturalem, quem habent litteræ ex quibus componuntur, sine alteratione, reduplicatione, vel omissione ullius.

2. Tota sphaera Linguae Germanicae volvitur & revolvitur circa axem viginti sex litterarum, quarum figurae, soni, & nomina sunt, ut sequitur.

A 3

abc

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s
 a b c d e f g h i j k l m n o p q r s
 t u v w x y z.
 t u v w x y z.

Majuscula sive Capitales.

A B C D E F G H I J K L M N
 O P Q R S T U V W X Y Z.

Nota. *Ad condiscendum elegantem characterem Germanicum, tam Cursivum, quàm Cancellariæ, quem vocant, & Majusculum, servient libri exemplorum cupro insculptorum, & inde chartæ impressorum, qui in variis Civitatibus Germania, & præsertim Norimbergæ venduntur.*

3. Ab infantibus cùm discuntur, & seorsim leguntur, pronunciantur sic:

a / be / ce / de / e / ef / ge / ha / i / jod / ka / el /
 em / en / o / pe / qu / er / es / te / u / vau / we / ix /
 ypsilon / zet.

4. Duplices sunt: ff / ll / mm / ss / tt.

5. Conjunctæ sunt: ch / ck / st / k.

6. Dividuntur litteræ in Vocales & Consonantes. Vocales sunt: a / e / i / o / u / y.

7. Consonantes: b / c / d / f / g / h / j /
 k / l / m / n / p / q / r / s / (s finale) t / v /
 w / x / z.

8. Diphthongi magis usuales sunt: au / ei / eu / ey / ie.

9. Minus usuales: ai / oi / ue / & ui.

10. Virgulatæ five semivocales sunt: $\ddot{a}$ / $\ddot{o}$ / $\ddot{u}$.

LECTIO II.

De Pronunciatione Litterarum supradictarum, & Syllabarum inde resultantium.

a.

1. **V**Ocalis a pronunciatur sicut in Italico & Latino.

Nota Interpretis. Opera pretium me facturum existimo, si penes singulas aut plerasque Alphabeti litteras, ubi Author de earum pronunciatione tractat, ego etiam aliquid de recto & orthographico earum inter scribendum usu subdidero; ea duntaxat positurus, quæ inter discrepantes Authorum opiniones, ceteris meliora comperero. Inchoando igitur à littera a.

Attendendum, nè, a / ah / aa in scribendo confundantur. Aliud enim est war eram, aliud wahr verus, aliud Waar merces. Hinc scribes, die Waar war nicht wahr / hæc merces non erat vera.

Semivocalis $\ddot{a}$.

2. Id est littera a in typo superpositâ minusculâ

nusculâ e / in scriptura autem duabus lineo-
lis ã notata, sonat sicut in Italico & Hispa-
nico apertum e. v. g. *materia, platea, &c.*
vel sicut Gallicum *ai* in vocibus *faire, taire,*
paire, &c. vel potius diversimodè sicut La-
tinum e, quod duplicem sonum habet. In
quibusdam enim vocibus acrem & altum so-
num habet, ut: *Festum, pessimus.* in aliis
mollem, ut: *Petrus, meus.* quæ disparitas
sicut in Latino, sic etiam in Germanico ex usu
discenda est.

b.

3. Consonans b pronunciatur sicut in Ita-
lico & Latino. Molliter nimirum, & non
cum duritie aut emphasi sicut p. Qualis e-
nim differentia est in pronuntiatione vo-
cum: *bonus, & pax;* talis quoque est in pro-
nuntiatione vocum: *Bein & Pein.*

Nota Interpretis. *Multi valde abutuntur*
hâc litterâ, dum eam inutiliter & vitiosè
littera m in scribendo affigunt. v. g. umb /
umbkehren / warumb / anheimb / Böheimb /
Gehorsamb / Bräutigamb / nehmben / nehmb-
lich / Reichthumb / umbsfangen / umbringen
circumdare, Umbt. Aliud tamen est de
Compositis ex Propositione um / & Verbis à lit-
tera b incipientibus, ubi utique b retinen-
dum, ut ratio dictat. v. g. um-binden cir-
cumligare, um-bringen mactare.

Disparitas in b aut p scribendo, nè confun-
dantur

dantur aut permutentur, ex pronuntiatione discenda est; hinc scribendum Brunn non Prunn. Bauer non Pauer.

C.

4. Consonans c apud eos qui correctè germanicè scribunt, non habet usum in principio vocabulorum, nisi sint cum Latinis aut Græcis communia; & tunc in syllabis *ca, cl, cr, co, cu*, sonat sicut in Italico aut Latino; vel etiam sicut *c* apud Græcos, vel *f* apud Germanos. In syllabis autem *ce/* & *ci/* pronuntiatur, sicut Lombardi & Latini pronunciant *ze, zi*. non verò sicut Florentini pronunciant *tsche, tschi*, aut Galli *ssé, ssi*.

5. Cæterùm littera hæc non est in usu in vocibus purè germanicis nisi in medio, vel in fine vocabuli, & semper in compositione cum *h*. vel *f*. (*ch/* *cf.*) & tunc confunditur quodammodo cum pronuntiatione sequentis litteræ, quam duplicat, & in sono fortiores reddit; prout ampliùs suo loco dicetur. Dixi: In vocibus purè germanicis; sunt enim aliquæ voces cum Latino & Græco communes, quæ inchoantur à *ch*; sed tunc *ch* pronuntiatur, sicut apud Græcos & Latinos *k*. v. g. *Christus/ Chor/ Churfürst*: lege: *Cristus, Cor, Curfürst*: *Kristus/ Kor/ Churfürst*.

Nota Interpretis. Sunt, qui hanc litteram, si in dictionibus Græcis occultè in litte-

ra X, vel in Ch Latino aperte inveniatur, apud Germanos ante litteras e & i in z/ ante alias verò litteras in f mutata velint: ut Zeder/ Zitron. pro Ceder/ Citron. Zizero, Zynthia. pro Cicero, Cynthia. Kanhl/ Komodi/ Kohr/ Krist/ Kreuk. pro Canhl/ Comodi/ Chor/ Christ/ Creuk. quod, nisi magni in Germanica Lingua Viri Authoritas me terreret, ridiculum dicerem. Ego certè non sequar hanc Authoritatem, nec sequendam esse existimo.

Alii litteram c ante f eliminatam simpliciter volunt, nolentes scribi v. g. Stock / sed Stof. Ego distinguo; & in paucissimis vocibus, quæ molliter pronunciantur, ut Hoken uncus, Gase monedula, omitto; in omnibus aliis quæ acutius sonum habent, loco duplicis ff / quod quidam poni volunt, cum communi & meliori usu f pono. Idque verum & bonum est, dum littera f acutè pronunciata inter duas vocales invenitur. v. g. Hacke securis, Becken pelvis, &c. Si autem littera f / consonantem immediatè sequatur, dubium esse videtur, an c adhibendum, an omittendum. Ratio dicat vix necessarium esse; usus retinendum suadet.

D.

6. Consonans d pronunciatur molliter sicut apud Italos & Latinos d, vel sicut δ græcum. Abusus & ignorantia est, si duriter

ter pronuncietur, & confundatur cum littera t.

Nota Interpretis. Huic litteræ d / altera littera t. passim ineptè affigitur, v. g. undt / Hundt / Landt / Brodt. Ajo: in tota Germanica Lingua, idque sine omni Exceptione, nunquam post d ponendam esse litteram t / nisi in solis casibus Contractionis, ubi nimirum inter d & t / littera ei causâ brevitatis in scribendo omittitur, v. g. geredt pro geredet / gesandt pro gesendet / gewandt / vel gewendt pro gewendet.

Alii passim illam cum t confundunt, scribendo v. g. Brod panis, pro Brot. trocken ficcus, pro trocken. Schwerd pro Schwert. Bund versicator, pro bunt. vel vicissim: Lant / Sant / Schult / trucken premere, pro Land / Sand / Schuld / drucken. Bunt fœdus fœderis, pro Bund. Ut dignoscas, an d an t in fine Nominis ponendum sit, considera vocis, de qua dubitas, Genitivum singularem, vel casus plurales, & disparitatem invenies. Cum enim in Genitivo non dicas des Brodes / des Schwerdes / sed des Brotes / des Schwertes / neque in Plurali die Brode / die Schwerde / sed die Brote / die Schwerte / vel Schwerter. Vicissim, cum in Genitivo non dicas des Hundes / sed des Hundes: non des Lantes / sed des Landes: & in plurali non die Hunte / die Lante / sed die Hunde / die Lande / vel die Lânder: vides non Brod / sed Brot / non Schwerd / sed

sed Schwert: & vicissim, non Hunt / Lant / sed Hund / Land / scribendum esse.

Ex simili causa induci non possum, ut scribam Gedult. Cum enim non possim scribere gedultig / sed geduldig / ratio mihi dictat, non Gedult / sed Geduld scribendum esse.

Nota praterea, aliter scribi under / quod est sub, & aliter unter / quod est inter; sic under der Banck / unter den Leuthen.

Deutsch an teutsch scribendum sit, quæri potest. Certum tamen, utrumque & ratione, & autoritate constare. Ego Deutsch præeligo. Legatur Tscherning in dem unvor- greifflichen Bedencken.

e.

7. Germani habent duas sortes litteræ e in principio & in medio suarum vocum, id est: e clausum, & e apertum. Clausum (quod ego interpretes apertum dicere mallet, quia maiorem aperturam oris requirit) seu acre, seu altum, sonat sicut in Italico aut Hispanico in vocibus materia, *platero*, vel in Latino: *Festum*, *Vestis*, sicut dictum est de semi-vocali æ. Locum habet in syllabis el / em / en / er / es / et / sequente consonante, v.g. *Elsas / Alsatia*. *emfig / diligens*. *Ente / anas*. *Erde / terra*. *Esther / Esther*. *etwas / aliquid*. & in multis aliis vocabulis, quæ melius usu, quàm per regulas discenda sunt. uti *Schwefel / Sulphur*. *eben / planus*. *Leben / vita*. &c. e apertum (quod ego interpretes clausum dicere mallet,

malem, quia minorem aperturam oris requirit) five lene, five profundum, invenitur potissimum in vocibus: Edel / *nobilis*. Ege / *occa*. ehe / *prius*. ewig / *eternus*. & in omnibus illis, quæ habent syllabam eh / Ehr / *honor*. sehr / *valde*. lehren / *docere*.

NB. Tam de ä / quàm de e / non potest planè universalis regula dari; illud tamen certum est, quoties alterutrum ante duas consonantes ponitur, semper acrem & altum tam unius quàm alterius sonum esse debere; ut in essen / *comedere*. Fässer / *vasa*.

8. e finale est brevissimum, & parùm differt à Gallico *e* non accentuato, sed in pronunciatione quodammodo perditur. v. g. Farbe / *color*. Garbe / *manipulus*. Salbe / *unguentum*. Sache / *res*. Freude / *gaudium*. Gnade / *gratia*. Lege, vel si placet etiam scribe: Farb / Garb / Salb / Sach / Freud / Gnad / &c. Dixi: si placet, etiam scribe: quia ejusmodi e finale non est de essentia vocabulorum, quæ ordinariè sunt monosyllaba; sed solum introductum est ad ea alacriùs pronuncianda.

9. Ejusmodi e / finali simile, invenitur etiam in certis vocibus, quæ terminantur in en. v. g. sagen / *dicere*. klagen / *lamentari*. plagen / *affligere*, vel *torquere*. gehen / *ambulare*. stehen / *stare*. Augen / *oculi*. Herren / *Domini*. Narren / *stulti*. Lege, vel si placet, etiam

etiam scribe: *sagn/ klagn/ plagn/ gehn/ stehn/ Mugn/ Herzn/ Marzn/ &c.*

10. Idem observatur in Temporibus presentibus, & in Imperativis verborum regularium, & aliorum similium. v.g. Ich liebe/ *amo.* du liebest/ *amas.* er liebet/ *amat.* ich liebe/ *amabam.* euere/ *vestri.* &c. Lege, vel si placet, etiam scribe: ich lieb. du liebst. er liebt. &c. ich liebte. eure. &c.

Nota Interpretis. *In scribendo, e non confundendum cum å vel ö. Sic scribes Eltern/ Parentes. die Aeltern/ Seniores. Universim notandum, quod a in casibus, vel temporibus inflexis nunquam mutetur in e/ seu in å/ sicut o mutatur in ö. Sic Land/ Länder/ uti Stock/ Stöcke; ad quod semper respicies, quando dubitabis, an quidpiam sit scribendum per å/ an per ö.*

f.

11. Consonans f pronunciatur sicut in Italico & Latino.

Nota Interpretis. *f littera in scribendo passim malè duplicatur. Attendendum ad sonum in loquendo. Si lentus & mollis est, v.g. Hof/ auf/ &c. scribendum est simplex f. Hofmeister/ non Hoffmeister. Ofen/ fornax. non Offen. Zweifel/ dubium. Cepa, Zweifel. Si fortis & acutus, duplicandum, ut Aff/ Simius. Wassen/ arma. hefften/ figere. offen/ apertus. hoffen/ sperare. ruffen/ vocare.*

f cum

f cum v clauso non permutandum; hinc nequaquam scribendum Best / Bestung / pro Fest / Festung. Ehrenvest jam sic obtinuit, ut agre tolli possit.

Sunt, qui Græca vocabula, quæ per φ scripta ad nostrum usum transeunt, per f scribi velint v. g. Filosofia / Filippus. Rideo, & adhæreo potius venerationi Græcorum, propter cognationem harum duarum Linguarum. cūque etiam Latinos non dedecet φ in ph permutare, talia germanicis characteribus per ph scribo, & scribenda censeo, ut Philosophia / Philippus / Phobus / Nympha.

G.

12. Syllabæ, ga / ge / gi / gl / gn / gr / gu. sonant sicut in Latino; nec opus est exemplis, in re per se clara.

Nota Interpretis. Istud notandum: Syllabam ge / apud Latinos potius pronunciari sicut je, per i longum. v. g. genus, generositas; apud Germanos verò sonum suum habere, sicut per gamma græcum; nisi loqui quis velit more Saxonum: dicendo pro gegeben / jegeben; nam illi passim g / instar longi i pronuntiant, v. g. es ist jahr warm / pro es ist gar warm. Gott / pro Gott. jut / pro gut.

De descriptione litteræ g / nihil occurrit; Pronunciationem tamen ejus quod attinet, ego qui Germanicam Linguam Græcæ Linguae sororem,

vorem, & fortè matrem esse cum doctis Viris opinor, ac plurima, præsertim in Syntaxi, utrique communia, imò prorsus eadem esse scio, (quod qui Græca ignarus non est, mihi facile concedet) sonum græci gammatis, quod nunquam in tota illa Lingua instar longi i pronunciatur, in Germanica retineo, & sicut γέγραφα non pronuncio ut jejrapha, sic malo pronunciare potius gegeben / quàm jegeben. Gott / quàm Gott. gut / quàm jut. &c.

h.

13. Consonans h semper aspirat, five inchoët, five finiat vocem aut syllabam, sicut in Latino, vel sicut in vocibus purè Gallicis, v. g. *hardi, honte, hardos*, &c. Verùm in medio vocabuli vix sentitur, neque habet alium effectum, quàm quòd syllabam distendat, & faciat longiùs pronunciari. v. g. *mahnen* / sicut *maanen*. Et notandum, quòd voces, quæ nunc per *ah / eh / oh / &c.* scribuntur, olim per duplicatam vocalem scribebantur. v. g. *Fahn / Faan; gewehnen / geweenen; Sohn / Soon*.

14. De h finali dicetur postea.

Nota Interpretis. *Plurimi in scribendo vitiosè ponunt ch pro g. & vicissim. v. g. artich / einzich / lustich / hikich / trukich / billich / willich / seelich. pro: artig / einzig / lustig / hikig / trukig / vel trokig / billig / willig / seelig. Et vicissim mannlich / sterblig / ritterlich / künstlich /*
pro

pro mannlich / sterblich / ritterlich / künstlich.
Etiam in medio vocis alicujus hac ratione
peccari potest, confundendo v. g. siechhaft/
moribundus. & sieghaft / victoriosus. Vi-
de infra, ubi de vocum terminationibus age-
tur, Parte 3. Sect. 1. Lect. 11. & 17. & dis-
paritatem horum invenies.

Aliqui litteram h nolunt tolerare in vocibus quibusdam post litteram t. v. g. in thuen/
That / theuer. Censeo in talibus retinendum
esse, ad similitudinem Græcæ Linguae, haben-
tis in multis vocibus suis litteram θ, seu the-
ta; cum duæ hæ Linguae sint ut minimum per-
quam similes. Illud fateor, à quibusdam in
nonnullis in t desinentibus, huic t ineptè aut
saltè superflue affigi litteram h. v. g. Gluth/
pro Glut. guth bonus, pro gut. Guth / tamen
& Gûther bona, latifundia, cum h / utcumque
tolerandum videtur.

i.

15. i Vocalis pronunciatur sicut in Itali-
co & Latino.

j.

16. Longum j, seu Consonans j / nec pro-
nunciatur sicut Gallicum, nec sicut Italicum,
sed sicut Latinum J. in vocibus, Jacobus,
JEsus, Joannes, Judas.

Nota Interpretis. Attendendum in scri-
bendo, nè i cum y / vel vicissim, aut etiam
cum ü permutetur. v. g. heil / pro Heyl salus.
B heylig /

henlig / *pro* heilig sanctus. Eil / *pro* Eul nota-
tua ; aut vicissim Eul / *pro* Eil / vel Ehl
properatio. Aliud est zeigen monstrare, &
aliud zeugen testari: aliud liegen jacere, &
aliud lügen mentiri: aliud sein suus, & a-
liud seyn esse. &c. Vide quoad hoc Dictio-
naria meliora.

In plurimis vocibus vocali i additur e / fit-
que diphthongus. Aliud est wieder iterum,
aliud wider contra. Sic sie / die / Dieb. Ut
hac internoscere discas, consule Austriacos,
qui diphthongum hanc ie / ubi in voce inveni-
tur, etiam in pronunciando exprimunt.

£.

17. Consonans £ non est in usu sive apud
Italos, sive apud Gallos. Pronunciatur sicut
kappa Græcum, vel sicut ch Italicum, vel
sicut qu Gallicum. Kamm pecten, si Italus
legat, debet dicere chamm, vel camm. Kern
nucleus, Chern. Kirch templum, Chirg. Korb
corbis, Chorb vel Corb. Kurz brevis, churz
vel curz. Klar clarus, chlar vel clar. Krafft
robur, Chrafft vel Crafft. Gallus Rock leget
ut Roque. Stock ut Stoque. ultimum e more
suo absorbendo.

Nota Interpretis. De £ dictum est apud lit-
teram e; quod nimirum, quæ acriter pronun-
ciabantur, etiam aliquando per duo ££ scri-
bebantur, ut hodièque inferiores Saxones fa-
ciunt, nunc verò per £ scribantur; quod
nota.

Atten-

Attendendum, nè ꝑ cum g in scribendo permutetur; aliud enim est Banck / vel juxta alios Banck Scamnum, & aliud bang / es ist mir bang / anxior ex molestia solitudinis, vel amissione patriæ aut charorum; aliud item henccken suspendere, & aliud hengen / vel hangen pendere; & similia.

I. m. n. o.

18. Pronunciantur sicut apud Latinos, & paulò fortiùs quàm apud Italos.

Nota Interpretis. Littera [h] cùm simplex est, & mollem ac lentam pronunciationem precedentis vocalis comitatur, sæpe præponitur h. v. g. mahlen pingere. Wahl optio. Rahn cymba. stehlen furari. erwählen eligere. Röhl olus. Rohl carbo. Vicissim numeralia einmal / zweymal / keinmal / &c. non admittunt h / quia brevia sunt. Aliqui veteres, quæ nos per ah / oh / scribimus, per duplicatam vocalem scribebant, v. g. maalen / staal / Koolen.

Ceterùm hujus litteræ mollis vel acer sonus, ejus simplam vel duplam positionem in scriptione faciendam indicat. Aliter enim scribimus hol vacuus, & aliter hell clarus: aliter stehlen furari, & aliter stellen sistere: aliter fahl helvus, & aliter Fall casus: aliter Wahl optio, & aliter Wall vallum.

Litteram pariter in scripturus, attende, molliter an acriter pronuncietur. Si acriter,

duplica, v. g. *Ummt / Umme / hemmen / fommen*. *Si molliter & lentè, à duplicando abstine*, v. g. *Hamen hamus, gram / ich bin ihm gram / habeo animum ab illo aversum*. Et adverte, quòd plerumque ante *m* *lentum* seu *molle* pramittatur *h* / v. g. *der Rahm / nehmen / &c.* In compositis quibusdam, *m* addito etiam *p* / ponitur loco *nt* / v. g. *empfangen / empfehlen; pro entfangen / entfehlen*.

Præterea attendendum, nè *m* & *n* in Dativo Singulari Nominum Masculinorum & Neutrorum confundantur. *m* Dativi nota est: *dem Herren / Domino*. *n* Accusativi: *den Herren / Dominum*. *m* etiam contractivè ponitur in talibus: *im Haus / pro in dem Haus: vom Herren / pro von dem Herren / &c.*

Sicut de *m* dictum est, sic etiam de *n* intellige; an videlicet simplex, an duplicata scribenda sit hæc littera, advertendum esse ex sono. Hinc *Mann* vir, non *Man*. *man* vicissim particula impersonalis, *man sagt / dicitur, non: mann sagt*. Aliter itè scribo: *ich kan* possum: aliter *der Rahn cymba: aliter die Raune cantharus*.

De simplici *n* notandum, quod quoad additionem litteræ *h* dictum est in *l* & *m*.

Aliqui litteras *m* & *n* in Articulis *dem* & *den* imperitè confundunt, cùm *dem* sit Articulus Dativi, *den* verò Accusativi. Aliud enim est *dem Herren huic Domino*, & aliud *den Herren hunc Dominum*. Alii insuper in Dativo

Dativo Plurali, articulo den addunt syllabam en / sicut & in Genitivo Plurali articulo der. Scribunt namque denen Herren / sicut & deren Herren / sicque articulos cum Pronominibus Demonstrativis, quibus aliquam rem quasi digitis monstrare, & ab aliis distinguere debemus, confundunt. At verò hæc inter se valde disparia sunt; dum enim dico vel scribo der Herren / den Herren / prudens Lector scit, quòd nudè Dominos nominem; dum verò dico, deren Herren / denen Herren / actutum agnoscit, me longè aliud facere, & expressè dicere velle: istorum, & non aliorum Dominorum: istis, & nequaquam aliis Dominis. v. g. diese Sach ist derer / id est, dieser / und keiner anderer Herren. Diese Sach gehöret denen / und nicht jenen Herren zu / hos Dominos quasi digito monstrando, cum signata exclusionem omnium aliorum Dominorum. Nec refert, quòd pueri in Principiis discant: Genit. Plur. Dominorum deren Herren. Dativ. Plur. Dominis denen Herren; hoc enim, quamvis contra rationem Linguae sit, pro captu tamen illorum duntaxat ponitur, cum aliàs Casus non tam facile scirent distinguere. Prudens autem, qui facile sensum, numerumque Pluralem à Singulari, & unum Casum ab altero distinguit, non indiget hac, ut sic dicam, pedanteriâ; scit enim aliud esse: deß Herren / in Genitivo Singulari, & der Herren / in Genitivo

tivo Plurali; itèm dem Herren / in Dativo Singulari, & den Herren / in Dativo Plurali.

ö.

19. Semivocalis ö / id est littera o / in typis notata superius minusculâ e / in scriptione verò duabus virgulis, habet sonum obscurum, & quasi medium inter o & e / ignotum Italis, sed familiarem Gallis in vocibus *meur, Serviteur, chasseur, &c.* Convenit etiam utcunque cum sono Latino in vocibus *pæna, Cælum, &c.*

p. q. r. s. (s.)

20. Consonantes p / q / r / s / (s) pronunciantur sicut in Italico & Latino.

21. De sch. sp. st. tractabitur postea.

Nota Interpretis. b non confundendum cum p. Aliud est *Pein* pœna, & aliud *Bein* os ossis, &c.

De r notanda & observanda, quæ dicta sunt in Notationibus de l. m. n.

Quidam passim errant, quod à Schottelio defendi miror, dum dicunt & scribunt: *der grosser Herz: der allmächtiger Gott.* Atqui r / quando præcessit in articulo, nunquam repetendum est in Nomine subsequente. Hinc dicendum & scribendum: *der grosse Herz / der allmächtige Gott.* Bene vicissim dico & scribo: *ein grosser Herz / Gott ist ein allmächtiger Gott / quia nempe non præcedit articulus der.*

Not. 2.

Nota. $\S$ simplex, an $\S\S$ duplex scribendum sit, advertetur ex sono lento, vel forti & acuto. Hinc aliter scribes lesen / & aliter messen: aliter der weise Mann sapiens, & aliter der weisse Mann albus: aliter reysen iter facere, & aliter reissen lacerare: aliter Wiesen prata, & aliter wissen scire: aliter bis donec, & aliter Biß morsus: aliter Rieß gigas, & aliter Rieß fissura: aliter Gleise orbita, & aliter ich gleisse splendeo.

Illud studiosè notandum: longum $\S$ seu simplex, seu duplicatum $\S\S$ nunquam scribi in fine vocis, v. g. Has lepus, pro Has. Hans / pro Hans. Hass odium, pro Has. Nec parvum seu breve $\S$ in principio, aut medio, nisi in Derivatis, & Compositis, in quibus etiam $\S$ semiduplicatum (de quo paulò post) loco duplicis $\S\S$ retinetur, praesertim si Compositio per signum divisivum seu divisionis (:) indicetur, ut Weisheit sapientia, derivatum à weis sapiens. weiß-machen inalbare, à weiß albus, & machen facere, id est, album facere. In aliis casibus $\S$ longum cum parvo $\S$ / seu $\S$ semiduplicatum, quod quidam loco duplicis $\S\S$ poni volunt, mihi non placet, sed potius in acriter pronunciabilibus $\S\S$ retinendum.

Juxta dicta, malè scribo sehen pro sehen: gewesen pro gewesen: & meâ opinione, etiam messen mensurare, pro messen.

NB. Semitriplatum, seu quod duobus longis $\S\S$ / & uni brevi $\S$ aequivalet, omnino

exterminandum; hinc male messen pro messen. Qui tamen defectus scribentibus passim valde familiaris est.

Pro duplici $\S$ in fine scribendum est semiduplex $\S$ / seu longum cum brevi, quod aliqui per ignorantiam ex $\S$ & $\S$ compositum esse putant, cum nihil aliud sit, quam $\S$ longum, & huic longo $\S$ breve additum, atque cum eo in supremis utriusque apicibus compendia gratia in scriptione & typo connecti solitum. Sic Mess / groß / scribendum, non Mess / gross.

Nunc sum solitus addere in Compositis priori Compositionis voci literam $\S$ / nisi ejus natura esset, ut etiam extra Compositionem eam litteram in Genitivo Singulari admitteret. Sic scribere cavebam Gesundheits Trunk / Zeitungs Lexicum, Hoffnungs Anmütung / cum simplicia in Genitivo non habeant Gesundheits / Zeitungs / Anmütungs; sicut vicissim ob contrariam rationem scribendum rebar, ut revera scribendum est: Gottes Acker / Glaubens Lehr / &c. Quoniam verò Viros in Germanica Lingua peritissimos etiam illud primum facere video, & nuper rem bene defensam legi, accedo doctis, & non verebor, euphonia gratia, imposterum sequi.

De $\S$ & $\S$ adhuc nota, quosdam articulum das hoc, & conjunctionem daß quòd, perquam ignoranter permutare; hinc male scribunt: das daß Holz zu verkauffen sey; quòd hoc lignum venale sit. Corrige: daß quòd

quòd , das hoc , lignum Holz zu verkauf-
fen sey.

t.

21. Consonans t pronuntiatur sicut t Ita-
licum aut Latinum, vel sicut tau Græcum,
duriter. Si autem ab ignorantibus confun-
datur cum d / quod mollem pronuntiatio-
nem instar Græci *delta* habet, vitium & abu-
sus est.

Nota. Syllaba ti / in medio vocum semi-
latinarum, sequente quapiam è vocalibus,
sonat ut Italicum z, aut Latinum c. v. g.
Nation / Condition. Lege more Italico: Na-
zion, Condizion. aut more Latino: Nacion,
Condicion.

Nota Interpretis. De t jam dicta quadam
sunt apud d / quæ relegantur. Itè apud h /
ubi de thue / & similibus. Illud hîc occasione
vocis thue præfiscine addendum ex doctrina
Syntactica censeo, mirari me, cur quidam
verbum thuen ornatûs gratiâ verbo alteri
additum tolerare non velint, atque etiam id
inter vitia computent, cùm clarum exem-
plum in Lingua Græca, Germanica affinissi-
ma, habeamus. Neque enim Græcus dunta-
xat dicit: πρᾶτλω λέγειν, ich thue lesen / sed in-
super πρᾶτλω πρᾶτλεω, ich thue thuen. Cur id
Germano, tantam in modo construendi cum
Græcis communionem habenti non liceat?

Dixi suprâ sub littera d / nunquam usur-
pandum esse dt / nisi in casu ibi allegato, cu-
jus

jus loco, ubi acris pronunciatio adest, adhibendum est duplicatum tt. v. g. fett crassus, matt fessus. Aliqui verò volunt ab hac regula excipi Stadt civitas, ut distinguatur à Statt locus. Atqui Statt semper locum significat. Die Statt Prag quid aliud est, quàm locus Praga dictus? unde deinde etiam ipsa communitas, seu collectio & societas hominum inibi degentium denominatur. Quidquid autem de hac vocis notione sit, non est ratio, quare propter unam in tota Lingua vocem debeamus à regula communi recedere. Accommodet se una vox regula, & non regula uni voci, quàm diu hæc vox nulla solidâ authoritate in contrarium nititur. Dignum & justum est.

Est qui velit pro Nation, Recreation, Titius, Horatius, apud Germanos scribi: Nation / Recreation / Tizius / Horazius. Satis ridiculè. Mihi id non persuadebit.

Curandum, nè t simplex, & tt duplex, confundantur. Sic scribes roth ruber, & Rott turma. Sic Vater parens, & non Batter. Aliud est de Bevatter Patrinus, quod jam ita obtinuit, ut civitate donatum censerî possit.

II.

22. Vocalis u / (quæ in currente scriptura, superius curvâ virgulâ notari solet, ut facilius à littera n discernatur) sonat sicut in Italico, & Latino. Sicut v. g. puer, brutum, bruchus.

û.

23. Semivocalis û/ id est littera u/ in typis superposito e/ in scriptione verò duabus virgulis notata, pronunciatur labris in rotundum figuratis, quasi volendo fistulare, loco fistulationis autem proferendo u cum sono obscuriore quàm sit fistulatio. Pronunciatio hæc difficilis est Italis, qui non sunt Lombardi, & Latinis, nec nisi longò praxi acquiritur; familiaris tamen est Gallis; ità enim illi suum u pronunciant. v.g. *Estude, Dispute.*

v.

24. Consonans v non sonat tam molliter, sicut Italicum aut Latinum v, aut etiam Germanicum w; sed fortius, ferme ut f. Hinc aliquando confunditur in Scriptura, à quibusdam cum dicto f. dum v.g. scribunt *vest* pro *fest firmus*, *Was* pro *Fas* *vas*. &c.

Pronunciationis exempla: *Water* / *Pater*. *Vertrag* / *Conventio*. *viel* / *multum*. *Vogel* / *avis*. *vorgehen* / *precedere*. *Lege* : *Fater* / *Fertrag* / *fiel* / *Fogel* / *forggehen* / &c.

Nota Interpretis. u apertum in scriptione non confundendum cum v clauso. Hinc vitiosè scribitur *und* pro *und* / more Bohemorum, qui in principio vocis semper v clausum scribunt, quantumcunque naturam vocalis retineat. Hoc apud Germanos, etiam in primo principio scriptionis, dum maxima litte-

ra formanda est, non licet. Hinc neque in prima totius libri linea initio typotheta ponere debet: Undancf schlägt seinen Herren; sed: Undancf/ &c. Vicissim cum v vim consonantis habet, & sicut molle f in pronuntiatione sonat, religiosè ab u aperto distinguendum, semperque clausum tam in principio, quàm & in medio vocis scribendum est. v. g. vorstehen/ vergessen/ Vater/ Vorreuter/ &c.

Occasione hac n n tempero mihi, quin disparitatem commemorem Præpositionum vor & für/ quæ passim pessimè invicem confunduntur, & permutantur. Hinc plurimi erroneè: Bethet vor die Seel. Er stehet für der Thür. Regula generalis ad hos errores vitandos est hac.

Quoties in Latino habetur præ vel ante, in Germanico vertendum, & dicendum ac scribendum est vor; quoties verò in Latino habetur pro, in Germanico ponendum est für. Sic præcedo te: ich gehe dir vor. Sum vel sto ante te: ich bin/ oder stehe vor dir. Vicissim: sto, id est, vadem ago pro te: ich stehe für dich. Sancta Maria ora pro me: heilige Maria bitt für mich. Orate pro anima Petri: bethet für die Seel Petri; & non vor. Hinc adverte disparitatem inter Vorsichtigkeit & Gottes, quod est Præscientia vel Prævidentia DEI, quâ omnia futura prævidet, seu antè videt: & inter Fürsichtigkeit & Gottes / Providentia DEI, quâ DEUS omnibus rebus providet,

providet, seu prospicit. Item inter Vorsprecher / & Fürsprecher. Vorsprecher est, qui primus loquitur, primus verbum præ aliis, seu ante alios habet; sicut Vorsteher vel Vorsitzer / qui ante alios stat vel sedet. Vorsteher est ille canis, qui ante perdicem vel coturnicem stare doctus est, nè diffugiant. Fürsprecher vicissim est, qui pro alio loquitur, seu intercedit, sicut Fürsteher / qui pro alio stat, vel cavet, vel alterius curam aut regimen habet.

für semper Accusativum regit. v. g. Bitt für mich. Verschaffe für mich dieses oder jenes: procura pro me hoc aut illud. Ich sehe ihn für einen ehrlichen Mann an: habeo eum pro viro honesto.

vor / vel significat motum ad locum, & tunc regit Accusativum. Ich gehe vor die Thür hinaus: vado foras ante portam. Ich bin vor den Kayser kommen: Veni in conspectum Cæsaris. Vel significat quietem & consistentiam in loco, & tunc regit Dativum seu Ablativum. v. g. Ich stehe vor der Thür: sto ante fores. Ich stehe vor dem Richter: sto ante Judicem. Dixi: Dativum seu Ablativum; quia sunt, qui Germanos, sicut Græcos, Ablativo carere, non incongruè, existimant, si rem primâ fronte consideremus; cum in tota Germanica Lingua omnis Ablativus, perinde ut in Græca, sit similis Dativo, & hinc Græci Ablativo carere censeantur. Malim

Malim tamen concedere, Germanos Ablativum habere, quod ex hujus ipsius Præpositionis vor usu erui potest. Quamvis enim in nulla voce Germanica secundum se, aut etiam cum Præpositione vor/ sumpta, distinguere possit, an vox sit in Dativo, an in Ablativo; in vocibus tamen Latinis apparet, Præpositionem vor/ sicut & bey/ esse rectricem Ablativi, atque adeò etiam Germanicas voces, quæ à vor reguntur, e. g. dum dico, aut scribo: vor mir/ bey mir/ vor dir/ bey dir/ vor dem Herren/ bey dem Herren/ non esse Dativi, sed Ablativi casus, semper tamen Dativo similis; in Latinis igitur dictionibus se res manifestat. Male enim dicerem: ich bin vor vel bey dem Salamoni, vor vel bey dem Socrati, vor vel bey dem Aristoteli gestanden; sed: ich bin vor vel bey dem Salamone, vor vel bey dem Socrate, vor vel bey dem Aristotele gestanden. Steti ante Salamonem, &c. Ergo vor & bey sunt Propositiones rectrices Ablativi; quod esse non possent, si Germanica Lingua Ablativis careret.

Illi pessimè faciunt, qui Præpositionem bey/ quæ seu Dativum, seu verius Ablativum regit, ut bey mir/ bey dir/ bey dem Herren. in Latinis vocibus, à Præpositione ante, quæ Accusativum regit, decepti, etiam cum Accusativo copulant, valde impertinenter dicendo & scribendo: apud Joannem, bey Joannem, bey Matthæum, bey den Herren/ cum contra dicen-

dicendum & scribendum sit : bey Joanne, bey Matthæo, bey dem & non den Herren.

Quoad explicatas distinctiones vor & für / fateor, Lutherum in Operibus suis has Præpositiones in hoc rigore non adhibuisse, sed passim permutasse, cum tamen inter primicerios Germanica Lingua sit computandus; imò ante ipsum vix alius tam tersè, tamque propriè Germanicè scripserit, nisi ea loca excipias, in quibus mentem Sacra Scriptura suo sensui non satis Germanè accommodavit. Recentioribus tamen temporibus, postquam Lingua Germanica miris adhuc modis exculta est, quoad usum harum duarum Præpositionum, regulæ potius, ab ipsis Lutheri assèclis passim jam receptæ (vide Bødikerum in den Grundsätzen der deutschen Sprache) standum videtur, quàm exemplum Lutheri, quamvis suo illo tempore inter Germanica Lingua peritos facile primi, pro Scuto sumendum.

W.

25. Consonans w / Littera Italica & Gallica plenè incognita, frequentissima vicissim est apud Germanos; habet sonum parum differentem ab Italico, vel Gallico, vel Latino v. v. g. Wasser / aqua. Wein / vinum. wissen / scire. Wind / ventus. wir / nos. wo / ubi. wohnen / habitare. Wunde / vulnus. Lege: Vasser, Vein, vissen, Vind, vir, vo, vohnen, Vunde. &c.

Nota Interpretis. *Detestabilis error est, cum littera hac w pro u vocali in scribendo usurpatur. v.g. Fraw pro Frau / Hew pro Heu / nero pro neu / Baumeister pro Baummeister / &c. quæ monstra? Et legi Grammaticum Germanicum, qui hoc approbat. Vah!*

x.

26. Consonans x rarissima in Lingua Germanica, exulat ab Italica, & pronunciatur sicut in Latino & Græco, vel sicut apud Italos cs. v.g. Wax / cera. fix / promptus. Lege sicut Italus legeret *Vacs, fics, &c.*

y.

27. Vocalis y / introducta à Græcis & Latinis sinè necessitate, sicut etiam c / q / & x / pronunciatur sicut i ordinarium.

Nota Interpretis. *De y vide quæ dicta sunt apud i. Natio quædam hac literâ sepe abutitur, dum v.g. Ynsprug pro Insprug / yber pro über / Ygel pro Igel scribit. Belgis tamen permittendum est suum Ypern / & Obery Yssl.*

z.

28. Consonans z multum convenit cum Italico z; sonat sicut apud Latinos c ante e, vel i, in vocibus *cedo, citrinum*. cumque illam præcedit littera t, facit sonum duplicatum, & fortiozem, sicut apud Italos zz, vel sicut apud Latinos legeretur *tts*. v.g. *plazzen / crepare, fragorem ciere. Aigel / pica. lehta*

leht/ ultimus. Bliz/ fulgur. Roz/ mucus.
Duget/ duodena. Leges sicut Italus: plaz-
zen, Azzel, lezzt, Blizz, Rozz, Duzzet.
Vel sicut Latinus legeret: plattsen, Attset,
lettst, Blitts, Rotts, Duttset.

Nota Interpretis. Hanc litteram & praece-
dit passim littera t v. g. Trok/ trokig/ Hik/
hikig. In iis verò vocibus derivatis, in qui-
bus littera t in primitivo non invenitur,
etiam in derivata adhiberi non debet; hinc
scribendum non est einkig/ sed einzig/ addito
tantum zig ad ein. Sic non zwankig/ sed
zwanzig: non vierkig/ sed vierzig: non funff-
kig/ siebentkig/ neunkig/ sed funffzig/ siebenzig/
neunzig; bene verò achkig/ quia t in primiti-
vo acht jam adest, antequam zig accrescat.

Pro clausula generatim de Alphabeti lit-
teris addendum: omnium in tota Lingua Ger-
manica Substantivorum initium seu primam
litteram, scribendam, & in typis ponendam
esse, ut dicimus, per majusculam, quam Ty-
pographi Versal vocant. A. B. C. D. &c.
Hanc Germanicae Linguae Majestatem his tem-
poribus mutare ceperunt Typographiae Saxo-
nicae. Credo inductas esse à Librorum Au-
thoribus, ut charta parcat; sed doleo rem
huic idiomati tam propriam, tamque decoram
idcirco tolli & evanescere. Ego, praeter reten-
tionem antiqui moris, etiam in medio pau-
corum quorundam vocabulorum composito-
rum

*rum litteram majorem seu Versalem retineo :
Wohl-Edel / Wohl-Ehrwürden. Sed de his
satis.*

LECTIO III.

De Diphthongis.

1. **I** Tali non habent Diphthongos, vel si habent, sunt voces Latinæ. Sicut in *Europa, Augusto, Lauro.* & pronunciant eas connaturaliter ad litteram, non faciendo inde unam solùm Syllabam. Cæterùm *au* Latinum mutârunt in *o.* v. g. pro *aurum, oro.* vel etiam in *au* omittunt *u.* v. g. *Agusto,* pro *Augustus.*

2. Vicissim Germani suas Diphthongos pronunciant in una Syllaba, cum tali sono, qui aliquid participet ab una, & aliquid ab altera Vocali; qui sonus meliùs per auditum, quàm per Scripturam discendus est.

LECTIO IV.

De Pronunciatione quarundam quasi Syllabarum, quæ cæteris magis difficiles accidunt Italis, secundùm diversas ipsorum Dialectos; ubi & monebitur, si quid occurrerit, quod Latinos nōsse oporteat.

1. **S**Yllabæ, vel quasi Syllabæ, quæ Italis diffici-

difficiliores videri possunt, sunt: *ch/ ig/ pf/ ph/ sch/ tsch/ sp/ st.* quas præcedit, aut sequitur alia Vocalis aut Consonans. De singulis tractemus per ordinem.

ch.

2. Hæc Syllaba, vel quasi Syllaba, affligit nonnihil Italos. Sonat verò sicut *ח* (Chet) Hebræorum, vel *χ* (Ch) Græcorum, vel *ch* Latinorum in vocibus *machina, mechanicus, Antiochus, Eunuchus, Chelidonia, Chimæra.* vel *x* Hispanorum in vocibus *baxo, lexos, xabon, relox, &c.* Concordat etiam cum gutturali aspirata pronunciatione Florentinorum, dum dicunt: *casa, Duca, colore, cura, &c.*

3. Pro exercitio serviunt exempla sequentia: *ach/ ab. acht/ octo. Sach/ res. nach/ post. Rach/ vindicta. Drach/ draco. Bauch/ venter. Rauch/ fumus. Lerch/ alauda. Kelch/ calix. Recht/ Jus. Knecht/ famulus. Geschlecht/ genus, familia. Zech/ compotatio. Pech/ pix. ich/ ego. mich/ me. dich/ te. sich/ se. nicht/ non. Gesicht/ visus. Milch/ lac. Zwilch/ bilix. Loch/ foramen. doch/ tamen. noch/ adhuc. Koch/ cocus. Woeh/ septimana. Buch/ liber. Fluch/ maledictio. Geruch/ odor. Frucht/ fructus. Zucht/ educatio.*

NB. *Italus non dicat: ac, act, sac, nac, &c.*

4. Observandum præterea, quòd *ch/ dum*
C 2
imme-

immediatè sequitur *s*/ vel *ß*/ acquirat sonum Latini *x* vel *cs*, (vel si non debeat, saltèma possit pronunciari ut *x*, vel *cs*.) v. g. *Uchß*/ *axis*. *Lachß*/ *Salmo*. *Flachß*/ *linum*. *wachsen*/ *crescere*. *Uchßel*/ *humerus*. *sechß*/ *sex*. Lege *ax*, vel *acs*. *Lax*, vel *Lacs*. *Flax*, vel *Flacs*. *vvaxen*, vel *vvachsen*. *Axel*, vel *Acßel*. *sex*, vel *secs*.

lig.

5. Assimilatur in sono Syllabæ vel quasi Syllabæ *ich*. v. g. *gütig*/ *benignus*. *selig*/ *beatus*. *Essig*/ *acetum*. *dressig*/ *triginta*. *achtzig*/ *octoginta*. Non lege: *gitig*, *selig*, *Essic*. Sed: *gitich*, *selich*, *Essich*, *dreissich*, *achtzich*.

sch.

6. Fortis, violenta, & difficilis accidit generaliter Italis, neque est apud illos in usu. Toscanis utcunque facilis venit, quando eam præcedit *t* (*tsch*) de qua Syllaba postea dicitur. Sonat sicut Hebraicum *ש* *Schin*, vel Gallicum *ch*. Pro exercitio Pronunciationis serviant exempla sequentia.

Usch/ *cinis*. *Tsch*/ *pera*. *waschen*/ *lavare*. *dreschen*/ *triturare*. *leschen*/ *extinguere*. *Tisch*/ *mensa*. *Fisch*/ *piscis*. *frisch*/ *alacer*. *Frankösisch*/ *Gallicus*. *Spanisch*/ *Hispanicus*. *Schabe*/ *tinea*. *Schale*/ *cortex*. *Schande*/ *pudor*. *Schelm*/ *nequam*. *schicken*/ *mittere*. *schimmeren*/ *scintillare*. *schinden*/

schinden / *excoriare*. schlagen / *percutere*.
 Schlange / *serpens*. Schlinge / *laqueus*.
 Schmalz / *butyrum liquatum*. Schmerz / *dolor*.
 schmiden / *cudere*. schmieren / *ungere*.
 schmincken / *fucare*. schmucken / *adornare*.
 schmutzen / *maculare*. schneiden / *scindere*.
 schneuzen / *mungere*. Schnitt / *scissura*. Schoo-
 ber / *cumulus fæni, aut frumenti nondum*
tritirati. schön / *pulcher*. Schraube / *ver-*
tebra. schreiben / *scribere*. schrecken / *terre-*
facere. schreiten / *gradi*. schreyen / *clamare*.
 Schrunde / *fissura*. Schuh / *calcens*. Schür-
 ke / *præcinctorium*. Schwalbe / *hirundo*.
 schwarz / *niger*. schweigen / *tacere*. schwö-
 ren / *jurare*. schwimmen / *natare*. schwingen /
vibrare. schwitzen / *sudare*.

tsch.

7. Hæc Syllaba sonat paulò duriùs quàm
 Toscanum *c*, sequenti *e*, vel *i*, (*ce, ci*) & non
 differt à præcedente *sch* / nisi quòd ipsam
 præcedet, ac proinde etiam ante ipsam pro-
 nunciatur *t*. v. g.!

platschen / *percussiones in aqua facere*. quets-
 chen / *comprimere*. glitschen / *lubricare*. Ruts-
 sche / *currus aurigalis*. Lege, sicut Tosca-
 nus legeret: *platcen, quetcen, glitcen, Cutce*.
 In Latina Lingua non invenitur exemplum
 ejusmodi pronunciationis; hinc Latinus Ger-
 manicæ Linguae discipulus eam debet ex au-
 ditu condiscere.

pf.

8. Hæc Syllaba, vel quasi, perquam frequens est in Lingua Germanica, habetque sonum participatum hinc à littera p / indè à littera f. solètque eam præcedere aut sequi aliqua Vocalis, vel etiam litteræ l / n / o / r. Pro exercitio Pronunciationis serviant:

Apfel / *pomum*. tapffer / *strenuus*. Zapf / *epistomium*. Schnepf / *Ficedula*. Zipfel / *extremitas mappæ, lintheaminis, lodicis*. Topf / *olla*. Kopf / *caput*. Knopf / *nodus*. zupfen / *trahitare*. Pfal / *palus*. Pfand / *pignus*. Pfarrer / *Curatus, Parochus*. Pfau / *pavo*. Pfeffer / *piper*. Pfennig / *numus*. Pfeil / *sagitta*. Pferd / *equus*. Pfifferling / *fungus*. Pfingsten / *Pentecoste*. Pflanze / *planta*. Pflaster / *emplastrum*. Pflaum / *prunum*. Pfleger / *Curator*. Pflicht / *obligatio*. Pflug / *aratrum*. Pfortner / *Fanitor*. Pful / *palus*. Pfund / *libra*. &c.

ph.

9. Sonat propriè sicut in Latino, & Græco, nimirum sicut Latinum *f*; & habet locum in vocibus purè Græcis, aut ex Græco Latinis factis. Author putat melius fore, si ejusmodi vocabula scriberentur apud Germanos per *f*. Cui cum reverentia ego Interpreter non assentior; postquam enim vocabula cum Græcis habemus, cur, ut Latini faciunt, etiam eorum scriptionem non retineamus?

neamus? Exempla: Philosophie / Philander / Phillis / Prophet. Lege ut: *Filosophie, Filander, Fillis, Profet.* &c.

sp. st.

10. Syllabæ sp / st / dum eas sequitur aliqua Vocalis aut Consonans, pronunciandæ essent sicut in Italico, sed usus vel abusus habet, ut à Germanis potissimum Superioribus, tam in Latinorum plerorumque, quam omnium germanicorum vocabulorum enunciatione pronuncientur, quasi scriptum esset schp / scht. eo modo, quo apud Gallos pronuntiatur chp, cht, vel quasi istud s esset ש (Schin) Hebraicum. Nihilominus apud populos Inferioris Saxoniae, in Tractu Holsteinico, Lubecæ, Dantisci, &c. dictæ Syllabæ retinent suum sonum naturalem, quem habent apud Italos, & Gallos. Et ideo non est reputandum pro errore, præsertim his duabus Nationibus, si more Linguarum suarum pronuncient, sicut scribitur.

Exempla de sp.

spannen / tendere. Spalt / fissura. Speck / laridum. Spriß / sipho. sperren / claudere. Spiel / lusus. Spieß / hasta. Spiß / cuspis. Splitter / festuca. Sporn / calcar. Spott / illusio. Sprach / idioma. sprechen / loqui. sprengen / in auras ejicere. springen / saltare. spritzen / spargere aquam. sprossen / germinare. Sprung / saltus. Spund / lignum

gnum quo vas superius obturatur: Spul /
canna textorum. spülen / lavare scutellas aut
vasa. spüren / sentire, indagare. Germani
Superiores legunt: schpannen / Schpalt /
Schpeß / &c. Alii, ut dictum est, ipannen /
Spalt / Speß / &c.

Exempla de st.

Stab / baculus. Statt / Civitas. Stall /
stabulum. Stand / status. stechen / pungere.
steiff / erectus. Stein / lapis. Stelle / locus.
Stich / punctura. ersticken / suffocari. Stie-
fel / ocrea. Stimm / vox. Stirn / frons.
Stock / truncus. Stolle / fossa mineralis.
Storch / Ciconia. Stoß / actus trusionis.
Straß / pæna. Strahl / radius. Strand /
rivus, torrens. Straß / via. strecken / ten-
dere. Streich / ictus. Streit / pugna. Strick /
funis. Strigel / strigilis. Stro / stramen.
Strom / alveus. Strumpf / tibiæ. Stube /
hypocaustum. Stuck / pars, portio. Stuhl /
sella. stumm / mutus. Sturm / assultus.
Stutte / equa. Stütze / fulcrum.

II. Nota. Dictum est in regula: Dum
eas, id est Syllabas sp / st / sequitur aliqua Vo-
calis aut Consonans. Si verò contrarium ac-
cidat, & eas Vocalis precedat, retinent suum
sonum naturalem, sicut in Italico, vel sicut
apud Italos in Latino. v.g. Espe / Populus
nigra. Ast / ramus. Estrich / stratum lu-
teum sub tecto ædificii. Herbst / autumnus.
Christ / Christianus. bist / es. ist / est. Obst /
fructus.

fructus. Osten/Oriens. Westen/Occidens.
Lust/complacentia. Brust/pectus. Krust/
crusta. Wust/sordes. *Lege ad rigorem lit-
teræ: Aspe, Ast, Estrich, Herbst, &c. Non:
Aschpe, Ascht, Eschtrich, Herbst, Chrifch-
tian, &c. more Suevorum.*

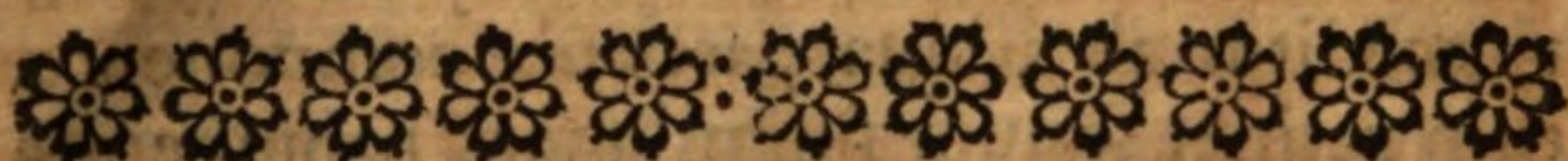
12. Verumtamen, quando Syllaba *sp / st*/
præceditur ab aliqua particula componente,
tum retinet sonum suum, quem habuit extra
compositionem, v. g. versprechen/ *promitte-
re.* versperren/ *occludere.* ersticken/ *suffoca-
re, vel suffocari.* & similia. *Lege: verschpre-
chen/ verschperren/ erschicken/ &c.*

LECTIO V.

PRO Complemento & Perfectione Doctri-
næ de Pronunciatione & Lectione Ger-
manica, voluisssem tractare de Accentu, non
dico Prosodico & Poëtico, sed duntaxat
Grammaticali, id est de sono Syllabarum,
quarum una fortiùs est exprimenda, quàm
altera. Verùm quia Doctrina hæc fundata
est in aliqua præcognitione artificii Deriva-
tionis & Compositionis vocum radicalium,
(quæ quia potissimùm sunt mono-syllabæ,
non sunt capaces hujus Doctrinæ) meliùs es-
se censui, eam differre ad locum magis pro-
prium. Si quis tamen curiosior, habénsque
notitiam requisitorum ad bene comprehen-
denda Præcepta, id vellet anticipare, faciat
id

id pace meâ in nomine Domini, & quærat
infra in Parte Tertia. Nos ordine progredi
volumus ad proponendas initio Radices Lin-
guæ Germanicæ, dein primò artificium De-
rivationum, & Artificium Compositionum,
&c.

PARS II.

CONTINENS

DICTIONARIUM RADICUM, SIVE VOCUM RADICALIUM LINGUÆ GERMANICÆ.

*Præcognitiones Generales &
Speciales.*

I.

Vocabulum aliquod Germanicum, vel
est *Radicale*, (quod aliqui vocant
Primitivum) vel *Derivatum*, vel
Compositum.

2. Vocabulum *Radicale* five *Primitivum*
est, quod non habet originem superiorem
se,

se, sed quod nobis Germanis allatum est à Patre nostro Aszena, ejusque populo ex terra Sennaar, vel excogitatum, acceptatum, & stabilitum ab ejus primis, aut primo-proximis Descendentibus, practicatúmque omnibus sequentibus Sæculis usque ad hæc tempora nostra; quódque non habet ullum augmentum, vel accessionem, seu accrescentiam Syllabæ alicujus accidentalis. Et talia vocabula constituunt substantiam, seu Quintam essentiam alicujus Linguae originalis, qualis est nostra. Jam autem, admiratione omnino dignum est, & non sine stupore notatur, quòd omnes istæ Radices sive Voces Radicales in Lingua Germanica sint mono-syllabæ. v.g. Brot/*panis*. Fleisch/*caro*. Wein/*vinum*. Bier/*cerevisia*. Buch/*liber*. Krug/*amphora*. lieb/*ama*. red/*loquere*. schlaff/*dormi*. schreib/*scribe*. &c. Et si inveniatur aliquod vocabulum plurium Syllabarum, signum est, quòd habeat aliquod mono syllabum pro radice, cujus memoria si non amplius exstet, per vicissitudines temporum exolevit; & quòd purè sit affectum, seu associatum ab una vel pluribus Syllabis accidentalibus. v.g. lieben/*amare*. reden/*loqui*; & sic de omnibus verborum inflexionibus.

3. Vocabulum autem *Derivatum* est, vox aliqua radicalis, cujus significatio, secundum diversas suas circumstantias, Accidentia, & Modos

Modos, aliquomodo alterata est per additionem seu accrescentiam in fine, unius aut plurium Syllabarum, seu terminationem sic dictam Accidentalem. v. g. bar/ e/ en/ ern/ en/ hafft. &c. de quibus infra suo loco fusè tractabitur in Parte Tertia Operis.

4. Vocabulum *Compositum* est una Colligatio, vel Copulatio duarum, trium, etiam aliquando quatuor aut quinque Vocum radicalium (quarum ultima potest etiam esse Derivata) ex quibus resultat unicum Vocabulum, ad dandam sui simplicis significationi novam proprietatem, & circumstantiam, fundatam in ratione, vel rei natura. Et per hoc Divinum artificium Germani dicunt unicâ solâ voce, quod Itali, Galli, Latini, &c. non possunt exprimere nisi per aliquam Phrasim, seu Circumlocutionem sui idioma-tis, aliquando fatis fusam. Verum est, quòd Lingua Græca habeat aliquid simile, sed Lingua Germanica illam in hoc passu, quemadmodum etiam in variis aliis prærogativis, longissimè superat.

5. Ratio horum est, quòd res (per voces exprimendæ) non solùm in sua intrinseca natura, sed etiam in suis accidentibus, motionibus, circumstantiis, & modis essendi, agendi, patiendi, habeant infinitas quodammodo differentias. Hinc utilissimè factum, quòd partim DEUS ipse in principio, partim deinde egregii Auctores & Reformatores

res Linguarum ex Ejus instinctu, adinven-
rint certos modos, derivandi unum vocabu-
lum ab altero superiore, vel ad componen-
das voces duas aut plures in unam, ad ex-
primendos diversos Conceptus, quos de re-
bus habemus.

6. Indè fit, quòd, sicut in arbore truncus,
rami, folia, fructus, radicem respiciunt, ità
idem contingat, & simillima connexio sit, in
artificio *Derivationis*, & *Compositionis*, respe-
ctu vocum simplicium, primitivarum, & ra-
dicalium. Pérque hujus artificii detectio-
nem aperitur cum incredibili gustu, com-
placentia, & admiratione, thesaurus, & in-
comparabiles, atque inexhaustæ divitiæ hu-
jus heroicæ Linguae Germanicæ; adeò, ut
qui hoc bene (infra in Parte Tertia) appre-
hendit, cum veritate dicere possit, quòd so-
lidum ac profundum fundamentum Cogni-
tionis & Possessionis hujus Linguae posuerit.

7. Porrò *Compositio* & *Derivatio* distin-
guuntur per hoc, quòd Voces Compositæ
consistant ex duobus, tribus, etiam quatuor,
&c. Vocabulis, quæ singulæ separatim acce-
ptæ habent suam propriam significationem:
dum vicissim derivatæ, non sint nisi simplices
voces radicales, augmentatæ, vel accrescen-
tiam nactæ per certas Syllabas, vel termi-
nationes accidentales, quæ quando indè se-
parantur, nihil habent significationis, sive
nihil per seipsas indigitant.

8. Nunc,

8. Nunc, ut veniamus ad promissum in titulo Dictionarium, sive Catalogum Radicum, seu Vocum Radicalium Germanicarum; præsuppono, quòd illud lecturus jam aliunde sciat differentiam Partium Orationis, id est, quid sit Nomen, quid Pronomen, quid Verbum, quid Participium, quid Adverbium, quid Præpositio, quid Conjunctio; & alii termini, qui inveniuntur in Grammatica Generali, seu Latinis Rudimentis; qui verò id ignoraret, id sibi declarari faciat à Præceptore Latino.

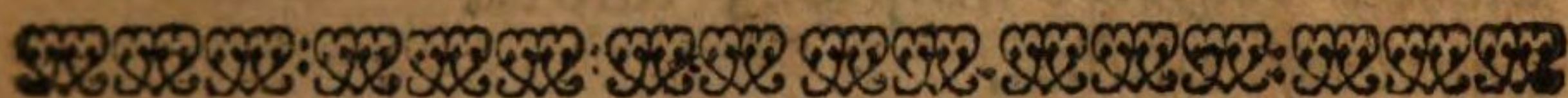
9. Per *Radices* non intelliguntur hic à me solæ illæ voces, quæ reipsâ & rigidè tales sunt, verùm etiam illæ Derivatæ, quarum origo cùm ignoretur, vel dubia, aut longè petita sit, hoc titulo transire vel computari possunt pro Radicalibus.

10. Non agnoscimus etiam in hoc Tractatu pro Radicibus, nisi illas, quæ sunt in usu; hinc de illis, quæ jam sunt antiquatæ, sive quorum usus plenè exolevit, non loquemur, nisi occasione boni alicujus Derivati, quod indè natum est.

11. Non adjungemus etiam significatio-
nes, nisi primas & propriissimas, sed metaphoricæ & figuratæ (inquit Author) reservabimus pro tempore & loco commodiore, id est ad ipsum Corpus Dictionarii sui Germanico-Italici, & Italico-Germanici.

12. Quantumvis Radices, five Voces Radicales in hoc Catalogo notatæ, etiam inveniuntur in Corpore modò dicti grandis Dictionarii; non inveniuntur tamen nisi dispersæ, & ab invicem elongatæ, propter intervenientes, & iis subnexas atque interpositas *Derivationes, Compositiones, & Phrases*; atque adeò non possunt ibi tam facile in conspectu haberi, sicut hic, ubi omnes conjunctim exhibentur.

DICTIONARIUM Vocum Radicalium Germanicarum.

A.

A / *masc.* anguilla.

Aal / *fæm.* subula.

Aaß / *neut.* cadaver.

ab / *Præpos. & particula componens, de, ab, dis, re, &c.*

Abend / *m.* Vesper.

aber / *conjunct.* sed.

Abt / *m.* Abbas.

ach / *ah!*

Achs / *f.* axis.

Achsel / *f.* humerus.

acht / *octo.*

achten / *æstimare.*

Acker /

- Acker / *m.* ager.
 Adel / *m.* nobilitas.
 Ader / *f.* vena. Adler / *m.* aquila.
 Aehr / ähr / *f.* spica. Aff / *m.* simia.
 Aflter / *m.* pars averfa corporis.
 Ahm Ohm / *f.* genus menfuræ.
 Ahn / *m.* unus ex majoribus feu ascendentibus.
 Ahorn / *m.* Acer. Platanus.
 Alant / *m.* Enula. Alaun / *m.* alumen.
 Alb / *m.* Incubus.
 alber / *Adject.* simplex, idiota.
 all / *Adj.* omnis.
 Almer / *m. f.* armarium.
 Almosen / *n.* eleemofyna.
 als / *Adverb.* quando.
 alt / *Adj.* fenex, antiquus.
 Altar / *m. n.* Altare. Amboß / *m.* Incus.
 Ameis / Ameis / *f.* formica.
 Ammer / *f.* fcintilla sub cineribus fuffocata.
 Ampel / *f.* lampas. Ampfer / *m.* acetofa.
 Amiel / *f.* merula.
 Amt / *n.* officium, fervitium.
 an / *Prap. & partic.* componens, ad, penès, &c.
 anden / ahnden / refentire, vindicare.
 ander / alter. Angel / *m. f.* hamus.
 Angst / *f.* anguftia, anxietas.
 Antlig / *n.* facies, vifus.
 Apfel / *m.* pomum. Arbeit / *f.* labor.
 arg / aftutus, malus.
 Arm / *m.* brachium. arm / *Adj.* pauper.
 Arsch / *m.* culus.

Art / *f.* indoles , natura , species.
Artschock / *m. f.* carduus hortensis.
Arzt / *m.* Medicus. Alsch / *f.* cinis.
Aspe / Espe / *f.* Populus arbor.
Ast / *m.* ramus.
Athem / Odem / *m.* halitus.
Atlas / *m.* species panni sericei.
Atter / *f.* aspis. au / ô!
auch / etiam.
Aue / *f.* spatium terræ fertile, cum pratis, sil-
vis, rivulis.
auf / *Prepos. & particula componens ad.*
Aug / *m.* oculus.
auß / *Prepos. & part. componens ex, dis- &c.*
Auster / *f.* ostreum. Art / *f.* securis.

B.

Babbelen / babelen / confuse garrire.
Bach / *m. f.* rivus, torrens.
Backen / *m.* gena. backen / pinsere.
baden / balneare. bassen / latrare.
bâhen / suaviter torrere.
Bahn / *f.* semita.
Bahr / Baar / *f.* ferculum tumbæ.
bâken / baiken / macerare. Balck / *m.* trabs.
Balg / *m.* pellis animalis minoris, ut leporis,
vulpis, marticulæ.
balgen / (sich) luctari brachiis cum altero.
Ball / *m.* pila.
Ballasch / *m.* genus ensis, qualem dimachi
portant.

D

Balast /

- Balast/ Palast/ *m.* palatium.
 Ballen/ *m.* vox mercatoria, major fascis.
 baliren/ poliren/ polire.
 Balsam/ *m.* balsamum.
 Bancf/ *f.* scamnum.
 bang/ *Adj.* anxius.
 Banier/ Panier/ *n.* Vexillum militare.
 Bann/ *m.* Proscriptio.
 bar/ *Adj.* paratus, promptus, etiam discoo-
 pertus.
 Bär/ *m.* ursus.
 Barb/ Barm/ *m. f.* Barbo, piscis.
 Barchet/ *m.* tela gossypina.
 Barg/ Borg/ *m.* porcus castratus.
 Bart/ *m.* barba.
 Barte/ *f.* lata ascia.
 barken/ auxilio dorsi reptare.
 Base/ *f.* Cognata.
 Bast/ *m.* interior ac tenuior cortex arboris.
 Bastart/ *m.* spurius. batten/ juvare.
 Baz/ *m.* genus numi.
 Bau bau bau/ Vox canis.
 Bauch/ *m.* venter.
 bauen/ ædificare. bauen/ terram colere.
 Baum/ *m.* arbor.
 Bausch/ *n. m.* tumor vestimenti.
 be- particula componens inseparabilis à cer-
 tis verbis, de qua suo loco.
 beben/ tremere.
 Becher/ *m.* poculum, scyphus.
 behend/ *Adject.* velox.

behrden (sich) se ad certas corporis situatio-
nes componere.
beichen/ bauchen/ ventrem distendere, inflare.
beichten/ confiteri. Beil / *n.* securis.
Bein / *n.* os ossis, etiam pes.
beissen / mordere.
beiten / expectare. bellen / latrare.
Belz / Pelz / *m.* pelliceum.
Bengel / *m.* crassus baculus.
bequem / aptus, idoneus.
Berg / *m.* mons.
bergen / abscondere, celare.
Bersch / Barsch / *m. f.* perca.
bersten / barsten / crepare.
Besem / Besen / *m.* Scopa.
besser / melior. bethen / orare.
Bett / *n.* lectus. beugen/ biegen/ inflectere.
Beul / *f.* tumor carnis. Beut / *f.* praeda.
Beutel / *m.* marsupium.
beuteln / huc illuc agitando excutere.
bewegen / commovere.
bey / *Præpositio, & Particula componens, Ad-
junctionem, Accessionem, significans, pe-
nès, ponè.*
beyde / ambo.
Bibel / *f.* Biblia, Scriptura Sacra.
Bien / *f.* apis. Bier / *n.* cerevisia.
bieten / offerre, præsentare.
Bild / *n.* imago, figura.
Bilger / Bilgrim / Pilger / *m.* peregrinus.
Bill / *f.* nates.

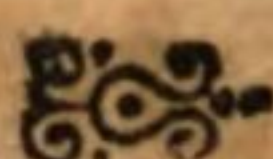
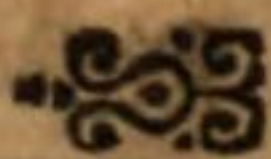

- Bims / *m.* pumex. binden / ligare.
 Ring / Binse / *f.* juncus.
 Birck / *f.* betula. Birn / *f.* pyrum.
 birschen / venari feram. bis / *Adv.* usque.
 Bittel / Büttel / *m.* lictor.
 bitten / rogare. bitter / amarus.
 blanck / albus, lucidus.
 Blase / *f.* vesica. blasen / flare.
 blaß / pallidus. Blat / *m.* folium.
 Blatter / *f.* variolus. blau / coeruleus.
 Blech / *m.* lamina.
 blecken / balare, labiis distentis dentes ostendere.
 blehen / blähen / inflatione distendi.
 bleiben / manere. bleich / pallidus.
 Blerre / Blarre / os hians & distentum.
 blezen / plezen / sarcire quid lacerum.
 blauen / bläuen / pläuen / tundendo planum facere.
 blicken / nictitare.
 blincken / bläncken / relucere, splendere.
 blind / cæcus. Blitz / *m.* fulgur.
 Bloch / Block / *m.* truncus.
 blober / bludern / plodern / plaudern / blaterare.
 blöcken / labiis distentis dentes ostendere.
 blödd / timidus, meticulosus, verecundus.
 bloß / nudus. blühen / florere.
 Blum / *f.* flos.
 Blusch / *m.* pannus ad imitationem holoserici factus.
 Blunke / *f.* botulus.

Blut/

- Blut / *n.* Sanguis. Bock / *m.* hircus.
Bocke / Poche / *f.* variolus.
Bodem / Boden / *m.* pavementum, *item* so-
larium domûs. *item* territorium, *item*
fundus vasis.
Bogen / *m.* arcus.
Bolch / *m.* ascellus piscis.
boll / *cavus.* *vide* hohl.
Bolk / *m.* genus sagittæ.
Bolk / *m.* boletus, fungus.
bommen / bammen / pingue quid comedere.
Bone / *f.* faba.
Bord / *n.* margo, extremitas, fimbria
Bort / tabula, asser.
Bord / *n.* sponda navis.
boren / bohren / forare, perforare.
borgen / mutuum accipere.
Börse / Börsche / *f.* locus publicus pro con-
venculo mercatorum & negotiatorum.
Borste / *f.* seta *v. g.* porcina.
Borte / *f.* limbus, ligula vestis extrema-
tem terminans.
böß / malus, perversus.
Bosaune / Posaune / *f.* tuba choralis.
Bosß / Bossen / *m.* Locus, vexatio.
Bot / Boht / *m.* passer marinus.
Bot / *m.* nuncius.
Botte / Butte / Bütte / *f.* genus vasis à tergo
portatilis.
boß ! particula exclamantis cum admiratio-
ne.

Bon/ Ban/ *m.* Species panni debilis.

Brack/ *m.* canis sagax.

brav/ brav/ egregius, vigorem, valorem habens.

brâmen/ fimbrias, seu limbos vesti affigere.

brasseln/ brascheln/ crepitare, ut humida ligna in foco aut fornace accensa faciunt.

braten/ assare. brauchen/ uti.

brauen/ braxare, coquere cerevisiam.

braun/ castanei coloris.

brausen/ stridere cum sonitu, instar venti vehementis. vide sausen.

Braut/ *f.* Sponsa. brechen/ frangere.

breit/ latus, amplius, spatiosus.

Breme/ *f.* tabanus, insectum volatile.

brennen/ urere. bresten/ defectum pati.

Bret/ *m.* asser.

Bregel/ *m.* spira farinacea.

Brey/ *m.* pulmentum, pultes.

Bricke/ *f.* lampetra. Brief/ *m.* epistola.

Brill/ Brillen/ *m. f.* ocularia.

bringen/ adferre.

britschen/ pritschen/ instrumento plano extrema dorsi quaterere.

Brock/ *m.* frustum, v. g. panis, bolus.

Brodem/ Brodel/ Brudem/ *m.* vapor, exhalatio.

Brom/ *m.* inusitatum. pronum.

Brosam/ *m.* mica panis.

Brot/ *m.* panis.

Brück/ *f.* pons.

Bruder/ *m.* frater.

Brügel/ *m.* baculus.

brühen/

brühen / fervente aquâ perfundere & mace-
rare.

brüllen / rugire.

brummen / b ommen / murmurare.

Brunn / Bronn / Born / fons, fontana.

brunzen / urinam dimittere.

Brust / *f.* pectus. *item* mamma.

brüten / ovis incubare. Bub / *m.* puer.

Buch / *n.* liber, volumen. Buche / *f.* fagus.

Büchs / *f.* pyxis. *it.* bombardia.

Buckel / *m.* dorsum. *it.* gibbus.

bucken / inclinare.

Bude / Baude / *f.* officina.

Büffel / *m.* bubalus.

buffen / pussen / tundere pugno.

Bügel / *m.* stapes. Bühel / *m.* collis.

Buhl / Bul / Buhler / *m.* procus.

Bulb / *m.* bulbosus, *seu* cepa floris.

Bulge / *f.* valisia.

Bülz / *m.* boletus, genus fungi.

Bün / Büne / Bühne / *f.* tabulatum pro spe-
ctando erectum.

Bund / *m.* mitra turcica. *it.* pactum, foedus.

bunt / *Adj.* multicolor.

Bürde / *f.* onus. Burg / *f.* castellum.

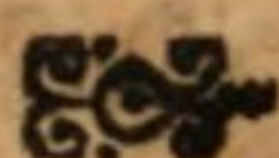
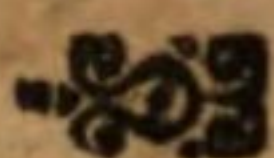
Bürge / *m.* Juridicè cavens pro altero.

Bursch / *f.* turma.

Bürkcl / *m.* uropygium avis.

Busch / *m.* silvula. *it.* fascis.

Busen / Busen / *m.* sinus, pectus.

büffen / pœnitere. *it.* luere. *it.* detrimen-
tum pati.

butt / stolidus, stupidus.

Butte / *vid.* Bötte. Butter / *f.* butyrum.

Buß / *m.* nodulus. *it.* larva. *it.* ornatus.

Bux / *m.* buxus.

C.

Nullum propriè germanicum vocabulum in-
choatur à c. sed bene à f.

D.

Da / *hic.* *it.* tunc. Dach / *n.* tectum.

Dachs / *m.* taxus.

Dampff / *m.* vapor, exhalatio.

Dann / denn / nam. Danken / gratias agere.

Danne / Tanne / *f.* abies.

Dar / *Præpositio & Particula componens, signi-
ficans promptitudinem actionis per verbum
denotata.*

Darm / *m.* intestinum.

das / *Art. neutr. hoc.* *it. relativ. quod.*

daß / *Conjunct. quod.*

Dattel / *f.* dactylus, fructus.

dauen / dauen / deuen / concoquere.

Daum / *m.* pollex. daueren / durare.

decken / cooperire. Degen / *m.* gladius.

dehnen / tendere, distendere.

deihen / deien / prosperare.

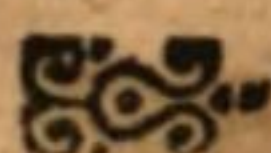
Deichsel / *f.* temo currûs. dein / tuus.

demm / *adj. obsolet. obscurus.*

Demant / *m.* adamas.

demmen /

demmen / helluari, græcari.
 Demut / *f.* humilitas. Dencken / cogitare.
 der / *art. masc.* hic. *it. relativ.* qui.
 derb / densus. Deuten / significare.
 dich / te. Dicht / densus, solidus.
 dichten / fingere, excogitare.
 dick / crassus, solidus, densus.
 die / *artic. fæm.* hæc. *it. relativ.* quæ.
 Dieb / *m.* fur. Dicke / dick / *m.* agger.
 Diel / *m. f.* asser, tabula.
 dienen / servire. dieser / iste.
 Dill / Till / *f.* anethum, herba. Ding / *n.* res.
 Dinkel / Dünckel / *n.* spelta.
 Dinte / *f.* atramentum. dir / tibi.
 Dirn / *f.* olim virgo, ancilla. nunc ancilla
 generosa. quandoque etiam meretrix.
 Distel / *m. f.* carduus. Doch / tamen.
 Docke / *f.* puppa.
 Dod / *m.* cæctus, clava ferrea.
 Dolch / *m.* pugio.
 Dolder / *m.* bubo, genus ulceris.
 Dole / *f.* monedula.
 Don / Thum / *m.* Templum Cathedrale.
 Don / Thon / *m.* sonus. Donner / *m.* tonitru.
 doppeln / dobbeln / duplicare.
 Dorff / *n.* pagus.
 Dorff / Torff / *m.* terra, vel argilla in sole
 siccata.
 dorffen / darffen / dårffen / dürffen / audere.
 Dorn / *m.* spina.
 Dorsche / Torsche / Tortsche / *f.* fax, tæda.
 dort

- dort/ dorten / ibi.
 Dose / *f.* Belgicum, scatula, pyxis.
 Dost/ dosten / *m.* origanus, herba.
 Dotter/ *m.* vitellus ovi. Drach/ *m.* draco.
 Drat / *m.* filum ferreum.
 Dreck / *m.* stercus, lutum.
 drehen / rotare, gyrare.
 Dremmel / *m.* crassus baculus.
 dreschen / triturare. drey / tres, tria.
 drillen / exercere, affligere.
 Drillich / *m.* trilix.
 dringen / urgere, penetrare.
 drohen/ dreuen / minari.
 drönen / cum sono concutere, *v. g.* cam.
 panam, vel aliquid in mortario.
 Droschel/ Drossel/ Drostel/ *m. f.* turdus.
 Drossel/ Trossel / *f.* guttur.
 Drost / *m.* Belgicum, Prætor alicujus terræ.
 drucken/ drücken / premere.
 Druse/ Drüs / *f.* ulcus, glandula.
 Drut/ Drud / *f.* stryx, incubus. du / tu.
 ducken (sich) se inclinare.
 dudeln / fistulare in lyripipio.
 Dust/ Düst / *m.* vapor, nebula.
 dulden / pati, sufferre, tolerare.
 dummi / stolidus, stupidus.
 Dumpf / *f.* situs, mucor. dunkel / obscurus.
 düncken / opinari. düngen/ stercoreare.
 dünn / tenuis, subtilis.
 Dunst / *m.* vapor, exhalatio. durch / per.
 dürr / dürr / siccus, macer.
 Durst/

Durst / *m.* sitis. Dussak / *machæra* lignea.
dusen/ dosen/ tosen / stare, *vel* sedere somno-
lentum, *vel* somnum fingere.

Dutte / *f.* tuberculum mammæ.

Duket / *n.* duodena.

E.

Ebbe / *f.* defluxus maris. *vide* Flutt.
eben/ planus. Eder / *m.* verres.

echt / legitimus.

Eck / *n.* *f.* cornu, seu extremitas mensæ, do-
mûs, &c.

edel / nobilis.

Ege / Egge / *f.* occa.

Egel / *m.* sanguisuga. eh/ ehe/ *Adv.* prius.

Ehe / *f.* matrimonium.

Ehle / Ele / *f.* ulna pro mensurandis pan-
nis, &c.

Ehr / *f.* honor.

Eibe / *f.* taxus arbor.

Eiche / *f.* quercus.

eichen / dolium mensurare.

Eid / *m. n.* juramentum.

Eidam / *m.* gener.

Eifer / *m.* fervor, zelus.

eigen/ proprius.

eilen / properare.

eilff/ undecim.

Eimer / *m.* urna fontis.

ein/ unus.

Eis / *n.* glacies.

Eis/ Uis/ *n.* ulcus.

Eisen / *n.* ferrum.

eitel/ vanus, fugax.

Eiter / *m.* materia purulenta.

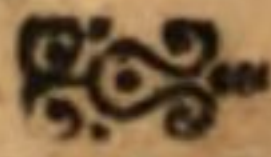
Ekel/ Eckel / *m.* fastidium, nausea.

Elend/ *n.* miseria.

Emmer/ Ammer / *m.* urna, situla.

emsig / assiduus, sedulus.

Enck/

Enck / *m.* bubulcus.

End / *n.* finis.

eng / strictus, angustus.

Engel / *m.* Angelus.

Enkel / *m.* nepos.

Ent / *f.* anas.

ent • *Prapof. & Particula componens insepara-*
rabilis, ex, dis.

er / *is, ille.*

er • *Prapof. & Particula componens insepara-*
bilis, significans

Vide infra in Parte 3.

erben / *hæreditare.*

Erbß / *f.* pisum.

Erd / Erde / *f.* terra.

Erte / Erl / Eller / *alnus arbor.*

Ernde / *f.* messis.

Ernst / *m.* serietas, fervor, industria.

Erk = Archi-

Erk / *n.* metallum.

Erve / *f.* vicia.

es / *id.* additur itẽm verbis impersonalibus.
ut es regnet / pluit.

Esch / Asch / *m. f.* timallus piscis.

Esche / *f.* fraxinus.

Esel / *m.* asinus.

essen / comedere.

Essig / *m.* acetum.

et • *Particula componens, de qua postea. v. g.*
etwas / aliquid.

ehen / ågen / rodere, mortificare per corro-
sionem.

euch / vos, vobis.

euer / vester.

Eule / *f.* bubo.

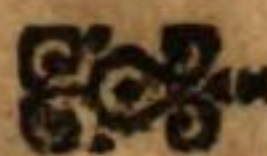
Euter / *n.* pus. *it.* uber vaccæ.

ewig / æternus.

Ey / *n.* ovum.

ey! *Particula exclamantis, adhortantis.*

F. Fa.

F.

Fabel / *f.* fabula.Fackel / *f.* fax.Fach / *n.* scrinium.Faden / *m.* filum.

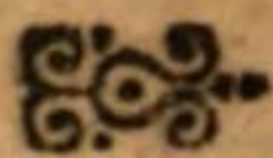
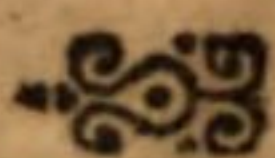
fahl / falb / falch / fulvus.

Fahn / Fahne / *f. m. n.* Vexillum.fahren / *pergere curru, navi.*Falck / *m.* falco.fallen / *cadere.*

falsch / falsus, fictus.

falten / flagen / *plicare.*fangen / *capere.*färben / *colorare.*Farr / *m.* taurus.farken / furken / *bombum ventris dimittere.*Fasan / *n. m.* phasianus.Fase / Faser / *m. f.* filamentum, filen. *vide*
Faser.Fasel / *f.* progenies, species.fasen / fusen / fangen / *phantasiis agi.*fassen / *capere.*fast / *quasi, ferme.*fasten / *jejunare.*fätschen / fetschen / *in fascias involvere.*faul / piger. *item* putridus.Faum / *m.* spuma.Faust / *f.* pugnus.Fechser / *m.* furculus nodosus.fechten / *digladiari, pugnare.*fECKeln / fÖCKeln / *infanti cuipiam blandiri.*Feder / *f.* penna, pluma.fegen / *purgare, polire.*Fehd / *f.* fides *juridicè accepta. it.* diffidatio.Fehe / *n.* mus ponticus.Fehl / Fehler / *m.* error, defectus.Feig / *timidus, excors,*

Feiges

Feige / *f.* ficus.

feil / *venalis.*

Feil / *f.* lima.

feilen / *limare.*

fein / *nitidus, pulcher.*

Feind / *inimicus.*

Feld / *m.* campus.

Felge / *f.* extremus circulus rotæ.

Fell/ Fehl / *f.* pellis.

fellen / *dejicere, v. g. arborem, it. feram occidere.*

Fels / Felsen / *m.* rupes, saxum.

Fench / Fench / *m.* panicum.

Fenchel / *m.* feniculus.

Fenster / *n.* fenestra.

fern / *disitus, elongatus.*

Fernuß / *m.* vernix.

Fers/ Ferse / *f.* calcaneus, calx pedis.

fertig / *promptus, paratus.*

Fessel / *m.* compedes.

fest / *firmus, stabilis.*

fett / *pinguis, unctus.*

Feh/ Fehen / *m.* lacinia.

feucht / *humidus.*

Feuer/ Feur / *n.* ignis.

feyn/ *vacare, cessare, celebrare festum.*

Fichte / *f.* pinus.

Ficke / *f.* bursa.

ficken / *molliter flagellare.*

Fidel / *f.* fides, fidium.

it. instrum. poenale.

Fieber/ Fiber / *f.* febris.

Figur / *f.* figura.

fillen/ *temere, & sine arte decorticare.*

Filz / *m.* penula, textura pilei.

Finck / *m. f.* fringilla.

finden / *invenire.*

Finger / *m.* digitus.

finster / *obscurus, tenebricosus.*

First/ Ferst / *m.* fastigium fabricæ.

Fisch / *m.* piscis.

fispern/ *ore semiclauso & subsibilando loqui.*

festen/

fiesten / fisten /

Fittig / *m. f.* ala.

fix / promptus.

flach / planus.

Flachs / *m.* linum.

flackern / flammare.

Fladen / Flade / *m.* placenta.

fladern / flattern / flottern / fluttern / alas concu-
tere. *it.* quando flamma ignis agitur &
colliditur.

Flagge / *f.* velum navis. Flamm / *f.* flamma.

flannen / flennen / ex levi causa flere & plan-
gere, ut pueri & foeminae.

Flasche / *f.* lagena. Flechte / *f.* impetigo.

flechten / texere, v. g. sportas, capillos.

Fleck / *m.* macula. *it.* lacinia panni. *it.* spa-
tium terrae.

Fleck / Flecken / *m.* oppidum.

Flegel / *m.* tribulum. *it.* homo bardus.

flehen / supplicare.

flehen / flehden / pecuniam aut alia mobilia sua
in tutum locum à conspectu hostis trans-
ferre.

Fleisch / *m.* caro.

Fleiß / *m.* diligentia.

Flek / Fläk / *m.* lacinia, limbus.

fliegen / volare.

fliehen / fugere.

fließen / fluere.

flincken / flinckern / fulgurare, relucere.

Flinte / Flinde / genus bombardæ.

Flitsch / Flik / *f. m.* sagitta.

Flitte / Flite / *f.* lanceola pro secanda equo
vena.

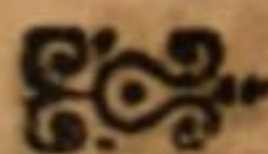
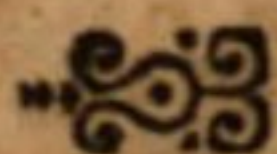
Floh / Floch / *m.* pulex.

- Flor / *m.* genus veli nigri : peplum.
 flößen / ligna per fluvium defluere sinendo
 promovere.
 Flöte / *f.* genus tibiae. Flotte / *f.* classis.
 fluchen / maledicere.
 fochen / fochern / focken / ventilare. folgen / sequi.
 foltern / in equuleo torquere.
 foppen / vexare.
 fordern / fodern / petere, prætendere.
 Fore / Forelle / *f.* truta.
 Form / *f.* forma, modulus.
 forschen / inquirere, scrutari.
 Forst / *m.* Silva.
 fort / *Præpos.* discessum, vel actionis prosecu-
 tionem significans. *it.* Particula componens,
 de qua infra in Parte 3.
 Fracht / *f.* solutio vecturæ.
 fragen / interrogare.
 Grait / *n. f.* phrenesis. *it.* species jurisdi-
 ctionis territorialis.
 franc / liber. *adj.* Franse / *f.* fimbria.
 frät / fracidus. *it.* ab equitando, ambulando,
 urinando attritus.
 Frake / *f.* nugæ verborum. *it.* puer ineptus.
 Frau / *f.* foemina. *it.* domina.
 frech / temerarius, protervus, insolens.
 Frefel / Frevel / *m.* temeritas, protervia.
 freien / freyhen / procari.
 fremd / peregrinus, extraneus.
 fressen / vorare, seu cum aviditate comedere.
 fretten / imperitè tractare.

- freßen / depascere, *v. g.* herbam ex prato.
freuen / gaudere.
Freund / amicus. *it.* cognatus, consanguineus.
fren / liber, exemptus. Fried / *m.* pax.
frieren / gelare. *it.* frigere.
Fries / *n. m.* pruina. pannus crispatus.
frisch / recens. *it.* alacer.
Frist / *f.* spatium temporis.
fro / froh / iucundus, lætus.
frodén / vox antiqua: pro suo proprio com-
modè & astutè agere.
fromm / pius, probus.
frommen / juvare, utilitatem facere.
Fron / vox antiqua, locus sacer, vel locus
publicus.
Frosch / *m.* rana.
Frucht / *f.* fructus. *it.* effectus, utilitas, emo-
lumentum.
früh / manè. *it.* tempestivè.
Fuchs / *m.* vulpes. *Metaphoricè,* astutus.
fucken / vox antiqua. negotiari in mari.
Fuder / *n.* Currus scæni, frumenti, mercium,
vini.
fügen / conjungere. fühlen / sentire.
führen / ducere. füllen / implere.
Funck / *m.* scintilla. fünff / quinque.
für / pro. Furch / *f.* sulcus.
fürchten / fürchten / timere.
Fürst / *m.* Princeps.
Futter / *n.* pabulum. *it.* suffultura vestis.

G.

Gabel/ Gafel/ Gaffel / *f.* furca, fuscinula.
gacheln/ gicheln / cachinnari.

Gade/ Gaden / *m.* contignatio.

gaffen / gappen / ore aperto contemplari.

gähe/ præceps. *it.* furiosus.

gagſen / glocitare ſicut gallinæ.

Galgen / *m.* patibulum.

Gall / *f.* fel.

Gallert / *f.* gelatina.

gānen/ gienen/ gangen/ diductis maxillis osci-
tare.

Gans / *f.* anser.

Gant/ *m.* subhaſtatio, auctio publica,

ganſ / totus, integer.

gar / *Adv.* multum, valdè.

gar / ſatis, ſufficiens.

Garbe / *f.* manipulus frumenti.

gåren/ gieren/ gāſchten/ in vaſe ſpumare.

Garn / *n.* filum. *it.* rete.

garſtig / rancidus, ſordidus.

Garte/ Garten / *m.* hortus.

Gaſſe / *f.* platea.

Gaſt / *m.* hoſpes.

Gart/ Gatte / *m.* focius.

Gatter/ Gitter / *n.* crates, cancelli.

gaſen / glocitare.

gau / *Belgicum.* agilis, promptus.

Gauch / *m.* cuculus.

gauckeln / nugari.

Gaul / *m.* equus.

Gaum/ Gaumen / *m.* palatum.

gaucken / baubare. vox canum.

ge: *Particula componens inseparabilis, de qua infra in Parte 3.*

gebären / parere.

Geberden / *f. plur. mores. it. fictio morum.*

geben / dare. gebühren / competere, deberi.

geck / stolidus, stultus.

Gefahr / *f. periculum.*

Gesehrte / *m. socius viae.*

gegen / contra, propè, versùs.

gehehen / vexare. gehen / ambulare.

Geiser / *m. saliva ex ore defluens.*

Geige / *f. fides, instrum. music.*

geil / lascivus, salax.

geilen / importunè & inverecundè mendicare.

Geiß / *f. capra.* Geißel / *m. obies.*

Geißel / *f. flagellum.* Geist / *m. spiritus.*

Geiß / *m. avaritia.*

gecksen / gächzen / garen / glocitare. *it. nutare.*

gelb / gäl / flavus.

gelt / gölt / sterile animal.

Gelte / *f. vas v. g. pro lacte.*

gelten / constare, valere.

gemein / communis. *it. communitas.*

Geniß / *m. capreolus.*

genau / strictus, accuratus, rigorosus. *it. avarus.*

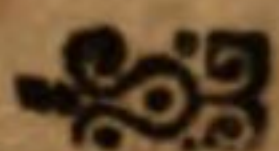
gerade / rectus, directus. *it. justus.*

Gerät / Geräth / *n. mobilia, utensilia.*

gern / libenter. Gerst / *f. hordeum.*

Gerte / Gärt / *f. virga.*

geschehen / fieri, contingere.

Geschirz / *n.* vas vasis, *it.* apparatus equi,
vel currus.

Geschlecht / *n.* genus, familia.

Geschwader / *n.* turma, caterva.

Geschweihe / *f.* focus.

geschwind / *agilis, velox.*

Gesell / *m.* socius.

Gesinde / *n.* familia, *seu* servi domestici.

Gespenst / *n.* spectrum. gestern / *heri.*

gesund / *sanus.* Getreide / *n.* frumentum.

geuden / *dissipare, dilapidare.*

Gewand / *n.* vestis, pannus.

gemären / *assecurare.*

gewehnen / *assuefacere.* gewinnen / *lucrari.*

Gewissen / *n.* conscientia.

gewogen / *favens, addictus.*

Geyer / *m.* vultur.

Gezelt / *n.* tentorium.

Gibel / *m.* summitas frontispicii.

Gicht / *n. f.* paralytis, arthritis.

giessen / *fundere.*

Gifft / *m. n.* venenum.

gigagen / *anserum clamorem imitare.*

Ginstern / *f.* genista.

Gipfel / *summitas, apex montis, domus.*

Gips / *m.* gypsus.

Girgel / *m.* epistomium vasis.

glanken / gleissen / *splendere.*

Glas / *n.* vitrum. *it.* poculum vitreum.

glatt / *lubricus, glaber, politus.*

glauben / *credere.*

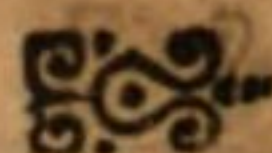
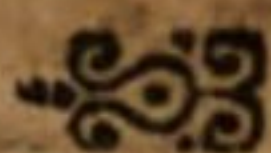
Glaze / *f.* calvities.

gleich / *similis, æqualis.*

gleiten / *vid.* glitschen.

Glied /

- Glied / *n.* membrum. glimmen/ gliscere.
 Glimpf / *m.* modestia, moderatio, decorum.
 glitschen/ glikēn/ glikern/ gleiten/ lubricare.
 glozen / instar veteris ligni fulgere.
 Glück / *n.* fortuna. glucken/ glocitare.
 glūen / candere, ignitum esse.
 Gluf / *f.* acicula. Gnade / *f.* gratia.
 Gneis / *m.* duræ sordes in humana pelle, v. g.
 crusta in capite infantis.
 Gneist / *m.* scintilla ab ignito ferro, dum cu-
 ditur, profiliens.
 gnug/ genug/ genug / satis, sufficienter, suffi-
 ciens.
 göcksen/ köcksen / ructare.
 Gold / *n.* aurum. Golf / *m.* sinus maris.
 Gölse/ Gölge / *f.* fus novella.
 gönnen / favere.
 görpfen/ grülken/ ructare.
 Gosche/ Gusche / os, oris, per contemptum/
 Gott / *m.* DEUS.
 Göge / *m.* idolum, deaster, falsus Deus.
 graben / fodere, sculpere.
 Graf / *m.* Comes.
 graggen / phlegma viscosum egerere.
 gram / odium, vel rancorem erga aliquid
 habens.
 grāmen (sich) se interiùs affligere.
 Gränk/ Grenk/ *f.* limes, confinia.
 grappen/ gripfen/ subtrahere, contrectando
 prædari.
 Gras / *n.* gramen.

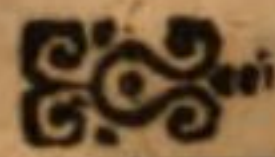
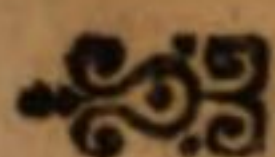

- Grat / *m. f.* spina piscis.
 gräten/ grätlen/ grätschen/ divaricare pedes.
 grau/ Greis/ canus, griseus.
 grauen/ grausen/ habere horrorem.
 greiffen/ palpare, tangere.
 greinen/ plangere, flere.
 grellen/ grallen/ cum grallis ambulare.
 grempen/ grempehn/ grempten/ pilos *aut* la-
 nam ab invicem distrahere.
 Gries / *n. m.* farina crassa. *it.* calculus re-
 num.
 Grill / *f.* gryllus. *it.* intricatæ cogitationes.
 Grimm/ *m.* rabies, furor.
 Grimmen/ *n.* cholica, tormina ventris.
 Grind / *m.* scabies, psora.
 Grindel/ Brendel/ *m.* vectis in porta.
 grob/ crassus. *it.* inhumanus.
 Groll / *m.* rancor, odium.
 grollen murmurare. dicitur de murmure fla-
 tulento intestinorum.
 Grosch / *m.* grossus, moneta.
 groß / magnus, grandis, vastus.
 Grube / *f.* fossa.
 grülken/ grolken/ nutare.
 Grummet/ Grammet/ cordon, fœnum sero-
 tinum.
 grün / viridis.
 Grund / *m.* fundamentum. *it.* territorium.
 grunzen/ grunnire.
 Grusch/ Grüşch/ *f.* *vid.* Krusch.
 grüssen/ salutare. Grüg / *f. n. m.* farrago.
 gucken/

gucken / curiosè inspicere.
 Guckuck / Kuckuck / cuculus.
 Gugel / f. cappucium. (fundum.
 Gump / Gumpel / f. vorago. it. poculum pro-
 Gumpel / m. pyrrhula, avis.
 gumpen / petulcire. Gundel / f. navicula.
 Gurgel / f. guttur.
 Gurck / Gork / f. cucumis.
 Gurre / Gorre / f. nauci equus.
 gürten / cingere. gut / bonus, bene.

H.

Har / Har / n. capillus.
 haben / habere, possidere.
 Habicht / m. falco.
 hacken / findere, secare. it. in minutum secan-
 do redigere.
 Hacke / f. securis. Hafe / Hofe / m. uncus.
 Hader / m. floccus. hadern / rixari, altercari.
 Hafe / m. olla.
 Hafen / Have / m. portus marinus.
 Hag / Hage / m. sepimentum.
 Hagel / m. grando. hager / macilentus.
 Häher / m. glans. Hahn / Han / m. gallus.
 Hain / Hayer / m. f. lucus.
 hackel / hackelicht / delicatus.
 hâl / lubricus. halb / medius.
 hâlen / hâlen / celare, abscondere.
 Halfter / f. capistrum. Halle / f. porticus.
 hallen / resonare. Halm / m. culmus.
 Hals / m. collum. halten / tenere.

- Hame/ Hamen / *m.* hamus.
 Hamme / *f.* ovis.
 Hammel / *m.* agnus castratus.
 Hammer / *m.* malleus.
 Hand / *f.* manus. Hanf / *m.* cannabis.
 hangen / pendere, dependere.
 Hans / vox antiqua, magnas.
 Harfe / *f.* cithara. Hart / *f.* rastrum.
 Harn / *m.* urina.
 Harnisch / *m.* cataphractura.
 harsch / durus, asper, rigidus.
 harren / perseverare. *it.* expectare.
 hart / durus. *it.* difficilis. *it.* rigidus, severus.
 Harz / *n.* resina.
 haschen / prendere quasi ex improvise.
 Hase / *m.* lepus. Hasel / *m.* *f.* avellana.
 Haspel/ Haspe/ *m.* *f.*
 hassen/ odisse. hasten/ belgicum, frigere.
 hätschen / blanditiis tractare.
 Haube / *f.* galea. *it.* mitra foeminea.
 Haubt/ Haupt/ *n.* caput. hauchen/ halare.
 hauen / secare. *it.* virgâ percutere.
 Hauff/ Hauffen / *m.* cumulus, copia.
 Haus/ *n.* domus. *it.* stemma, seu familia nobilis.
 Hausen/ *m.* huso. Haut/ *f.* pellis.
 he! eh! heben/ levare.
 Hechel / *f.* pecten ferreus.
 Hecht / *m.* lucius.
 Hecke / *f.* spinetum, seps spinosa.
 Heer/ *n.* exercitus. Heerde / *f.* grex.
 Hefe/

- Hefe/ Hefen/ *f.* feces, *v. g.* vini, cerevisiæ.
heffen/ conjungere.
heftig/ intensus, vehemens.
hegen/ hāgen/ nutrire, fovere.
Heide/ *f.* spatium campestre, incultum &
sterile. *it.* panicum.
Hend/ Hende/ paganus, ethnicus, gentilis.
Heil/ *n.* salus. *it.* *Adj.* sanatus à vulnere.
heilig/ sanctus.
heim/ domum versùs, patriam versùs.
Heimne/ *f.* grillus domesticus.
heisch/ heiser/ raucus. heischen/ citare, vocare.
heiß/ calidus, fervens.
heissen/ vocari, nominare, nominari. *it.* no-
men imponere.
heiter/ clarus, serenus. heißen/ calefacere.
Held/ *m.* heros, miles generosus.
helffen/ juvare, succurrere.
Helm/ *m.* galea. hell/ clarus, serenus.
Hölle/ *f.* infernus. Heller/ *m.* denarius.
Hemd/ *n.* indusium.
hemmen/ retardare, sufflaminare.
Hengst/ *m.* equus integer.
hencken/ suspendere. Henne/ *f.* gallina.
Heppe/ Hippe/ *f.* falcula putatoria.
her/ hero/ huc, indè. herb/ acerbus, asper.
Herberg/ *f.* hospitium.
Herbst/ *m.* autumnus.
Herd/ *m.* focus culinæ.
Hering/ Häring/ *m.* halex.
Hermelin/ *n.* mus scythicus.

hermen

hermen (sich) se interiùs affligere.

Herz / *m.* Dominus.

Herz / *n.* cor.

heßlich / turpis, luridus, sordidus.

hetschen / hetscheln / blanditiis tractare.

heßen / stimulare. *it.* feras majores in venatione agitare.

Heu / Hâu / *n.* foenum.

heucheln / adulari. *it.* hypocritam agere.

heuer / *Adv.* hoc anno.

heulen / plangere cum ejulatu.

heunt / heut / hodie.

heuren / conducere.

Hexe / *f.* saga, stryx.

hey! eh!

hicken / rostro pungere, ut aves, dum ova perforant.

Hiese / *f.* cynosbatus.

hier / hie / hìc.

Hist / *m.* vox venatoria pro initio venationis.

Himmel / *m.* Cœlum.

hin / illuc. *it.* Particula indicativa rei perditæ.

Hinde / *f.* cerva.

hinden / hinten / retro.

hinder / hinter / *Præpos.* post. *it.* *Subst.* pars postica corporis.

hincken / claudicare.

Hippe / *f.* striblita.

Hirn / *n.* cerebrum.

Hirsch / Hirk / *m.* cervus.

Hirs / Hirse / *m.* milium.

Hirt / Hirte / *m.* pastor.

hobeln / dolare.

hoch / altus, sublimis.

Hochzeit / *f.* nuptiæ.

hocken / hucken / affigere se humeris alterius ad supportandum.

Hoden / *f.* testiculi.

Hof /

Hof / *m.* aula. *it.* villa. *it.* area.

Hoffart / *f.* superbia. hoffen / sperare.

Hohn / Hon / *m.* despectus, ūs.

Hofe / Höfe / Höfer / venditor minutiarum
victūs, in platea publica.

hol / hohl / cavus. hold / benevolus.

Holder / Holler / Hollunder / *m.* sambucus.

holen / afferre.

holla! quid hoc? cum admonitione.

Holper / asper, seu salebrosus.

Holunck / *m.* vilis, abjectus homo, nauci.

Holk / *n.* lignum. *it.* silva. Honig / *n.* mel.

Hop / Hopp / interjectio exultantis, & sub-
sultantis.

hoppern / saltitare instar capræ.

hören / audire, auscultare. Horn / *n.* cornu.

Hort / petra, locus altus & securus. *it.* locus
refugii.

hösch / planus. *it.* tacitus.

hoschen / per capillos trahere cum dolore.
vid. gleiten.

Hose / *f.* caliga.

Hotte / *f.* genus vasis in dorso portatilis. *vid.*
Butte.

hoken / hokeln / agitare sicut cunæ agitantur.

hübsch / hüpsch / elegans, nitidus.

Hücke / Hüke / Heuke / Hülcke / longum ope-
rimentum, quale scæminæ portant.

hudeln / vexare, malè tractare.

Huf / *m.* ungula equi. Hüft / *f.* femur.

Hügel / *m.* colliculus, monticulus.

Hulster /

Hulster/ Holster/ *f.* capistrum. *it.* theca sclo-
puli apud equites.

Hüllen/ cooperire, velare. Hülse/ *f.* siliqua.

hummen/ humsen/ bombitare ut muscæ, cra-
brones.

Humpe/ *f.* magnum vas seu poculum pro
bibendo.

humpen/ humpern/ himpern/ cespitare pedibus.

Hun/ *n.f.* gallina. *vid.* Henne.

Hund/ *m.* canis.

hundert/ centum.

Hunger/ *m.* fames.

hupfen/ saltitare.

Hurde/ Hurte/ *f.* textura, seu textum ex
juncis.

Hure/ *f.* meretrix. hurtig/ promptus, alacer.

Husche/ *f.* violenta, vellicatio capillo-
rum.

Hust/ Husten/ *m.* tussis.

Hut/ *m.* pileus.

hüten/ custodire.

hutschen/ lubricare, ut pueri in glacie solent.

it. pede alterum quasi commonefacien-
do trudere.

Hütte/ *f.* tugurium.

Hugel/ Hovel/ pyrum, aut prunum tostum.

huy/ Particula excitantis, vel cum dubie-
tate admirantis, &c.

huyen/ hoven/ palum figere.

I.

Ia/ ita.

Iach/ gäch/ præceps. *it.* inconsideratus.

Iacke/ *f.* vestis levis, & domestica.

jagen/

jagen/ pellere, venari. Jahr/ *n.* annus.
 jammern/ lamentari, compati.
 jäten/ zizania eradicare.
 Jaufen/ *m.* merenda. ich/ ego.
 je/ quò, eò. *v.g.* je mehr/ je besser/ quò plus.
 eò melius.
 jeder/ quilibet. jen/ jener/ ille.
 Jenner/ Januarius. jek/ jekt/ nunc, modò.
 Jgel/ *m.* Erinaceus. ihm/ *m.* illi.
 ihnen/ illis. *Dativ. plur.*
 ihr/ *f.* illi. *Dativ. it.* vos.
 Jlme/ *f.* ulmus.
 Jltis/ *m.* mustela silvestris.
 Jmme/ *f.* apis. immer/ semper, continuè.
 Jmpfer/ *m.* infitor. in/ in.
 Jnsel/ *f.* Insula. Joch/ *n.* jugum.
 Joppe/ Juppe/ *f.* thorax.
 irgend/ alicubi. irren/ errare.
 Jrte/ Urte/ *f.* Symbola computationis.
 Jubel/ *m.* jubilus.
 juch! exclamatio lætantis.
 Juchert/ *n.* jugerum.
 jucken/ prurire. *it.* titillare. Jud/ *m.* Judæus.
 jung/ *Adj.* juvenis. *it.* puer.
 Jungfer/ Jumfer/ *f.* virgo.
 Juncfer/ *m.* Nobilis. Juvet/ *n.* clenodium.

R.

Rachel/ *f.* cacabus. sacken/ cacare.
 Radun/ *n. m.* gossypium.
 Rast/ Rast/ *n.* palea frumenti.

- Käfer/ *m.* bruchus. Käfig/ *m.* cavea.
 Kahn/ Kaan/ *m.* navicula piscatoria.
 Kahr/ Kar/ *m. n.* vivarium piscium.
 Kahl/ Kal/ calvus. Kalb/ *m.* vitulus.
 Kaldaunen/ *Plur.* intestina graciliora.
 Kalesch/ Kalesß/ *n. f.* biga viatoria herilis.
 Kalck/ Kalk/ Kalch/ *m.* calx.
 Kallen/ *vox antiqua.* loqui, colloqui.
 Kalm/ *m.* malacia maris, Kalt/ frigidus.
 Kamet/ *m.* camelus.
 Kamin/ *m.* caminus, focus italicus.
 Kamm/ Kampel/ *m.* pecten.
 Kammer/ *f.* camera.
 Kampf/ *m.* pugna, conflictus.
 Kan/ Kam/ *m.* superior mucus vini, cere-
 visia, &c.
 Kaninchen/ *n.* cuniculus animal.
 Karcker/ *m.* gangræna. Kanne/ *f.* cantharus.
 Kant/ *f.* angulus, extremitas.
 Kappe/ *f.* cappa. Kappen/ castrare capones.
 Kaps/ Kappes/ *m. f.* bursa, marsupium.
 Karbatsch/ *f.* scutica. Karg/ parcus, avarus.
 Karnir/ Kärnir/ genus sportæ, seu corbiculi.
 Karp/ Karpf/ carpio.
 Karst/ *f.* sarculum bidens.
 Kartaune/ *f.* balista primæ classis, seu tor-
 mentum bellicum majus.
 Karte/ *f.* charta. *it.* tabella geographica. *it.*
 charta lusoria.
 Kasake/ *m. f.* sagum. Käs/ Käse/ *m.* caseus.
 Käste/ *f.* castanea.
 Käste/

Kaste/ Kasten / *m.* arca. *it.* granarium.
Kastell / *n.* castellum. Fasten/ castigare.
Kater/ *m.* catus, felis masculus.
Kaze / *f.* felis femella.
Kauchen / incurvare, & incurvari.
Kauder / *m.* stupa.
Kave/ Kaue/ Kau / *f.* cancelli, crepido.
Käuen/ Keuen/ masticare.
Kauffen / emere, comparare.
Kaule/ Kaute/ *f.* globus. Kaum/ *Adv.* vix.
Kauz / *m.* *f.* bubo, noctua.
Kebß / Käbß / clandestinus, illegitimus, fornicarius.
Kegel/ *m.* conus, pyramis lusoria.
Kehl/ *f.* gula, seu guttur.
Kehren/ scopare. Kehren/ Keren/ vertere.
Keiche/ Keuche / *f.* carcer obscurus.
Keifen/ Keiben / cum strepitu & cholera clamare.
Keil/ Kaul / *m.* cuneus. *it.* clavus ligneus.
Keimen / germinare. Kein / nullus.
Kelch/ *m.* calix.
Kelle / *f.* cochlear culinarium. *it.* murarium.
Keller/ *m.* cellare. Kelter/ *m.* *f.* torcular.
Kennen / cognoscere.
Kerben / crenare, crenam facere.
Kercker / *m.* carcer.
Kerl / *m.* homo pugnax, aut etiam homo vilis. Fox hac habet laudem, vel vituperium ab Adjectivo addito.

Kern/

- Kern / *m.* nucleus. *it.* medulla arboris, &c.
 Kerk / *f.* candela cerea. Kessel / *m.* lebes.
 Ketten / *f.* catena. Keker / *m.* hæreticus.
 keuchen / keichen / difficulter respirare, ut asth-
 matici.
 Keule / *f.* clava. Keusch / castus.
 Keyser / Kaiser / Keiser / Kayser / *m.* Cæsar.
 Kibitz / Gibitz / Gifitz / *m. f.* parrha, pardalus,
 avis aquatilis.
 Kiefer / Kiesel / Kifel / *m.* maxilla, mandibula.
 Kifer / *f.* pinus, arbor. Kiel / *m.* canna pennæ.
 Kiel / Küll / *m.* bulbus floris.
 Kies / Kis / *m.* glarea, sabulum.
 Kiesen / Kören / eligere.
 Kin / Kün / *m.* lignum pinus, tæda.
 Kind / *n.* infans. Kinn / mentum.
 kippen / usuram exercere.
 Kirch / *f.* templum, Ecclesia.
 kirren / girren / vox turturis. *it.* stridor. *v. g.*
 rotæ.
 Kirsche / *f.* cerasum. Kiste / *f.* cista.
 Kittel / *m.* vestis oblonga ex tela.
 Kitz / *n.* capreolus. Kitz / *f.* felis foemina.
 klaffen / klacken / hiscere, hiare.
 klagen / queri, lamentari.
 klammen / klemmen / arctare, constringere.
 klampen / klemmen / klempern / klippen / percus-
 siones facere, quales qui laminam tundunt.
 klappen / klapsen / klaffen / hiscere, findi, hiare.
it. sonore cadere.

Flar / clarus, limpidus, serenus. *it.* subtilis.
it. sonorus, intelligibilis.

Flatschen / flitschen / manus planas complodere.

Klaue / *f.* ungula, unguis in avibus.

Flauben / seligere, secernere. *it.* colligere,
carpere.

Klause / *f.* locus abstrusus inter duos mon-
tes. *it.* claustrum, eremitorium.

Flieben / tenacem materiam applicare, ut hæ-
reat. *it.* dum talis materia adhæret.

Flecken / flicken / flittern / flackern / flatten /
maculoso liquore conspergere. *it.* impe-
ritè scribere.

Klee / *m.* trifolium.

Flieben / tenacem materiam v. g. limum, ar-
gillam applicare seu superinducere.

Kleid / *n.* vestis. Klein / parvus, minutus.

Kleinod / *n.* gemma.

Kleister / *n.* gluten luteum aut farinaceum.

Klepper / *m.* equus.

Flettern / flattern / conatu manuum & pe-
dum in altum prorepere, ut cari quatuor
pedibus arborem scandunt.

Kley / terra argillosa & sterilis.

Kleyen / *f.* furfures.

Flieben / flöben / findere, secare.

Flimmen / salire.

Klinge / *f.* lamina gladii. *it.* strictura intra
duos montes.

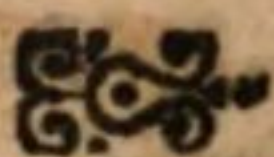
Flingen / flincken / sonare ut pecunia, cam-
pana, vitrum percussum.

- Klincke / *f.* pessulus.
 Klippe / *f.* scopulus in mari.
 Klobe / *f. m.* ames.
 Klöben *vide* flieben / findere.
 Klöpfen / kloppen / pulsare.
 Klos / *m.* massa terræ.
 Kloster / *n.* claustrum, monasterium.
 Klok / *m.* truncus. Kluse / *f.* acicula.
 Klufft / *f.* caverna, spelunca.
 Flug / prudens, sagax.
 Klumpe / Klumpen / *m.* massa informis.
 Kluncker / *m.* blateræ, seu inquinamenta in
 vellere ovium, aut ora vestis.
 Klumse / *f.* rima, apertura.
 Kluppe / *f.* pastomis quâ equi coercentur.
it. rete, decipula.
 Knab / *m.* juvenis, adolescens.
 Knacken / rumpi cum quodam sono, ut ossa,
 vitrum, glacies.
 Knallen / edere sonum, qualem tormenta,
 bombardæ.
 Knapp / *m.* strictè conjunctus. *it.* laborator
 in mineris. *it.* socius opificis in lana, seu
 pannificio.
 Knappen / aperire, rumpere nuces, vel quid
 simile streperum, dentibus.
 Knarbeln / knarpeln / mandere aliquid carti-
 laginosum, ut aurem porcina.
 Knarren / knirren / stridere, ut portæ, vel so-
 num edere, ut rotæ non unctæ.

Knat.

- Knattern / knittern / edere sonum ex compressione, *vel* collisione, ut bacilli collisi.
- Knauff / *m.* nodus.
- Knebel / *m.* talus pedis, articulus digiti.
- Knecht / *m.* famulus.
- Kneip / *f. m.* cultor sutorius.
- Kneipen / kniepen / ungvis, *vel* forcipula comprimere.
- Kneten / massam faricaneam manibus subigere.
- Kneul / *m.* glomus.
- Knicken / comprimendo mactare, ut pulices, aves, *it.* pecunias comparcere cum avaritia.
- Knie / *n.* genu.
- Knirschen / knirren / stridere, *v. g.* dentibus.
- Knitschen / comprimere, *v. g.* strophium, uvam ad vinum exprimendum &c.
- Knob / *m.* nodus germinis.
- Knoch / *m. f.* os, ossis.
- Knochen / corpus contrahere, ut fenes.
- Knopff / *m.* nodus.
- Knorpel / Knörpel / Knarbel / *m.* cartilago.
- Knorr / Knork / nodus in ligno ab abscisso ramo residuus.
- Knospe / *f.* oculus in arbore.
- Knote / *m.* nodus in filo.
- Knotten / murmur intrà dentes edere.
- Knohen / corpus contrahere.
- Knöbel / Knöchel / junctura articuli in digito manûs aut pedis.
- Knullen / knüffeln / corrugare.

Knüpfen / ligare.

Knüttel / *m.* baculus nodosus.

Kobel / *m.* fiscella pro nido columbarum. *it.*
f. equa.

Kobel / Kobolt / *m.* dæmon metallicus in mi-
neris.

Kober / *m.* genus fiscellæ. Kochen / coquere.

Köcher / *m.* pharetra. *it.* calamarium.

Kofern / glocitare, vox gallinæ.

Koder / *m.* mucus, phlegma, pituita,

Köder / *n.* esca pro captandis piscibus.

Kofent / *m.* cerevisia secundaria.

Kohl / *m.* caulis, brassica.

Kole / *f.* carbo. Kolbe / *f.* clava.

Koller / Köller / *n.* vestis ex pelle animalis,
v. g. cervi.

Kollern / choleram exerere, dicitur potissi-
mum de equis.

Kolstern / continuè tussire. Kommen / venire.

Kommet / Kummet / *n.* helcium.

Kompan / Compan / *m.* socius.

König / *m.* Rex. Können / posse. *it.* scire.

Kopff / *m.* caput. Korb / *m.* corbis, sporta.

Korn / *n.* granum. *it.* filigo.

Körper / *n. m.* corpus, massa.

Kosen / ratiocinari, sermocinari.

Kost / *f.* victus.

Kosten / gustare. *it.* valere, seu appetiari.

Kot / *m.* lutum.

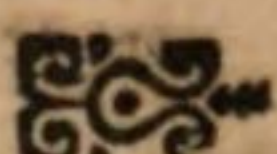
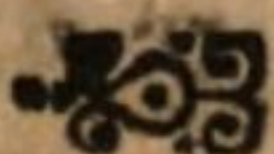
Kote / *f.* locus, ubi sal coquitur.

Kok / *f.* operimentum pilosum.

Köke /

- Köbe / *f.* sporta, corbis. Fögen / vomitare.
Krabbe / *f.* scombrus. *it.* uncinus.
Krachen / strepitum edere, ut glacies, crusta
panis dum frangitur, *aut aliud simile.*
Kraßell / *n.* rixa.
Krafft / *f.* fortitudo, virtus, *seu* vigor.
Krage / Kragen / collare. Krähe / *f.* cornix.
Kram / *m.* collectio mercium venarium, *aut*
etiam locus, ubi hæ venduntur.
Krammet / *m.* juniperus.
Krampe / *m.* uncinus, harpago.
Krampf / *f. m.* spasmus.
Krân / *m.* nasturtium, raphanus marinus.
Kran / *m.* geranium.
Kranck / Kranich / *m.* grus.
Franc / infirmus. Krank / *m.* corona florea.
Krapf / *m.* scriblita.
Krappe / Krapf / *m.* uncus, harpago.
fragen / fortiter fricare.
Frauen / suaviter fricare. Fraus / crispus.
Krause / *f.* poculum majus.
Kraut / *n.* herba, olus.
Krebs / *m.* cancer. *it.* gangræna.
frechzen / cum angustia respirare.
fresseln / lascivè titillare.
frehen / frâhen / cucurire ut gallus.
Kreide / *f.* creta. Kreis / *m.* circulus, gyrus.
Krengel / *m.* spira pista major.
Kress / Kressig / *m. f.* nasturtium.
Kresse / *f.* nasturtium aquaticum.
Kreß / Kriß / *f.* limatura auri, *vel* argenti.

Kreuschen/ Kreischen / Krieschen / vox instar screa-
tionis.

Kreusel / *m.* Kressel / *f.* gobius pisciculus.

Kreussen / cum anxiis suspiriis parturire.

Kreuz / Creuz / *n.* Crux. (rum.

Kriech/ Krieche/ *f.* genus prunorum rotundo-

Kriegen / frigen / accipere, obtinere.

Kriegen / militare,

Krimmen / grimmen / pati cholicam, tormina.

Krimpen / angustiare, in arctum redigere.

Krippe / *f.* præsepe.

Krippel/ Kruppel/ qui habet pedes fractos, *aut*
amissos. (sus.

Kritlich / krütlich / difficilium morum, fastidio-

Kriegen / kriegen / graphio, scapello, pennâ,
rasurulas facere.

Kröbs / *m.* cartilago in gutture prominens,
vulgò pomum Adamiticum. *it.* interior
quasi cartilago in pomo, pyro &c.

Kröchse / Kröke / Krachse / *f.* instrumentum
pro portando luto, cibus, &c.

Kron / Krone / *f.* corona.

Kropff / Kropp / *m.* interior ventriculus avi-
um. *it.* struma.

Kroppen / *m.* altilia farcire. (tum.

Krös / *n.* intestinum crispum, *it.* collare crispa-

Krote / Kröte / *f.* bufo. Krucke / *f.* gralla.

Krust / Grust / *f.* caverna, spelunca, crypta.

Krug / *m.* amphora. (nis.

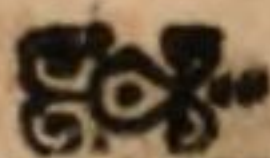
Krum/ Krume / *f.* mollior, & interior pars pa-

trum / curvus, obliquus, distortus.

Krusch/

Krusch / Grusch / *m.* furfur.
Kruse / *f.* poculum testaceum.
Kruste / *f.* crusta.
Krysam / Crysam / *m.* chrisma.
Kübel / *m.* capula. Küche / Kuchel / *f.* eulina.
Kuchen / *m.* placenta. Kufe / *f.* cupa, tina.
Kuffer / Koser / *n. m.* cistula viatoria.
Kugel / *f.* globus, sphæra, pila.
Kuhe / *f.* vacca. kühl / frigidiusculum.
Kül / *m.* bulbus floris.
Kümmel / *m.* cuminum.
Kummer / *m.* anxia cura.
kühn / kün / audax. Kunkel / *f.* colus.
Fund / notus, manifestus.
Kunst / *f.* ars. Kupfer / *n.* cuprum.
Kupse / Kupsel / Koppel / *f.* copula, ligament.
Kuraß / *m.* cataphractura.
Kürbs / *m.* cucurbita.
Kursch / pelliceum.
Kurz / curtus, brevis, succinctus.
Küssen / *n.* cussinus, pulvillus.
küssen / osculari.
Küste / *f.* ora littoris in mari.
Küster / Küstner / *m.* Sacrista.
Kutsch / *f.* currus viatorius.
Kütt / *f.* cæmentum murariorum.
Kutte / *f.* vestis monachalis.
Kuttel / *f.* intestina animalis.
Kutter / *m.* baucalium, guttus.
Füttern / Fittern / Fiffern / cachinnari.
küßeln / Fißeln / titillare.

L.

Lab / *f. n.* coagulum.

Laben / confortare, vires fractas reficere.

Lache / **L**acke / palus, lacuna.

Lachen / ridere.

Lachs / *m.* salmo.

Lack / *m.* cera Hispanica. *it.* palus, lacuna.
it. muria piscium.

Lade / *f.* cista, arca. *it.* valva, v. g. fenestra.

Laden / invitare.

Laden / officina mercatoria.

Laff / ausgeraucht / insipidus ob evaporationem spirituum.

Läg / profundus.

Lage / ordo situationis, in rebus jacentibus.

Lägel / *f. n.* genus vasculi portatilis pro haustu.

Lager / *n.* situatio exercitus in campo. *it.* stratum seu locus pro dormiendo, quiescendo &c.

Lahm / **l**am / claudus, elumbatus.

Lähnen / **l**änen / acclinare, vel etiam acclinatam esse.

Laib / **L**ab / *n.* libo panis.

Lassen / balbutire.

Lamm / *n.* agnus.

Lampe / *f.* lampas.

Land / *n.* provincia.

Lang / longus.

Lancke / **L**lancke / *f.* latus.

Lanze / *f.* lancea.

Lapp / lepidus homo.

Lappen / *f.* laciniæ.

Lappen / reparare, resarcire.

Larve / *f.* larva.

Lasche /

Lasche / *f.* vulnus, quod consistit in quadam
quasi decorticatione pellis.

lassen / *permittere. it. omittere. it. curare*
v. g. fieri.

laß / *lassus, negligens, piger.*

Laster / *n.* crimen, delictum.

Latein / *latinum.* Latern / *f. laterna.*

latschen / *inter ambulandum plantis terram*
terere.

Latte / *f. tignus.* Lattich / *m. nomen herbæ.*

Latz / *m. pectorale.* lau / *tepidus.*

Laub / *n. folia arborum.*

Laube / *f. solarium.*

lauben / *permittere, indulgere; pro simplici*
est compositum erlauben in usu.

Lauch / *n. porrum.*

Lauer / Leur / *f. potus ex recentibus acinis.*

Lauer / *m. lora, acinaceum.*

lauffen / *currere.* Lauge / *f. lixivium.*

läugnen / leugnen / *negare.*

Laun / *m. temperamentum, constitutio animi.*

lauren / *attendere, insidiari.*

Laus / *f. pediculus.*

lauschen / laustern / *auscultare, insidiari.*

laut / *sonus, resonantia. it. sonorus, clarâ*
voce, altâ voce.

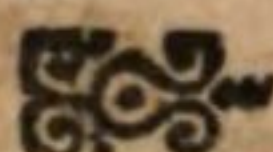
lauter / *purus, clarus, merus, sinè mixtione*
alterius, it. totus.

leben / *vivere.*

Leber / *f. jecur.*

lechen / lecken / lechzen / *à siti, vel ariditate*
in partes resolvi.

lecken

- lecken / lambere. *it.* recalcitrare.
 Leder / *n.* corium.
 lâr / leer / *vacuus, vanus. it.* vacans.
 Löffel / *m.* cochlear.
 leffeln / *adhibetur pro exprimenda blanda conversatione invicem amantium.*
 Lefze / *f.* labium. legen / *ponere, collocare.*
 lehnen / *commodare.*
 lehren / *docere, instruere.*
 Leib / *m.* corpus.
 Leich / *f.* corpus defuncti hominis.
 leichen / laichen / *idem quod streichen / de piscibus dum seminant.*
 leicht / *facilis, levis.* leiden / *pati.*
 leihen / *commodato dare.*
 Leim / *m.* gluten. Lein / *m.* linum.
 Leine / *f.* funiculus tenuis.
 Leir / Leire / *f.* lyra.
 leis / *sonus tenuis, profundus.*
 Leiste / *f.* Rahm.
 leisten / *præstare.*
 Leisten / Leist / *f. m.* Form zum Schuhen.
 leiten / *ducere, dirigere.* Leiter / *f.* scala.
 lencken / *regere, inclinare.*
 Lende / Lenden / *f.* renes. Lenz / *m.* Ver.
 Lerche / *f.* alauda. Lerch / Lârch / *f.* larix.
 Lerm / Larm / *m.* tumultus.
 lernen / *discere.* leschen / *extinguere.*
 lesen / *legere.* lesen / *colligere.*
 Letter / *f.* Buchstab / *littera.*
 leg / falsch / *falsus.* legt / *ultimus.*
 leuch.

leuchten / lucere.
 Leumd / *n.* fama, bonum nomen.
 Leute / *plur.* homines. Leye / *f.* petra.
 Licht / Liecht / *n.* lumen.
 lieben / amare.
 Lieberey / *f.* vestis distinctiva servorum.
 Lied / *n.* cantus.
 liefern / tradere, in manus dare.
 liegen / jacere. Lilge / Gilge / *lilium.*
 lind / mollis, tener. Linde / *f.* tilia.
 Lini / Linie / *f.* linea. linc / linc / *sinister.*
 Lins / Linse / *f.* lens, lentis.
 Lippe / *f.* labium.
 lippern / per minutias solvere.
 lispeln / blæsè loqui. List / *f.* astutia, dolus.
 Litze / *f.* lista, fimbria. loben / laudare.
 Loch / *n.* foramen.
 Lock / Locke / *f.* cinnamomus.
 locken / allicere. loddern / stultum agere.
 Loh / Lohe / *n.* retribuentum tostum.
 Lohe / Loh / *f.* flamma. Lohn / *m.* merces.
 Los / Losung / *n.* fors.
 los / *Adj.* sejunctus ab adhæsione.
 los / perversus. lösen / dissolvere.
 Lot / Loth / *n.* plumbum. *it.* semuncia.
 lotter / vacuus, laxus, dissolutus.
 Löw / Löwe / *m.* leo. Luchs / *m.* lynx.
 Lück / Lück / porosus, laxus.
 Lucke / *f.* lacuna.
 Luder / *n.* esca ad capiendos pisces. *it.* vita
 dyscola,

Lust /

Lust / *f.* aër. lügen / attendere, observare.
 lügen / mentiri.
 Lülch / Lolch / lolium, zizania.
 lullen / lullen / lutschen / lutscheln / successive
 fugere, ut infantes.
 lumm / spongiosus, porosus.
 Lummel / Limmel / *m.* homo stolidus.
 Lump / Lumpe / *m.* lacinia, flocculus.
 Lunn / Lünne / *f.* clavus in axe rotæ.
 Lung / Lunge / *f.* pulmo.
 Lunte, *f.* fomes militaris.
 lungen / lunschen / in lecto inquietè jacere si-
 nè somno.
 lurtschen / genus quoddam ludendi in tabula.
 Lust / *f.* animus, gustus animi.

M.

Machen / facere, fabricare.
 Macht / *f.* potentia, facultas, potestas.
 Made / *f.* vermis in carnibus, aut fructibus.
 Magd / *f.* ancilla.
 Magen / *m.* stomachus.
 mager / macilentus. mähnen / metere.
 Mahl / *n.* convivium. mahlen / pingere.
 mahnen / monere. Mähre / *f.* fabula.
 main / falsum: additur juramento.
 Mal / *n.* vice. v. g. primâ vice.
 Mal / Mail / *n.* macula naturalis in pelle.
 malen / molere, conterere.
 mälen / mählen / desponsare.
 Malter / *n.* mensura certa frumenti.

Malz /

Mals / *n.* polenta.

Mame / Name / *f.* agnata, cognata.

Mane / Mähne / *f.* juba equi.

mancher / quidam.

Mande / Manne / *f.* sporta.

Mandel / *f.* amygdalum, numerus 15.

Mangel / *m.* defectus.

mangen / telam glabrare.

Mangold / *m.* beta, herba.

Mann / *m.* vir.

manschen / liquida inter se commiscere.

Mantel / *m.* pallium.

Mar / Mare / *m.* incubus.

Marder / *m.* marticula.

Märe / Mare / *f.* equa.

Mären / interere in cibum.

Marck / *n.* medulla.

Marck / Marckt / *m.* forum.

Marell / Marelle / *f.* meragum.

Marmel / *m.* marmor.

Marill / Marille / *f.* præcocus.

Marre / *f.* castanea major.

marren / latrare.

Marsch / *m.* profectio militum.

marteren / torquere, tormentis afficere.

martschen / marschen / matschen / in lusu ad incitas redigere.

Maß / *f.* mensura.

Mase / *f.* cicatrix.

matt / debilis. *adj.*

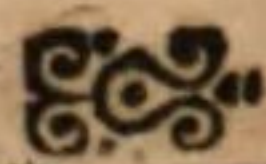
Matte / *f.* storea.

Masche / *f.* laqueus.

Mast / *m.* malus navis.

Matte / *f.* pratum.

Maz / *m.* homo nauci.
magen/

maken / mākeln / māken / animal cultro occidere.

Maue / *f.* manica.

mauen / mauken / vox felis.

Mauer / Maur / *f.* murus.

Maul / *n.* os, oris. Maul / *n.* mulus.

Maus / *f.* mus. Maut / *f.* telonium.

Man / Mey / *m.* Majus.

mecken / meeken / vox capræ.

Meer / *n.* mare. Mehl / Māl / *n.* farina.

mehr / plus. Meht / Māt / *m.* mulsum.

meiden / vitare. Meile / *f.* milliare, leuca.

Meiler / *m.* cumulus, v.g. lignorum.

mein / meus. meinen / meynen / opinari.

Meis / Meise / *f.* parix.

Meissel / *m.* scalpellum.

Meissel / Meisel / filamentum.

meist / plurimum. Meister / *m.* Magister.

Meit / *f.* vetus parva moneta.

meßsen / respirare cum anxietate.

Melaun / *f.* melopepo.

Melben / *f.* malva, herba. melcken / mulgere.

melden / indicare, facere mentionem.

Melm / Mālm / Mūlm / *m.* pulvis minutus.

Menge / *f.* copia. mengen / miscere.

Menig / Menē / cinnabaris.

Mensch / *m.* homo. *it.* *n.* ancilla.

Mergel / *m.* terra argillofa.

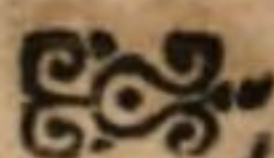
mecken / mercken / mārcken / notare.

Merk / *m.* Martius.

Mespel / Misspel / *f.* mespilum.

Messe /

- Messe / *f.* nundinae. messen / *mensurare.*
 Messer / *n.* culter.
 Messing / *m.* orichalcum.
 mesten / mästen / *saginare.*
 Meß / Meße / *f.* meretrix.
 Meße / Meßen / *m.* modius.
 meßen / *scalpere, secare petram.*
 meuchelen / mäuchelen / *proditoriè agere.*
 Meve / *f.* species avis marinae.
 meuten / *seditionem ciere.*
 Meyer / Mayer / Mair / Mar / *m.* Villicus.
 mich / *me.* mieten / *pretio conducere.*
 Milch / *f.* lac. mild / *mitis, clemens.*
 Milk / *n. m.* hypochondrium.
 minder / *minor, inferior.*
 Mine / *f.* aspectus. *it.* furnellus subterraneus.
 Minne / *f.* belgicè amor. mir / *mihi.*
 miß / *Particula componens:* dis. *v. g.* miß-
 fallen / *displicere.*
 mischen / *miscere.* missen / *defectum pati.*
 Mist / *m.* fimus, sordes.
 Mistel / *m.* viscus, *i.* mit / *cum.*
 Mitte / *f.* medium rei.
 Mittel / *n.* medium seu remedium.
 mitten / *Adv.* in medio.
 Modell / *m. f.* forma rei faciendae.
 Moder / Modder / Motter / *f.* corruptio, *v.*
 g. vestis.
 mögen / mügen / *posse.* Molch / *m.* stellio.
 Molcken / *f.* serum lactis.
 Mon / Mond / Monden / *m.* luna.
 Monat /

- Monat / *m. n.* mensis.
 Mor / Mohr / *m.* æthiops.
 Morast / *m.* uligo. Morche / *f.* species fungi.
 morden / occidere. morgen / cras.
 Möring / *f.* cloaca.
 mors / mürs / internè dissolutus *aut* ruptus.
 Mörser / Mörsel / *m.* mortarium.
 Mörtel / Mörtel / *m.* cæmentum.
 Mos / Mies / *m.* muscus.
 Most / *m.* mustum. Motte / *f.* tineæ.
 Mücke / *f.* culex.
 mucken / mucksen / mutire.
 müd / lassus, fatigatus.
 Muff / *m.* manica contra frigus.
 muffen / müffen / malè olere à corruptione.
 Mühe / *f.* fatigatio, conatus.
 Muhen / mugire.
 Mulde / Multe / Multer / *f.* concha lignea.
 Mume / *f.* cognata *vel* agnata.
 mümmelen / mümpfeln / müffeln / masticare
 gingivâ finè dentibus, *vel* dentibus debi-
 libus.
 mummelen / intrà dentes loqui.
 mummen / larvam dare.
 Münch / Mönch / *m.* monachus.
 Mund / os, oris. munter / alacer, vigil.
 Münk / Meng / *f.* menta herba.
 mürb / fracidus. murren / murmurare.
 Mus / *n.* legumen coctum.
 Muschel / *f.* concha. Musel / *f.* lepra.
 Musse / Müsse / *f.* otium, tempus vacans.
 müssen

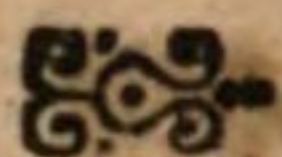
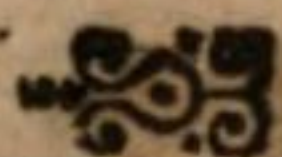
müssen / debere. Muster / *n.* idea.
 mustern / exercere milites.
 Mut / *m.* corus, modius.
 Mut / Muth / *m.* animus, generositas.
 Mutter / *f.* mater. mühen / mutilare.
 mühen / ornare.

92.

Nabe / *f.* orbile, modiolus rotæ.
 Nabel / *m.* umbilicus. nach / *post.*
 Nache / Nachen / *navicula, lembus.*
 Nacht / *f.* nox. Nachtigal / *f.* philomela.
 Nack / Nacken / *f.* nuca.
 nackt / nackt / *nudus.* Nadel / *f.* acicula.
 Nagel / *m.* clavus. nagen / *rodere.*
 nahe / *propè it. propinquus.*
 Name / Name / *m.* nomen.
 Napf / Napp / *m.* species scutellæ.
 Narb / *f.* cicatrix. Narr / *m.* stultus.
 naschen / *clàm cupedias ligurire.*
 Nase / *f.* nasus. naß / *humidus.*
 Natter / Utter / *f.* vipera.
 Natur / *f.* natura, nau / genau / *strictus.*
 Nebel / *m.* nebula. neben / *penès.*
 Neber / Nepper / Nebger / *m.* terebrum.
 Nese / *m.* nepos. nehen / *nere.*
 nehmen / nemen / *accipere.*
 nehren / nâhren / *nutrire.*
 neiden / *invidere.* neigen / *inclinare.*
 nein / *non.* nennen / *nominare.*
 Nessel / *f.* urtica, Nest / *n.* nidus.

G

Wessel /

Nestel / *f.* ligula.

nett / nitidus.

Netz / *n.* rete.

neu / novus.

neun / novem.

nicht / nit / non.

Nichte / *f.* neptis.

nichts / nihil.

nicken / nictitare. *it.* nucam frangere.nie / *vid.* nimmer/

nieden / nieten / ferruminare.

nieder / nider / demissus. niedlich / sapidus.

niedrig / nidrig / planus, profundus.

niemand / nemo.

Nieren / *f. pl.* renes.

niesen / sternutare.

niessen / genießen / frui.

nieten / niden (sich) se distendere.

nispelen / rodere.

nimmer / nie / nunquam.

nirgends / nullibi.

Nisse / *f.* lens, lendis.Nitsche / *f.* cavitas muri pro statua collocanda.

noch / adhuc.

Nonne / *f.* monialis.Nord / *m.* Septemtrio.Nössel / *n. f.* ligula crispata.Noth / *f.* necessitas.

nu / nun / citò, nunc.

nüchtern / sobrius, jejunus.

Nudel / *f. plur.* turundæ, pemmata.

nupfen / nüpfen / nippen / nipitando bibere.

nur / tantum.

Nuß / *f.* nux.

nutscheln / nolsen / nupfen / lulsen / sugendo bibere.

nutzen / prodesse. *it.* activè, utilem sibi facere.

D.

D! o!

ob / *Conj.* an.ob / *Prepos.* supra.

oben / superius.

Ober / superior.

Obst /

Obst / Obs / *n.* fructus in genere.
Och / *m.* bos. oder / vel.
ö / desertus, sterilis, v. g. ager.
Oel / *n.* oleum. Der / Dehr / *n.* ansa.
Ofen / *m.* fornax. offen / apertus, patens.
ost / sæpe.
Oheim / Ohm / Cognatus vel agnatus.
ohn / sine. oho ! oho !
Ohr / Ohre / *n.* auris.
opffern / offerre, immolare.
Orden / *m.* ordo. ordenen / ordinare.
Orgel / *f.* organum. Orlog / *m.* bellum.
Ort / *m.* locus. Ost / Osten / *n.m.* Oriens.
Ostern / *f.* Pascha. Otter / *f.* vipera.

P.

Pabst / Papst / Papa, Pontifex.
Pacht / locatio, conductio (gere.
packen / in fascem redigere, in cistam compin-
padden / in lutum compingere, calcare.
paffen / sonus bombardæ.
Page / *m.* ephebus. Palast / *m.* palatium.
pampen / pappen / comedere pultes, ut infantes.
Pantoffel / *m.* crepida. Panzer / *m.* lorica.
Papa / *m.* Parens, vox infantum.
Papier / *n.* charta.
Papp / *f.* pulmentum infantum, it. biblio-
pegorum.
Pappel / *m.f.* malva. Par / Paar / *n.* par.
Part / *f.* pars.
Parthey / Parte / *f.* pars.

paschen / aleis ludere. (it. us.

Paß / *m.* via angusta. *it.* literæ liberi trans-

passen / in lusu pausare. *it.* invigilare.

Paßen / Paßen / *f.* vallum urbis.

Pate / Path / *m.* Patrinus.

Parol / *f.* militum circulatio, seu visitatio.
it. tessera militaris.

patsch! batsch! sonus scuticæ.

patschen / patschelen / manus complodere.

Paucke / Baucke / *f.* tympanum.

pausen / posen / quiescere.

pauschen / turgere. Pech / Bech / *n.* pix.

Peckel / Bekel / *m.* sal liquatus.

Pein / dolor, tormentum.

peitschen / flagellare.

Pelk / *vid.* Belk / pelliceum.

pempen / pempeln / *n.* agitatio rei pendulæ.

Pensel / Pinsel / *m.* penicillus.

Pergament / *n.* charta pergamena.

Perl / *f.* margarita. Person / *f.* persona.

Pest / *f.* pestis. Petersil / *f.* petroselinum.

Petschir / Pirschier / *n.* sigillum.

Pfad / *n.* semita. Pfaff / *m.* Clericus.

Pfal / *m.* palus, i.

Pfalk / *f.* vox antiqua: palatium. hodie:
Palatinatus.

pfalzen / balzen / cucurrere, vox galli galli-
nacei.

pfänden / pignorare, pignus capere.

Pfanne / *f.* sartago.

pfantschen / fricare.

Pfarre / *f.* Parochia.

Pfau / *m.* pavo.

pfauen/

/ 9e /

/ 26 \ / 26 \ / 26

e / \ 9e / \ 9e / \ 9e /

pfauchen / pfuchzen / sonus cati se defendentis.
 Pfebe / *f.* melopepo.
 Pfeffer / *m.* piper. pfeifen / pfeiffen / fistulare.
 Pfeil / *m.* sagitta. Pfeiler / *m.* pilaster.
 pfeisen / pfossen / equum poppysmo placare.
 Piennig / *m.* denarius. *it.* numus ex metallo.
 Pfenig / *m.* panicum.
 Pterch / *f.* clausura pecorum.
 Pterch / stercus brutorum. *vid.* Mist / Dung
 Pferd / *n.* equus.
 pfehen / pfihen / unguibus lacerare.
 Pfifferling / *m.* fungus.
 Pfingsten / *f.* Pentecoste.
 Pfinne / *f.* clavulus, clavculus.
 pfipern / saltitare huc, & illuc.
 Pfirsch / Pferse / *f.* persicum pomum.
 pfisperm / fispern pispern / pflisperm / sibilando
 clàm loqui, susurrare.
 Pfister / *f.* pistor pflanzen / plantare.
 Pflaster / *n.* emplastrum. *it.* stratum lapideum.
 Pflaume / *f.* prunum.
 Pflaume / *f.* pluma delicata.
 pflegen / solere. pflegen / curare, nutrire
 Pflicht / *f.* obligatio.
 Pflock / *m.* clavus longus.
 pfücken / pflocken / deplumare.
 Pflug / *m.* aratrum.
 Pforte / Pforte / *f.* porta.
 Pfost / *m.* columna lignea, postes.
 Pfore / *f.* pes extremus canis, cati.

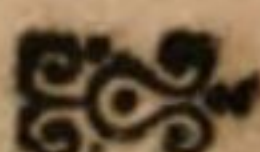
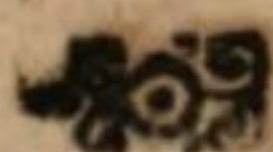

Pfragner / *m.* propola scrutarius.
 Pfriem / *f.* stylus ferreus ad perforandum.
 ppropfen / inoculare. Pfründe / *f.* Præbenda.
 Pful / *m.* stagnum paludosum.
 Pfulbe / Pfulle / *f.* culcitra.
 Pfund / *n.* libra.
 pfuschen / occultè & illegitimè artem exercere.
 Pfütze / *f.* palus.
 pfuy ! pudor ! *Interjectio*.
 Pick / Pif / *m.* rancor.
 Picke / Pike / *f.* hasta militaris.
 Pickel / *vid.* Pefel.
 Pilgram / Pilger / Pilger / *m.* Peregrinus,
 viator.
 Pille / *f.* pilula.
 Pilot / *m.* ductor nocturnus.
 Pinte / *f.* certa mensura liquorum.
 pipen / pipsen / pipire.
 Pippe / Pfeife / *f.* fistula tabacaria.
 pipsen / pipen / laborare pituitâ ut gallinæ.
 pissen / pischen / mingere.
 Pistak / *f.* pistacium.
 pisten / vocare per sibilum pist.
 Pistol / *f.* sclopulus.
 placfen / affligendo molestare.
 pladern / bladern / cacare stercus liquidum.
 Plag / *f.* plaga, tribulatio.
 Plache / *f.* tela venatoria, *vel* aurigalis.
 Plan / *m.* locus planus. *v.g.* pro confligendo,
 ludendo &c.
 Planet / *m.* Planeta.

planiren/

- planiren / planare, glabrare.
Plancfe / *f.* seps ex tabulis, asseribus.
Plantsche / *f.* massa argentea.
plappern / plarren / ineptè garrire.
platschen / platschern / sonum manibus in aqua
edere. *it.* sonus pluviz.
platt / blatt / planus, glaber.
Platte / *f.* plana lamina. *it.* corona clericale
lis, patina. *it.* calvities.
Platz / *m.* locus, spatium.
plaken / sonus, quem imber edit.
plaudern / ineptè garrire.
Plaute / Ploke / Plempe / *f.* genus gladii,
qualem lictores gestant.
plaren / bleren / blarren / vocem inconditam
edere ore hiant.
plarren / vocem vituli edere.
Ploß / *m.* subitaneus motus.
plump / stupidus, stolidus.
Plunder / *m.* viles flocci.
Plunke / Blunke / *f.* species farciminis.
Plüsch / *m.* fictum holosericum.
Pöbel / Pöfel / *m.* plebs.
pochen / cum sono pulsare, *it.* strepitare,
se ostentare.
Pocke / *f.* variolus.
Poley / *f.* pulegium herba.
Polite / *f.* pictorum tabella pro coloribus
miscendis.
Pölp / *m.* polypus, piscis.
poltern / tumultuari.

Pomp / m. splendor, apparatus.

Pompe / Pump / *f.* machina aquæ tractoria.

Popanę / Popel / *m*, terriculamentum infan-
tum, passerum.

Port / *m.* portus.

Porte / f. porta.

Bosaune / Bosaune / f. tuba ductilis.

Post / f. posta.

Pot / m. vox belgica, scyphus.

poſ! *vox admirantis.*

prächen / pracheren / importunè recludere, *vel*
mendicare.

Pracht / *m. f.* pompa, magnificentia.

pralen / superbè se jactare.

prangen / pruncfen / magnificè se gerere.

Pranger / *m.* columna infamis.

prassen / helluari.

predigen / concionari.

pregen / prägen / cudere pecuniam.

pregeln / prägeln / frigare.

preisen / splendide laudare.

Preis / m. pretium.

prellen / prällen / excutere *vel* excuti cum
violentia.

Presil / Bresil / n. lignum Brasilum.

pressen / comprimere.

Prezel / vide Brezel / spira pifsa.

Price / f. lampetra.

Priester / m. Sacerdos.

Prin^z / *m.* Princeps, Principalis.

Britsche / *f. ferula lignea.*

pritschen / ferulâ ligneâ percutere.

Privet / n. locus secretus.

Probe / f. proba,

Probst / m. Præpositus.

prüfen /

prüfen / probare. Psalm / *m.* Psalmus.
 Psittig / *m.* psittacus.
 Puff / *m.* percussio, *vel* sonus obtusus.
 Pulfer / Pulver / *n.* pulvis.
 Puls / *m.* pulsus arteriæ.
 pülsten / incessanter tussire.
 Pulster / *vide* Polster.
 pumpen / pumpern / vas vacuum concutere.
 Pund / Spund / *m.* operculum vasis.
 Punct / *m.* punctum.
 Pupe / *f.* pupus, pupa.
 pur / purè. Purpur / *m.* purpura.
 purren / porren / contradicere ad aliorum mo-
 lestiam.
 purkeln / porkeln / burkeln / ruere varios mo-
 tus edendo.
 Pütz / *m.* fons. puzen / *vide* buzen.

Q.

Quabbe / Quappe / *f.* species piscis.
 quafen / quefen / quaren / coaxare.
 quälen / torquere, affligere.
 Qualm / *m.* vapor liquoris bullientis.
 Qualster / *m.* phlegma viscosum, foetidum.
 Quant / *m.* juvenis alacer.
 quanten / rem bene disponere.
 Quarck / *m.* caseus rusticanus.
 Quart / *n.* quarta pars.
 Quartier / *n.* locus habitationis.
 quasen / helluari.
 Quast / *m. f.* villi auro, sericové texti.

quat

quat / *vox belgica*, malus.
 Quater / *m. n.* petra quadrata.
 quarſchen / quetschen / quitschen / quitscheln / sonus, qualis esse solet, cum materia argillosa comprimitur.

queck / quick / vegetus, recens.
 quellen / scaturire. Quendel / *m.* serpillum.
 quer / querch / zwerch / obliquus, transversus.
 quetschen / comprimere.

Quetsche / Zwetsche / *f.* prunum.
 quicken / stridere sicut porci, dum macantur.
 Quunte / *f.* quinta, nomen chordæ in fidibus.
 quitschen / quitscheln / sonum edere, qualem rotæ non unctæ.

quitt / liber, absolutus.
 Quitte / Ritte / *f.* pomum cydonium.

R.

Rab / *m.* corvus.
 Rachen / *m.* fauces. Rad / *n.* rota.
 rächen / ulcisci.
 Racket / Raket / *n.* pyrobolus.
 Räck / Reß / *n.* corbis memoria, sive dorsuaria.
 raffeln / riffeln / carminare.
 raffen / recolligere, *it.* sine discretionem colligere.
 ragen / prominere.
 Rahm / Ram / *f. m.* cinctura, subscus, limbus.
 rahmen / ramen / collimare.
 rathen / consulere.

Rain /

Rain / *m.* linea terminalis inter agros.
 raiten / calculare.
 Ram / Rom / Raum / *m.* flos lactis.
 rammen / rammeln / dicitur de catis, canibus, leporibus coeuntibus.
 Ramp / *m.* acervus, cumulus.
 ran / rahn / ranicht / subtilis, gracilis.
 Rand / Ranft / *m. f.* margo, extremitas. *is.* crusta panis.
 rang / asper, severus. (num.
 Ranf / Ranck / *m.* morbus porcorum, & ca.
 Ranf / *m.* fallacia, dolus.
 Ranke / Ranzen / *m.* valisia.
 Rapp / *m.* equus niger.
 rappeln / grappeln / rappen / sonum edere, qualem nuces in sacco motæ.
 rappelen / rapinam committere.
 Rappir / *n.* pugio gladiatorius.
 Rapunkel / *f.* rapunculus. rar / rarus.
 ras / resch / risch / recens. rasch / velox, agilis.
 Rasch / *m.* agilis, expeditus. *it.* genus tex-
 rasen / furere. (turæ.
 Rasen / Rase / Wasen / cespes viridis.
 rasselen / strepere ut catenæ, *it.* rhonchos mortuales trahere.
 raspelen / raspen / radere. Rast / *f.* quies.
 Rat / Rath / *m.* comparsio.
 Rat / Rate / *f.* lolium.
 Ratte / Rak / Relle / *f.* glis.
 rattelen / contorquere.
 rattern / fortiter resonare.

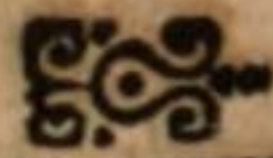

rau/rauh/ asper, scaber. rauben/ prædare.
 rauch/ *Adject.* hirsutus, pilosus.
 rauchen/ fumare.
 Raude/ Reude/ *f.* scabies.
 rauffen/ raufen/ capillos vellere.
 Raum/ *m.* spatium.
 raunen/ runen/ in aures insusurrare.
 Raupe/ *f.* eruca. Kausch/ *m.* crapula.
 rauschen/ strepitare ut aquæ currentes.
 Rute/ *f.* quastrum. Raute/ *f.* ruta.
 Rebe/ *f.* vitis, palmes. rechen/ rastrare.
 rechnen/ computare.
 Recht/ *n.* Jus. *it.* dexter. *it.* justus, rectus.
 recken/ distendere. Red/ Rede/ *f.* sermo.
 redlich/ sincerus, candidus.
 Reede/ *f.* locus parùm profundus in mari
 ad anchoras jaciendas.
 Rest/ Resse/ Risse/ *f.* corbis dorsuaria.
 Resier/ *f.* districtus.
 Regal/ *n.* munus. *it.* instrumentum musicum.
 Regel/ Regul/ norma, canon.
 Regen/ *m.* pluvia. regen/ movere.
 regiren/ regere.
 Register/ Catalogus, repertorium.
 Reh/ Rehe/ *m.* capreolus, cervulus.
 rehe/ *Adject.* fessus, lassus.
 reiben/ fricare, terere.
 reich/ dives. Reich/ *n.* Imperium.
 reichen/ porrigere. Reif/ *m.* pruina.
 Reif/ *m.* circulus vasis.
 reifen/ pruinare. *it.* maturare.

Reiger/

Reiger / Reiher / *m.* ardea.
 Reihe / *f.* linea, ordo.
 reihen / in ordinem disponere.
 Reihen / Reigen / *m.* chorea in orbem ducta.
 reihen / reihern / gannire.
 Reim / *m.* versus. rein / purus / mundus.
 Reis / Reiß / *m.* ramusculus. *it.* furculus.
 Reis / *m.* oryza. reisen / itinerari.
 reißen / lacerare, rumpere.
 reißen / delineare. reiten / equitare.
 reizen / irritare, allicere. Kelle / *f.* glis.
 renken / rencken / luxare.
 rennen / celeriter currere.
 rennelen / mundare, seu discorticare legu-
 mina.
 Rente / *f.* Proventus pecuniarius.
 reppen / sonum caprarum edere.
 Reps / Raps / *m.* acidus. repfen / ructare.
 res / resch / risch / recens. Rest / *m.* residuum.
 retten / liberare, salvare.
 Rettich / Rettig / *m.* raphanus.
 Reu / Reue / *f.* pœnitudo.
 Reuse / *f.* nassa pro piscibus capiendis.
 reuspern / rauspern / screeare.
 reuten / occare, runcare.
 reuteln / rütteln / tremulo motu concutere.
 Ribb / Rib / Rippe / *f.* costa.
 richten / judicare. Richte / *f.* rectitudo viæ.
 Richte / Riche / *f.* rectitudo fabricæ.
 richtig / rectus, directus.
 riechen / olere, olfacere.

Riegel /

Riegel / Rigel / *m.* vectis.

Riem / Rieme / *m.* corrigia.

Riese / Recke / *m.* gigas. Riesel / *f.* lentigo.

riesen / risen / rieseln / dum grandinat instar milii.

Riet / Ried / *n.* canna, juncus.

riffeln / raffeln / reffeln / carminare, v. g. linum.

Rind / *n.* bos.

Rind / Rinde / *f.* cortex.

Ring / *m.* annulus.

ring / gering / levis, vilis.

ringen / luctari. Rinne / Rinne / *m.* fibula.

rinnen / defluere. gerinnen / coagulari.

rinschen / hinnire ut equus, vel acidulum sapere, de vino.

Ris / *n. m.* rhisma, v. g. chartæ.

Riß / *m.* ruptura, laceratio.

Ritt / *m.* gressus equorum.

Ritter / *m.* eques. rissen / rimam facere.

Robot / *f.* angaria, servitium.

Roche / Roch / *m.* species piscis.

rocheln / respirare cum difficultate, ut infantes, & moribundi.

Rock / *m.* tunica.

Roche / Rothen / *m.* colus.

Rothen / Roggen / *m.* filigo.

roden / runcare, eradicare.

Roge / Rogen / *m.* ova piscium.

rogel / vacillans, v. g. clavus.

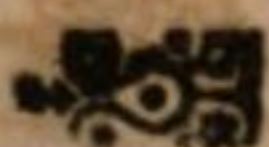
roh / rohe / crudus.

Rolle / *f.* Registrum, lista.

rollen /

- rollen / volvi cum motu rotationis. *it.* in lu-
su pyramidum excessum numeri facere.
rölken / *vid.* rülpen /
Roman / *m. f.* fabula nugatoria.
Rondatsch / *f.* pelta, parma.
Rohr / Ror / *n.* canna, juncus.
Röhre / *f.* canalis. rösch / *recenter* assatus.
Rose / *f.* rosa. Rosine / *f.* uva passa.
Rosmarin / *m.* rosmarinum.
Roß / *n.* equus. Rost / *m.* craticula.
Rost / *m.* rubigo ferri.
rot / roth / *ruber.* Rotte / *f.* turma.
rotten / *belgicè,* putrefieri.
Rok / *m.* mucus. Rube / Rube / *f.* rapa.
Rück / Rücken / *m.* dorsum.
rücken / *loco* movere.
Rüde / *f.* arundo, canna.
Ruder / *n.* remus.
Ruse / Ruffe / Raude / *f.* scabies.
ruffen / rufen / *vocare.*
rugen / rügen / *denunciare, accusare.*
ruhen / *quiescere.* Ruhr / *f.* diarrhæa.
rühren / rüren / *movere, miscere.*
Ruth / Rute / *f.* virga.
rühmen / rümen / *laudare. it. jactare.*
rülpen / rülpzen / rölken / rülzen / rölken / ru-
ctare.
Rülk / *m.* ructus. *it.* bardus homo.
Rumor / *m.* rumor. rumpelen / *tumultuari.*
Rumpf / Rump / *m.* truncus corporis.
rumpfen / *crispare, v. g. nasum.*
rund /

rund / rotundus.
 Kunde / Ronde / *f.* circulatio militaris.
 Kundell / *n.* vallum rotundum.
 Künden / Ründen / Ranst / *m.* marginalis
 pars panis.
 Kunkel / *f.* ruga.
 Kupf / *m.* crassa tela, *aut* pannus.
 rupfen / vellere plumas, *aut* crines.
 Kus / *m.* fuligo. Küssel / *m.* proboscis.
 rüsten / præparare.
 rutichen / rütschen / ritschen / sedendo se pro-
 movere huc illuc.
 rüttelen / concutiendo movere.

S.

Sabbat / *m.* Sabbatum.
 Säbel / Sebel / Sabel / *m.* framea.
 Sache / *f.* res, negotium.
 sacht / suavis, planus. Sack / *m.* saccus.
 säen / seminare. Safran / *m.* crocus.
 Saft / *m.* succus. sagen / dicere.
 sägen / ferrare.
 Saite / *f.* chorda fidium.
 Sal / Saal / aula, vastum conclave.
 Salat / *m.* lactuca.
 salben / ungere unguento.
 Salbey / *f.* salvia. Salm / *m.* salmo.
 Salpeter / *m.* sal petreæ, salnitrum.
 Saltz / *n.* sal. Same / Samen / *m.* semen.
 sammeln / sammeln / congregare.
 sammen / zusammen / simul, insimul.

sämisch /

sämsch / semsch / dulciter olens, dicitur de
pellibus morbidis.

samt / cum, unà.

Sand / *m.* arena.

sanft / suavis, dulcis.

Sarg / *m.* tumba.

Sarsch / *m.* genus materiæ textilis pro ve-
stitu æstivo.

Saß / *m.* habitator, incola.

Sat / *f.* sementis.

satt / satur.

Sattel / *m.* ephippium.

Satz / *m.* positio, propositio.

Sau / *f.* porcus.

sauber / mundus, nitidus.

sauff / sauffen / cum excessu bibere,

saugen / fugere.

säugen / lactare.

Saum / *m.* fimbria.

saumen / tardare.

saur / sauer / acidus.

sausen / sonus venti fortiter flantis. *it.* tin-
nitus aurium.

Schabe / *f.* tineæ.

schaben / radere.

schäben / scheben / fasciculus cannabis *vel* lini.

schäbicht / scabiosus.

Schabrack / *f.* tegumentum equi.

Schacht, *m.* introitus in mineras.

Schächer / *m.* latro.

schachern / usuras facere.

Schach / *m.* lusus latrunculorum.

Schachtel / Schatul / *f.* scatula.

Schack / Schäck / *m.* equus maculis variegatus.

schaden / nocere.

Schaf / *n.* ovis.

Schaff / *n.* vasculi genus.

schaffen / creare.

schaffen / procurare.

schaffen / mandare.

Schaft / *m.* ligneus bombardæ canal.

Schal / Schale / patina, discus.
 schal / dicitur de potu, qui evaporavit.
 schäl / schiel / luscus, invidiosus.
 Schale / Scheele / *f.* cortex.
 Schalck / *m.* astutus, nequam.
 schälen / belgicum, discrepare.
 schallen / resonare. schällen / *vid.* schellen.
 schalten / intercalare. *it.* mandare, disponere.
 Scham / *f.* membrum verendum.
 Schämél / Schammel / Schemmel / *m.* scabel-
 lum, sedes.
 Schamlot / *m.* species materiæ ex pilis ca-
 melorum textæ.
 Schand / *f.* pudor, ignominia.
 Schanck / *vid.* Schranck / Schaff.
 schanken / vallis circumdare.
 Schanz / *f.* vallum urbis.
 Schar / Schaar / *f.* turma.
 scharben / olera minutim findere.
 Scharbock / *m.* scorbutus.
 schären / scheren / tondere.
 scharf / acutus, austerus.
 Scharlach / *m.* purpura, ostrum.
 Scharmügel / *m.* velitatio bellica.
 Scharpe / Scherpe / *f.* baltheus.
 scharren / terram scabere, radere, ut gallinæ.
 Scharte / *f.* crena, *v. g.* in cultello.
 Scharteck / *f.* chartula.
 Schatte / Schatten / *m.* umbra.
 Schatz / *m.* thesaurus.
 Schaub / *m.* fascis palearum.

Schaube /

- Schaube / *f.* pallium foeminarum.
 Schauen / videre, contemplari.
 Schavelin / Schestlin / *n.* lancea.
 Schaufel / *f.* pala.
 Schaufel / Schuckel / Schockel / *f.* trabs pro
 agitatione puerorum cum depressione &
 elevatione alternativa, instar æquipon-
 dii. Æquipondium pueros ludentes alter-
 natim attollens & deprimens.
 Schaum / *m.* spuma.
 schauern / schauern / schaudern / horrore com-
 moveri.
 Schidel / *m.* cranium.
 schef / scheib / scheb / obliquus, transversalis.
 Scheffel / *m.* modius.
 Scheibe / *f.* orbiculus fenestræ. *it.* discus,
 in quem fit jaculatio ad metam.
 Scheide / *f.* vagina. *it.* species piscis.
 scheiden / separare. *it.* separari & discedere.
 scheinen / lucere, apparere.
 scheissen / ventrem exonerare.
 Scheit / *n.* pars ligni fissa.
 Scheitel / *f.* discrimen capillorum.
 Schelch / Schelich / *m.* linter.
 Schelfe / *f.* cortex pomi, pyri. *vid.* Schale.
 Schelle / *f.* nola, compedes.
 schellen / schällen / sonare. *it.* cum iracundia
 vociferari.
 Scheller / *m.* corvus montanus.
 schellig / schällig / cholericus.
 Schelm / *m.* nequam, perfidus.

schelten / reprehendere , blasphemare. *item*
compellare.

schemmern / dare lumen obscurum.

Schenkel / Schenckel / *m.* coxendix.

schenken / schencken / donare , condonare , ve-
numdare vinum &c.

Scherbe / *m.* testa.

Scherf / *m.* obolus , moneta antiqua Ger-
manix.

Scherg / *m.* lictor. scherzen / joculari.

Schetter / Schechter / *m.* per compressionem
solidatus.

scheuen / vereri , refugere.

Scheuere / Scheune / *f.* horreum.

scheuren / schüren / schäuren / fodere , stimula-
re , v.g. ignem.

schichten / disponere , ordinare.

schicken / mittere.

schieben / schauben / schuben / trudere , movere.

schiferen / scindere , findere.

Schiene / *f.* circulus rotæ.

schier / quasi , ferme. schießen / jaculari.

schießen / motu rapido moveri.

schießen / schossen / pullulare.

Schiff / *n.* navis. Schild / *m.* scutum.

Schilff / *n.* juncus , arundo.

schillen / schielern / esse coloris differentis.

schillern / schildern / excubias agere.

Schilling / *m.* species monetæ.

Schimmel / *m.* mucus.

Schimmel / *m.* equus grisei coloris.

schimm

- schimmern / scintillando lucere.
schimpffen / cavillari.
Schinck / Schunck / perna.
Schindel / *f.* scandula.
schinden / excoriare.
schirmen / defendere, cooperire.
schirpen / fritinnire, ut passeris.
schirren / equo lora & reliquum apparatus
adaptare.
schittericht / latus, dicitur de panno, tela.
schlabben / schlabbern / sorbere linguâ ut canes.
schlachten / pecora ope cultri mactare.
schlachten / similem naturâ & moribus esse.
Schlacken / *f.* scoria metallorum.
schlafen / schlaffen / dormire.
schlagen / percutere, duellare, hostem cedere,
in organo ludere, vocem philomelæ
edere.
Schlamm / *m.* uligo.
Schlamp / Schlampe / *f.* scæmina lurida.
schlampampen / heluari.
schlampen / lampen / cum ventilatione pen-
dere, ut capilli, toga longa.
Schlang / *f.* serpens.
schlanck / schlancck / gracilis.
schlapp / schlaff / flaccidus, relaxatus.
Schlappe / *f.* lacinia deformans.
schlapperen / sorbere linguâ ut canes.
schlarfen / schlürfen / schlurpen / schlirpfen / schir-
fen / pedes in terra trahendo ambulare,
sorbillando bibere.

schlau / astutus. Schlab / *m.* mancipium.
Schlauch / *m.* canalis angustus, v.g. coria-
ceus.

Schlagel / Schlägel / *m.* malleus. *it.* perna
cervi, vervecis.

schlaunen / schlaunen / accelerare.

schlecht / vilis, simplex, absque ornatu.

schlecken / lambere.

Schlehe / *f.* prunum silvestre.

schleichen / instar felis sine sono pedum, &
quasi reptando ambulare. Longo pede
ambulare.

schleifen / demoliri, v.g. arcem.

schleifen / schleifen / acuere, v.g. cultrum.

Schleim / *m.* humor viscosus, pituita.

schleissen / consumere, v.g. vestimentum. *it.*
distilare, v.g. plumam. *it.* findere.

schlem / obliquus, valgus, distortus.

schlemmen / helluari.

schlendern / neglectim ambulare, *aut* labo-
rare.

schlenken / schlencken / manus, pedesve pro-
jectim agitare.

schleppen / schlippen / in terra trahere.

schleudern / schlaudern / agitare fundam *vel*
quid simile.

Schleuse / *f.* clausura aquæ, cataraeta.

Schleue / *m.* *f.* tinca piscis.

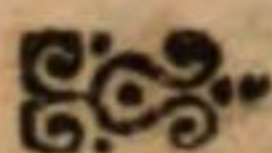
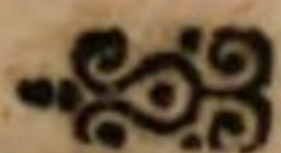
Schleier / *m.* velum foeminae, *aut* monialis.

schlichten / ordinare, applanare.

schlichten / planare.

schliese

- schliessen / schlifen / repere in terra, per arbusta &c.
- schliessen / claudere. schlimm / malus.
- schlingen / illaqueare.
- schlingen / schlucken / glutire.
- Schlingel / Schlangel / Schlüssel / *m.* nauci homo.
- schlince / schlacken / otiosè vagari.
- schlipfen / schlipfern / schlupfern / lubricare.
- Schlippe / *f.* casses. *it.* loculi, seu purgamentum urbis.
- Schlitte / *f.* traha.
- schlizen / findere in longum, v. g. pennam.
- Schloß / *n.* sera. *it.* castellum.
- Schlosse / *f.* grando. Schlot / *m.* caminus.
- schlottern / schludern / moveri sicut ovum putridum agitatum, in suo putamine.
- schlozen / schluzen / fugere cum sono, v. g. medullam ex osse.
- schluchzen / singultire.
- schlucken / schlucken / glutire.
- schlummern / dormire.
- schlumpen / schlumpen / ambulare tunicâ neglectim per terram tractâ.
- schlumps / casu. Schlund / *m.* gurgulio.
- Schlung / Schlunck / *m.* tractus liquidi potûs per guttur.
- schlupfen / *vid.* schliessen / inclinatum repere.
- schlupfern / lubricare.
- schlürfen / schlürffen / forbillare.
- Schluß / *m.* clausula, conclusio, *it.* decretum.

Schmach / *f.* ignominia.

schmachten / tabescere.

schmähen / convitiari.

schmacken / schmafen / leviter virgâ percutere.

schmal / restrictus, latitudini oppositus.

schmälen / reprehendere, invehi cum cholera.

Schmalz / *n.* butyrum liquatum.

Schmâr / Schmeer / pinguedo, *v. g.* porci.
laridum.

smaren / schmâdern / *vid.* schmußen / maculare.

it. cum blando motu oris fubridere.

schmaröken / parasitum agere.

Schmarre / *f.* cicatrix.

Schmasche / Schmosche / *f.* pellis agnelli, vel
similis animalis, cum pilis.

schmäßen / schmaßen / schmanzen / comedendo
sonum edere, qualem porci.

schmauchen / schmeuchen / fumum tabaci attra-
here & emittere.

schmausen / frequentare comestationes.

schmecken / schmâcken / sapere. *it.* gustare. *it.*
odorari.

schmeicheln / adulari.

schmeißen / projicere. *it.* flagellare.

schmelzen / liquare. *it.* liquefieri.

Schmerling / *m.* fundulus piscis.

Schmerzen / *m.* dolor. schmettern / quassare.

schmicken / virgâ percutere.

schmiden / fabricare.

schmiegen / corpus contrahere.

schmieren / ungere.

schminn

schmincken / fūco illinere.

schmirmelen / schmirgeln / schmuttern / fœterere,
ut butyrum corruptum.

schmigen / nigro colere tingere.

schmigen / projicere cum violentia.

schmollen / ore suspenso disgustum ostendere.

schmoren / schmuren / fumo suffocare.

schmücken / ornare.

Schmutz / *m.* sordida macula.

schmuken / schmutzeln / subridere.

Schnabel / *m.* rostrum avis, *aut* navis.

schnaden / schnattern / vocem anseris, *aut*
garritum fœminarum edere.

Schnafe / *f.* culex. *is.* jocularis sermo.

schnafen / nugas narrare.

Schnalle / *f.* fibula.

schnallen / schnalzen / scuticâ sonum edere, ut
aurigæ.

schnappen / ore hiantē prenfare.

schnappen / schnappern / ore hiantē subito ca-
ptare.

schnarchen / rhonchizare.

schnarren / schnörcheln / quasi per nasum vo-
ces exprimere.

schnarzen / *idem.*

schnauben / schnauffen / spiritum per nares ef-
flare.

Schnaupe / *f.* os protuberans. *is.* protube-
rantia pepli.

Schnauze / *f.* rostrum quorundam anima-
lium.

Schnecke

Schneck / limax.

Schnee / nix.

schneiden / scindere, findere.

Schneisse / *f.* tendicula. schnell / velox.

schnellen / festinare. *it.* violentè excutere.

Schnepfe / *f.* ficedula.

Schneppe / Schnippe / *f.* ficedula. *it.* auricula pilei.

schnecken / adornare.

schneuzen / nasum aut candelam emungere.

schniffeln / per nasum loqui. *it.* censurare.

Schnippe / Schneppe / auricula pilei.

schnippen / *vid.* schnalzen / talitrum facere.

schnippen / schnippeln / digitis micare.

schmirren / stridere.

schnigen / schnigelen / sculpere.

schnöd / turpis, vanus.

schnodern / schnudern / stridulum sonare naribus.

schnorchen / schnorcheln / schnörchelen / sonum stridulum edere.

schnorren / schnurren / *idem.*

schnucken / in fletu suspirare.

Schnur / *f.* chorda, filum.

Schnur / *f.* nurus.

schnupfen / schnuppen / catarrho laborare. *it.* naso attrahere, v. g. tabacum.

Schöbe / *f.* missio panis in furnum.

Schub / *m.* volutio, promotio.

Schober / *m.* cumulus fœni.

Schock / *n.* sexagena.

Scholle / *f.* nomen piscis.

schon /

schon / jam. schön / pulcher.

schonen / conservare, parcere.

Schopf / m. crista crinium.

Chöpf / Schöppe / *m.* scabinus, auditor cau-
sarum.

schöpfen / aquam situlâ attrahere, *it.* concipere odium, æstimationem &c.

Schöpffer / m. Creator.

Chopp / Schoppen / *m.* mensura liquidorum.
it. xystus.

schoppen / schopfen / stopffen / saginare.

Schopper / m. vellus pecuinum.

Schöps / Echeps / m. vervex.

Schorf / *m.* scabies.

scherran / ventilare frumentum.

Schorstein / *m. caminus.*

Echos / m. f. sinus.

Schoß / *m.* datio, tributum.

schossen / germinare, pullulare.

Schotten / *m.* serum lactis.

schrabben / schrappen / schrappen / radere, cor-
radere.

schrad / obliquus.

Schrage / *m.* fulcrum, feretrum.

Schramme / *f. cicatrix.*

Schranck / Schrank / *m.* armarium.

schranken / plur. terminus, clausura.

Schranne / Scherne / *f.* locus publicus &
tectus in forma porticûs.

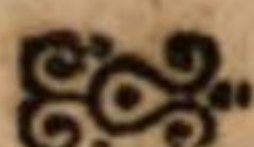
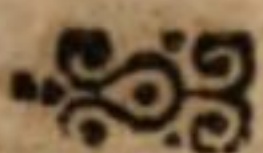
ſchrappen / radere.

schrauben / vertebrare.

schrecken / terrere.

schreiben / scribere.

Schrein

- Schrein / *m.* scrinium. schreiten / *progredi.*
 schrepfen / *scarificare.*
 Schreckel / Schrötle / Schrädel / Schretel / *n.*
m. incubus nocturnus.
 schreyen / *clamare.*
 schrecken / *crepare, ut vitrum.*
 Schrifft / *f.* Scriptura.
 Schroff / *m.* scopulus asper.
 schroten / schroden / *circumcidere metalla. it.*
vasa in cellare immittere.
 Schröter / *m.* qui vasa immittit. *it.* bruchus
cornutus.
 schrubben / *scopis radere, purgare.*
 schrumpeln / *rugas acquirere.*
 schrunden / schrunken / *fissuram accipere.*
 Schu / Schuh / Schuch / *m.* calceus.
 schüchter / *verecundus.*
 Schuft / *m.* homo pauper. *it.* verbum inju-
riosum.
 Schul / *f.* Schola.
 Schulteis / Schultheis / Schultz / *m.* Prætor.
 Schulter / *f.* scapula.
 Schuncken / *vid.* Schincken / *perna.*
 Schupe / Schuppe / *f.* squamma. *it.* porrigo
capitis.
 Schupf / Schopf / *crista crinium.*
 schupfen / *os, humerósve jactitare.*
 Schuppe / *f.* pala. *it.* ejectio.
 schüren / *ignem fodicare.*
 schürfen / *scrutari metalla in mineris.*
 schürgen / *trudendo promovere.*

schurio

schurigeln / irritare , vexare.

Schurf / Schurck / *m.* homo vilis , nauci.

Schürk / Schürke / *f.* antependium.

Schuß / *m.* ictus seu jactus bombardæ.

Schüssel / *f.* scutella.

Schüte / Schute / *f.* manipulus frumenti.
it. navicula.

schütten / frumentum *vel* liquida fundere ,
effundere.

schützen / aquam in cursu per obicem sistere.

schützen / schützen / protegere , defendere.

schwach / debilis , inermis.

Schwadem / *m.* vapor , nidor , exhalatio rei
coctæ.

Schwader / Geschwader / *m.* turma.

Schwäher / *m.* Socer.

Schwalbe / *f.* hirundo.

Schwall / *m.* intumescencia aquæ. *it.* copia
populi.

Schwamm / *m.* spongia.

Schwan / *m.* cygnus.

Schwang / *m.* praxis , consuetudo.

schwanger / gravidus.

Schwanc / *m.* jocus , facetia.

schwancfen / agitari , vacillare.

Schwanz / *m.* cauda.

schwappen / schwabben / schwappeln / schwanc-
fen / agitare , titubare , vacillare.

schwären / schwüren / in ulcus , seu apostema
degenerare.

Schwarz

Schwarm / *m.* examen apum, turma avium,
aut hominum.

Schwarte / *f.* extrema cutis. *it.* species asse-
rum.

schwarz / *niger.*

schwätzen / schwätzen / garrere.

schweben / moveri in aëre.

schwedern / garrere, strepitare. *it.* helluari.

Schwefel / Schwebel / *m.* sulphur.

schweglen / fistulare in tibia.

schweifen / schweiffen / evagari.

schweigen / tacere.

Schweih / Beschweih / *f.* hæc affinis.

schweimen / schweimelen / schwiemelen / schwin-
delen / vertiginem pati.

Schwein / *n.* porcus.

schweinen / *vid.* schwinden.

Schweiß / *m.* sudor.

schwelsch / languidus.

schwelgen / helluari.

schwellen / tumescere.

schwemmen / in fluvio lavare equos, porcos.

schwenden / verschwenden / prodigere, dilapi-
dare.

schwengen / schwencken / gyrare, agitare in
aëre.

schwenken / schwäncken / schwancken / *vide*
schwingen /

Schweppe / *f.* scutica pro equis.

schwer / gravis, difficilis.

schweren / schwören / jurare.

Schwert / *n.* ensis.

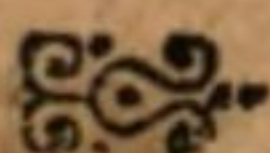
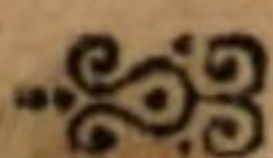
Schwester / *f.* Soror.

Schwieger / *m.* Socer.

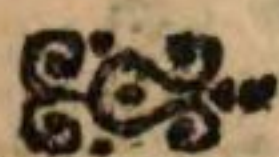
Schwiele / *f.* callum.

schwierig /

schwierig / schwürig / exulceratus.
 schwimmen / natare.
 Schwindel / Schweimel / *m.* vertigo.
 schwinden / schweimen / evanescere, exarescere.
 schwingen / vibrare, ventilare.
 schwirren / trinsare, ut hirundines. Itèm so-
 nus arundineti vento agitati.
 schwigen / sudare. schwüren / suppurari.
 Sech / *f.* dens ararri. sechs / *sex.*
 Seckel / Säckel / *m.* sacculus.
 See / *m.* mare. Seel / *f.* anima.
 Segel / *m.* velum navis.
 segnen / benedicere. sehen / videre.
 sehnen / aspirare, desiderare.
 sehr / valde. seichen / mingere.
 Seide / *f.* sericum. Seife / *f.* smegma.
 seigen / seihen / colare. Seil / *m.* restis.
 Seim / *m.* favus. sein / *suus.*
 seint / sint / seit / seiter / à quo tempore.
 Seite / *f.* latus.
 Saite / Sayte / *f.* chorda.
 seib / selber / selbst / ipse, ipse.
 selig / beatus. selten / raro.
 seltsam / selzam / rarus. Semmel / *f.* simila.
 senden / mittere. Senf / *m.* sinapi.
 Senfte / lectica. sengen / adurere.
 Senfel / *m.* bolis. *it.* acus pro capillamento
 foemineo.
 sencken / sencken / mergere.
 Senne / *f.* nervus, tendo.
 Sense / *f.* falx. Sessel / *m.* sella.
 Seiter /

- Sester / *m.* modius. setzen / ponere, statuere.
 Seuche / *f.* contagio.
 seufzen / suspirare.
 Seul / Saul / *f.* columna.
 Seule / Saule / *f.*
 seyn / esse.
 sibern / sifern / sisen / stillare.
 sich / *se. Accus.* Sichel / *f.* falcula.
 sicher / securus.
 sie / ipsa, ipsi, ipsos, ipsas.
 Sieb / *n.* cribrum. sieben / siben / cribrare.
 siech / morbidus.
 Siede / stramen minutim scissum.
 Siedel / Sidel / *f.* sedile.
 sieden / bullire, lixare.
 Siegel / Sigel / *n.* sigillum.
 siegen / victoriam reportare.
 Silbe / *f.* Syllaba. Silber / *n.* argentum.
 Sims / *n.* podium.
 Sinder / *m.* scoria ferri rubiginosi.
 singen / cantare.
 sinken / sincken / fatiscere, subsidere, ponde-
 re suo in profundum descendere.
 Sinn / *m.* sensus.
 Sipp / Sippe / *f.* gradus consanguinitatis.
 Sitte / *f.* mos. sitzen / sedere.
 Smaragd / *m.* Smaragdus. Socke / *f.* foccus.
 Sod / Sot / *m.* effervescencia stomachis,
 Söge / *f.* porca.
 Sohle / Sole / *f.* planta pedis.
 Sohn / *m.* filius. solch / talis.
 Sold /

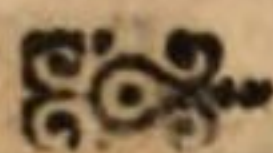
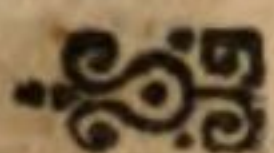

- Sold / *m.* stipendium.
 Soldat / *m.* miles. sollen / debere.
 Soller / *m.* solarium, pergula.
 Sommer / *m.* Aestas. sonder / sine.
 sondern / separare. sondern / sed.
 sönen / sünen / söhnen / reconciliare.
 Sonne / *f.* Sol. sonst / aliàs.
 sorgen / curam habere.
 Sorte / *f.* fors, species.
 Sosse / Salze / *f.* embamma.
 spähen / explorare.
 Spallir / *n.* aulæum, cortina.
 spalten / findere. Span / *m.* sarmentum.
 Spange / *f.* spinther, fibula.
 spannen / tendere, extendere.
 sparen / comparcere, reservare.
 Spargel / *m.* asparagus.
 Sparre / *f.* sparum, tignus.
 Spas / *m.* locus. spat / serò, serus.
 Spate / Spade / *f.* ensis antiquus.
 Spatel / spatula. Spak / Spörck / *f.* passer.
 spakiren / animi causâ ambulare.
 Specht / *m.* picus. Speck / *m.* lardum.
 Speer / Sper / *m.* lancea.
 Speiche / *f.* radius rotæ.
 Speicher / *m.* granarium.
 Speidel / Speitel / *m.*
 speisen / cibare, pascere.
 Schelte / *f.* acus capitata. Stecknadel.
 Spelk / spelta. spenden / dispensare.
 spenen / spennen / spanen / luctari.
 I sper /

- sper / asper, acer, immaturus.
 Sperber / *m.* accipiter. Sperling / *m.* passer.
 sperren / spårren / concludere.
 spenen / spueren. *it.* vomere.
 spicken / lardo infixio impinguare.
 Spiegel / *m.* speculum. spielen / ludere.
 Spier / *m.* micula, minima alicujus rei parti-
 cula.
 Spierling / Spiering / *m.* nomen pisciculi
 marini.
 Spieß / *m.* hasta, lancea.
 spieten / despiciere alterum.
 Spick / *m. f.* pinguedo animalis excocta. *it.*
 levandula.
 Spille / *f.* fusum. spillen / dissipare.
 Spilling / *f.* aqua, quâ ablutæ sunt scutellæ,
 orbes.
 Spinat / Binetsch / *m.* spinata, herba.
 Spindel / *f.* fusum.
 spindisiren / speculari, meditari.
 spinnen / fila ducere.
 Spint / Spont / *m.* interior tener cortex
 arboris.
 Spiß / *m.* pugio.
 Spital / Spittel / *m.* hospitale.
 Spize / *f.* cuspis.
 spizen / spûzen / cuspidem facere. *it.* sputare.
 spleissen / findere.
 splittern / in sarmenta dividere.
 Spörck / Spirck / *m.* passer.
 Sporn / *m.* calcar.
 spotten /

- spotten / illudere. sprechen / loqui.
 spreussen / in sarmenta redigere.
 spreiten / spargere.
 spreiken / sprissen / distendere. *it.* fulcire. *it.*
 superbè se dilatare.
 sprengen / spargere, in auras ejicere. *it.* e-
 quum violentè impellere.
 Sprengel / Sprinkel / Sprinkel / *m.* tendicu-
 la ad aves capiendas.
 sprengelen / spreckelen / sprengen / maculare .
 variegare.
 Spreu / Spreuer / *f.* palea.
 Spreussel / Sprüffel / *m.* gradus in scalis.
 Spriegel / Sprügel / *f.* lignum arcuatum, *v.*
g. in pede cunarum.
 spriessen / *vid.* sprossen / germinare, pullulare.
 Spriet / *n.* belgicum, antenna navis.
 springen / saltare. *it.* rumpi.
 Sprinke / *m.* nomen avis.
 spriken / sprüken / spargere aquam, *v. g.* ex
 siphone.
 spröd / spröt / friabilis, asper. *it.* lentigo.
 sprossen / germinare, pullulare. *it.* gradus in
 scalis.
 Sprung / *m.* saltus.
 Spuch / Spuk / *m.* spectrum, phantasma.
 spuden / sputen / belgicè, accelerare.
 Spule / *f.* canna textorum.
 spülen / lavare, *v. g.* scutellas, orbes.
 Spund / *m.* obturamentum vasis.
 spüren / sentire. *it.* investigare feras.

- Stab *m.* fustis, baculus.
 Stachel *m.* aculeus. Stadel *m.* granarium.
 Statt *f.* Civitas.
 Staffel / Stafel *m.* gradus.
 staffirn / stoffirn / exornare.
 Stahl / Stal *m.* chalybs.
 staken / palum figere. Stall *m.* stabulum.
 stallen / in stabulum introducere.
 Stamm *m.* stirps arboris. *it.* familiæ.
 stammelen / balbutire.
 stampfen / in mortario concutere.
 Stand *m.* status.
 Standart *f.* vexillum militare.
 Stande *f.* vas statarium pro excipiendis li-
 quoribus.
 stånen / stönen / anhelitum trahere ex fatiga-
 Stange *f.* pertica, (tione.
 Stapel *m.* belgicè, statio navium & mer-
 cium.
 Stapf *m.* vestigium.
 starck / starck / fortis, robustus, vehemens.
 starren / rigidescere instar siderationis.
 starcken / turgere. Stat / Staat *m.* status.
 stätt / assiduus. *it.* firmus.
 Statt / Stätte *f.* locò, vice. *it.* locus.
 statten / *verb. inusit.* dare, præstare.
 Staub *m.* pulvis.
 Stauche *m.* manica contra frigus.
 stauchen / luxare, convellere articulos.
 Staude *f.* frutex.

stauen/

- stauen / ståuen / stimulando propellere.
 Stauf / *m.* grande poculum.
 staunen / erstaunen / stupere, attonitum esse.
 stauren / steupen / virgis cædere.
 stechen / pungere.
 stecken / figere, immittere.
 Stecken / Steck / *m.* fustis, baculus.
 Stefft / *m.* stylus, manubrium.
 Steg / Steig / *m.* ponticulus.
 stehen / stare.
 steif / rigidus, firmus. steigen / scandere.
 steil / stickel / arduus, altus, præceps.
 Stein / *m.* lapis. *it.* nucleus, *v.g.* perfici.
 stelen / stehlen / furari.
 stellen / *vid* setzen / collocare.
 stelpen / *vid.* stemmen / stagnare. *it.* statu-
 minare.
 Stelke / *f.* gralla.
 stemmen / stammen / stagnare. *it.* oriri.
 Stengel / Stängel / *m.* stylus, caudex.
 steppen / stepfen / operâ acûs exornare.
 sterben / mori. Stern / *m.* stella.
 Sterk / *m.* cauda, *it.* cibus quidam ex farina.
 steuren / tributum dare, *it.* impedire. *it.* re-
 gere remo navem.
 Steus / Sties / *m.* uropygium in avibus.
 sticken / suffocari.
 sticken / acu pingere, texere.
 stieben / dispergi à vento.
 stief / *quasi* steif / firmus. *it.* conjunctus pa-
 tri

tri ut filius per matrem, & vicissim, ex secundis nuptiis.

Stiefel / Stifel / ocrea. *it.*

Stiege / *f.* scala, gradus.

Stieglitz / Stiglitz / *m.* carduelis.

Stiel / *m.* stylus : pedunculus in fructibus.

Stier / *m.* taurus.

stiesten / fundare *it.* patrare.

stillen / tranquillare. Stimme / *f.* vox.

stinken / foetere. Stirn / *f.* frons.

stochern / stoehen / storen / fodicare.

Stock / *m.* truncus. *it.* frutex florum. *it.* sustentaculum capillamenti ficti. *it.* baculus.

stocken / plantare, *v.g.* vineam. *it.* haesitare in sermone.

Stoff / *m.* materia.

Stolle / *m.* fossa in mineris metallicis.

Stolle / pes, seu sustentaculum in sedili.

stolpern / cespitare. stolz / fastuosus.

stopfen / obturare, constringere.

Stör / *m.* sturio piscis.

Storch / *m.* ciconia.

stören / turbare, impedire.

Storkel / *m.* caudex lactucae.

störken / störgeu / vagari per provincias, plateas.

stossen / trudere. *it.* in mortario contundere.

stottern / balbutire.

strack / directè. *it.* subito.

strafen / punire.

straff / rigidus, strictus.

Stral / *m.* radius.

strålen / pectere.

strammen /

- stramm / extensus.
 strampfen / strampfelen / pedibus quaterere.
 Strand / *m.* torrens aquæ.
 Strang / *m.* funis.
 strapeziren / fatigare, affligere.
 Strasse / *f.* via publica. *it.* platea.
 Straube / *f.* contradictio.
 strauben / streuben / strefen / streuffen / resistere, reniti, se opponere.
 Strauch / *m.* frutetum.
 Strauchen / *f.* catarrhus narium.
 Strauß / *m.* struthio.
 streben / aspirare, ambire, prætere.
 strecken / distendere.
 streichen / mulcere, leniter tangere. &c.
 streifen / streiffen / striare. *it.* pellem abstrahere.
 streiten / pugnare. streng / rigidus, severus.
 streuen / sträuen / spargere.
 Strich / *m.* linea, tractus. *it.* seminatio piscium.
 Strick / *m.* funis. stricken / texere.
 Striegel / *m.* strigilis.
 Strieme / *m.* vibex, livor.
 Stroh / *n.* stramen.
 Strom / *m.* torrens fluvii.
 stroken / struken / turgere.
 strudelen / strodelen / dicitur de aquæ turbulento motu.
 Strumpff / *m.* tibiale.
 Strund / Strond / *m.* sterces humanum.
 I 4 Strunck /

Strunck / *m.* scapus brassicæ.

struncken / stranken / otiosè vagari.

Strupf / Stropf / *m.* nodus.

strutten / strütten / exundare. *it.* præcipitare.

Stub / Stube / *f.* hypocaustum.

Stübchen / *n.* congius, fidelia congialis.

Stüber / *m.* species pecuniæ belgicæ.

Stück / *n.* pars, frustum. *it.* balista major bellica. *it.* petia panni.

Stuse / *f.* gradus.

Stul / *m.* sedes, sella. *it.* laxatio alvi.

stulpen / inflectere, intorquere.

stumfiren / stümfiren / despectum inferre, censurare.

stumm / mutus.

stümmelen / mutilare.

stump / stumpf / obtusus, truncatus.

Stumpf / Stump / *m.* pars major remanens post divisionem rei.

Stunde / *f.* hora.

stupfen / stüpfen / stimulare.

stuppelen / stupfelen / stoppelen / spicas post messem legere.

Sturm / *m.* tempestas maris, assultus urbis, tumultus. *v.g.* tempore incendii.

stürken / præcipitare.

Stutte / Stute / *f.* equa.

Stuß / Stuß / Stoß / *f.* vas longum pyramidale. *it.* fulcrum.

Stuß / *m.* impetus *it.* manica.

stucken / hædere perplexum. *it.* decurtare.

stücken / fulcire. süchelen / ægrotare.

suchen /

suchen / quærere.

Sucht / *f.* morbus, contagio. *it.* passio, vitium.

Sud / Suden / *n. m.* Auster.

sudelen / sordidè laborem quempiam tractare.

Sulze / *f.* embamma. Summe / *f.* summa.

summen / sumsen / bombilure, intrà dentes susurrum edere.

Sumpf / *m.* uligo.

Sünd / *f.* peccatum.

Suppe / *f.* jusculeum.

sürpfen / supfen / sürffelen / schlürfen / sorbere, sorbillare.

suß / süß / dulcis.

T.

Talback / Toback / *m.* tabacum, Nicotiana.

Tacht / Tocht / *n. m.* lychnus.

tackelen / navem instruere.

tadelen / vituperare.

tådingen / teidingen / defendere.

Tafel / *f.* tabula.

Toffet / Taft / *m.* species materiæ sericæ.

Tag / *m.* Dies. Tal / Tale / *f.* belgicè, lingua.

Talk / Talck / *m.* sebum, bitumen.

Tambur / *m.* tympanotriba.

Tand / Tant / *m.* res vilis & nugatoria. *it.* inventio humana.

Tanne / *f.* abies.

Tanz / Dank / *m.* saltus.

Tapet / Tappet / Teppich / *m.* tapes.

tapfer / generosus, validus.

Tappe / *f.* palma pedis, branca urfi.

tappen

- tappen / tentando palpare.
 Tantsche / *f.* contrectatio lütulenta.
 Tasche / *f.* bursa.
 täscheln / tättscheln / blandiendo palpare.
 Tasse / Tasse / *f.* discus.
 tasten / palpare, tangere
 Tatsche / Taze / *f.* extremi pedes quorundam
 quadrupdem.
 Tau / *n.* ros. taub / surdus.
 Taube / *f.* columba.
 Taube / Daube / *f.* tabula vasis.
 tauchen / mergere.
 tauffen / tingere, baptizare.
 taugen / tügen / valere. taumelen / titubare.
 tauren / durare. tauschen / permutare.
 Tausend / *n.* mille.
 Tax / *f.* pretium. *it.* *m.* taxus.
 Teich / *m.* piscina. Teig / *m.* massa farinacea.
 Teller / *m.* orbis. Tempel / *m.* templum.
 tendeln / tändeln / nugari. *it.* res ludicras
 vendere.
 tengeln / falcem acuere. *it.* coinquinare.
 Tenne / *f.* area horrei pro trititando fru-
 mento.
 Tente / *f.* tentorium.
 tentelen / nugas, vetera ferramenta &c. ven-
 dere.
 Teufel / *m.* diabolus.
 teuschen / treuschen / decipere per imposturam.
 Deutsch / germanus. Thal / Tal / *n.* vallis.
 Thaler / *m.* moneta imperialis, sesqui-flore-
 nus. Thau /

Thau / Tau / *m.* ros.
 theilen / teilen / partiri, dividere.
 theuer / carus, pretiosus.
 Thier / *n.* animal. Thor / *n.* porta.
 Thräne / Träne / *f.* lacryma.
 Thron / *m.* solium.
 thun / tuhn / facere. *it.* ponere.
 Thür / *f.* ostium, porta.
 Thurn / Thurm / *m.* turris. tief / profundus.
 Tigel / Siegel / *m.* sigillum.
 Tieger / Tyger / *n.* tygris.
 tilgen / exterminare.
 Tinte / Dinte / *f.* atramentum.
 Tisch / *m.* mensa.
 Tittel / Titul / *m.* titulus, prædicatum.
 Tobel / Töbel / *m.* vapor liquoris bullientis,
it. vertigo.
 toben / fremere, strepitare.
 Tobin / Tabin / *m.* genus materiæ sericæ.
 Tochter / *f.* filia.
 Tock / *m. f.* materia subtilis, transparens.
 Tod / *m.* mors. Thor / *n.* porta major.
 Tole / *f.* monedula. *it.* cloaca sordium.
 tollen / *vide* toben / delirare cum rabie.
 Tolmetsch / Tolk / *m.* interpres.
 Tölpel / *m.* homo stupidus, ineptus.
 Ton / Thon / *m.* conus, sonus. *it.* argilla.
 Tonne / *f.* vas latum. Topf / *m.* olla.
 Topfen / *m.* coagulum lactis.
 Tör / Dör / *n.* pix pro navibus bituminan-
 dis.

Torf / *m.* terra ignibilis ad urendum, in Belgio.

Torte / **Tarte** / *f.* placenta torta, popanum.

Torke / **Torsche** / *f.* fax, tæda, caulis brassicæ.

traben / suberbè inflatum incedere.

Tracht / *f.* modus vestium. *it.* missus ciborum. *it.* gravitas uteri.

trachten / aspirare, animo investigare.

träg / ignavus, acediosus.

tragen / portare. sustinere. *it.* fructum producere.

Traid / **Getraid** / *n.* frumentum.

Tram / **Drom** / *m.* trabs.

trampen / **trampelen** / pedibus strepitosè calcare.

Tran / **Trahn** / *m.* pinguedo balænae.

Trang / *m.* tribulatio, angustia.

Trapp / *m.* vestigium pedis.

Trappe / *f.* otis, avis.

trappelen / **träppelen** / **treppelen** / pedibus strepitare. *it.* tremere præ pavore.

tratschen / **tratschelen** / *vid.* trappelen / pedibus strepitare.

Traube / *f.* botrus.

trauen / fidere. *it.* sponsari.

Traum / *m.* somnus.

trauren / tristari, lugere.

traut / fidus, charus.

Treber / **Träber** / **Trester** / *plur.* acini, è quibus mustum jam expressum. *it.* paleæ ex polenta.

trocken /

trocken / belgicum, trahere.

treffen / tangere, convenire. *it.* in bello conflagrare.

trefflich / excellens, egregius.

treiben / impellere, *it.* practicare artem.

Tremel / Trämel / baculus brevis & crassus,

trennen / rumpere / dissolvere, dissuere.

trentelen / tergiversari.

Treppe / Trappe / *f.* scala, gradus.

treten / treten / calcare. *treu* / fidus.

tribeliren / tribuliren / affligere.

Trichter / *m.* infundibulum.

triefen / stillare. *triegen* / decipere.

Trist / *f.* instinctus. *it.* actus pecorum ad pascua.

Trilch / Drilch / *m.* trilix.

trillen / drillen / tribulare, inquietare.

Triller / *m.* vox tremula in cantu.

trincken / bibere.

Tripp / *m.* fictum holosericum.

trocknen / trucknen / treugen / ficcare.

trödelen / venditare nugulas, antiqua ferramenta &c.

Trog / *m.* linter. *it.* deceptio.

trollen / *vid.* packen / discedere, se subducere,

trommen / trommelen / trummelen / tympanum quaterere.

Trommete / Trompete / *f.* tuba.

trönen / drönen / in solium levare.

Tropf / *m.* gutta, stilla. *Trossel* / *f.* guttur.

Troß / *m.* impedimenta exercitus.

Trost /

Frost / *m.* solatium. Trotte / *f.* torcular.
 trotten / trottelen / *vid.* traben.
 Troß / Truß / Traß / *m.* despectus, ignominia.
 trüben / turbare, turbidum facere.
 Truchses / *m.* dapifer.
 trucken / trocken / siccus, acidus.
 Truhe / *f.* *vid.* Kiste / cista, cassa.
 Trumm / *m.* frustum. *it.* caput filamenti.
 Trupp / Tropp / *f.* turma. Tuch / *n.* pannus.
 Tuck / Tück / *f.* astutia, versutia.
 Tüchel / *n.* strophium.
 Tug / Toff / *m.* pumex, tophus.
 tügen / *vid.* taugen / valere.
 Tulpe / *f.* tulipa flos.
 tumm / dumm / stupidus, stolidus.
 Tummel / *m.* vertigo.
 tummelen / equum in circum agitare. *it.* expedite agere.
 Tumult / *m.* tumultus, seditio.
 tünchen / tingere.
 tunfel / tuncfel / dunckel / obscurus, caliginosus.
 tunken / tuncfen / intingere.
 tupfen / tüpfen / tüppelen / puncta facere.
 Türck / *m.* Turca.
 Turnier / Thurnier / *m.* hastiludium.
 turtelen / gemere / uncare, instar turturis.
 tuschen / celare, abscondere.
 tuschen / tuschiren / obscure pingere.
 Tutsche / Tuncfe / *f.* liquor pro intingendo.
 embamma.

tütten /

tüffen / tüten / buccinare.

Tyrann / *m.* tyrannus.

U. B.

Vasall / *m.* Vasallus.

Vater / Vatter / *m.* Pater.

Ubel / *n.* malum. üben / exercere.

über / ultra, supra, trans.

Uchß / Uchse / *f.* axilla.

Bech / Behe / *n.* species pellis pretiosæ, variegatæ.

Beil / Biol / *f.* viola. veinsen / fingere.

ver = *Præpos. inserabilis, de qua in Grammatica.*

verderben / destruere, perire.

verdriessen / indignari. vergessen / oblivisci.

verwandt / cognatione, vel affinitate junctus.

verwegen / audax, temerarius.

Bettel / *f.* infamis foemina.

Better / *m.* patruelis, fratrueis &c.

veriren / inquietare, illudere.

Ufer / *n.* litus.

Uhr / *f.* horologium.

Uhu / *m.* bubo.

Bieh / *n.* brutum animal.

viel / multus.

vielleicht / forsan.

vier / quatuor.

Visir / *n.* frontale foemineum. *it.* canna pro exploranda quantitate vasis.

visiren / explorare quantitatem vasis.

Ulm / Ulme / *f. m.* Ulinus abor.

um / um / circa, propter.

un = *Præpos. componens, & negans subjectum,*
cui jungitur.

und / &. **unden** / **unten** / subtus, inferius.

under / **unter** / *Præpos. sub: it. inter.*

Unſ / **Unſe** / *f. species serpentis domestici.*

Unſ / *f. uncia.*

Vogd / *m. Prætor.*

Vogel / *m. avis.*

Volck / *n. populus.*

voll / *plenus.*

von / à, de.

vor / *vid. für* / ante.

ur = *Particula conjuncta significans rei anti-*
quitatem, vel originem.

W.

War / **Wahre** / *f. merces.*

Wabbe / *f. favus mellis.*

wabben / **wabbelen** / *vid. schwabbelen* / tremere
ex abundantia pinguedinis.

wachen / *vigilare, excubare.*

Wachs / *n. cera.*

wachsen / *crescere, augmentari, generari.*

Wachtel / *f. coturnix.*

wackelen / *vacillando moveri.*

wacker / *egregius, promptus, validus.*

Wade / *f. fura.*

Waffel / *f. trama, licium.*

Waffen / *f. plur. arma, armatura.*

Wagen / *m. cum resolutione animi tentare.*

wagen / *currus.*

Wahn / **Wan** / *opinio vana.*

wahr / *verus.*

wahren / *custodire.*

Waid / *m. glastum, herba.*

Waife &

Waife / *m. f.* pupillus, orphanus.
 Wald / *m.* silva. walgen / nauseare.
 walſen / fullonicam exercere.
 Wall / *m.* vallum.
 Wallach / *m.* equus caſtratus.
 wallen / bullire, fluctuare.
 wallen / ire peregrinatum. *it.* errando vagari.
 walten / adminiſtrare, gubernare.
 walzen / wälzen / wälzern / welzern / volvere.
 Wamms / Wammes / *n.* tunica.
 Wamme / Wampe / Wammen / *f.* venter ab
 intestinis turgens, abdomen.
 wan / *vid.* wann.
 Wand / Bad / *n.* pannus, veſtitus omnis
 generis.
 Wand / *f.* paries.
 wandelen / verſari, converſari.
 wandern / peregrinari. Wange / *f.* gena.
 wanken / wanken / nutare, titubare.
 wann / wenn / quando? *ſi.* *In ſecunda ſigni-*
 ficatione melius wenn quàm wann.
 Wanne / *f.* vannus. Wanſt / *m.* abdomen.
 Wanſ / *f.* cimex.
 Wappen / *plur.* arma gentilitia.
 wären / währen / verificare, præſtare. aſſe-
 curare.
 wären / durare. warm / calidus.
 warnen / præmonere Warte / *f.* ſpecula.
 warten / expectare. *it.* custodire. *it.* inten-
 dere.
 Warſe / *f.* verruca.

- was ? quid. waschen / lavare.
 Wasen / *m.* cespes. Wasser / *n.* aqua.
 Wätschger / *m.* bursa coriacea.
 waten / watten / in aqua gradi.
 Webel / Waibel / *m.* ductor, armiductor,
 aciei instructor.
 weben / texere.
 weben / moveri, vivere, agitari.
 Wechsel / *m.* cambium.
 Weck / *m.* cuneus, *it.* pars panis aut buty-
 ri in forma cunei.
 wecken / excitare.
 wedeln / wächeln / ventilare.
 weder / neque. Weg / *m.* via.
 weg ! hinc. *it.* particula componens multa
 verba.
 wegen / propter.
 wegen / wägen / ponderare.
 megern / waigern / denegare.
 Weh / Wehe / væ ! *it.* dolor.
 wehen / spirare, flare, ventilare.
 wehlen / wählen / eligere. wehnen / opinari.
 wehren / defendere, resistere.
 wehrt / wert / dignus. *it.* aestimatus. *it.* pre-
 tium.
 Weib / *n.* foemina, uxor.
 weich / mollis, tener. weichen / cedere.
 Weichsel / *f.* merasum.
 Weide / *f.* salix. weiden / eviscerare.
 weiden / pascere. weissen / fila glomerare.
 Weibel / *m.* velum monialium.
 weihen /

- weihen / weihen / benedicere, consecrare.
 Weiher / Weyer / *m.* piscina, vivarium piscium.
 weil / dieweil / quia.
 Weil / Weile / *f.* mora, quo tempore.
 weiland / mortuus, qui fuit.
 Weiler / *m.* villula, casa.
 Wein / *m.* vinum. weinen / flere.
 weis / *adv.* instar, ad modum.
 Weise / *f.* modus, praxis.
 weisen / ostendere, monstrare.
 weiß / albus. Weise / *vid.* Weyse.
 weit / largus, spatiosus.
 Weiz / Weizen / *m.* triticum.
 welcher / qui. welgern / wälgern / volvere.
 welken / wälchen / flaccescere.
 Welle / *f.* fluctus. Welle / *f.* virgultum.
 Wels / Weller / *m.* *vid.* Scheibe / amia piscis.
 Welsch / Wälsch / *m.* Italus.
 Welt / *f.* mundus. went / cui?
 wemmern / *vid.* wimmern / ploratum edere.
 wen / quem. wenden / vertere, avertere.
 wenen / gewenen / assuefacere.
 wenig / parum. wenn / *vid.* wann.
 wer? quis?
 werben / conducere, conscribere militem,
 procurare sponsam.
 werden / fieri, evenire.
 Werder / Wehrder / Weher / Wår / *m.* par-
 va insula.
 werdiren / taxare pretium monetæ *vel* metalli.
 K 2 Werf/

Werf / *n.* locus, ubi naves ædificantur.
werfen / projicere. **Werf** / **Werrig** / *n.* stupa.
wickeln / convolvere. **Widder** / *m.* aries.
widmen / **widemen** / dedicare, consecrare.
Widum / *n.* fundatio causæ piæ. *it.* pensio
 pro viduis.
wie? quomodo. **Wicke** / *f.* vicia.
Wied / **Wid** / *f.* vimineum vinculum.
wieder / iterum. *it.* particula componens.
wider / contra. *it.* particula componens.
Wiesel / *m.* trama, licium.
Wiege / *f.* cuna.
Wiese / *f.* pratum. **Wiesel** / *m.* viverra.
wild / ferus, silvester.
wimmeln / moveri in copia, ut vermes in ca-
 fec, populus in concursu.
wimmern / **wenimern** / plangere ut infantes.
wimperr / nictitare. **Wind** / ventus.
winden / volvere.
winken / **wincfen** / nutu, vel motu digiti vo-
 care.
Winkel / *m.* angulus.
winseln / **wimfeln** / *vid.* **wimmern** / tenuiter
 plangere, ut infantes, canes.
Winter / *m.* hiems. **Winker** / *m.* vinicola.
winkig / parvus, minutus.
Wipfel / *m.* summitas arboris.
wippen / in altum ejicere.
Wirbel / *m.* vertigo. *it.* turbo. *it.* vertebra
 in fidibus. *it.* charybdis.

wirken /

wirken / wircken / operari. *it.* texere , *v. g.*
 telam. *it.* subigere , *v. g.* farinam.
 wirren / turbare , intricare.
 Wirt / *m.* hospes , caupo.
 Würtel / Wirtel / *m.* verticillum.
 wischen / tergere.
 Wispel / *m.* Corus , mensura aridorum.
 wispeln / sibilando loqui. wissen / scire.
 witschen / wischen / subito & quasi clam fugere.
 Witwer / *m.* viduus. Wiß / *m.* ingenium.
 wo / ubi ? Woche / *f.* hebdomas.
 Wocke / *f.* colus , rhombus.
 Wogen / *plur.* vorago maris , aut fluvii.
 wohnen / wonen / habitare. wol / bene.
 wolben / wölben / fornicare , concamerare.
 Wolf / *m.* lupus. Wolke / Wolck / *f.* nubes.
 Wolle / *f.* lana. wollen / velle.
 Wonne / *f.* gaudium.
 worfeln / ventilare.
 morgen / strangulare , suffocari.
 Wort / *n.* verbum , vox. Wucher / *m.* usura.
 wülen / wühlen / rostro suffodere.
 Wulst / *m. f.* fimbria. Wunde / *f.* vulnus.
 Wunder / *n.* prodigium , ostentum.
 wünschen / optare. Wüppe / *f.* tela,
 Würde / *f.* dignitas , honor.
 Würffel / *f.* alea , taxillus.
 würgen / strangulare. Wurm / *m.* vermis.
 Wurst / *f.* botulus. Wurzel / *f.* radix.
 Wust / *m.* sordes,

Wüste / *f.* desertum, eremus.

Wut / *f.* furor, rabies.

Æ.

Y.

Ygel / *m.* erinaceus. *melius* Igel.

Ysop / *m.* hyssopus. *melius* Isop.

3.

3abel / *m.* diabolus.

3ach / 3äch / 3äh / tenax, viscosus.

3ack / *m.* ramus in cornu cervi.

3acken / trahere, vellicare. 3agel / *m.* cauda.

3agen / angustiarî, pavere.

3ahl / 3al / *f.* numerus.

3ähre / *f.* lacryma. 3âmen / domare.

3âmer / *m.* pars posterior media ex dorso cervi.

3an / 3ahn / *m.* dens, 3ang / *f.* forceps.

3ank / 3anck / *m.* rixa, contentio.

3annen / flere, labiis diductis dentes opponere.

3apf / 3apfe / 3apfen / *m.* epistomium vasis.

3appelen / 3abbelen / pedibus palpitare.

3apperen / 3abberen / minutim pluere.

3art / tener, subtilis.

3aser / 3asel / *f.* fibra, filamentum.

3âtschelen / 3âtschen / delicatè nutrire, blandè tractare.

3aubern / incantare.

3auchen / *vid.* 3ögern.

3audern /

- zaudern / moras facere, prolongare.
zauen / cum anxietate & solitudine pro-
perare.
zausen / zausen / vellere, vexare.
Zaue / Zaupe / *f.* canis pręgnans.
Zaum / *m.* frenum. Zaun / *m.* seps horti.
zausen / vellere, per capillos trahere.
Zech / *f.* tribus opificum. *it.* computus com-
bibentium.
zechen / in diversorio bibere.
Zecfe / *f.* pediculus caninus. *it.* lappa acu-
leata.
Zehe / *f.* articulus pedis. *it.* taleolus allii
zehlen / numerare. zehen / zehu / decem.
zehren / *vid.* zechen / in diversorio manducare.
Zeichen / *n.* signum.
Zeideler / *m.* Custos apum.
zeigen / monstrare.
zeihen / culpam imputare.
Zeil / *f.* *vid.* Reyhe / linea.
Zein / Zain / *m.* longa tenuis lamina.
Zeit / *f.* tempus, occasio.
Zelle / *f.* cubiculum monachi.
Zelt / *n.* papilio, tentorium.
Zelt / *n.* trochiscus.
Zendel / Zindel / materia tenuissima è serico.
Zent / *m.* jurisdictio territorialis in crimina-
libus.
zentscheln / zenzelen / *vid.* zätschelen / blandè tra-
ctare.
Zepster / *m.* Sceptrum.

zer = *Part. componens, de qua in Grammatica.*
 gerren / violentè trahere.

Zersch / Zers / Zerse / *m.* membrum virile.

Zeter! *Exclamatio nuntiatoria mortis.*

Zettel / *m.* schedula.

zetten / zettelen / spargere, neglectim permittere cadere.

Zeig / *m.* materia. *it.* instrumentum artis. *it.* pannus, tela.

zeugen / zieglen / generare. zeugen / testificari.

Zibebe / *f.* uva passa grandior.

Zibet / *m.* civetta. Zieche / *f.* lodix.

Ziefer / *n.* insectum, reptile.

Ziege / *f.* capra. Ziegel / *m.* tegula.

ziehen / trahere. *it.* educare. *it.* peregrinari, volare.

zielen / collimare.

ziemen / geziemen / conveniens esse, decere.

Zier / Zierde / *f.* ornatus, decor.

Zigeuner / *m.* cingarus.

zirren / zirfen / zirpen / passeris vocem edere.

Zille / *f.* navicula. Zimbel / *n.* cymbalum.

Zimmer / *n.* cubiculum, hypocaustum.

zimmern / fabricare aliquid ligneum.

Zimmet / *m.* cinnamomum.

zingelen / cingere.

Zinck / Zinck / *f.* buccina minor, *it.* dens petinis, *aut* rotæ. *it.* marchesita, species metalli.

Zinn / *n.* stannum.

Zinne / *f.* fastigium, cacumen.

Zins /

- Zins / Zinse / *f.* census, tributum.
 Zint / *f.* folium certi lapidis pretiosi.
 zinken / zinzelen / stillare, ut aqua in fontanis.
 Zipfel / *m.* extremitas, ultima lacinia.
 Zipper / Zipperle / *n.* podagra, chiragra.
 zippern / gradatim & lentè ambulare.
 Zipf / Zips / Pips / *m.* pituita, morbus gal-
 linarum.
 Zirbel / Zyrigel / Zirber / Zirne / pinus.
 zirckelen / gyrare, circinare.
 zircken / cingere, circumdare.
 Zirre / *f.* seta, *v. g.* porcina. *it.* genus ver-
 miculi teretis, *v. g.* in caseo.
 zischen / sibilare. Ziser / Siser / *f.* cicer.
 zitschen / zötschen / vocem quarundam avium
 imitari.
 Zitter / *f.* cithara. zittern / tremere.
 Zitwer / *m.* zedoaria radix.
 Zitz / *f.* nodulus mammæ.
 Zose / Zause / *f.* cameraria, virgo honoraria
apud fœminas principes.
 zögern / zopperen / zauchen / züchelen / zuckelen /
 sückelen / tardare, prolongare. *it.* in longa-
 nimitate vivere.
 Zoll / *m.* telonium, gabella.
 Zopf / *m.* trica artefacta in capillitio fœmi-
 narum.
 Zorn / *m.* ira. Zote / *f.* sermo spurcus.
 Zotte / *f.* longior dependentia in vellere ani-
 malis.
 zottelen / zoten / lentè & pigre ambulare.

zu / *Prepos.* ad.

Zuber / Zober / *m.* species vasis lignei.

zucken / zücken / trahendo movere. *it.* gladii evaginationem tentare.

Zucker / *m.* saccharum. Zügel / *m.* habena.

zumpfen / modestum se fingere cum certa oris modificatione.

Zunft / *f.* tribus mechanica.

Zung / *f.* lingua.

zupfen / zopfen / trahere, vellere.

zwacken / vellere. vellicare.

zwagen / lixivio caput lavare.

zwanzig / viginti.

zwar / quidem.

zwar / quâr / oblique,

Zweck / *m.* clavculus. *it.* scopus rei.

zweifeln / dubitare.

Zweig / *m.* ramus.

zweit / secundus.

zwen / duo.

Zwerch / Zwerg / *m.* nanus.

zwerch / obliquus.

Zwetsche / *f.* prunum.

zwen / duo.

Zwickel / *m.* cuneolus lineus aut laneus.

zwicken / cum pellis compressione palpare.

Zwiebel / Zweifel / *m.* cepa.

zwiefach / zwifach / duplex.

Zwiespalt / Zwietracht / discordia.

Zwilch / *m.* bilix.

Trilch / *m.* trilix.

Zwilling / *m.* gemelli.

zwingen / cogere.

zwirbeln / intricare. *it.* affligere.

Zwirn / *m.* filum pro nendo.

zwirren / interere, subigere manibus massam farinaceam.

zwischen /

zwischen / inter.

Zwist / *m.* differentia, discrepantia.

Zwitter / *m.* hermaphroditus.

zwigern / sonum juvenum avium edere. *it.*
scintillare, nictitare.

zwo / *f.* duæ.

zwölff / duodecim.

Zyger / *m.* catarrhosa defluxio ex oculis.

Admonitio Authoris.

ECce tibi, Lector, omnes Radices, seu voces Radicales, & quasi Radicales linguæ Germanicæ, ex quibus licet aliquæ non sint amplius in usu, vel saltè rarissimè adhibeantur, nihilominus non inutile, sed potius utilissimum est easdem scire; partim ad pascendam aliquo modo curiositatem, partim etiam, quia earum Derivata & Composita adhuc exstant in communi omnium bene loquentium sermone. Tuum nunc erit, seligere tibi, & penetrare eas, quæ principaliores, magisque utiles videbuntur tuæ intentioni. Singulariter verò eas, quæ impressæ sunt caractere distincto. Nunc verò in sequentibus transibimus DEO juvante ad Divinum planè artificium Derivationis & Compositionis ex fundamento dictarum Radicum, seu vocum Radicalium, & postea ad cognitionem aliorum earundem accidentium, & significationum, ad faciendam bonam phrasim, & legitimam Constructionem.

Anno-

Annotationes Interpretis.

1. **D**icit hîc Author, potissimum attendendum & intendendum esse iis radicibus, quæ in sua editione, Norimbergensi videl. anni 1700. impressæ sunt caractere distincto. Hac verò characterum distinctione supersedendum hîc censui, tum ut parcerem labori thypothetæ, cum etiam, quòd discere cupienti minùs necessaria videatur isthæc industria. Si quando opusculum hoc secundam lucem viderit, defectus hic facilè suppleri poterit.

2. In quarundam vocum orthographia differt mea opinio ab usu Authoris, utpote bonis rationibus aliorum Authorum innitens, nolui tamen meam sententiam sequi, sed Authoris venerationi suum locum relinquere. Erit forsan occasio in operis decursu aut fine, me explicandi.

3. In nominum generibus, v. g. masculino, foeminino, aut neutro, annotatis, cum author multa signet juxta dialectum Norimbergensem, dum interim aliæ etiam bene germanæ Nationes in alio genere hæc nomina efferunt, non omisi in ejusmodi casibus penès genus ab authore collocatum, etiam quandoque alterum usitatum adjungere.

4. In hoc Vocum Radicalium Germanicarum Dictionario multa Lector offendet, quæ mirabi-

mirabitur à D. Kramer huc inserta fuisse, cre-
détque, potiùs Latina, vel Italica, aut Galli-
ca esse. De omnibus his nullus est scrupu-
lus. Quæ enim ejusmodi videntur, utique
non à Latinis, Italisve, aut Gallis ad Germa-
nos, sed ab his ad illos transisse, quis est,
qui ambigat, vel ignoret? Cùm enim lin-
gua Germanica apud Turrim Babel nata,
mille forsan annis Latinâ antiquior sit,
quæ multis pòst Sæculis in Latio, parva
Italiæ parte, originem suam accepit: ex La-
tina verò iterum post mille & amplius an-
nos à Gothis, Wandalis, Hunnis, Longo-
bardis, Germaniæ populis, vitiosè pronun-
ciata, & infinitis germanismis mixta, Itali-
cum: ex eadem itèm Latina, post Gallias
à Romanis occupatas, ab hominibus Francis
solâ Germanicâ olim utentibus, malè perce-
pta, malè pronunciata, malè lacerata, Galli-
cum idioma Natales suos acceperit: Germa-
ni verò, ante omnia hæc posterius nata idio-
mata, haud dubiè unamquamque rem suis
vocibus compellare noverint, facilè liquet,
quis alieno spolio dives sit. Errant igitur,
qui Germanica:

Büchse / Butter / Faß / Kalch / Kammer /
Käse / Kak / Krust / Kurf / Lacke / Lampe / Mei-
ster / Mutter / Nase / Del / Pfal / Pfort / Rad /
Rose / Thurn / Watter / Wanne : à Latinis :
Pyxis, butyrum, vas, calx, camera, caseus,
catus, crusta; curtus, lacuna, lampas, ma-
gister,

gister, nasus, oleum, palus, porta, rota, rosa, turris, pater, vannus.

Aut : Becher / Burg / Busch / Braun / Karpf / Glasch / fein / futtern / frisch / Zoppe / Greiß / lassen / lecken / Marck / Pfeiffer / Reich / Rocken / scherzen / Schmalz / Spanne / Sperber / Sporn / Spule / spritzen / Stall / Stang / Stiefel / Stiel / Sturm / Suppe / Tasche / *Torte* : & plurima alia, ab *Italicis* : Bicchiere, Borgo, Bosco, Bruno, Karpa, Fiasco, fino, foderare, fresco, Giubba, Griso, lasciare, leccare, Marca, Piffaro, Ricco, Rocco, scherzare, Smalzo, Spanna, Sparuiere, Sperrone, Spola, sprizzare, Stalla, Stanga, Stivale, Stelo, Stormo, Suppa, Tasca, Torta.

Aut : Landesknecht / halt / still halten lassen / Bollwerck / Springstock / Hellebarte / Vordburg / Bock / Stockfisch : à *Gallicis* : Lansequenet, halte, fair halte, boulevard, brind'estoc, halebarde, faux-bourg, bouc, stoc-vel tocfiche ; provenire existimat ; cum hæc omnia Germani ante Latinos, Italos, Gallosve, posterius ortos, pridem habuerint. *Legatur Kramerus in Præmonitione Lectoris ad grandius Dictionarium suum Germanico-Italicum, ubi hæc fusiùs tractat.*

De Græcis Dictionibus, quarum plurimæ apud Germanos inveniuntur ; ut superius dicta : Büch / Butter / &c. difficultas major videri possit. Contra quam tamen fortassis dici possit, non Græcas apud Germanos, sed Germanas.

Germanicas apud Græcos voces haberi. Cùm enim certum sit, linguam Germanicam cum Hebraica (aut Syriaca, aut Chaldæa, de quibus alii judicent) & Slavica (plurimarum postea aliarum linguarum Matre) primigeniam, & filiam Turris Babel fuisse; de Græca verò id incertissimum sit; Authoresque nonnulli existiment, veterem Grajam linguam, Hellinicæ seu Græcæ Matrem, omnino eandem cum Germanica exstitisse, non lingua Germana ab Hellinica seu Græca, sed Hellinica à Germanica voces accipere potuit. *Legatur in Joanis Bødikeri Fundamentis Germanicæ lingue, Appendix Pölmanniana, ubi is probare vult, Germanicam Græcæ Matrem esse.* Verùm hæc minùs occupatis relinquo.

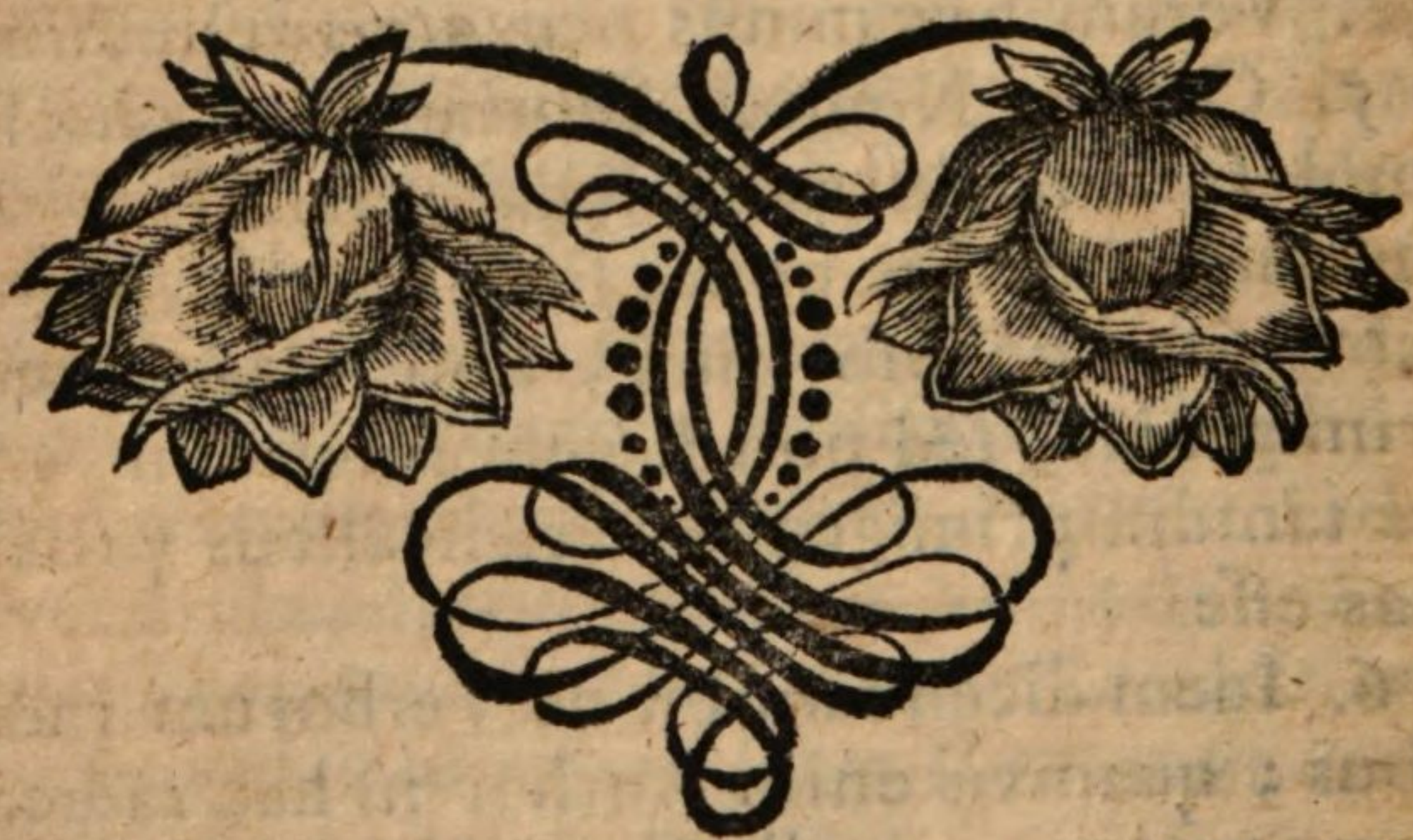
5. Omnia Nomina Substantiva radicalia apud Germanos monosyllaba sunt. Quæcunque igitur hîc posita sunt, syllabas plures habentia, hoc ipso scitur, non ipsas radices primigenias, sed post harum interitum, voces tantùm primigeniis & radicalibus proximas esse.

6. Idem dicendum est de Verborum radicibus; quamvis enim Author in hac radicalium verborum collectione, ob meliorem captum ponat Verborum Infinitivos. v. g. lieben / lesen / &c. Sciendum tamen est, quemadmodum apud Hebræos radix Verborum invenitur in Tertia persona singulari præteriti

riti perfecti Indicativi, ità apud Germanos radicem Verborum regularium quærendam esse in secunda persona singulari Imperativi, v. g. lieb / ließ / gieb / &c. quæ saltèm in Regularibus Verbis semper est monosyllaba.

7. Si quæ voces minùs decentes in hoc Dictionario invenientur, noverit Lector, quod etiam Author Kramerus præmonuit, hîc non Ethicam, sed Grammaticam, & Linguæ peritiam considerari. Verùm de his satîs,

PARS

PARS III.

DE

NOMINIBUS ET EORUM ACCIDENTIBUS IN GENERE.

Supponitur, Lectorem jam præviè intelligere, quid sit *Nomen*? quid *Nomen Substantivum*? quid *Adjectivum*? Præterea, quid rei sit *Nomen Substantivum Proprium*, vel *definitum*: & *Nomen Substantivum Commune*, seu *Indefinitum*, quod Grammatici *Appellativum* vocant. Tandem, quid intelligatur per *Nomen Primitivum*, seu *Radicale*, & per *Nomen Derivativum*? quid *Nomen Simplex*, & quid *Compositum*?

Igitur ad bene percipienda non solum hæc Nomina, sed etiam illorum significationem, nec non bonam ac justam Constructionem, necessarium est etiam cognoscere eorum *Accidentia*: quæ sunt.

L

I. Deri-

1. Derivatio. 2. Compositio.
3. Accentus. 4. Genus. 5. Mo-
tio. 6. Comparatio. 7. Nume-
rus Pluralis. 8. Definitio & Ar-
ticulatio. 9. Casus & Declina-
tio.

SECTIO I.

De Derivatione Nominum Ger-
manicorum Primitivorum.

Sive

*De Artificio faciendi ex Primitivis De-
rivata diversarum significationum.*

AD rectè tractandam pulcherrimam &
perquam necessariam hanc materiam,
oportet scire.

1. Quòd ad formandum ex Nomine *Pri-
mitivo* seu *Radicali* Nomen *Derivatum*,
præ manibus sint in hac lingua viginti qua-
tuor *Terminationes*, seu sic dictæ *Syllabæ Ac-
cidentales*, quæ *Primitivo* affiguntur, ad dan-
dam illi novam quampiam, cognatam tamen
significationem.

2. Hæ

2. Hæ terminationes sunt sequentes :

1. bar.	2. e.	3. el.	4. en.	5. er.
6. ern.	7. ey.	8. haft.	9. heit.	10.
icht.	11. ig.	12. in.	13. inn.	14.
isch.	15. feit.	16. lein.	17. lich.	18.
ling.	19. nûß.	20. sal.	21. sam.	22.
schaft.	23. thum.	24. ung.		

Et duæ extraneæ seu peregrinæ : -ir / & -ist.

3. Harum aliæ serviunt ad fabricanda Substantiva ; aliæ ad formanda Adjectiva.

4. Pro faciendis Nominibus Substantivis serviunt quatuordecim, videl ; -e / -el / -er / -en / -heit / -inn / -feit / -lein / -ling / -nûß / -sal / -schaft / -thum / -ung ; cum duabus peregrinis -ir / & -ist.

5. Pro Adjectivis formandis aptæ sunt decem, id est ; -bar / -en / -ern / -haft / -icht / -ig / -in / -isch / -lich / -sam.

6. De his tractabimus mixtim juxta ordinem alphabeticum, ad eas facilius memoriæ imprimendas.

7. Sciendum etiam, quòd hæ viginti quatuor Terminationes, ut suprà jam insinuatum est, non habeant ullam significationem per se, sed tantum quando convenienter affixæ sunt *Nominibus Radicalibus*, Simplicibus, vel Compositis, à quibus seu cum quibus novam, cognatam tamen significationem nanciscuntur, sive Substantivam, sive Adjecti-

vam, five Verbalem, five Adverbialem &c. prout in progressu hujus Tractatûs videbitur.

7. Dixi: quando sunt convenienter affixæ, seu annexæ: sicut enim in lingua v. g. Italica, aut Latina, non permittitur cuicunque Nomini vel Verbo affigere quamcunque Terminationem pro solo libitu, & sinè reflectione ac respectu ad Analogiam linguæ: sic id etiam non licet in hac lingua Germanica; & idcirco usum & vim uniuscujusque Terminationis declarabimus per allationem boni numeri exemplorum, ut linguæ studiosus acquirat maturum judicium, & discerniculum boni usûs, ad quas nimirum voces ejusmodi Terminationses sint applicabiles, vel contrà.

9. Advertendum denique, quòd voces ejusmodi derivatæ non semper possint in Latino pariter explicari per unam solam vocem, sed ad eam aptè reddendam opus sit Circumlocutione vel Descriptione, prout in exemplis patebit.

LECTIO I.

*De prima Terminatione Accidentali
Nominum Germanicorum;*

quæ est:

-bar.

TErminatio -bar / apposita ad aliquod nomen *Substantivum* vel *Verbum* conveniens,

niens , five id simplex fit five compositum ,
format seu efficit *Adjectivum*, denotans *apti-
tudinem* , *habitudinem* , *potentiam* , *disposi-
tionem* ad id , quod significatur per dictum
Substantivum, vel Verbum. Exempli gratiâ :

Acht æstimatio , achtbar æstimabilis , æstima-
tione dignus.

Brauch usus , brauchbar aptus ad usum.

Dienst servitium , dienstbar servituti subjectus.

Ehr honor , ehrbar honorabilis, dignus honore.

essen comedere , eßbar comestibilis.

fehlen errare , fehlbar errori obnoxius.

fischen piscari , fischbar piscabilis.

Frucht fructus , fruchtbar fructuum capax, fe-
rax.

gehen ambulare , gangbar locus ad ambulan-
dum aptus , moneta currens.

jagen venari , jagbar locus ad venandum
aptus. fera venabilis.

kosten constare pretio , kostbar pretiosus, pre-
tio dignus.

kund notus , kundbar notorius, manifestus.

Last onus , lastbar ferendo oneri aptus.

lauten sonare , lautbar sonorus.

Lohn merces , lohnbar mercede dignus.

Mann maritus , mannbar maritabilis.

Mittel medium , mittelbar mediatus , media-
bilis.

Nutz utilitas , nutzbar utilis, utibilis.

offen apertus , offenbar manifestus.

Pflicht obligatio, pflichtbar obligabilis, obligatus. (ventus.

Rent proventus, rentbar aptus facere pro-
Schein apparentia, scheinbar aptum apparere.
schlachten pecus mactare, schlachtbar aptum
pro mactando.

sehen videre, sichtbar visibilis.

sonder singularis, sonderbar valde singularis.

Steuer tributum, steuerbar tributo subjectus.

strafen punire, strafbar punibilis.

theilen dividere, theilbar divisibilis.

tragen portare, tragbar portabilis.

trinken bibere, trinkbar aptum bibi, bibibilis.

wanken vacillare, wankelbar pronus ad vacillandum.

wandeln mutare, wandelbar mutabilis.

Wunder mirum quid, wunderbar admiratione dignus.

Zins tributum, zinsbar tributo obnoxius.

Et grandis similium numerus: dives enim & fecunda est hæc terminatio.

Nota. 1. Nè rem hanc extendamus in infinitum, omittimus hic omnes illas voces compositas, quæ non minus quàm simplices, capaces sunt assumenda hujus terminationis -bar / v. g. unfehlbar infallibilis, unsichtbar invisibilis, unmittelbar immediatus, immediabilis.

Nota 2. Terminationem -bar / utcunque cognatam esse cum terminatione -lich / de qua videbitur suo loco.

LECTIO

LECTIO II.

*De secunda Terminatione Accidenta-
li Nominum Germanicorum ;*
quæ est :

-e.

Terminatio e/ apposita cuiuspiam conveni-
enti *Adjectivo*, sive id simplex sive Com-
positum sit, significanti *Quantitatem*, vel
etiam *Qualitatem*, facit exinde *Substanti-
vum abstractum* ab eo, quod per *Primiti-
vum* significatur. Verum si in *Primitivo*
præsentem inveniat vocalem a/ vel o/ vel u/
mutat illam in *Derivato* in â/ vel ô/ vel û;
Exempla :

breit latus, a, um, Breite latitudo.

dicke crassus, Dicke crassitudo.

dörr vel dürr siccus, Dörre vel Dürre siccitas.

eben planus, Ebene planities.

flach æqualis, planus, Fläche æqualitas, planities.

gerad rectus, Gerade rectitudo.

gut bonus, Güte bonitas.

hoch altus, Höhe altitudo.

krumm curvus, Krümme curvitas.

kurz brevis, Kürze brevitās.

lang longus, Länge longitudo.

rund rotundus, Ründe rotunditas.

scharf acutus, Schärfe habitudo acuta.

schwach debilis , Schwäche debilitas.
 schwär gravis , Schwäre gravitas.
 spiß acutus , Spiße acumen , cuspis.
 starck fortis , Stärcke fortitudo.
 tief profundus , Tiefe profunditas.
 trocken ficcus , aridus , Tröcke siccitas , ariditas.

weich mollis , Weiche mollities.
 weit distans , Weite distantia.
 wohlfeil levis pretii , Wohlfeile levitas pretii.
 wüst desertus , Wüste desertum.

Et hæc Nomina Substantiva Abstracta semper sunt generis fœminini , sicut & in aliis linguis.

Nota 1. *Quædam etiam hujusmodi , terminantur in -de / sed sunt pauca. v.g.*

lahm claudus , Lähmde clauditas.
 erbarmen misereri , Erbärmde miseratio.
 seyn esse (in domo) Gesinde familia domestica.
 Feld campus , Gefilde campestria.
 bauen fabricare , Gebäude fabrica.
 freuen lætari , Freude lætitia.
 zieren ornare , Zierde ornatus.

Nota 2. Voll plenus , *habet* Fülle plenitudo , *non* Völle. Interpres. *Malim dicere : habet Fülle / & Völle.*

Nota 3. *Terminatio -e habet magnam cognationem cum terminationibus -heit & -feit / & cum duplicata terminatione -igheit / de quibus dicetur postea.*

LECTIO III.

De tertia Accidentali Terminatione Nominum Germanicorum ;

quæ est :

-el.

TErminationem -el / apponendo cuipiam
convenienti Verbo *Radicali simplici*, &
quandoque etiam *Nomini*, nascitur & forma-
tur indè Nomen Substantivum significans *In-
strumentum actionis*, quam denotat Verbum
Radicale. Exempla :

Handel negotium actionis manualis, ab Hand
manus.

Hebel Instrumentum levationis, ab heben le-
vare.

Hobel Instrumentum dolationis, ab hobeln
dolare.

Schlägel Instrumentum percussionis, à schla-
gen percutere.

Schliessel Instrumentum clausionis, à schlies-
sen claudere.

Sencfel bolis, seu Instrumentum exploratio-
nis fundi, à sencken ad fundum demittere.

Stügel / Stütze fulcrum, Instrumentum ful-
ciendi, à stützen fulcire.

Ejusmodi terminationes sunt paucae.

Nota I. Sunt nonnulla ejusmodi voces, eti-
am

am per pauca, quæ nonnihil deviant à radice. v. g.

Frevel factum temerarium, à frech temerarius.

Nadel acus, à nâhen nere

Râgel enigma, à rathen divinare.

Wandel conversatio, à wenden circumagere.

Nota 2. Omnia hujus terminationis nomina sunt generis masculini, excepto Nadel acus, quod est fœmininum. Interpres. Râgel malim dicere neutrum, quàm masculinum.

Nota 3. Nonnulla habent originem dubiam, obscuram & peregrinam, quæ propterea computari potius possunt inter voces radicales. v. g. Flegel tribulum, instrumentum triturationis; & Sprössel vel Sprüßel bacillus transversalis in scala lignea pro scandendo.

Nota 4. Quando dicitur, quòd nomen quoddam derivetur ab aliquo verbo radicali, nomine radicis intelligenda est secunda persona Imperativi singularis; hæc enim propriè est radix omnium verborum: v. g. lieb ama, red loquere, sing canta, sunt radices verborum lieben / reden / singen / amare, loqui, cantare. Hi enim Infinitivi sunt jam derivata Imperativorum. Interpres. Quod etiam monuimus ante Dictionarium Radicum in 2. parte. Et conconcordat cum eo, quod aliàs dictum est, omnes radices germanicas esse monosyllabas.

LECTIO

LECTIO IV.

*De quarta Accidentali Terminatione
Nominum Germanicorum ;*

quæ est :

-en.

1. **T**Erminatio -en / apposita Radici omni-
um Verborum (quæ semper est *se-*
cunda persona Singularis Modi Imperativi ,
prout paulò antè dictum est sub **L**ectione
tertia , notato 4.) facit ejus Verbi *Infinitivum*.
Exempla :

lieb ama *Imperativus* , lieben amare *Infinitiv*.

schreib scribe , schreiben scribere.

red loquere , reden loqui.

iß comede , essen comedere.

trinck bibe , trincken bibere.

schlaf dormi , schlafen dormire.

lach ride , lachen ridere.

sag dic , sagen dicere.

geh ambula , gehen ambulare.

steh sta , stehen stare.

Et sic universim , juxta hanc regulam ge-
neralem.

2. Formantur etiam Verba nova , istud
-en apponendo ad Nomen Substantivum con-
veniens. v. g.

Fisch piscis , fischen piscari.

Krebs cancer , Krebsen caneros capere.

Angel

Angel hamus , angelen hamare.
 Vogel avis , vogelen aves captare.
 Kugel globus , fugelen volvi ut globus.
 Hencker tortor , hencferen torquere.
 Hechel pecten ferreus pro lino pectendo ,
 hechelen linum pectere.
 Ramm pecten . fämmen pectere.
 Meister Magister , meisteren magisterium ex-
 ercere.

Nota. *Sunt & multa alia forma similium Verborum, quæ ordinariè terminantur in -eisen / -elen / -enzen ; sed de his signatè tractabitur suis locis.*

3. Hæc Terminatio etiam servit, ad formanda Nomina Adjectiva, *aliquid materiæ significantia, quando nimirum apponitur ad Substantivum ejus talis materiæ. v. g.*

Ochſ bos , ochſen bovinus.
 Haar pilus , håren ex pilis factus.
 Woll lana , wollen laneus.
 Gold aurum , golden aureus.
 Flachſ linum , flachſen lineus.
 Buche fagus , buchen ex fago factus.
 Seide sericum , seiden sericeus.
 Lein linum , leinen lineus.

Nota. *Istud -en etiam mutatur in -in de qua terminatione videbitur suo loco.*

Interpres. *Id fit tantum apud unam alteramve Nationem Germanicam.*

LECTIO

LECTIO V.

*De quinta Accidentali Terminatione
Nominum Germanicorum ;
quæ est :*

-er.

TErminatio *-er* / latè diffunditur, & affixa
cuiuspiam *Verbo*, *Nomini*, vel alteri *Voci*
convenienti, simplici vel compositæ, pro-
ducit diversas elegantes significationes, ut
per ordinem apparebit.

I.

Servit principaliter ad formandum ex cu-
juslibet *Verbi Simplicis* vel *Compositi Infiniti-
vo*, *Nomen Verbale Substantivum*, signifi-
cans *Actorem*, vel etiam aliquando *Instru-
mentum illius actionis*, quæ per Verbum de-
notatur : Terminationem *-en* / quam in In-
finitivo habebat *Verbum radicale*, mutando
in *-er*. Exempla :

arbeiten laborare, Arbeiter laborator.

binden ligare, Binder ligator.

boren terebrare, Borer terebrator. *It.* tere-
brum.

brechen rumpere, Brecher ruptor.

brennen urere, Brenner ustor.

drehen torquere, tornare, Dreher tortor,
tornator.

dreschen

dreschen triturare, Drescher triturator,
 finden invenire, Finder inventor.
 fressen vorare, Fresser vorator.
 fuchsschwänzen / schmeichlen adulari, Fuchs-
 schwänzer / Schmeichler / adulator.
 geigen ludere fidibus, Geiger fidicin.
 heuchlen hypocritam agere, Heuchler hypo-
 crita.

huren meretricari, Hurer meretricator.
 hüten custodire, Hüter custos.
 lehren docere, Lehrer Doctor.
 pfeiffen fistulare, Pfeiffer fistulator.
 pflegen curare, Pfleger curator.
 reiten equitare, Reiter eques.
 richten judicare, Richter judex.
 schmaroken esculenta eblandiri, Schmaroker
 non invitatus hospes ad esculenta.
 schneiden scindere, Schneider scissor, & sartor.
 schreiben scribere, Schreiber scriba.
 singen cantare, Singer cantator.
 spielen ludere, Spieler lusor.
 wuchern usuras facere, Bucherer usurarius.

Et infinita similia, cum terminatio hæc
 universaliter accidere possit Verbis & Simpli-
 cibus & Compositis. Verum quando in *Pri-*
mitivo invenitur vocalis -a / hæc ordinariè
 in *Derivato* mutatur in -â. Exempla:

backen pinsere, Bäcker vel etiam Becker pi-
 stor.

handelen negotiari, Händler negotiator.

jagen

jagen venari , Jäger venator.
 fauffen emere , Räuffer emtor.
 klagen querulari , Kläger querulator , actor.
 lauffen , currere , Läufer cursor.
 machen facere , Mächer *vel* Macher factor.
 pachten in conductum accipere , Pächter con-
 ductor.
 traumen somniare , Träumer somniator.
 verachten contemnere , Verächter contemptor.
 zanken rixari , Zäncker rixator.

Excipe pauca , quæ non mutant , vel etiam
 non possunt mutare dictum a in ä. v. g.

zahlen solvere , Zahler *& non* Zähler solutor.
 sagen dicere , Sager *non* Säger / qui dicit.
 sauffen haurire , Sauffer *non* Säuffer qui
 haurit.

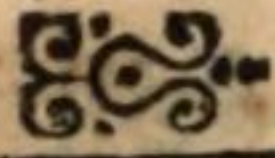
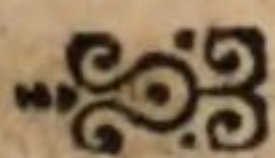
rauben prædari , Räuber *non* Råuber prædator.
 rauffen manibus rixari , Rauffer *non* Råuffer
 rixator manualis.

Nota. *Quædam per quasi abusum elidunt*
terminationem -er. v. g.

Beck pistor , *pro* Becker / à backen pinsere.
 Koch cocus , *pro* Kocher / à kochen coquere.
 Schmid faber , *pro* Schmider / à schmiden fa-
 bricare.

Schenck pocillator , *pro* Schencker / à schen-
 cken educillare.

Wart custos , *pro* Warter / à warten custo-
 dire.

II.

Terminatio -er / & quandoque -ner / appositae variis Nominibus *Substantivis* convenientibus, *Simplicibus* vel *Compositis*, *Primitivis* vel *Derivatis*, significat hominem, qui fabricat, vendit, vel tractat rem quampiam per Substantivum denotatam. Exempla:

Barfuß pedes absque calceis, Barfüßer discalceatus.

Bestand conductus, Beständner conductor.

Botschaft Legatio, Botschaffter Legatus.

Bund foedus, Bündner foederatus.

Burg castellum, Burger castellanus, civis.

Butte vas ligneum, Büttner victor.

Canklen Cancellaria, Cankler Cancellarius.

Einsiedel eremus, Einsiedler eremita.

Falck falco, Falckner falconum custos.

Garte / Garten hortus, Gärtner hortulanus.

Gegen contra, Gegner contrarius, adversarius.

Geschlecht familia patritia, Geschlechter Patri-tius.

Gesellschaft societas, Gesellschaftter socius.

Glock campana, Glöckner campanator.

Haf / Hase olla, Hafner figulus.

Hochzeit nuptiae, Hochzeiter sponsus.

Hut pileus, Huter pileator.

Kammer camera, Kammerer Camerarius.

Keller cellare, Kellerer / Kellner cellarius.

Kram officina mercatoria, Krämer mercator.

Küris

Küris cataphractura, Kürisser / Kürissirer cataphractus.

Maut / Zoll telonium, Mautner / Zöllner telonarius.

Mess missa, Messner Sacristanus.

Pforte / Porte porta, Psörtner portarius.

Pfründe beneficium Ecclesiasticum, Pfründe ner beneficiatus.

Riem lorum, Rierner lorarius.

Sattel ephippium, Sattler ephippiarius.

Schuld debitum, Schuldner debitor.

Seil restis, Seiler restiarius.

Sieb cribrum, Sieber cribrorum factor.

Sold stipendium, Soldner stipendiarius, miles.

Sporn calcar, Sporner calcaria faciens.

Taglohn merces diurna, Taglöhner mercenarius diurnus.

That actio, Thäter actor.

Umgeld datio, gabella, Umgelder officialis gabellarum.

Vogel avis, Vogler auceps.

Woch hebdomada, Wochner hebdomadarius.

Et plura alia &c. Verum adverte, quod quando in Primitivo invenitur -a- vel -o- vel -u- / hæ vocales ordinariè mutantur in -â- / -ô- / -û- / prout vidisti.

Nota. Esse etiam quædam vocabula, quæ admittunt terminationem -ler / sed quæ ordinariè,

*marie, quamvis non semper, aliquid contem-
ptus admixtum habet. v. g.*

Altgewand vetus pannus, Altgewändler ven-
ditor ejusmodi veteramentorum, seu flo-
corum.

Gesicht visio, Gesichtler visionarius, fanaticus;
Pabst Papa, Pabstler prout hæretici Catho-
licos Papæ addictos vocant.

Schrift scriptura, Schriftler scriptillator;
Wollust voluptas, Wollüstler voluptati de-
ditus, & similia.

III.

Terminatio -er/ apposita Nomini Simplici
vel Composito, significanti *Provinciam* ali-
quam vel *Civitatem*, format significationem
personæ vel rei, nativitatem vel originem
indè ducentis. Exempla:

Frankfurt Francofurtum, Frankfurter Fran-
cofurtensis.

Hamburg Hamburgum, Hamburger Ham-
burgensis.

Holstein Holsatia, Holsteiner Holsata.

Italien Italia, Italiäner Italus.

Leipzig Lipsia, Leipziger Lipsiensis.

Mürnberg Norimberga, Nürnberger Norim-
bergensis.

Oesterreich Austria, Oesterreicher Austriacus.

Paris Parisii, Pariser Parisiensis.

Schweiz Helvetia, Schweizer Helvetus.

Strassburg Argentina, Strassburger Argen-
tinensis.

Et

Et similia. Verum si in Primitivo inveniatur vocalis -a- / in Derivato mutatur in -ā-.
Exempla :

Engelland Anglia, Engelländer Anglus.
Holand Holandia, Holänder Holandus.
Marck Marchia, Märcker ex Marchia.
Pfalz Palatinatus, Pfälzer Palatinus.

Nota 1. *Aliqua Primitiva terminata in -n / perdunt hoc -n / & mutant illud in -r.*
Exempla :

Lothringen Lotharingia, Lothringer Lotharingus.

Schlesien Silesia, Schlesier Silesius.

Spanien Hispania, Spanier Hispanus.

Thüringen Thuringia, Thüringer Thuringus &c.

Nota 2. *Aliqua perdunt terminationem -er / & mutant illam, formantque Substantivum alio quopiam irregulari modo.* Exempla :

Böhmen Bohemia, Böhmi Bohemus.

Croatien Croatia, Croat / Krabat Croata.

Dännemarck Dania, Däne / Dännemärcker Danus.

Francken Franconia, Franck Franco.

Franckreich Francia, Frankos Gallus.

Indien India. Indianer Indus.

Judenland Judæa, Jud Judæus.

Meissen Misnia, Meisner vel Meichsner Misnicus.

Moskau Moscovia, Moscomit Moscovita.
 Pohlen Polonia, Pohl / Pohlaß Polonus.
 Pommern Pomerania, Pommer Pomeranus.
 Preussen Prussia, Preuß Prussus, Pruthenus.
 Sachsen Saxonia, Sachs Saxo.
 Schweden Suecia, Schwed Suecus.
 Tartaren Tartaria, Tartar Tartarus.
 Deutschland Germania, Teutscher Germanus.
 Ungern Ungaria, Unger Ungarus.
 Westfalen Westphalia, Westfälinger West-
 phalus, &c.

IV.

Terminationes -er / itèm -aner / -iner / -en-
 fer / &c. denotant *nomen personæ, alicujus*
sectæ vel Religionis, Hæresis, Conditionis, Of-
ficii &c. Exempla:

Arius Arius, Arianer Arianus.

Pelagius Pelagius, Pelagianer Pelagianus.

Luther Lutherus, Lutheraner Lutheranus.

Carthaus Carthusia, Carthäuser Carthusianus.

Zwingel Zwinglius, Zwinglianer Zwinglia-
 nus.

Augustin Augustinus, Augustiner Augustinia-
 nus.

Benedict Benedictus, Benedictiner Benedi-
 ctinus.

Dominicus Dominicus, Dominicaner Domi-
 nicanus.

Frank Franciscus, Franciscaner Franciscanus.

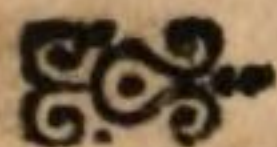
Nota. Sunt itèm multa, quæ terminantur
 in -ist / -it / &c. v. g.

Bass Bassus, Bassist Bassista.
 Calvin Calvinus, Calvinist Calvinista.
 Cangelley Cancellaria, Cangellist Cancellista.
 Carmel Carmelus, Carmelit Carmelita.
 Christus Christus, Christ Christianus.
 Copen Copia, Copist Copista.
 Concept Conceptus, Conci,ist Conci,ipista.
 Jesus Jesus, Jesuit Jesuita.
 Labadi Labadia, Labadist Labadista.
 Laute Testudo, chelys, Lautenist Testudinis
 tractandæ peritus.
 Neutral Neutralis, Neutralist Neutralista.
 Orgel Organum, Organist Organista.
 Pabst Papa, Papist Papæ addictus.
 Scotus Scotus, Scotist Scotista.
 Thomas Thomas, Thomist Thomista.
 Et infinitus numerus aliorum similium.

V.

Terminatio -er valet etiam ad significan-
 dum *valorem certarum monetarum*, præfer-
 tim exilium. Itém *Consiliarium in Consilio*
certum numerum personarum habente. Itém
etatem personæ, vel vini. *Exempla.*

Drey tres, Dreyer moneta trium obolorum.
 Baken species numi, Drey / v. g. Bakner
 tres partes ejusmodi nummi.
 Gulden florenus, Guldiner numus florenum
 valens.
 zehn decem, Zehner Affessor Consilii vel Tri-
 bunalis ex decem personis constituti.

zwanzig viginti, Zwanziger Consiliarius Con-
fili consistentis ex viginti personis.

fünfzehn quindecim, Fünfzehner moneta quin-
decim numos valens.

achtzig octoginta, ein Achtziger vir vel vinum
octoginta annorum.

Nota. *Hæc terminatio -er servit etiam ad
formandos Comparativos. v. g.*

schön pulcher, schöner pulchrior.

gelehrt doctus, gelehrter doctior.

Sed de hoc suo loco in propria lectione.

Nota. *Loco vocum: Druck compressio, schnell jactatio, Zwick unguibus formata com-
pressio, dicitur etiam: Drucker / Schneller /
Zwicker / &c.*

LECTIO VI.

*De sexta Accidentali Terminatione
Nominum Germanicorum;*

quæ est:

-ern.

TErminationem -ern apponendo Nomini
Substantivo significanti *materiam*, for-
matur *Adjectivum rei materiata*, seu ex
hac materia factæ.

Alabaster alabastrum, alabastern alabastrinus.

Bley plumbum, blehern plumbeus.

Eisen ferrum, eisern ferreus.

Holz

Holz lignum, hölzern ligneus.
 Kupfer cuprum, kúpfern cupreus.
 Silber argentum, silbern argenteus.
 Stein lapis, steinern lapideus.
 Stroh stramen, strohern stramineus.
 Zinn stannum, zinnern stanneus.

Nota. 1. *Ex nomine Erk æs, non fit erkern sed ehern (Interpres: malim ehren) vel eh-rin / æreus.*

Nota 2. *Quando nomen materiae terminatur in -er / non repetitur -er / sed sufficit addere solum -n & dicere. v. g. a Kupfer cuprum, kúpfern cupreus.*

Nota 3. *Loquendo de aliqua carne, v. g. Kind bos, Kalb vitulus, Lamm agnus; pro Kindern / Kálbern / Lámmern / potest dici rinderes / fálberes / lámmere / bubula, vitulina, agnina. Subintelligendo carnem.*

Nota 4. *Hac terminatio -ern / affinis est terminationi -in / & quandoque etiam terminationi -en / de quibus suo loco. Verum usus docere debet, quando adhibere possit -ern / quando -in / quando unum ut alterum.*

LECTIO VII.

*De septima Accidentali Terminatione
 Vocum Germanicorum; quæ est:
 -ey.*

TErminationem -ey applicando ad aliquod
 Nomen Substantivum conveniens, simplex

plex vel compositum, & principaliter ad *Verbale* in *er* / formatur novum Substantivum, significans *Abstractum* ejus rei, quæ per *Primitivum* denotatur. Exempla:

Abbt Abbas, Abbtēy Abbatia.

Armut paupertas, Armuten paupertas.

Betrüger deceptor, Betrügerey deceptio.

Escl asinus, Esclen asineitas.

Fischer piscator, Fischeren piscatio.

Flegel rusticus, Flegelen rusticitas.

Glicker consarcinator lapparum, Glickeren lapparum consarcinator.

Gresser vorator, Gresseren voratio.

Grener procus, Greneren procatio.

Fuchschwänker adulator, Fuchschwänkeren adulatio.

Füller impletor, Fülleren impletio, gula.

Gaukler joculator, Gaukleren jocularia actio.

Gleisner hypocrita, Gleisneren hypocrisis.

Mahler pictor, Mahleren pictura.

Probst præpositus, Probstēy præpositura.

Raser furiosus, rabidus, Raseren furia, rabies.

Schinder excoriator, Schinderey excoriatio.

Schmierer unctor, Schmiereren unctio.

Schneider Sartor, Schneideren Sartoria.

Schwärmer fanaticus, Schwärmeren fanaticismus.

Streiffer vagator, Streifferen vagatio.

Sternseher Astronomus, Sternseheren Astronomia.

Zeus

Teufel diabolus, Teufelen actio diabolica.

Tölpel hebes, Tölpelen hebetia.

Verräther traditor, Verrätheren traditio.

Vogt Prætor, Vogten Prætura.

Schwäger / Wäscher inanis garritor, Schwägeren / Wäscheren inanis garritio.

Et similia infinita, cum terminatio hæc sit perquam fecunda. Et omnia hujusmodi derivata sunt generis fœminini.

Nota 1. *Quando Nomen Primitivum non est Nomen Verbale terminatum in -er / necessarium est adjungere illi hanc Syllabam -er / & loco terminationis -en dare illi terminationem in -eren. Exempla :*

Baur rusticus, Baureren rusticitas.

Bub puer, Büberen puerilitas.

Dieb fur, Dieberen furtum, furacitas.

Filk pannus antiquus, Filkeren tractatio talium pannorum.

Geck stultus, Geckeren stultitia.

Hur meretrix, Hureren meretricatus.

Lapp homo simplex, Lapperen simplicitas.

Mumm larva, Mummeren inductio larvæ.

Poët Poëta, Poëteren Poësis.

Pfaff monachus, Pfafferen monachismus.

Stut equa, Stuteren stabulatio equarum.

Et multa similia. Et hæc terminatio significat ordinariè aliquam vilipensionem, quamvis non semper.

Nota. *Aliqua terminata in -ler / sicut & omnia.*

omnia Nomina Verbalia , perdunt -er finale. v. g.

*Heuchler hypocrita , Heuchelen hypocrisis.
Schmeichler adulator , Schmeicheley adulatio.*

Interpres. Perdunt , inquam , id est possunt perdere.

Nota. 3. Primitiva , quæ istud -er duplicatum habent , perdunt unum ex duobus -er. v. g.

Plauderer inanis garritor , Plauderen inanis & molesta garritio.

Zauberer magus , Zauberer magia.

Nota 4. Nonnulla mutant aliquid sui propter euphoniā , seu meliorem sonum. v. g.

Arzt Medicus , Arzney medicina.

Tapet tapes , Tapezerey ornatus ex tapetibus.

Narr stultus , Narretey stultitia.

Nota 5. Exeuntia in -ist vel -ast / admittunt erey / sed per quandam vilipensionem. v. g.

Papist Papista , Papisterey Papismus , scilicet hæreticorum contra religionem Catholicam.

Pietist Pietista , Pietisterey Pietismus.

Statist Statista , Statisterey tractatio Statûs.

Entusiast Enthusiasta , Entusiasterey Enthusiasmus.

Fantast Fanaticus , Fantasterey Fanatismus.

LECTIO

LECTIO VIII.

De octava Accidentali Terminatione Vocum Germanicarum ;

quæ est :

-haft.

Terminatio -haft apposita Nomini Substantivo, vel Verbo radicali convenienti, sive illud simplex sit, sive Compositum, format indè Adjectivum significans *Attinentiam sive adhaerentiam illius Qualitatis in aliquo Subjecto, quæ per vocem Primitivam denotatur.* Exempla :

Bettel mendicitas, bettelhaft mendicus.

Brest morbiditas, bresthaft morbidus.

Daur duratio, dauerhaft durabilis.

Gewissen conscientia, gewissenhaft conscientiosus.

Glaub fides, glaubhaft fide dignus.

Glück fortuna, glückhaft fortunatus.

Hab possessio, habhaft possidens.

Herz cor, herzhast cordatus, generosus.

Lager / Liger lectus, lagerhaft / ligerhaft / lecto decumbens, lecto affixus.

Lüge mendacium, lügenhaft mendax.

Mangel defectus, mangelhaft defectuosus.

Mann vir, mannhaft virilis, generosus.

Nahr nutritio, nahrhaft nutritivus.

Noth necessitas, nothhaft necessitatus.
 Plauder garritio, plauderhaft garrulus.
 Schad damnum, schadhaft damnosus, dam-
 nificatus.
 Schalck nequitia, schalckhaft nequitiis dedi-
 tus.
 Scham verecundia, schamhaft verecundus.
 Schmerz dolor, schmerzhaft dolorosus.
 Schreck timor, terror, schreckhaft timidus,
 terrificus.
 Sieg victoria, sieghaft victoriosus.
 Sünd peccatum, sündhaft peccaminosus.
 Wasch garritio, waschhaft garrulus.
 Wehr defensio, arma. wehrhaft defensivus,
 armatus.
 Wohn habitatio, wohnhaft habitans.
 Zag timor, zaghast timidus, &c.

Nota. Hæc terminatio -haft patitur ali-
 quando additionem terminationis alterius -ig
 sinè alteratione significationis. v. g. bettel-
 haftig / schamhaftig / pro bettelhaft / scham-
 haft &c. Et hæc quidem additio omnino ne-
 cessaria est in casibus, in quibus inde volu-
 mus formare Nomen Substantivum Abstra-
 ctum, auxilio terminationis -heit / v. g.
 Schamhaftigkeit / &c. Sed de hoc infra suo
 loco.

LECTIO

LECTIO IX.

De nona Accidentali Terminatione Vocum Germanicarum ;

quæ est :

-heit.

TErminatio -heit applicata ad aliquod No-
men *Adjectivum*, & quandoque ad *Sub-
stantivum adjectivè acceptum*, conveniens,
simplex vel Compositum, facit *Substantivum
abstractum ejus*, quod *Primitivum signifi-
cat in Concreto*, id est, alicujus *Virtutis, Vi-
tii, vel similis alterius Qualitatis*. Et hæc
sic formata Substantiva abstracta, sunt omnia
Generis Fœminini. Exempla :

blind cœcus, Blindheit cœcitas.

blos nudus, Blosheit nuditas.

bos malus, Bosheit malitia.

faul piger, Faulheit pigritia.

gelegen commodus, Gelegenheit commoditas.

geschickt habilis, Geschicktheit habilitas.

gemogen affectus, addictus, Gemogenheit af-
fectio.

hoch altus, Hochheit / Hoheit altitudo.

keusch castus, Keuschheit castitas.

flug prudens, Flugheit prudentia.

kühn audax, Kühnheit audacia.

Mann vir, Mannheit virilitas.

Narr stultus, Narrheit stultitia.
 plump ineptus, inhabilis, Plumpheit ineptia,
 inhabilitas.

schwach debilis, Schwachheit debilitas.

truncken ebrius, Trunckenheit ebrietas.

vermessen temerarius, Vermessenheit temeritas.

viel multus, Vielheit multitudo.

ungelegen incommodus, Ungelegenheit incommoditas.

weis sapiens, Weisheit sapientia.

Et similia plurima.

Hæc Terminatio multum affinis est terminationi alteri in -heit / verum differunt inter se in hoc, quod terminatio -heit affigatur vocabulis desinentibus in -bar / -ig / -lich / -sam / uti infra suo loco dicetur, quod non habet terminatio -heit.

LECTIO X.

De decima Terminatione Accidentalì

Nominum Germanicorum ;

quæ est :

-icht.

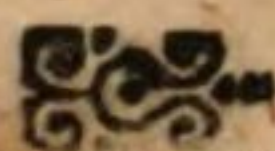
PER Terminationem -icht adjunctam Nomini Substantivo convenienti, Simplici vel Composito, formatur *Adjectivum* significans abundantiam seu copiam earum rerum, quæ denotantur per Primitivum. Exempla :

Nom.

*Nom. Substant.**Nom. Adject.*

Ader vena,	adericht venosus.
Auge oculus,	augicht oculatus.
Berg mons,	bergicht montosus.
Buckel gibbus,	buckelicht gibbosus.
Busch silva,	buschicht silvosus.
Dorn spina,	dornicht spinosus.
Faser filamentum,	fasericht filamentis con-
	stans.
Fels petra,	felsicht petrosus.
Feder penna, pluma,	federicht petrosus.
Gras herba,	grasicht herbosus.
Haar pilus,	haaricht pilosus.
Haf uncus,	haficht uncatus.
Höfer salebra,	höfericht salebrofus.
Holz lignum,	holzicht lignosus.
Ris glarea,	Risicht glareosus.
Rikel titillatio,	Rikelicht titillativus.
Roth lutum,	Rothicht lutosus.
Laus pediculus,	lausicht pedicularis.
Leim limus,	leimicht limosus.
Morast uligo,	morasticht uliginosus.
Regen pluvia,	regenicht pluuius, plu-
	viosus.
Runkel ruga,	runkelicht rugosus.
Sand arena,	sandicht arenosus.
Schatte umbra,	schatticht umbrosus.
Schuppe squama,	schuppicht squamosus.
Schwamm fungus,	schwammicht fungosus.
Wald silva,	waldicht silvosus.

Wank

Wank cimex, wankicht cimicinus.
 Wurm vermis, wurmicht verminofus.
 Et multa fimilia.

Hæc Terminatio -icht multum conformis
 eft Terminationi -ig / imò etiam in multis
 vocabulis cum illa convertibilis, prout fuo
 loco dicetur.

Nota 1. *Aliqua Nomina Derivata hujus
 terminationis non femper significant Abun-
 dantiam, fed vel menfuram, vel figuram.*
v. g.

Fuder vectura feu currus onuftus, fudericht
 quantitas feu menfura unius talis vecturæ.
 Eck cornu menfæ, domûs &c. eckicht figura
 fic cornuta.

Nota 2. *Etiam aliquot Subftantia derivata
 hujus terminationis inveniuntur. v. g.*

Rehr fropa, fehricht fordes ope froparum
 collectæ.

Spûl lotio v. g. fcutellarum, orbium, fpûlich
 aqua ex lotionc fcutellarum, orbium fu-
 perftes.

LECTIO XI.

*De undecima Accidentali Terminatio-
 ne Nominum Germanicorum;*

quæ eft:

-ig.

EX Terminatione -ig affixa Nomini Sub-
 ftantivo vel Pronomini, vel etiam Syl-
 labæ

labæ radicali, quæ invenitur in *Imperativis* *verborum* convenientium, five *Simplicium*, five *Compositorum*, resultat pulchrum *Adjectivum*, significans *Qualitatem*, *Proprietatem*, *Affectionem*, & uno verbo, *Concretum* ejus, quod denotatur per *Primitivum*.
Exempla :

Primitivum.

abwenden avertere,
allein solus,
Anmut affectio,
belieb placeat tibi,

da hîc,
damal tunc.

Eifer fervor,
Eigennuß proprium
Interesse,
erbiet offer,

Freud gaudium,
Glaß calvities,
Gleichweite æquidi-
stantia,

Grind scabies,
Haar pilus,
Herz cor,

heut hodie,
Hunger famēs,

Derivativum.

abwendig aversus,
alleinig absolutè solus.
anmütig affectuosus.
beliebig placitus, acce-
ptus.

dasig hîc existens.
damalig ejus temporis
quid.

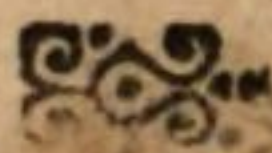
eifrig fervens.
eigennußig interessatus.

erbietig promptus, se
offerens.

freudig gaudiosus.
gläßig calvus.
gleichweitig æquidi-
stans.

grindig scabiosus.
haarig pilosus.
herzig cordialis, affe-
ctuosus.

heutig hodiernus.
hungerig famelicus.

Leib corpus ,	leibig corpulentus.
List astutia ,	listig astutus.
Lust animus , compla-	lustig complacens.
centia ,	
Meinend perjurium ,	meinendig perjurus.
Mutwill insolentia ,	mutwillig insolens.
nicht non ,	nichtig nullus seu in-
	validus.
Rausch crapula ,	rauschig crapulatus.
richtig rectè ,	richtig rectus.
Ros mucus ,	rosig mucosus.
Ruß fuligo ,	russig fuliginosus.
Saft succus ,	sastig succosus.
Schab tinea ,	schabig à tineis corro-
	fus.
Schart vitium aciei	schartig vitiosus per læ-
in cultro ,	sionem in acie.
Schmier unguentum ,	schmierig unctus , in
	unguentum diffuens.
Schmutz sordes ma-	schmutzig maculatus.
culosa ,	
Spiz cuspis ,	spizig cuspidatus.
Stoß trusio ,	stossig trusivus.
Striem livor ,	striemig lividus.
Stutz obstinatio ,	stutzig obstinatus.
Sünd peccatum ,	sündig peccaminosus.
vor ante ,	vorig prior , antece-
	dens.
Wend versio ,	wendig inconstans, va-
	riabilis.
wider contra ,	widerig contrarius.

Wollust

Wollust voluptas ,	wollüstig voluptuosus.
Wut rabies ,	wütig rabiosus.
Zeit tempus ,	zeitig tempestivus, ma- turus &c.

Et magnus similium numerus, cum terminatio hæc apud Germanos valde dives & fecunda sit: maximè cum etiam capax sit suscipiendæ ad se adhuc alterius terminationis, nimirum -feit / prout infra dicetur.

Nota 1. *Quædam ex his Primitivis mutant in sua Derivatione -a in -â / -o in ô / -u in -û. v. g.*

abschlagen negare , abschlägig negativus.
 Andacht devotio , andächtig devotus.
 anseh visus , ansehg visibilis , conspicuus.
 Aussatz lepra , aussätzig leprofus.
 Brauch usus , bräuchig & bräuchlich usitatus.
 Brunst ardor , brünstig ardens.
 Bund ligamen , bündig obligatorius.
 fah cape , fähig capax.
 Fall cade , fällig caducus.
 Flucht fuga , flüchtig fugitivus.
 Fug commissura , fügig compaginatus.
 Glaub fides , glaubig fidelis , credulus.
 Gnad gratia , gnädig graciosus , propitius.
 Gunst favor , günstig favorabilis , favens.
 Haut pellis , häutig pellem habens.
 Jahr annus , jährig annuus.
 Macht potentia , mächtig potens.
 Maß mensura , moderatio , mässig mensu-
 ram habens, moderatus.

Mund os, oris, mündig os suum jam habens,
majorennis.

Nachlaß remissio, nachlässig remissus, piger.

Nacht nox, nächtig nocturnus.

Nothdurfft necessitas, nothdürfftig necessitate
laborans.

Pfand pignus, pfändig pignoratitius.

Pfund libra, pfündig libram ponderis habens.

Pracht pompa, prächtig pomposus.

saum negligé, säumig negligens.

schwüren suppurari, schwürig suppuratus.

Sucht morbus, süchtig morbidus.

Tag dies, tägíg unius diei.

That factum, thätig factivus.

Tracht portatio, trächtig portans, prægnans.

Verstand sensus, verständig sensatus.

Unflat sordes, unflätig sordidus.

Zucht disciplina, züchtig disciplinatus.

Zung lingua, zungig linguosus.

*Nota 2. Aliqua mutant Litteram vel Syl-
labam aliquam, priusquam hanc terminatio-
nem admittant. v. g.*

beiß morde, bissig mordax.

brech frange, brüchig frangibilis.

Draussen foris, draussig foris existens.

geh ambula, gângig ambulativus.

gib da, gâbig dativus.

gilt vale, gültig valens.

hie hic, hiesig hic existens.

reiß rumpe, rissig rupturas habens.

schleiß

schleiß / spleiß finde , schliffig / spliffig fissuras habens.

schwellen tumescere , schwüllich tumidus.

seh vide , sichtig visibilis.

taug vale , esto aptus , tauglich aptus , idoneus.

verdau digere , verdäulich digestibilis.

wäg pondera , wichtig ponderosus.

Nota 3. *Sunt quaedam ex hujus sortis Derivativis, quorum Primitiva vel sunt ignota, vel non sunt in usu. v. g. garstig sordidus, rancidus, ab inusitato garst sordities. Et similia.*

Nota 4. *Aliqua ex his Derivatis à potiori non sunt in usu, nisi in Compositis, dum nimirum cum alio antecedente conjunguntur. v. g.*

Form forma, förmig formam habens, gleichförmig similis formæ.

Fuß pes, -füßig pedes habens, zweyfüßig bipes.

Herz cor, -herzig cor habens, treuherzig sincerus.

Mal vice, einmal - zweymal &c. unâ vice, duabus vicibus &c. einmal - zweymal, unam, duas vices habens.

Maul os, oris, -mäulig os habens, hartmäulig duri oris.

Seite latus, -seitig lateralis, einseitig unius lateris.

Sehe vide, -sichtig videns, durchsichtig perspicuus.

Sinn sensus, mens, -sinnig / sensum, mentem habens, wahnsinnig fatuus.

Spalt fissura, -Spaltig fissuram habens, zweispaltig / bifidus.

Sprach sermo, -sprachig sermonem habens, zweisprachig duarum linguarum.

Sucht morbiditas, -süchtig morbiditatem habens, wassersüchtig hydropicus.

Tag dies, -tägig diem habens, achttägig octiduanus.

Dixi, à *potiori*, quia nonnulla tamen ex ipsis, per se sola stare possunt.

LECTIO XII.

De duodecima Accidentali Terminatione Nominum Germanicorum ;
quæ est :

-in.

HÆc Terminatio apposita ad aliquod conveniens Nomen Substantivum *materiam significans*, producit *Adjectivum denotans*, quod aliquid sit factum seu fabricatum ex tali materia, quam Primitivum significat. Exempla :

Nomen Substant.

Nomen Adject.

Wachs cera, wachsin ex cera factus.

Hanf cannabis, hanfin ex cannabi factus.

Ficht pinus, fichtin ex pinu fabricatus.

Gold

Gold aurum , goldin ex auro factus.
Seide sericum , seidin ex serico &c. &c.

Hæc terminatio est conformis, & etiam in multis casibus convertibilis cum terminatione -en & terminatione -ern / de quibus jam dictum est.

Interpres. *Est etiam inusitata, præterquam apud unam aut alteram Nationem.*

LECTIO XIII.

De decima tertia Accidentali Terminatione Nominum Germanicorum ;
quæ est :

-inn seu -iñ.

Terminatio -inn cum litera ñ duplicata, applicata cuicunque convenienti Nomi-
ni Substantivo, denotanti *Speciem, Nationem, sectam, Officium, Professionem, Statum &c. in genere masculino* : maximè in illis, quæ terminantur in -er / Simplicibus seu Compositis, efficit indè *fæmininum ejusdem significationis*. Quam mutationem Grammatici *Motionem Nominum* vocant, Exempli :

Masculinum.

Fæmininum.

Bader balneator ,	Baderinn balneatrix.
Bauer rusticus,	Bauerinn rustica.
Beck pistor,	Beckerinn pistrix.

Betrieger deceptor, Betriegerinn decepatrix.

Bräuer braxator, Bräuerinn braxatrix.

Burger civis, Burgerinn civis fœmina.

Diener servus, Dienerinn serva.

Fürst Princeps, Fürstinn Princeps fœmina.

Gärtner hortulanus, Gärtnerinn hortulana.

Gesehrt socius viæ, Gesehrtinn socia viæ.

Heid paganus, Heidinn pagana.

Herzog Dux, Herzoginn Dux fœmina.

Hofmeister aulæ præfectus, Hofmeisterinn aulæ præfecta.

Indianer Indus, Indianerinn Inda.

Italiäner Italus, Italiänerinn Itala.

Kayser Imperator, Kayserinn Imperatrix.

König Rex, Königin Regina.

Kläger actor in judicio, Klägerinn actrix.

Kuppler conciliator nuptiarum, Kupplerinn nuptiarum conciliatrix.

Kürschner pellio, Kürschnerinn uxor ejus.

Lehrer Magister, Lehrerin Magistra.

Lutheraner Lutheranus, Lutheranerinn Lutheranana.

Pfleger Curator, Pflegerinn Curatrix.

Priester Sacerdos, Priesterinn Sacerdos fœmina gentilis.

Richter judex, Richterinn judex fœmina.

Schlosser faber serarius, Schlosserinn uxor ejus.

Schmid faber ferrarius, Schmidinn uxor ejus.

Schneider sartor, Schneiderinn sartrix.

Schnitter messor, Schnitterinn fœmininum.

Schrei

Schreiber scriba, Schreiberinn fœmininum.
Schreiner arcularius, Schreinerinn uxor
ejus.

Schuster sutor, Schusterinn futrix.
Schweizer Helvetus, Schweizerinn Helveta.
Spanier Hispanus, Spanierinn Hispana.

Spieler lusor, Spielerinn fœmina ludens.
Spinner vir fila ducens, Spinnerinn fœmina.
Thäter reus, Thäterinn rea.

Berwalter administrator, Berwalterinn ad-
ministratrix.

Vorsteher Præses, Vorsteherinn Præses fœmina
Überbringer vir qui affert, Überbringerinn fœ-
mina quæ affert.

Wäscher lotor, Wäscherinn lotrix.
Wirth hospes, Wirthin hospes fœmina.
Zigeiner cingarus, Zigeinerinn cingara.

Et infinita similia; quia terminatio hæc
est valde generalis.

Nota 1. *Quando Primitivum terminatur
duplici -er/ unum ex iis in Derivatis omitti-
tur. v. g.*

Plauderer inanis garritor, Plauderinn inanis
garritrix.

Schacherer usurarius, Schacherinn usuraria.
Zauberer magus, Zauberinn maga.

Et non Plaudererinn / Schachererinn &c.

Nota 2. *Vox Teutscher Germanus in Mo-
tione perdit Syllabam -er & facit Deutschinn
Germa-*

Germana, *non* Teutscherinn. Abbt Abbas
habet Abbtissin / *non* Abbtin /

Nota 3. *Aliqua Primitiva mutant in Derivatione a in ä / o in ö / u in ü.*

Graf Comes, Gräfinn Comes *foemina*.
Franzōs Gallus, Franzōsinn Galla.
Jud Judæus, Jüdinn Judæa.
Koch cocus, Köchinn coca.
Mann vir, Männinn *foemina*.
Warter custos, Wärterinn *foemina* custos.

Nota 4. *Primitiva* Gast hospes advena,
Zeug testis, Benstand assistens, *sunt generis communis, & non faciunt motionem. Idem est de voce Gemahl / quamvis in feminino etiam dici possit Gemahlinn.*

Nota 5. Kindbetterinn *femina* post partum, stat per se, & non potest dici derivatum, nisi fictè, quia non derivatur nisi à ficta voce Kindbetter.

Nota 6. *Sola Nomina Substantiva capacia sunt hujus Motionis, seu Terminationis in -inn / non autem Adjectiva, nisi quando induunt præter terminationem in -er naturam Substantivorum. v. g.*

Abgesandter Legatus, Abgesandtinn Legata.
Bekannter notus, Bekanntinn nota.

Excipe : Geliebter dilectus, Geliebte dilecta : Cæterum Adjectiva habent suam Motionem propriam, de qua deinde dicetur in progressu hujus Tractatûs.

LECTIO XIV.

De decima quarta Accidentali Terminatione Nominum Germanicorum ;

quæ est :

-isch & quandoque -sch.

TErminatio *-isch* (una ex maximè elegantibus & significativis in Lingua Germanica) affixa cuicunque Substantivo, vel etiam quandoque Verbo Simplici vel Composito convenienti, format nitidum *Adjectivum*, significans *Nationem, Sectam, Professionem, vel ut sic dicam, Appertinentiam, Naturam, Proprietatem, Genus, Humorem, Temperamentum, Inclinationem, vel similem aliquam Qualitatem, respicientem id, quod significatur per Primitivum.* Verùm advertendum, quòd quando in Primitivo invenitur *a / vel o / vel u /* ordinariè in Derivato mutantur respectivè in *â / ô / û /* quamvis non semper. Exempla hujus Terminationis sunt frequentissima. v. g.

Nom. Subst.

Nom. Adject.

Altvatter unus ex majoribus, veteribus, *altväterisch* more majorum, veterum.

Aufruhr seditio, *auführisch* seditiosus.

Ausländer extraneus, *ausländerisch* more exterorum.

Bauer

Bauer rusticus ,	bäurisch rusticè.
Berg mons ,	bergisch montosus.
Bock hircus ,	böckisch more hirci , obstinatè.
Bub puer ,	bübisch puerilis.
Calvin Calvinus ,	Calvinisch Calvinisticus.
Cavallier Cavallerus ,	Cavallirisch Cavallericus.
Eloster monasterium ,	Elosterisch monasticus.
Dieb fur ,	diebisch furax.
Engel Angelus ,	englisch angelicus.
Frankos Gallus ,	frankösisch gallicus.
Gleisner hypocrita ,	gleisnerisch hypocriticus.
Handwercker opifex ,	handwerckerisch opificio-
	sus.

Höll infernus ,	höllisch infernalis.
Herr dominus ,	herrisch herilis.
Hohn despectus ,	höhnisch despectivus.
Hur meretrix ,	hurisch meretricius.
Ingrimm cholera ,	ingrimmisch cholericus.
Jud Judæus ,	jüdisch Judaicus.
Klügler Sophista ,	klüglerisch sophisticus.
Keker hæreticus ,	kekerisch hæreticalis.
Knecht servus ,	knechtisch servilis.
Krieger miles ,	kriegerisch militaris.
Koch cocus ,	kochisch more cocorum.
Lapp idiota ,	läppisch more idiotarum.
Luther Lutherus ,	Lutherisch Lutheranus.
Magd ancilla ,	mägdisch ancillaris.
Mahler pictor ,	mahlerisch pictorius.
Mann vir ,	mannisch masculus , virilis.
Münch monachus ,	münchisch monasticus.
Narr stultus ,	narrisch stultus <i>adject.</i>

Parthen

Parthen factio ,	parthenisch factiosus.
Pfaff sacerdos ,	pfäffisch sacerdotalis, vox contemptiva.
Pfalt Palatinatus ,	pfaltisch Palatinus.
Podagram podagra ,	podagramisch podagricus.
Pohl Polonia ,	pohlisch Polonicus.
Reuter eques ,	reuterisch equestris.
Rom Roma .	romanisch / römisch Romanus.
Schelm nequam ,	schelmisch nequam <i>adj.</i>
Schneider sartor ,	schneiderisch sartorius.
Schuler scholaris ,	schulerisch scholasticus.
Schuster sutor ,	schusterisch sutorius.
Schwed Suecus ,	schwedisch Suecicus.
Soldat miles ,	soldatisch militaris.
Stadt urbs ,	stättisch urbicus.
Teufel diabolus ,	teuflich diabolicus.
Tück malitia , dolus ,	tückisch malitiosus, subdolos.
Türk Turca ,	türkisch Turcicus.
Versüherer seductor ,	versühererisch seductorius.
Wall Vallo ,	wallisch / welsch / Vallonicus, <i>hodie Italicus.</i>
Weib foemina ,	weibisch foemineus.

Cum innumeris aliis. Terminatio enim hæc est etiam una ex ditissimis & copiosissimis. Insuper hinc pro Primitivis assumi possunt *Derivata terminata in -er* / quæ omnia capacia sunt suscipiendæ etiam hujus secundæ accidentalis Terminationis. Vide de illis supra Lectionem quintam. Notandum etiam, quod

quòd Lingua Italica ab hac Terminatione
-isch / acceperit suam terminationem -esco.

Nota 1. *Horum derivatorum magnus etiam numerus formatur ab Infinitivis Verborum, sed tunc eliditur Infinitivi Syllaba -en. v. g.*

einbilden imaginari,	einbildisch imaginativus.
geben dare,	gebisch dativus, liberalis.
fauffen emere,	fauffisch emtivus.
stürmen tumultuari,	stürmisch tumultuosus,
verführen seducere,	verführerisch seductivus.
wenden variare,	wendisch variabilis.
zauberen incantare,	zauberisch incantatorius.

Idem accidit cum Nominibus Provincia-
rum, desinentibus in -en. v. g.

Bayren Bavaria,	Bäyrisch Bavaricus.
Böhmen Bohemia,	Böhmisch Bohemicus.
Moscovien/Moscau Moïchovia,	Moscomitisch/ Moskauisch.
Schwaben Suevia,	Schwäbisch Suevicus.
Schweden Suecia,	Schwedisch Suecicus.
Westfalen Westphalia,	Westfalisch West- phalicus.

Nota 2. *In quibusdam accidit contrarium, v. g. in Nominibus variarum Civitatum Germaniæ, quæ loco -isch recipiunt terminationem -erisch. v. g.*

Amsterdam Amstelodamum, Amsterdamme-
risch Amstelodamensis,

Frank-

Frankfurt Francofurtum , Frankfurterisch
Francofurtensis.

Wien Vienna , Wienerisch Viennensis , non
Wienisch. &c.

Nota 3. *Pauca quædam mutant literam
aliquam in suis derivatis, & sic efferuntur
ac scribuntur.*

Italien Italia , Italiänisch Italicus.

Indien India , Indianisch Indicus.

Spanien Hispania , Spanisch Hispanicus.

*Ab Erde terra fit irrdisch terreus; ab Him-
mel coelum, himmlisch coelestis.*

Nota 4. *Solus fluvius Rhein Rhenus ca-
pax est suscipienda terminationis -isch / id est
Rheinisch Rhenanus. Vicissim à Mosel Mo-
sella, Neckar Nicrus, non fit Moselisch / Ne-
ckerisch.*

LECTIO XV.

*De decima quinta Accidentali Termi-
natione Vocum Germanicarum;
quæ est :*

-feit.

TErminatio *feit* applicata ad Nomen Ad-
jectivum conveniens (NB. prius jam
derivatum, habénsque in sua derivatione u-
nam ex terminationibus -bar / -ich / (*hastig*)
-lich / vel -sam / (*Interpres: etiam -ig*) signi-
ficáns.

*fiānsque Virtutem, Vitium, vel aliam simi-
lem Qualitatem in Concreto*) format Sub-
stantivum generis foeminini, denotans *Qua-
litatem in abstracto*. Exempla :

Nom. Adject.

Nom. Substant.

artig / artlich aptè, de- corè dispositus, beharrlich constans,	Artigkeit / Artlichkeit de- cora dispositio rei. Beharrlichkeit perseve- rantia.
behaglich accommo- dus,	Behaglichkeit habitudo rei accommoda.
behutsam cautus,	Behutsamkeit cautela.
beschwerlich molestus,	Beschwerlichkeit mole- stia.
betrieglich fallax,	Betrieglichkeit fallacia.
bräuchlich usitatus.	Bräuchlichkeit usus, consuetudo.
dauerhaftig durabilis,	Dauerhaftigkeit dura- bilitas.
dienstwillig officiosus,	Dienstwilligkeit officio- sitas.
ehrbar / ehrlich / ehrsam honestus,	Ehrbarkeit / Ehrlichkeit / Ehrsamkeit honestas.
eilfertig promptus, ce- ler.	Eilfertigkeit celer promptitudo.
einsam solitarius,	Einsamkeit solitudo.
fahrlässig negligens,	Fahrlässigkeit negligen- tia.
fertig promptus,	Fertigkeit promptitu- do.
flüchtig fugax,	Flüchtigkeit fugacitas.

freunds

freundlich amicabilis, Freundlichkeit amicabili-
litas.

friedlich / friedfertig / Friedlichkeit / Friedfer-
pacificus, tigkeit amor pacis.

frölich lætus, Frölichkeit lætitia.

gefällig complacitus, Gefälligkeit compla-
centia.

gottselig pius, devo- Gottseligkeit pietas, de-
tus, votio.

herzhastig animosus, Herzhastigkeit animo-
sitas.

holdselig amabilis, Holdseligkeit amabili-
tas.

häuslich, æconomi- Häuslichkeit bona æco-
cus, nomia.

höflich civilis, Höflichkeit civilitas.

langwierig diuturnus, Langwierigkeit diutur-
nitas.

lieblich amabilis, Lieblichkeit amabilitas.

menschlich humanus, Menschlichkeit humani-
tas.

mißhellig discrepans, Mißhelligkeit discre-
pantia.

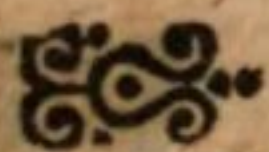
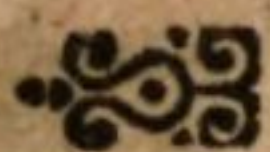
möglich possibilis, Möglichkeit possibili-
tas.

nugbar utilis, Nugbarkeit utilitas.

niedrig demissus, Niedrigkeit demissio.

nothwendig necessa- Nothwendigkeit neces-
rius, sitas.

partheylich partialis, Partheylichkeit partia-
litas.

redlich sincerus ,	Redlichkeit sinceritas.
richtig accuratus ,	Richtigkeit accuratio.
ruhig quietus ,	Ruheigkeit quies.
saumselig lentus ,	Saumseligkeit lentitudo.
schamhaftig verecundus ,	Schamhaftigkeit verecundia.
schicklich aptus ,	Schicklichkeit aptitudo.
seelig beatus ,	Seeligkeit beatitudo.
streitig / strittig differens ,	Strittigkeit differentia.
tapfer strenuus ,	Tapferkeit strenuitas.
thätlich activus ,	Thätlichkeit activitas.
traurig tristis ,	Traurigkeit tristitia.
tüchtig aptus ,	Tüchtigkeit aptitudo.
verächtlich despicabilis ,	Verächtlichkeit despicabilitas.
verdrießlich fastidiosus ,	Verdrießlichkeit fastidium.
vermöglich valens ,	Vermöglichkeit validitas.
unfreundlich infensus ,	Unfreundlichkeit infestas.
unrichtig inordinatus ,	Unrichtigkeit inordinatio ,
illegalis ,	illegalitas.
unpäßlich indispositus quoad valetudinem ,	Unpäßlichkeit indispositionis.
unsinnig insanus ,	Unsinnigkeit insania.
unvermöglich impotens ,	Unvermöglichkeit impotentia.
wachtsam vigilans ,	Wachtsamkeit vigilantia.
	wahr=

wahrhaftig verax ,	Wahrhaftigkeit veracitas.
widrig contrarius ,	Widrigkeit contrarietas.
willig promptus ,	Willigkeit promptitudo voluntatis.
würdig dignus ,	Würdigkeit dignitas.

Cum magno similium numero : insuper etiam *privativorum*. v. g. höflich / unhöflich / civilis, incivilis : Höflichkeit / Unhöflichkeit / civilitas, incivilitas.

Nota 1. *Sunt quaedam , quae propter euphoniā , seu meliorem sonum , loco solius -keit terminari debent in -igkeit / quamvis Primitiva illorum non admittant terminationem -ig.* Exempla :

geschwind velox ,	Geschwindigkeit velocitas.
matt debilis ,	Mattigkeit debilitas.
müd fessus ,	Müdigkeit habitudo fessi.
rein purus ,	Reinigkeit puritas.
still tranquillus ,	Stilligkeit (Interpres : <i>malim dicere : die Stille v. g. des Meers</i>) tranquillitas.
ungestimmt impetuosus ,	Ungestimmigkeit impetuositas.
treulos infidelis ,	Treulosigkeit infidelitas.

Quamvis non possim dicere : geschwindig / mättig / müdig / reinig / stillig / süßig / ungestummig / treulosig / &c.

Nota 2. *Quaedam hujus terminationis adhibentur*

hibentur in sensu Negativo seu Privativo, quamvis non sint in usu in sensu Affirmativo. v. g.

unpäßlich indispositus, & Unpäßlichkeit indispositio.

unmüßig occupatus, diligens, & Unmüßigkeit diligentia.

Quamvis non perinde dici possit päßlich / vel Päßlichkeit / vel Müßigkeit.

Interpres. müßig / & Müßigkeit satis usitata videntur.

LECTIO XVI.

De decima sexta Accidentali Terminatione Nominum Germanicorum;

quæ est:

-lein.

Terminatio *-lein* / adjuncta cuicunque *Substantivo Simplici & Composito*, format indè *Diminutivum*. Et modus iste diminuendi, seu Diminutiva formandi est generalis, & practicabilis cum omnibus Substantivis in hac lingua. Observandum tamen, quòd occurrentes in Primitivis literæ *a/o/u/* in Derivatis mutantur respectivè in *ä / ö / ü*.

Exempla:

Nom. Substant. Primitiv.

Nom. Substant. Diminutiv.

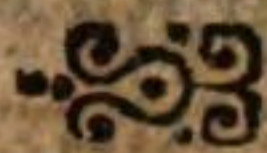
Ader vena,

Nederlein venula.

Baum arbor,

Bäumlein arbuscula.

Blat

Blat folium,	Blätlein foliolum.
Brief epistola,	Brieflein epistolium.
Brot panis,	Brötlein panis parvulus.
Bruder frater,	Brüderlein fraterculus.
Buch liber,	Büchlein libellus.
Finger digitus,	Fingerlein digitellus.
Grief tactus,	Grieflein astuta praxis.
Hand manus,	Händlein manus parvula.
Haus domus,	Häuslein domuncula.
Haut pellis,	Häutlein pellicula.
Hund canis,	Hündlein caniculus.
Hut pileus,	Hütlein pileolus.
Kammer camera,	Kämmerlein minuta camera.
Katz felis, catus,	Kätzlein felicula.
Kind infans,	Kindlein infantulus.
Knab puer,	Knäblein puerulus.
Kuch culina,	Küchlein culinula.
Land provincia,	Ländlein provinciola.
Loch foramen,	Löchlein foramellum.
Magd ancilla,	Mägdlein ancillula, puellula.
Mann mas,	Männlein masculus.
Maus mus,	Mäuslein musculus.
Messer culter,	Messerlein cultellus.
Mut animus,	Mütlein animulus.
Ring annulus,	Ringlein minimus annulus.
Ruth virga,	Rüthlein virgula.
Statt urbs,	Stättlein urbecula.
Stein lapis,	Steinlein lapillus.
Thier animal,	Thierlein animalculum.
Tisch mensa,	Tischlein mensula.
Tuch pannus,	Tüchlein panniculus.

Weib	foemina,	Weiblein	foemella.
Wein	vinum,	Weinlein	vinulum.
Wort	verbum,	Wörtlein	verbulum.

Et infinita similia.

Nota 1. *Omnia Nomina Diminutiva sunt generis neutrius, cujuscunque demum generis sint illorum Primitiva, ut suo loco dicetur.*

Nota 2. *Loco terminationis Diminutiva -lein, quæ magis pulchra magisque gravis est, usurpantur etiam alia quæpiam, sed effeminata. v. g. -chen vel -igen v. g. Alder vena, Nlederchen venula, Magd serva, Mägdchen vel Mägdigen puella &c. & etiam aliqua corruptæ uti -lin / -le & erl'. v. g. Blum flos, Blümlin vel Blümle flosculus, Norimbergæ (Interpres: & in Silesia) Blümle / Hand manus, Händerl' manuncula. Prima & secunda est Saxonica, tertia & quarta Helvetica, Suevica, Bavarica: quinta Austriaca; quæ omnes vitandæ sunt, maximè in scribendo.*

Interpres. *Terminatio -lein aequè non caret aliquâ effeminatione; gravior verò videtur per additum Primitivo solum -l v. g. Mann / Mannl: Hund / Hündl: Messer / Messerl: Tisch / Tischl.*

Nota 3. *Nomina Diminutiva absque ullo respectu ad terminationes ordinarias Nominum in numero plurali, semper manent immobilia. Verùm de formatione numeri pluralis nominum tractabitur expressè suo loco.*

LECTIO

LECTIO XVII.

De decima septima Accidentali Terminatione Nominum Germanicorum ;

quæ est :

-lich.

TErminatio -lich apposita ad aliquod Nomen Substantivum, vel Adjectivum, vel etiam ad Verbum conveniens, Simplex aut Compositum, format indè pulchrum Nomen Adjectivum, & Adverbium, significans *Proprietatem* : itèm *possibilitatem*, *capacitatem*, *habilitatem*, *dispositionem ad id*, quod denotatur per *Primitivum* : verùm a / o / & u Primitivorum mutantur respectivè in ä / ö / ü.

Exempla :

Ab scheu horror, abscheulich horribilis.

arm pauper, ärmlich paupertinus.

Art modus, artlich modificatus.

Augenblick momentum, augenblicklich momentaneus.

aus sprich / sprich aus / exprime, aussprechlich exprimibilis.

bedenck considera, bedenklich considerabilis.

beförder promote, beförderlich utilis, expediens.

behag complace, behaglich complacibilis.

belieb gratum habe, belieblich gratus, acceptus.

betrieg falle, betrieglich fallax.

beweg move , beweglich mobilis.
 beweinen deplora , beweintlich deplorabilis.
 Bitt supplex petitio , bittlich suppliciter.
 Bruder frater , brüderlich fraternus.
 Kloster claustrum , clösterlich claustralis.
 danckbar gratus , danckbarlich cum gratitudine;
 deut clara , deutlich clarè , declaratè.
 dien servi , dienlich ferviens , expediens.
 End finis , endlich finalis.
 erbau ædifica , erbaulich ædificativus.
 erdenck excogita , erdencklich excogitabilis.
 erfind inveni , erfindlich invenibilis.
 erschreck / entsetz dich / terrore corripere , er-
 schrecklich / entsetzlich terrificus.
 Erweis demonstra , erweislich demonstrabilis.
 Fleisch caro , fleischlich carnalis.
 frey liberè , certè , freylich certus.
 Fried pax , friedlich pacificus.
 Fürst princeps , fürstlich principalis.
 Gebrauch consuetudo , gebräuchlich consue-
 tus.
 gnädig graciosus , gnädiglich *idem*.
 Gebühr convenientia , gebührlich conveniens.
 gedeyh conduc , gedeylich conducibilis.
 Glaub crede , gläublich credibilis.
 Graf Comes , Gräfflich quod Comitatus est.
 Grund fundamentum , gründlich fundamen-
 talis.
 Haus domus , häuslich œconomicus.
 heim mansio in domicilio , heimlich secretus, oc-
 cultus.

Hof aula , höflich aulicus , humanus.
 heilig sanctus , heiliglich sanctè *Adverb.*
 Herr herus , herrlich herilis.
 karg parcus , karglich parcè *Adverb.*
 Kaysar Cæsar , kaysarlich Cæsareus.
 Kind filius , kindlich filialis.
 König Rex , königlich regius.
 Kost pretium , köstlich pretiosus.
 kühn audax , kühnlich audacter *adverb.*
 leicht facilis , leichtlich facile *adverb.*
 lis lege , leslich legibilis.
 Lieb ama , lieblich amabilis.
 Lob lauda , löblich laudabilis.
 Mutter mater , mütterlich maternus.
 Mann mas , männlich masculus , virilis.
 merck nota , mercklich notabilis.
 mis care , mislich cum defectu.
 Mund os , mündlich ab ore ad os.
 Nachbar vicinus , nachbarlich üt est vicini.
 Nacht nox , nächtlich nocturnus.
 Nord Septemtrio , nördlich Septemtrionalis.
 Ost Oriens , östlich Orientalis.
 Ostern Pascha , österlich Paschalis.
 Pein pœna , peinlich pœnalis.
 Person persona , persönlich personalis.
 Rammel luxuries , rammelich luxuriosus.
 Raum spatium , räumlich spatiosus.
 Recht justus , rechtlich justitiæ conformis.
 Ruhm gloria , rühmlich gloriosus.
 sauber nitidus , sauberlich nitidè *adverb.*
 schwer difficilis , schwerlich difficulter *adv.*

Schwe.

Schwester soror, schwesterlich sororius.
 Sinn sensus, sinnlich sensitivus.
 Sitt mos, usus, sittlich moralis, usualis.
 Sommer æstas, sommerlich æstivus.
 Spott ignominia, spöttlich ignominiosus.
 Straf punitio, sträflich punibilis.
 Stund hora, stündlich horarius.
 Sud Auster, südlich Australis.
 Sünd peccatum, sündlich peccaminosus.
 Tag dies, täglich diurnus, quotidianus.
 taug vale, tauglich quod valet, quod aptum
 est.
 thue fac, thuelich factibilis, practicabilis.
 tröst consolare, tröstlich consolabilis.
 Vater pater, väterlich paternus.
 verführ seduc, verführlich seductivus, seducti-
 bilis.
 verzehr consume, verzehrlich consumibilis.
 weis sapiens, weislich sapienter *Adverb.*
 Winter hiems, winterlich hiemalis.
 Wunder mirum quid, wunderbarlich mirabilis.
 Widerruf revoca, widerrufflich revocabilis.
 zart tener, zärtlich tenerè *Adverb.*
 zulang suffice. zulänglich sufficiens.
 Zuversicht fiducia, zuversichtlich fiducialiter *ad-*
verb.

Cum multis aliis; nam etiam hæc Termini-
 natio perquam dives est, maximè si istis, &
 aliis hîc non commemoratis *Affirmativis*
 adjungere velis particulam *negativam* -un.

v. g.

v. g. verkäufflich vendibilis, unverkäufflich invendibilis, inalienabilis, &c.

Hæc præterea Terminatio est applicabilis omnibus quasi *Verbis Activis*, ad denotandam in Subjecto *Dispositionem, Habilitatem, Aptitudinem ad recipiendum seu patiendum id, quod per Verbum significatur*. Itali hac occasione adhibent terminationes *-abile, -evole, -ivole*. Latini: *-abilis & ibilis*. v. g.

Lieb ama, lieblich amabilis.

verzeih condona, verzeihlich condonabilis.

lehre doce, lehrlich docibilis.

lies lege, leslich legibilis.

höre audi, hörlich audibilis.

Et infinita talia, quæ ad vitandum fastidium omittuntur.

Nota 1. *Omnia hæc Adjectiva, & generaliter omnia alia, terminata in -lich, possunt habere significationem Adverbialem, & fieri vera Adverbia*, v. g. leichtlich facile, brüderlich fraternè, vätterlich paternè, sichtbarlich visibiliter, schwerlich difficulter, &c.

Nota 2. *Terminatio -lich multum conjuncta est cum terminationibus -bar & -ig, & etiam ad fortiùs aliquid significandum illis adjungitur*. v. g.

danckbar gratus, danckbarlich cum gratitudine.

gnädig graciosus, gnädiglich graciosè.

fleissig diligens, fleissiglich diligenter.

sichtbar visibilis, sichtbarlich visibiliter.

inbrün.

inbrünstig fervens, inbrünstiglich ferventer,
&c.

Nota 3. *Sunt etiam aliqua Adjectiva Derivata cum terminatione -lich / quorum Primitivum non est in usu in simili significatione. Sic dicitur*

trefflich excellens : unpäßlich infirmus ;
quamvis non dicatur treff & unpäß.

Interpres. De unpäß potest controversi.

Nota 4. *Sunt item Primitiva aliqua, quæ ante receptionem terminationis -lich vel mutant, vel addunt aliquam literam aut syllabam, ob meliorem sonum. v.g.*

Werck effectus, würcklich effectivus.

hilff / behilff adjuva, hülfflich / behülfflich adjuvans.

lis lege, leßlich / leserlich legibilis.

lach ride, lächerlich ridiculus.

fleh supplica, flehentlich suppliciter.

offen apertus, offentlich apertus, notorius.

Orden / Ordnung ordo, ordentlich ordinatus.

Wesen essentia, wesentlich essentialis.

vermessen temerarius, vermessentlich temerariè.

Nota 5. *Quadam loco -lich habent, vel admittere possunt -licht vel lecht præsertim significantia colorem, saporem, vel figuram. Et hæc possunt etiam servire instar Diminutivi similium Adjectivorum. v.g.*

lang longus, långlicht vel langlecht longiusculus.

weiß

weiß albus, weißlicht albicans.
schwarz niger, schwärzlich nigellus.
gelb flavus, gelblich subflavus.
roth ruber, röthlich subrubeus.
grün viridis, grünlich subviridis.
braun castanei coloris, bräunlich coloris sub-
castanei.

LECTIO XVIII.

De decima octava Accidentali Terminatione Vocum Germanicarum;

quæ est:

-ling.

Terminatio -ling applicata ad Nomen Substantivum, vel Adjectivum, vel etiam ad Verbum conveniens, Simplex vel Compositum, facit indè pulchrum Substantivum generis masculini, quod eleganter declarat Naturam, Proprietatem, Humorem, Vitium, Statum, vel Conditionem, vel etiam originem similis accidentis in homine, vel animali, vel planta, vel fructu, vel simili creatura; mutando tamen a / vel o / vel u / Primitivi, in Derivato respectivè in ä / ö / ü. Exempla:

ankommen / kommen an / adveni, Ankömmling advena.

Ast ramus, Astling arbuscula ex ramo proveniens.

Auf

Auffschuß / schuß auf / cresce velociter , Auf-
schußling homo vel animal, quod velociter
crevit.

auschneid / schneid aus / excinde , Ausschneid-
ling ex utero mortuæ matris excisus.

auschieß / schieß aus / ejaculare , Auschieß-
ling res ejaculata , ejecta.

auswirff / wirff aus / ejice , Auswerffling res
ejecta.

hinwirff / wirff hin / projice illuc , Hinwerff-
ling res abjecta , illuc projecta.

Brat assa , Brätling fungus , aut pomum
aptum ad assandum.

Brot panis , Brotling commenfalis.

Bock hircus , Böckling / Büßling / piscis fuma-
tus , habens odorem ferme ut hirci.

Closter claustrum , Clösterling clauastro addi-
ctus.

Daum pollex , Däumling mensura pollicis.

Drey tres , Dreyling tria in se habens.

eindring / dring ein / intrude , Eindringling
qui se in aliquid intrudit.

einkomm proventus , Einkömmling proventi-
tium quid.

erst primus , Erstling primitiæ alicujus rei.

Faust pugnus , Fäustling chirotheca , *item*
species mallei.

Finger digitus , Fingerling involucrum digiti.

Glinder palea , Glinderling paleola splendicans.

Sind inveni , Findling infans inventitius.

frisch

frisch recens, Frischling porcellus, aut aper
anniculus.

früh tempestivus, Frühling prima pars anni,
Ver. *item* partus post paucos menses con-
jugii.

Gold aurum, Goldling avicula aurei coloris,
grün viridis, Grünling picus, avis viridis
coloris.

Grund fundus, Gründling fundulus, pisci-
culus.

Hammer malleus, Hämmerling daemon me-
tallicus.

Hanf cannabis, Hänfsling avicula linaria,

jung juvenis, Jüngling juvenculus.

karg avarus, Kargling idem.

klug sapiens, Klügling sapientiam affectans,
criticus.

krumm curvus, Krümmling res per vitium
curva.

kühn audax, Kühnling audaculus.

lang longus, Längling longurio.

lehr doce, lern disce, Lehrling & Lernling
discipulus.

lust voluptas, Lustling voluptuosus homo.

Meister Magister, Meisterling Magistrellus.

Mist fimus, Mistling sordidus homo.

nachkommen / kommen nach / succedere, Nachköm-
ling successor.

Neid invidia, Neidling æmulus, invidulus.

Nest nidus, Nistling avis nido inhærens.

pfleg cura, nutri, Pflegling pupillus, cliens.

Reim

Reim versus, Reimling miser versificator,
poëtaster.

rein politus, Reinling nitorem affectans.

roth ruber, Rôthling species pomi rubicundi.

Salmon salmo, Sâlmring pisciculus salmoni
similis.

sauber nitidus, Sâuberling nitoris amans.

saug suge, Sâugling infans lactens, sugens.

Schild scutum, Schildling / corruptè Schil-
ling / species monetæ.

Schoß protuberatio, pullulatio, Schößling
pullulans, protuberans ramusculus.

seß pone, planta, Seßling planta noviter
posita. *it.* piscis ad prolificandum piscinæ
impositus.

Silber argentum, Silberling numus argen-
teus.

siz sede, Sizling homo sedentarius.

sonder singularis, Sonderling singularitatibus
deditus.

spat serus, Spâtling serò natus, serò veniens.

Stich punge, Stichling perca piscis.

stolz superbus, Stôlzling superbulus, vanu-
lus.

Tauff baptismus, Tâuffling infans qui bapti-
zatur.

vier quatuor, Vierling quarta pars floreni,
modii, libræ &c.

Wasser aqua, Wâsserling species pyri succosi.

weich mollis, Weichling effeminatus. *it.* mol-
litiei deditus.

Welt mundus, Weltling homo mundanus,
vanus.

zart tener, Zärtling delicatulus, tenellus.
zuspring / spring zu / succurre, Zuspringling,
adjuvans, famulus domesticus ad omnia
mandata conductus.

zwey duo, Zweyling / hodie Zwilling / gemelli.

Et multa alia. Et hæc terminatio habet
sæpe nescio quid arguti, vibrantis, & jocu-
laris.

Nota 1. *Sunt aliqua hujus terminationis,
quorum Primitivum est vel incognitum, vel
inusitatum. v. g.*

Heurling labrusca, Sperling parvus piscicu-
lus, *item* passer. Epilling, aqua ab ablutis
lancibus.

Nota 2. *Formantur aliqua Adverbia, si-
tum vel simile quid significantia, sed melius
per -lings quàm per -ling. v. g.*

Ruck dorsum, rücklings retrogradè.
reit equita, reitlings more equitationis.
Sitz sede, sitzlings, sedendo.
schreit fac passum, schrittlings de passu in pas-
sum.

blind cæcus, blindlings cæcè, oculis clausis.
Mund os, oris. mündlings verbaliter.
jäh subitaneus, jählings subitaneè, repentè, &
similia.

LECTIO XIX.

*De decima nona Lectione Accidentali
Nominum Germanicorum ;*

quæ est :

-nûß.

Terminatio -nûß / applicata ad Verbum
Radiale, aut ejus Supinum, vel etiam
ad Nomen conveniens, Simplex aut Com-
positum, format indè (cum mutatione ta-
men vocalium a / o / u / respectivè in å / õ /
& û / & cum adjunctione, vel etiam muta-
tione alicujus literæ aut syllabæ) *Nomen
Substantivum Abstractum, seu ejus, quod
Primitivum significat, demonstrativum in
genere Neutro.* Exempla :

anverwand Cognatus, Unverwandnûß Co-
gnatio.

ärger pejor, Vergernûß pejoratio, scandalum.
begeh frequenta, Begångnûß exequiæ, fune-
ralia.

besümmen dich habe curas, Besümmernûß curæ.
bild imago, Bildnûß Statua.

Bund foedus, Bündnûß Confœderatio.

erkenn agnosce, Erkenntnûß agnitio.

erlaub permitte, Erlaubnûß permissio.

fahr move te, Fahrnûß bona mobilia.

gedacht memoratus, Gedächtnûß memoria.

gesamt

gefangen captivus, Gefångnũß captivitas.
 geheim secretus, Geheimnũß mysterium.
 gleich similis, Gleichnũß similitudo.
 hinder impedi, Hindernũß impedimentum.
 faum tarda, Saumnũß tardatio.
 verbind colliga, Verbindnũß colligatio, foedus.
 verbleib remane, Verbleibnũß remora in loco.
 verhäng permitte, Verhängnũß permissio, dis-
 positio.
 verlob desponsa, Verlobnũß desponsatio.
 vermach lega, Vermächtnũß legatum, Testa-
 mentum.
 versaum negligere, Versäumnũß neglectus.
 verstehe intellige, Verständnũß intelligentia.
 verzeichne annota, Verzeichnũß annotatio.
 warn mone, Warnũß commonitio.
 wild desertum, Wildnũß idem, eremus.

Et forsan pauca alia.

Interpres. *Loco hujus terminationis -nũß /*
in superioribus Germania partibus, passim po-
nimus terminationem -nus / cujus usus ita
obtinuit, ut agre rejici possit. v.g. pro Bilde-
nũß / Bildnus.

LECTIO XX.

De vigesima Accidentali Terminatio-
ne Nominum Germanicorum ;

quæ est :

-sal.

TErminatio -sal adjuncta paucis quibusdam
P 2
Nomi-

Nominibus Substantivis & Adjectivis convenientibus, format inde Substantivum generis masculini aut neutrius, denotans *abundantiam, congeriem, vel habitudinem ejus, quod denotatur per Primitivum*. Exempla:

Angst angustia, Angstsal status, seu copia angustiarum.

arm pauper, Armsal paupertas, parum usitatum.

irr error, Irrsal copia errorum.

Kummer cura, Kummersal copia curarum.

Mühe fatigatio, Mühesal copia fatigationum, parum usitatum.

saum tarda, Säumsal tardatio, parum usitatum.

scheu verere, Scheusal verendum, horrendum quid.

schick dispoſe, Schicksal dispositio. v. g. Divina.

trüb turbidus, Trübsal status turbidus, adversus.

Zwang coactio, Zwangsal magna violentia.

Præter hæc non sunt facile alia; est enim terminatio sterilis, magis rara & parum usitata, nec habet locum nisi in rebus *miseriam & afflictionem* significantibus. Consurgunt tamen inde bona aliqua Adjectiva per adjunctionem terminationis -ig (sälig) v. g.

Armsal paupertas, armsälig miserabilis.

Mühesal fatigatio, mühesälig cum fatigationibus & miseriis luctans.

Trüb

Trübsal calamitas, trübsälig calamitosus.
Saumsal tardatio, saumsälig tardus, lentus.
NB. *Hec terminatio sälig distincta est a*
selig beatus, felix.

LECTIO XXI.

De vigesima prima Terminatione Acci-
dentali Nominum Germanicorum;
quæ est :
-sam.

TErminatio -sam applicata ad aliquod No-
men Substantivum vel Verbum conve-
niens, Simplex aut Compositum, format in-
dè *Adjectivum denotans Qualitatem inhæ-*
rentem, Virtutem, Proprietatem, Aptitudi-
nem &c. v. g.

Acht cura, achtsam curans, sollicitus.

Arbeit labor, arbeitsam laboriosus.

bedacht consideratio, bedachtsam consideratus.

behut cautela, behutsam cautus. (tus.

begnüg contenta, begnügssam facile conten-
dien servi, diensam promptus ad serviendum.

deut monstra, declara, deutlich distinctus,
intelligibilis, clarus, perspicuus.

Ehr honor, ehrrsam honore dignus.

ein unus, solus, einsam solitarius.

Forcht / Furcht timor, forchtsam / furchtsam ti-
midus, timori obnoxius.

Fried pax, friedsam pacificus.

gemach pacatè, suaviter, lentè, gemachsam pacatè, lentè, suaviter agens, aliquid tractans.

gemein communis, gemeinsam familiaris.

Gewalt violentia, gewaltsam violentiâ utens.

gleich similis, gleichsam quasi, simili modo, ad instar.

gnug satis, gnugsam sufficiens.

Hand manus, handsam ad manum, tractabilis.

Heil salus, heilsam salutaris, salubris.

hør audi, auscultä, hørsam / hodie gehorsam / qui audit, obaudit, obediens.

lehr doce, lehrsam docilis, doctrinæ capax.

Mühe labor, mühesam laboriosus.

Rath consilium, rathsam expediens, consultum.

sat vox antiqua, latis, satsam sufficiens.

Sorg cura, sorgsam sollicitus, curam habens.

spar compare, sparsam comparcens, parcus.

Tugend virtus, tugendsam virtuosus.

wach vigila, wachsam vigilans.

Weg apage, wegsam abire jussus.

wohn habita, wohnsam habitabilis.

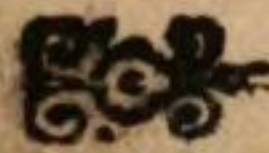
Wunder mirum, wundersam mirabilis, dignum admiratione.

Et forsan pauca alia. Estque hæc Terminatio multum cognata cum terminationibus -bar / hast / & -lich / v. g. wundersam / wunderbar / wunderhast / wunderlich / idem dicentia.

Nota. Ab aliquibus his derivatis in -sam formari potest Verbum. v. g.

Gehorsam obediens, gehorsamen obedire.

LECTIO

LECTIO XXII.

De vigesima secunda Accidentali Terminatione Vocum Germanicarum ;
quæ est :
-schaft.

TErminatio -schaft adjuncta alicui Substantivo, & quandoque etiam Adjectivo convenienti, Simplici vel Composito, format inde *Substantivum Generis Fæminini, significans eandem rem in abstracto, quam Primitivum significat in Concreto ; & quandoque significat Statum, vel Constitutionem internam Personarum, vel rerum, quas denotat Primitivum. Exempla :*

Amtmann Capitaneus, Amtmannschaft Capitaneatus.

Bar paratus, promptus, Barschaft parata ad manum pecunia.

Baur rusticus, Baurtschaft status rusticanus.
bereit / gereit paratus, promptus, Bereitschaft / Bereitschaft apparatus, præparatoria.

Bul procare *Imperat.* Bulschaft procatio.

Bürg Cavens, vas vadis, Bürgschaft Cautio, vadimonium.

Burger Civis, Burgerschaft collectio civium.

Dorff pagus, Dorffschaft collectio totius pagi incolarum.

Eidgenosß confœderator. Eidgenosßschaft totum corpus confœderatorum.

eigen proprius, Eigenschaft proprietas.

Erb hæres, Erbschaft hæreditas.

Freund amicus, Freundschaft amicitia.

gefangen captivus, Gefangenschaft, Captivitas.

gemein communis, Gemeinschaft communitas.

Gerät supellex, Gerätschaft idem.

gesand legatus, Gesandschaft legatio.

Gesell focius, Gesellschaft societas.

Gevatter Patrinus, compater, Gevatterschaft compaternitas.

Graf Comes, Grafschaft comitatus.

Handel commercium, Handelschaft idem.

Hauptmann Capitaneus, Hauptmannschaft capitaneatus.

Heid gentilis, Heidenschaft gentilitas.

Jud / Judæus, Judenschaft communitas Judaica.

Jungfrau virgo, Jungfrauschaft virginitas.

Jüngling adolescens, Jünglingschaft adolescentia.

Kaufmann mercator, Kaufmannschaft mercatura.

Kind filius, Kindschaft filiatio.

Knecht servus, Knechtschaft servitus.

kund notus, *itè*m explorator, **Kundschaft** notitia, *itè*m exploratio.

Leibeigen sclavus, mancipium, **Leibeigenschaft** sclavitas, mancipatus.

Mann vir, **Mannschaft** copia virorum. militum.

Meister magister, **Meisterschaft** magisterium.

Mutter mater, **Mutterschaft** maternitas.

Nachbar vicinus, **Nachbarschaft** vicinia.

Pilgram / **Pilgrim** / peregrinus, **Pilgramschafft** / **Pilgrimschaft** peregrinatio.

Reche computa, **Rechenschaft** computus.

Schwäger affinis, **Schwägerschaft** affinitas.

Schwester soror, **Schwesterschaft** sororeitas.

Vater pater, **Vaterschaft** paternitas.

Better nepos, patruelis, **Beterschaft** nepotismus.

verlassen derelictus, **Verlassenschaft** bona à defuncto derelicta.

verwand cognatus, **Verwandschaft** cognatio.

Völck / **Völcker** populus, *plur.* populi, **Völckerschaft** natio, colonia.

Vormund tutor, **Vormundschaft** tutela.

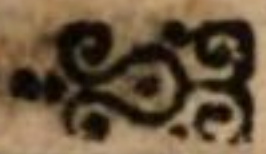
wander peregrinare *Imper.* **Wanderschaft** peregrinatio.

Wirt hospes, œconomus, **Wirtschaft** œconomia.

wissen scire, **Wissenschaft** scientia, notitia.

Zeug testis, **Zeugschaft** testimonium.

Et forsan plura alia, quæ adhuc sic possunt formari. Estque hæc terminatio multum

tum conformis terminationibus -heit / & -feit /
item mox secutura -thum.

Nota. Ex aliquibus his Derivatis possunt
formari Verba Composita, cum præpositione
inseparabili -ver. v.g.

Gemeinschaft communitas, vergemeinschaften
in communitatem redigere.

Gesellschaft societas, vergesellschaften associa-
re, associari.

Wirtschaft œconomia, verwirtschaften per
malam œconomiam prodigere, aut amit-
tere.

Et similia, quæ vide infrà in Tractatione
Verborum Compositorum cum Præpositione
-ver.

LECTIO XXIII.

*De vigesima tertia Accidentali Ter-
minatione Vocum Germanicarum ;
quæ est :*

-thum / vel -tuhm.

TErminatio -thum applicata ad Nomen
Substantivum vel Adjectivum conve-
niens, Simplex, vel Compositum, format in-
dè Nomen Substantivum Generis Neutrius, quod
denotat Statum, Sectam, Societatem, Domi-
nationem, Qualitatem, vel simile quid in
abstracto. v.g.

alt /

Alt / Alter senex, Alterthum senectus.

Beweis demonstratio, Beweisthum idem.

eigen proprius, Eigenthum proprietas, possessio.

heilig sanctus, Heiligthum sanctuarium; res sancta, reliquiae.

Herkzog Dux, Herzogthum ducatus.

irrerra Imper. Irrthum error.

Kayser Imperator, Kayserthum imperium.

Luther Lutherus, Lutherthum Lutheranismus.

Marggraf Marchio, Marggrafthum Marchionatus.

Pabst Papa, Pabstthum Papatus.

Priester sacerdos, Priesterthum sacerdotium.

Reich dives, Reichthum divitiarum.

wachs cresce Imper. Wachsthum augmentum.

Et fortassis pauca alia. Est enim terminatio utcunque sterilis, sicut terminatio in -sal.

Nota 1. *Aliqua Primitiva terminata in -d / vel in -st / in Derivatis assumunt -enthum.*
v. g.

Heid gentilis, paganus, Heidenthum gentilismus, paganismus.

Christ Christianus, Christenthum Christianismus.

Fürst Princeps, Fürstenthum principatus.

Nota 2. Bischof Episcopus, *perdit ultimam syllabam, & loco derivati Bischofthum Episcopatus* (Interpres. *quod mihi tamen tolerandum*)

*dum videtur) habet per contractionem Bischo-
thum / vel Bistuhm / Wittib / Witwe ha-
bet Wittuhm / vel Widdum viduitas: item
pensio viduæ debita. Interpres. Wittibthum /
& Witwenthum non videntur respuenda.*

LECTIO XXIV.

*De vigesima quarta Accidentali Ter-
minatione Vocum Germanicarum;*

quæ est:

-ung.

TErminationem -ung affigendo cuipiam
*Verbo Radicali in secunda Persona Im-
perativi singularis, Simplici, vel Composi-
to, formatur inde Nomen Substantivum ge-
neris Fæminini, significans eandem rem, quam
Primitivum denotat, vel Actionem ejus in
abstracto. Exempla:*

Imper.

*Abfürk / Kürke ab, abbrevia, Abfürkung ab-
breviatio.*

*Abschneid / schneide ab / rescinde, Abschneidung
rescissio.*

*Ansecht / sechte an / tenta, Ansechtung / tenta-
tio.*

*Anführ / führe an / induc, Anführung indu-
ctio.*

Anheß / heße an instiga, Anheßung instigatio.
Auf

Auferzieh / zieh auf / educa, Auferziehung edu-
catio.

Auftrag / trag auf committe, Auftragung
commisso.

bändig refræna, Bändigung refrænatio.

Befestig fortifica, Befestigung fortificatio.

Befrag interroga, Befragung interrogatio.

begnädig confer gratiam, Begnädigung col-
latio gratiæ.

Beherberg suscipe ad hospitium, Beherber-
gung susceptio ad hospitium.

befräftig confirma, Befräftigung confirma-
tio.

belohn præmia, Belohnung præmium, remu-
neratio.

bemäntel / pallia, Bemäntelung palliatio.

berühr tange, Berührung attactus.

besser emenda, Besserung emendatio.

bestall constitue salarium, Bestallung consti-
tutio salarii.

bestell dispone, Bestellung dispositio.

bestraf castiga, Bestrafung castigatio.

betheur affirma; Betheurung affirmatio.

einbild / bild ein / imaginare, Einbildung inagi-
natio.

einführ / führ ein / introduc, Einführung in-
tductio.

einwillig / willig ein / consenti, Einwilligung
consensus.

entscheid decide, Entscheidung decisio.

entschuldig excusa, entschuldigung excusatio.

erbiet

erbiet offer, Erbietung oblatio.
 erfahr experire, Erfahrung experimentum.
 erober acquire, Eroberung acquisitio.
 find inveni, Findung inventio.
 genieß fruerere, Genießung fruitio.
 genugthue / thue genug satisfac, Genugthuung
 satisfactio.
 halt tene, observa, Haltung tentio, obser-
 vatio.
 handel negotiare, Handlung negotiatio.
 heg fove, serva, Hegung fomentatio, ser-
 vatio.
 heil cura, sana, Heilung curatio, sanatio.
 huldig fac homagium, Huldigung depositio
 homagij.
 irr erra, Irrung erroris commissio.
 Krön corona, Krönung coronatio.
 kühl refrigera, Kühlung refrigeratio.
 Lab refice, Labung refectio.
 lad onera, Labung oneratio.
 linder mitiga, Linderung mitigatio.
 müßig moderare, Müßigung moderatio.
 minder diminue, Minderung diminutio.
 neuer nova, Neuerung novatio,
 näher appropinqua, Näherung appropinqua-
 tio.
 nenne nomina, Nennung nominatio.
 prüf proba, Prüfung probatio.
 salb unge, Salbung unctio.
 sammel congrega, Sammlung congregatio.
 schätz æstima, Schätzung æstimatio.

schick

schick / mitte, Schickung missio, *item* Providentia DEI, dispositio DEI, Schickung Gottes.

schleif rade, acue, *item* trahe per modum radentis, Schleifung acuitio, rasio, rasura, tractio per modum rasuræ.

siegel / sigilla, Siegelung sigillatio.

trenn dissolve, Trennung dissolutio.

verblend obcæca, Verblendung obcæcatio.

versühr seduc, Verführung seductio.

vergewisser certifica, Vergewisserung certificatio.

versehe / versiehe provide, Versehung provisio.

vermittel media, Vermittelung mediatio.

versicher assecura, Versicherung assecuratio.

vergieß obliviscere, Vergessung oblivio.

vergnüg satisfac, Vergnügung satisfactio, contentatio.

vermut præsume, Vermutung præsumptio.

versöhn reconcilia, Versöhnung reconciliatio.

verzehr consume, Verzehrung consumptio.

verzöger prolonga, Verzögerung prolongatio.

vorbild / bilde vor / præfigura, Vorbildung præfiguratio.

warn præmone, Warnung præmonitio.

weger recusa, Wegerung recusatio.

Et infinitus numerus aliorum similium;
cùm terminatio hæc applicabilis sit ad omnia
ferme

ferme Verba radicalia Simplicia & Composita.

Nota 1. *Sunt nonnulla hujus terminationis, quorum primum est incertum & inusitatum. v.g.*

Demmerung crepusculum matutinum, vel vespertinum.

Gattung fors, species.

Lösung tessera militaris, item species tributū.

Quittung scriptura quietans debitorem, sive testimonium solutionis.

Wehrung valor pecuniæ.

Nota 2. *Sunt itidem pauca quedam, quæ originem trahunt à Nomine aliquo. v.g.*

frey liber, Freyung libertas, asylum.

Feld campus, Feldung campestris.

theur carus, pretiosus, Theurung penuria, magnum pretium rerum emibilium.

Wald silva, Waldung silvestris.

Nota 3. Nähr nutri, habet Nahrung / & non Nährung / nutrimentum, alimentum, hoff / spera, facit, Hoffnung / spes, & non Höffnung.

Nota 4. *Quibusdam hujusmodi privatis potest eleganter adimi terminatio -ung / absque mutatione significationis, cum aliqua tamen in nonnullis mutatione litterarum. v.g.*

Abſag renunciatio pro Absagung.

Abtrag bonificatio pro Abtragung.

Abſ

Abzug discessus *pro* Abziehung.
 Aufenthalt commoratio *pro* Aufenthaltung.
 Besuch visitatio *pro* Besuchung.
 Betracht consideratio *pro* Betrachtung.
 Betrag quantum importat *pro* Betragung.
 Fuhr vectura *pro* Führung.
 Haft arreptio, apprehensio rei *pro* Haftung.
 Marter martyrrium *pro* Marterung.
 Mast sagina *pro* Mastung.
 Rast quies *pro* inusitato Rastung.
 Ruh quies *pro* inusitato Ruhung.
 Tritt passus, calcatio, *pro* Tretung.
 Trost consolatio, *pro* Tröstung.
 Verzug induciæ, *pro* Verziehung.
 Vergeß oblivio, *pro* Vergessung.

Nota 5. Omnia Derivata in -ung, quan-
 do in Compositis precedunt aliquod aliud No-
 men, mutant -ung in -ungs / qui tamen non
 idcirco est Genitivus. e. g.

Nahrungs-Mittel media vivendi, & non
 Nahrung - Mittel.

Wegerungs-Briefe literæ recusationis, non
 Wegerung - Briefe.

Entschuldigungs-Worte verbum excusatio-
 nis, non Entschuldigung - Worte. &c.

LECTIO XXV.

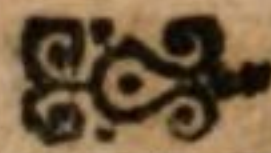
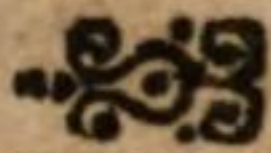
De Derivatione vocum externarum, seu ab aliis linguis acceptarum, & germanizatarum, seu Civitate apud Germanos donatarum.

PRO clausula hujus elegantissimæ materiæ Derivationis Vocabulorum Germanicorum, refert adhuc scire, quòd supradictæ viginti quatuor terminationes non serviant solum ad eliciendas varias significationes cognatas ex omni sorte Vocum radicalium Germanicarum, sed etiam ad germanizandas, ut sic dicam, seu modo Germanico proferendas ac adhibendas infinitas Voces Latinas, Gallicas, & Italicas. Neque tamen idcirco Exterus quispiam sibi imaginetur, Germanos id facere ex necessitate, & paupertate vocum in lingua sua materna, quod nullo modo sic habet, sed solum hoc illis servit pro quadam extravagante curiositate, & in materiis duntaxat scientificis; verum & hoc *valde sobrie, & cum grano salis*, ut proverbio dicimus.

Nunc, ut hac de re aliquid dicamus. Primum, multa Nomina Substantiva Latina, Gallica, Italica, transeunt in formam quandam Germanicam variis modis, & beneficio variarum terminationum, quamvis in aliquibus vocibus exteris, ad eas ut sic dicam germanizan-

nizandas, seu vestibus Germanicis induendas solummodo truncetur ultima syllaba aut littera extera seu peregrina. v. g.

Authoritas, Authori- tät.	Majestas, Majestät. Prophet, Prophet
Gravitas, Gravität.	Dieta, Diet.
Poëta, Poët.	Planeta, Planet.
Cometa, Comet.	Natio, Nation,
Passio, Passion.	Intentio, Intention.
Conditio, Condition.	Resolutio, Resolution.
Tentatio, Tentation.	Actio, Action.
Compositio, Compo- sition.	Communio, Commu- nion.
Opinio, Opinion.	Calcans, Calcant.
Melancholia, Melan- choly &c.	Vagans, Vagant.
Substantia, Substant.	Supplicans, Suppli- cant &c.
Instantia, Instanz.	Correspondens, Cor- respondent.
Insolentia, Insolenz.	Studens, Student &c.
Præsentia, Præsenz.	Lieutenant, Lieutenant.
Consequentia, Con- sequenz &c.	Capitaine, Capitain.
Medicina, Medicin.	Complementum—,
Italia, Italien.	Complement.
Hispania, Hispanien.	Testamentum, Testa- ment.
India, Indien &c.	
Commendans, Com- mendant.	Argumentum, Argu- ment &c.
Musicus, Muscant.	Templum, Tempel.
Exulans, Exulant.	Status, Staat.

Effectus, Effect.	Exemplaris, Exemplar &c.
Perfectus, Perfect.	Odiosus, Odios.
Medicinalis, Medicinal.	Curiosus, Curios.
Orientalis, Oriental.	Fourire, Fourier.
Formalis, Formal.	Quartiere, Quartier.
Principalis, Principal.	Cavalliere, Cavallier.
Specialis, Special.	&c.
Capitalis, Capital &c.	Modello, Model.
Militaris, Militar.	Rondello, Rondel.
Elementaris, Elementar.	Quartale, Quartal.
	Fatale, Fatal.

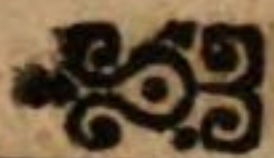
Et plurima similia, quæ usus, vel analogia horum exemplorum suggeret. Et hæc declinantur sicut alia Nomina Germanica, in forma suo generi conveniente, sicut suo loco dicetur.

Nota. *Sunt quadam, quæ dum ad Germanos transeunt, seu à Germanis adhibentur, nihil sui mutant. v. g.*

Europa, Europa.	Asia, Asia.
Africa, Africa.	America, America.
Evangelium, Evangelium.	Christus, Christus.
Promesse, Promesse.	Offerte, Offerte &c.

2. *Omnia Verba latina, Simplicia, & Composita, cujuscunque Conjugationis, sunt Germanica, seu Germanis usui esse possunt, mutando ultimam syllabam Infinitivi eorum in -iren / vel -irn. v. g. Idem est de Gallicis, & Italicis.*

Nota-

Notare, notiren / *vel* notirn.
Decidere, decidiren.
Distinguere, distinguiren.
Prosequi, prosequiren.
Parlare, parliren.
Complimenter, Complimentiren.
Appassionare, passioniren.
Rencontrer, Rencontriren.
Exequi, exequiren.
Defendere, defendiren.
Exercere, exerciren..
Assistere, assistiren.
Raser, rasiren.
Compromittere, compromittiren.

Et infinita talia, pro quibus speciale Dictionarium requireretur, si omnia poni deberent.

Nota. Ejusmodi Verba extera sic germanizata, conjugantur postea sicut aliud quodpiam Verbum regulare Germanicum, exempli gratià sicut lieben amare, de quo dicetur suo loco.

3. Omnia ejusmodi Vocabula peregrina, seu Extranea Germanizata, possunt quoque recipere aliam Terminationem adæquatam, & per Consequens aliam significationem cognatam. Pro Nominibus possunt servire terminationes -inn / -schlein / -lich / (-lichkeit) schaft; ex quibus -isch / & -lisch sunt principales. Exempla:

Majestät Majestas, Majestätisch Majestativus.

Prophet Propheta, Prophetisch propheticus.
Italien Italia, Italienisch / *vel* Italiänisch
Italicus.

Exemplar Exemplar, Exemplarisch exemplaris.

Medicin medicina, Medicinisch medicinalis.
Orient Oriens, Orientalisch Orientalis.

Student studiosus, Studentisch more studiosi.

Cavallier Cavalliere, Cavallierisch ad modum Cavalleri.

Allamode à la mode, alamodisch juxta modum præsentem sæculi.

Catholicus, Catholisch.

Aromaticus, Aromatisch.

Prophet Propheta, Prophetinn Prophetis.

Commandant / Commandantinn / ejus uxor.

Lieutenant / Lieutenantinn / ejus uxor.

Student studiosus, Studentlein studiosulus.

Staat status, magnificentia, staatlich magnificè.

Parthen pars, factio, partheilich unius partis; factionis.

Parthen / partheilich, factiosè, pro una parte,

Et similia copiosissima.

SECTIO II.

De Compositione Vocum
Germanicarum Simplicium.

Sive

*De Artificio faciendi Composita varia-
rum Significationum.*

Compositio, sive divinum artificium for-
mandi ex duobus vel pluribus vocabulis
unicum, per quod habeant, haberéque pos-
sint res per illud significatæ Connexionem,
vel naturalem, aut artificialem, aut mora-
lem, vel saltém imaginariam, & ingenio-
sam inter se: est secundus Modus, seu fons,
ex quo lingua Germanica haurit inexhaustas
suas divitias; sinè quibus pauper & inops es-
set, ut aliæ quæpiam linguæ, adstrictæque,
quemadmodum Latina, Italica, Gallica
(dum hæ non inveniunt aliquod vocabulum
proprium) ad explicandos Conceptus suos
per macras & fastidiosas Circumlocutio-
nes. Per horum compositorum significati-
væ expressionis beneficium penetrat hæc Lin-
gua, delectat, subtilizat, & attollit spiritum,
cum novis, & admiratione plenis ideis. Adeò,
ut nihil sit in mundo productum à natura,
nihil inventum ab Arte, nihil conceptum ab

Ingenio, nihil à casu vel fortuna detectum, quod non possit per hoc medium facillimè Germanicè declarari & explicari.. Græci quidem Germanos hoc in genere imitantur, sed non assequuntur.

Igitur mediante hoc artificio, possunt in Lingua Germanica combinari in unum:

1. *Duo Vocabula.* Et hæc Compositio est maximè in usu, & fundamentum cæterarum.

2. *Tria Vocabula.* Hæc etiam est usitata & familiaris, minùs tamen quàm prima.

3. *Quatuor Vocabula.* Et hæc est jam rara.

4. *Quinque etiam &c. Vocabula.* Et hæc est rarior prioribus omnibus.

Jam tractandum de singulis.

LECTIO I.

De Compositione duorum Vocabulorum in genere.

DE Compositione duarum vocum, five de toto artificio Compositionis in genere, sunt notanda sequentia.

I.

Omne *Vocabulum compositum* constat duobus membris: *Fundamento*, seu *Subiecto principali*, & *Adjuncto*, five *Subiecto Accidentali*; adeò ut ad formandum *Compositum* requira-

quiratur una vox ut *Fundamentum*, & altera ut *Adjunctum*. v. g.

Wasser - Mühl / mola aquatica.

Fundamentum, five *Subiectum* principale, est *Mühl mola*; quia qui hanc vocem compositam profert, principaliter intendit loqui de mola; aqua verò, quæ rotas molæ impellit, non nominatur nisi per accidens, ad intelligendum nimirum, qualis sit hæc mola, talis nimirum, non quæ à vento, vel jumento, vel manu humana, sed quæ ab aqua regitur, & impellitur; & ideo aqua non est nisi *Adjunctum*, five *Prædicatum*, five *Subiectum accidentale* hujus Compositi. In hoc exemplo apparet:

II.

Quòd *Fundamentum*, five *Subiectum principale* alicujus compositi, semper ponatur in ejus fine; *Adjunctum* verò præponatur. Et hac etiam de causa *Nomen adjectivum* in hac lingua, tanquam *Adjunctum* semper præponitur suo *Substantivo*, tanquam *Fundamento*, ut suo loco dicetur.

III.

Vocabulum Compositum potest comparari *Definitioni cuiusdam Logica*, in qua *Genus* est *Fundamentum*, & *Differentia* est *Adjunctum*. His præsuppositis, sciendum, quòd Compositio duorum Vocabulorum in unum, fieri possit octo modis,

I. Ex

1. *Ex duobus Nominibus Substantivis*, quorum unum sit *Fundamentum*, & alterum *Adjunctum*.

2. *Ex duobus Nominibus*, inter quæ *Fundamentum* sit quoddam *Adjectivum*, *Adjunctum* verò quoddam *Substantivum*.

3. *Ex duobus Nominibus*, ita ut *Fundamentum* sit *Substantivum*, *Adjunctum* autem *Adjectivum*.

4. *Ex duobus Adjectivis*, quorum unum sit *Fundamentum*, alterum *Adjunctum*.

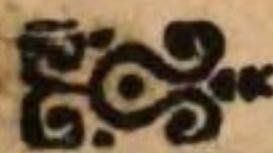
5. *Ex duobus Vocabulis*, inter quæ *Fundamentum* sit aliquod *Nomen Substantivum*: *Adjunctum* verò *Radix* alicujus *Verbi*, id est, ut jam aliàs dictum est, *Verbi Imperativus*.

6. *Ex duobus Vocabulis*, inter quæ *Fundamentum* agit, *Verbum* aliquod *Nominaſcens*, id est *Verbi cujuspiam Infinitivus in ſignificatione Nominali acceptus*: *Adjunctum* verò, quoddam *Nomen Substantivum*.

7. *Ex duobus Vocabulis*, inter quæ *Fundamentum* est, aliquod *Nomen Substantivum Verbale in ex*; & *Adjunctum* aliquod *Nomen Substantivum*.

8. *Ex duobus Vocabulis*, inter quæ *Fundamentum* sit aliquod *Nomen Substantivum*: *Adjunctum* verò aliqua *Prepoſitio*.

De his ſingulis formis per ordinem tractabitur.

LECTIO II.

De prima Forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum.

PRima forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum est, quando *Fundamentum* est *Nomen aliquod Substantivum*: atque etiam *Adjunctum*, *aliquod Nomen Substantivum*. Exempli:

Rath = Hauß / Curia, domus consilii.

Brot = Korb / canistrum panis.

Mühl = Stein / lapis molaris.

Haus = Brot / panis domesticus.

Feuer = Stein / lapis ad ignem excitandum.

Wein = Garten / vinea, hortus vinarius.

Pferd = Stall / equile, stabulum equorum.

Land = Herr / Dominus provinciae.

Sprach = Meister / Magister linguae.

Arbeit = Haus / laboratorium, domus, ubi laboratur.

Wermut = Wein / absynthites, vinum cum absynthio.

Geld = Mangel / defectus pecuniae.

Tag = Buch / diarium.

Brot = Messer / culter panarius, pro pane scindendo.

Finger = Hut / digitale, munimentum digiti contra puncturas, apud sartores.

Hand

Hand = schuch / chirotheca.
 Vater = Land / patria.
 Haupt = Sprach / lingua originalis.
 Mutter = Sprach / lingua materna.
 Küchen = Jung / lixa, puer culinarius.
 Hand = Wasser / aqua pro lavandis manibus.
 Del = Fleck, macula ab oleo causata.
 Zucht = Haus / domus castigatoria.
 Kammer Diener / servus camerarius.
 Mund = Koch / cocus pro proprio ore condu-
 ctus.
 Leib = Laquen / famulus ad latus personæ.
 Fisch = Wasser / aqua piscabilis.
 Eisen = Farb / color ferri.
 Kind = Theil / portio filialis, legitima.
 Geld = Sucht / cupiditas pecuniæ, avaritia.
 Nach = Bier / cupiditas vindictæ.

Et millena talia. Est enim hæc Compo-
 sitio, ut sic dicam, infinita & inexhausta.

Nota I. *In hac prima Compositionis forma
 potest etiam unum idemque Substantivum,
 uno respectu esse Fundamentum, & alio re-
 spectu & sub alia significatione esse Adjun-
 ctum. Exempla:*

Wasser = Mühl / molendinum aquaticum.
 Mühl = Wasser / aqua molendino subserviens.
 Last = Schif / navis oneraria.
 Schif = Last / onus navale.
 Nuß = Baum / arbor nucum ferax.
 Baum = Nuß / nux, quæ non in aqua, sed in
 arbore crevit.

Jagd

Jagd : Hund / canis venaticus.

Hund : Jagd / venatio canum.

Straf : Ammt / officium castigatorium.

Ammt : Straf / castigatio ex officio facta.

Geld : Straf / multa pecuniaria.

Straf : Geld / pecunia per multam deposita.

Haus : Zucht / disciplina domestica.

Zucht : Haus / domus pro discenda disciplina.

Spiel : Kunst / ars lusoria.

Kunst : Spiel / lusus artificialis.

Geld : Lohn / merces pecuniaria.

Lohn : Geld / pecunia titulo mercedis data.

Lust : Spiel / lusus joci causativus.

Spiel : Lust / jocus, voluptas ex lusu causata.

Wirt : Haus / caupona, domus hospitalis.

Haus : Wirt / caupo, hospes domûs.

Berg : Schloß / arx in monte sita.

Schloß : Berg / mons, in quo arx sita.

Krebs : Bach / fluvijs cancris abundans.

Bach : Krebs / cancer fluvialis.

Milch : Kuh / vacca mulgibilis, lactis ferax.

Kuh : Milch / lac vaccinum, non caprinum

&c.

Dach : Ziegel / tegula ad tectum apta.

Ziegel : Dach / tectum tegulis stratum.

Arbeit : Haus / domus laboribus destinata.

Haus : Arbeit / labor domesticus.

Gassen : Bettler / mendicus plateas oberrans.

Bettler : Gassen / platea mendicis referta.

Kammer : Magd / ancilla cameræ.

Magd : Kammer / camera ancillæ, vel ancil-

larum.

Dele

- Del = Faß / vas olei.
 Faß = Del / oleum ex vase depromptum.
 Holz = Schiff / navis lignis onusta.
 Schiff = Holz / lignum pro fabricanda navi
 aptum.
 Wasser = Rohr / canalis aquaticus, pro aquæ
 ductu.
 Rohr = Wasser / aqua ex canali profluens.
 Dienst = Magd / ancilla serviens.
 Magd = Dienst / ancillæ servitium.
 Haus = Zins / census ab incolatu domûs.
 Zins = Haus / domus, quæ pro censu inco-
 litur.
 Brot = Haus / domus panis.
 Haus = Brot / panis usualis domesticus.
 Gericht = Cammer / camera iustitiæ.
 Cammer = Gericht / iudicium camerale.
 Glas = Fenster / fenestra vitrea.
 Fenster = Glas / vitrum fenestræ.
 Feld = Bau / cultura agri.
 Bau = Feld / ager culturæ aptus.
 Stein = Bruch / locus, ubi lapides effringun-
 tur.
 Bruch = Stein / lapis ibidem effractus.
 Et similia infinita.

Nota 2. *Nomen Compositum ex duobus No-
 minibus Substantivis, semper est illius Gene-
 ris, cuius est Fundamentum, id est poste-
 riore loco positum, & nunquam ejus gene-
 ris, cuius est Adjunctum, seu in Compositio-
 ne præcedens. Exempla:*

Wasser

Wasser, Mühl molendinum aquaticum, est generis fœminini, quia Mühl, seu fundamentum est hujus fœminini generis. Vicissim Mühl, Wasser aqua molendini, est generis neutrius, quia Wasser / quod hic est fundamentum, est neutrum, & sic de aliis omnibus.

Nota 3. *Sunt quadam Nomina Composita ex duobus Substantivis, quorum Præfixum, sive Prædicatum, sive Adjunctum in Compositione assumit numerum pluralem, cum terminatione in en. Exempla:*

Ehr / honor, Ehren: Stasel, non Ehr= Stasel / gradus honoris seu honorum.

Fürst / Princeps, Fürsten: Tafel / tabula principalis.

Herr / Dominus, Herren: Brot / panis Dominicalis.

Stub / hypocaustum, Stuben: Wärme calor hypocausti.

Aug / oculus, Augenblick, ictus, nictus oculi.

Arm / pauper, Armen: Haus, domus pauperum.

Bub / puer, Buben: Lieb / dilectio pueri.

Mucke / culex, Mucken: Wedel / ventilabrum pro muscis pellendis.

Kuche / culina, Kuchen: Meister, culinæ Magister.

Gasse platea, Gassen: Dieb / fur platearis.

Kirch ecclesia, Kirchen: Schatz thesaurus ecclesiæ.

Bruck

Bruck pons, Brucken, Zoll telonium pontis.
Brunn fons, Brunnen, Wasser aqua fonta-
na.

Christ Christianus, Christen-Feind hostis
Christianorum.

Fried pax, Frieden, Schluß conclusio pacis.

Jud Judæus, Juden, Statt civitas Judæo-
rum.

Freud lætitia, Freuden, Schuß jaculatio fe-
stiva, ad lætitiā augendam.

Türk Turca, Türken, Steuer tributum con-
tra Turcas.

Et multa similia.

Sprach Meister tamen dicitur : Magister
linguarum, & non Sprachen, Meister.

Nota 4. *Omnia Nomina Substantiva 'ge-
neris Neutrius. quæ in plurali terminantur
in er / possunt retinere dictam terminatio-
nem, quando sunt Adjuncta in Compositione,
& quando significationem pluralem habent ;
quod in aliis nec fieri potest, nec necessarium
est. Exempla :*

Bild imago, Bilder, Buch liber imaginum.
Haus domus, Häuser, Kauf emtio domo-
rum.

Kind infans, Kinder, Boffen nugæ infanti-
les.

Kleid vestis, Kleider, Bürste, setaceus ad
purgandas vestes.

Scheit pars ligni secti, Scheiter, Haufe strues
lignorum sectorum.

Weib femina, Weiber, Mann vir femina-
rum amans.

*Dixi: quando significationem pluralem ha-
bent: nisi enim hoc fiat, non possunt, nec
debent aliter stare, quàm in singulari. v. g.*
Bild imago, Bild: Stock basis hujus unius
imaginis.

Kind proles. Kind: Theil legitima portio hu-
jus prolis.

Haus domus, Haus: Rauff emtio hujus unius
domûs.

*Nota 5. Aliqua Nomina Substantiva Ge-
neris Masculini, vel Neutrius, quæ in for-
matione Genitivi singularis admittunt lite-
ram s finalem, retinent hanc eandem ter-
minationem, quando fiunt Adjuncta in Compo-
sitis. v. g.*

Reich imperium, Reichs: Fürst Princeps im-
perii.

Reich imperium, Reichs: Statt civitas im-
perii.

König Rex, Königs: Sohn filius Regis.

Wirt diversitor, Wirts: Haus diversorium.

Krieg bellum, Kriegs: Recht jus bellicum.

Gericht judicium, Gerichts: Tag dies judicii.

Meister magister, Meisters: Sohn magistræ
filius.

Reich imperium, Reichs: Schwert ensis imperialis. (carnificis.

Hencker carnifex, Henckers: Schwert ensis

Kayser Imperator, Kayfers: Stuhl sedes seu thronus Imperatoris.

LECTIO III.

De secunda forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum.

SECUNDA forma Compositionis duorum Vocabulorum est, quando *Fundamentum*, seu posterior pars Compositi est Nomen *Adjectivum*, & *Adjunctum* sive *primum in Collocatione*, est *Substantivum*. Exempli:

Kunst: reich dives artis, artificiosus.

Sprach: los mutus, linguæ, sermonis expers.

Dienst: los absque servitio, servus vacans.

Nas: weis sciolus, arguti nasi.

centner: schwer centenarium pondus habens.

weeg: fertig in procinctu ad iter constitutus.

lend: lahm fessus, quasi lumbos fractos habens.

schnee: blind à nivibus obcæcatus.

schlaf: truncken somnolentus ab haustu.

finger: breit latitudinem digiti habens.

ehlen: lang longitudinem ulnæ habens.

Daumen: dick crassitudinem pollicis habens.

himmel: hoch, usque ad cælum altus.

Grunds

grund = gelehrt usque ad fundum doctus.
 ruhm = würdig laude dignus.
 schein = heilig ad speciem sanctus.
 freuden = voll gaudio plenus.
 stock = finster summè tenebricosus.
 stock = blind plenè cæcus.
 straf = fällig qui in pœnam incidit.
 hals = starrig duræ cervicis, obstinatus.
 glück = seelig beatæ fortunæ, fortunatus.
 weiber = sichtig mulierosus.
 schnee = weiß instar nivis candidus.
 fohl = schwarz niger instar carbonis.
 blut = roth ruber instar sanguinis.
 mitch = weiß instar lactis candidus.
 gras = grün viridis instar graminis.
 fâsten = braun castanei coloris.
 silber = fârbig argentei coloris.
 feuer = farb ignei coloris.
 zohl = frey liber à gabellis.
 sorgen = frey à curis liber.
 schaben = fressig à tineis exesus.

Et millena similia. Compositio enim hæc est & perquam pulchra, & perquam dives.

Nota. In hac Compositione serviunt eleganter pro Fundamento Adjectiva: frey liber, girig cupidus, avidus, los- vel quitt / liber, exemptus, absolutus, mächtig potens, mütig affectus, inclinatus, reich dives. abundans, süchtig morbidus, itèm cupidus, avidus, voll plenus, repletus &c. prout in Di-

*ctionario Germanico - Italico Domini Krame-
ri infinita, ut sic dicam, exempla diversis
locis apud unumquodque tale Vocabulum oc-
currunt.*

LECTIO IV

*De tertia forma Compositionis duo-
rum Vocabulorum Germanicorum.*

Tertia fors Compositionis duorum Voca-
bulorum est, quando *Fundamentum* est
quoddam *Nomen Substantivum*: *Adjunctum*
verò, aliquod *Nomen Adjectivum*. Exem-
pla:

Lang - ohr longas aures habens.

Krumm - nase nasum distortum habens.

Schwarz - kopf nigricomus, nigrum caput ha-
bens.

Grün - specht picus, avis viridis coloris.

Krumm - schnabel avis cum curvo rostro.

Spitz - kopf caput acuminatum habens.

Halb - fisch species piscis marini, habentis fi-
guram medii tantum piscis.

Dick - Bauch ventricosus, habens crassum
ventrem.

Roth - fehle rubecula, avis rubrum guttur
habens.

Früh - jahr ver, primum anni tempus.

Spät - obst fructus serotini.

Alt - vel Groß, mutter avia.

Groß-

Groß - maul vastum, seu latum os habens.

Eigen - Liebe amor proprius.

Bar - fuß nudipes.

Selbst - mord sui ipsius occisio.

Edel - mann nobilis vir.

Jung - frau domicella.

Hoch - mut mens alta, inflata.

Et grandis numerus similium: Compositio enim hæc est valde dives, & valde usitata,

LECTIO V.

Quarta forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum.

Quarta forma Compositionis duorum Vocabulorum est, quando *Fundamentum* est *Nomen Adjectivum*, & *Adjunctum* pariter aliquod *Adjectivum*, vel *numerus aliquis*: & vice versâ. Exempla.

blind - voll usque ad cœcitatem ebrius.

halb - todt semi - mortuus.

fruh - zeitig præmaturus.

hoch - gelehrt altè doctus, doctissimus.

toll - kühn stultè temerarius, audax.

neu - girig novarum rerum cupidus.

bitter - böß amarè iratus.

dünn - haarig raros capillos habens.

gut - willig bonæ voluntatis.

mild - herzig benigni cordis.

klein - m. tig Pusillanimis.
 groß - mächtig magnæ potentia.
 groß - mütig magni animi.
 breit - schultericht latarum scapularum.
 wankel - mütig vacillantis animi.
 tieff - sinnig profundî sensûs.
 ein - äugicht cocles, unius oculi.
 dr. y - füßig trium pedum.
 vier - eckigt quatuor cornuum angularium.
 fünf - dratig ex quinque filis ferris compo-
 situs.

acht - spitzig octo cuspidum.
 schwarz - scheeficht nigras maculas habens

Cum ingenti similium numero: sed in
 ipsis fundamentum est ordinariè aliquod *De-*
rivatum, terminatum in ig / icht / vel igt; &
 rarò aliquod *Primitivum* vel *Radicale*, præ-
 terquam in aliquibus *coloribus*, & *saporibus*
compositis. Exempla:

braun, roth compositus ex colore castaneo
 & rubro.

roth, braun, compositus ex colore rubro &
 castaneo.

licht, gelb ex colore lucido - flavo.

schwarz, braun ex colore nigro-castaneo.

schwarz, blau ex colore nigro-cæruleo.

dunkel, blau ex colore obscuro-cæruleo.

sauer, süß compositum ex sapore acido-dulci.

bitter, süß ex sapore amaro-dulci.

LECTIO

LECTIO VI.

De quinta forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum.

Quinta forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum est, quando *Fundamentum* est *Nomen Substantivum*; *Adjunctum* verò, est *Imperativus*, (quod idem est dicere, ac *Radix alicujus Verbi*.) *Exempla*:

Bind : Riem lorum pro ligando, ligamen.

Ess : Saal aula pro comedendo, refectorium.

Fecht : Boden spatium pro digladiando.

Feg : Tuch pannus pro percolando, colatorium.

Hau : stock truncus, super quo secari possit.

Klopf : Holz lignum pro tundendo.

Leit : Seil / Leit : Riem restis, filum, pro manu-
nuducendo, ut filum Ariadnæ.

Lock : Vogel avis illex.

Rechen : Schul schola arithmetica.

Red : Kunst ars locutoria, grammatica.

Regier : Sucht ambitio regnandi.

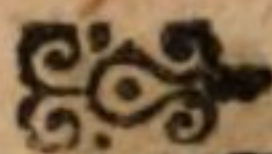
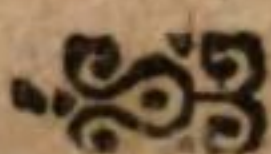
Reit : Knecht famulus equestris.

Schlas : Kammer dormitorium.

Schöpf : Brunn fons pro haurienda aqua.

Schreib : Schul schola scriptoria.

Schreib : Stube cella pro scribendo, Cancellaria.

Schürk : Tuch præcinctorium.

Spann : Riemen lorum pro stringendo & attrahendo, apud sutores.

Spiel : Haus domus lusoria.

Spring : Stock baculus, seu fulcrum pro transiliendo.

Spül : Belte / Spül : Stande cadus pro abluendis scutellis.

Spül : Wasser aqua ab ablutis scutellis.

Stuk : Ohr truncatas aures habens.

Tank : Schul schola saltatoria.

Trag : Band lorum pro oneribus portandis.

Trag : Sessel sella gestatoria.

Trieff : Aug lippos habens oculos.

Trinck : Becher / Trinck : Glas poculum, aut vitrum pro bibendo.

Unterhalt : Schale discus - suppositorius, apud mensas heriles, dum bibitur.

Wach : Haus domus excubitoria.

Wasch : Wasser aqua pro lavando.

Zahl : Amt officium pro solutionibus administrandis.

Zanck : Sucht spiritus contradictorius.

Zieh : Pferd equus tractorius.

Zieh : Seil funis tractorius.

LECTIO VII.

De quinta forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum.

Sexta forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum est, quando *Fundamentum est Verbum in Infinitivo*, five *Infinitivus Nominaſcens*, *Adjunctum* verò, aliquod *Nomen Subſtantivum* aut *Adverbium Quantitatis*, *Qualitatis*, &c. *Exempla*:

das Brot : eſſen comestio panis.

das Wein : trincken bibitio vini.

das Spaziren : gehen deambulatio eventilatoria.

das Schuch : machen factio calceorum.

das Bier : Bräuen braxatio cerevisiæ.

das Krancken : warten obsequium infirmorum.

das Vögel : schiessen trajectio avium.

das Fisch : fangen captura piscium.

das Hasen : jagen venatio leporum.

das Spieß : wehen acuitio gladii.

das Bücher : schreiben scriptio librorum.

das Karten : spielen lusus foliorum.

das Regel : schieben lusus pyramidum.

das Lang : schlafen productio somni.

das Früh : aufstehen matutina surrectio.

das Wohl : leben vita commoda.

das Ja = sagen affirmatio.

das Juch = schreien hilaris exclamatio.

das Weh = klagen lamentatio.

Et infinita similia.

LECTIO VIII.

De septima forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum.

SEPTIMA forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum est, quando *Fundamentum* est *Nomen Verbale* terminatum à potiori in -er: & *Adjunctum*, est *Nomen Substantivum singulare*; vel etiam *Nomen Masculinum pluralis Numeri terminatum in -en* / vel denique, si ipsum *Adjunctum* studiosè velimus exprimere *in plurali*.
Exempla:

Almos = Pfleger curator eleemosynæ.

Bier = Bräuer braxator cerevisiæ.

Bruch = Schneider rupturam, herniam curans.

Brunnen = Feger fontium repurgator.

Buch = Binder bibliopegus.

Buch = Führer bibliopola.

Dach = Decker tegularius.

Faß = Binder viator.

Gold = Schmid aurifaber.

Groß = Sprecher jactabundus.

Huf = Schmid faber ungularius.

Hut =

Hut, Macher pileator.
Kamm, Macher pectinifex.
Krancken, Wärter infirmis serviens.
Lehen, Träger vasallus feudatarius.
Messer, Schmid cultrifex.
Noth, Helffer auxiliator.
Rath, Geber consiliarius.
Schuh, Macher futor.
Schüssel, Spühler lotor scutellarum.
Schwarz, Färber tinctor in nigro colore.
Schwert, Feger machæropæus.
Seil, Spinner restiarius.
Siegel, Stecher sculptor sigillorum.
Statt, Schreiber syndicus civitatis.
Stein, Brecher fossor petrarum.
Stein, Mezer, ordinariè Steinmek / Steinhauer lapicida.
Sünden, Träger portans peccata.
Taback, Handler mercator tabacæ.
Taffel, Decker strator mensæ.
Wollen, Schlager compressor lanæ.
Zahn, Stecher dentium evulsor.
Ziegel, Brenner ustor laterculorum.

Cum plurimis aliis ; hac enim methodo plerumque explicantur Nomina *Artificum*, *Opificum*, & per additionem syllabæ -ey / variarum *Professionum*, & *Opificiorum*.

LECTIO IX.

De octava & ultima forma Compositionis Vocabulorum Germanicorum.

Octava & ultima forma Compositionis duorum Vocabulorum Germanicorum est, quando *Fundamentum* est aliquod *Nomen Substantivum* vel *Adjectivum*; & *Adjunctum* est aliqua ex sequentibus *Præpositionibus*, partim *separabilibus*, & *significativis* per se, partim etiam *inseparabilibus*: item aliqua *Nomina Adverbialia*.

Catalogus Adjunctorum.

ab-	aber-	after-	an-	aus-	bey-
Blut-	Bund-	Erz-	ge-	gegen-	
Grund-	halb-	Haupt-	heim-	her-	
hinter-	höchst-	Kern-	mis-	(fehl-)	
mit-	mittel-	nach-	neben-	nieder-	
ob-	ober-	Obrist-	über-	um-	un-
unter-	ur-	voll-	vor-	wegen-	
(halben-)	wieder-	wider-	wol-	zu-	
zwischen-	&c.				

Singulorum per ordinem ecce exempla:

Ab-

Ab- significat *Separationem, Absentiam, Privationem, Elongationem* ejus, quod per Radicem significatur. v. g.

Dach tectum, Ab: dach tectum declive.

Grund fundus, Ab: grund abyssus, sinè fundo.

Huld favor, Ab: huld privatio favoris.

Lang longus, Ab: lang ovalis.

Weg via, Ab: weg devium, avium.

Aber- denotat *Excessum, Extremitatem, Iterationem* seu *Repetitionem* ejus, quod per Radicem notatur. v. g.

Glaub fides, Aber: glaub superstitio.

mal vice, aber: mal iteratâ vice.

Wiß sensus sanus, Aber: wiß insania.

Aster- significat *retro*, seu *quid posterius*, aut *secundarium*.

Bürde onus, Aster: Bürde inutile onus.

Darm intestinum, Aster: Darm intestinum posterius, seu rectum.

Erb hæres, Aster: Erb substitutus, seu posterior hæres.

Geburt partus, Aster: Geburt abortus.

Kind proles, Aster: Kind posthuma, vel etiam spuria proles.

Lehen feudum, Aster: Lehen feudum secundarium.

Wind ventus, Aster: Wind ventus posterior, seu bombus, s. v.

An-

An- denotat *Vicinitatem*, *Præsentiam*, *Adventum*, seu *Accessum*. v. g.

Kauff emtio, An = Kauff anticipatio pecuniæ in partem emtionis, seu solutionis.

Mut animus, An = mut inclinatio animi

Theil portio, An = Theil portio contingens.

Wesenheit essentia, An = Wesenheit præsentia.

Nota. an- aliquando in Compositione agit Fundamentum. v. g.

Himmel = an Cælum versùs.

Hochsee = an in altum mare versùs.

Wolcken = an nubes versùs, usque ad nubes.

Aus- significat *foris*, itèm *selectum*, *excellentiam rei*.

Bund fascis, Aus = Bund selectus, excellentia.

Bogt prætor. Aus = Bogt prætor ruralis,

Weg via, Aus = Weg exitus, via exterior.

Ben- denotat *penès*, *Præsentiam*, *Reduplicationem* ejus, quod per principale significatur. v. g.

Bot nuncius, Ben = Bot adjunctus nuncii.

Essen cibus, Ben = Essen cibus accessorius, mensæ secundæ.

Kind filius, Ben = Kind spurius.

Nahm nomen. Ben = Nahm cognomen.

Sorg cura, Bey = Sorg cura accessoria, secundaria.

Steuer tributum, Bey = Steuer tributum extraordinarium.

Wacht vigiliæ, Bey = Wacht vigiliæ secundaria.

Weib uxor, Bey = Weib concubina.

Wort verbum, Bey = Wort epithetum, verbum adjunctum.

Blut- denotat *Sanguinem, Crudelitatem, Latrocinium, &c.*

Arm pauper, Blut = arm pauperrimus, pauper usque ad sanguinem.

Bad balneum, Blut = Bad balneum sanguineum, multa effusio sanguinis.

Dieb fur, Blut = Dieb excessivus fur.

Hund canis, Blut = Hund homo sanguinarius instar canis rabiosi.

Schelm nequam, Blut = Schelm grandis nequam.

Et plurima talia, quæ videri possunt in Kramerii Lexico, sub voce: Blut.

Bund- significat *Pactum, Conjuratorem. v. g.*

Dieb fur, Bund = Dieb fur confœderatus.

Gesell socius, Bund = Gesell socius ex pacto.

Kerl/ Bund = Kerl ferme idem, in laudem, & vituperium.

Schelm

Schelm nequam; Bund: Schelm archi-nequam. Vide: Erk.

Erk- denotat *Excellentiam*, *Eminentiam*, *Superioritatem* in eo, quod per Nomen significatur. v. g.

Balger rixator, Erk: Balger archi-rixator.
Bischoff Episcopus, Erk: Bischoff Archi-episcopus.

Bös malus, Erk: bös pessimus.

Böswicht nequam, Erk: Böswicht archi-nequam.

Cankler Cancellarius, Erk: Cankler Archi-cancellarius.

Dieb fur, Erk: Dieb princeps furum.

Engel Angelus, Erk: Engel Arch-Angelus.

Hurer meretricarius, Erk: Hurer archi-meretricarius.

Künstler artifex, Erk: Künstler archi-artifex.

Meister magister. Erk: Meister archi-magister.

Narr stultus, Erk: Narr archi-stultus.

Schelm nequam, Erk: Schelm archi-nequam.

Spieler lusor, Erk: Spieler archi-lusor.

Zäncker rixator, Erk: Zäncker archi-rixator.

Cum infinitis similibus. Habétque hæc

Compositio potius locum in Attributis *Vitiorum*, quàm *bonarum Qualitatum*. Vide Grund.

Ge- denotat *Congeriem*, *Massam*, *Pluralitatem*, *Multitudinem*, *Adunationem*, *Abun-*

Abundantiam. Itè*m* *Societatem* ejus quod explicatur per Nomen Radicale, ità tamen ut in hac Compositione q mutetur in ä / o in ö / u in ü. Exempla:

Baum arbor, Gebä*u*m multæ arbores.

Bein os ossis, Gebein ossatura.

Blut sanguis, Geblüt sanguis in massa.

Bruder frater, Gebrüder fratres.

Busch silva, Gebüsch silvestria,

Darm viscus, eris, Gedä*u*rm viscera, intestina.

Faß vas, Gefäß vasa, itè*m* vas solum.

Flügel ala, Geflügel altilia, collectio alarum.

Haus domus. Gehä*u*s congeries domorum.

Holz lignum, Gehölz ligna plura, silva.

Horn cornu, Gehörn cornua.

Krös intestinum crispum, Gefrös plura ejus*m*, intestina.

Lust animus, Gelüst complacentia animi.

mein meus, Gemein quod pluribus meum est.

Strauch arbustum, Gesträuch plura arbusta.

Taffel tabula, Getäffel tabulaturæ.

Vatter pater, Gevatter compater.

Wand pannus, Gewand plures panni. *Etiam* singul. pannus.

Wasser aqua, Gewässer inundatio aquarum.

Wehr arma, Gewehr idem.

Wolck nubes, Gewölck congeries nubium.

Wurm vermis, Gewürm copia vermium.

Zeig materia, Gezeig plures materiæ, itè*m* varia instrumenta,

Et copiosa ejusmodi. Vide Sectionem sequentem Lectione 3. num. 11,

Nota 1. *Aliqua Primitiva mutant -e in -i- / vel -ü-. v. g.*

Berg mons, Gebirg / vel Gebürg montana.
Feder penna, Gefieder plures pennæ.

Schwester soror, Geschwister sorores, *item*
fratres & sorores.

Stern stella, Gestirn constellatio.

Nota 2. *Quadam ex his sunt, quorum Radix vel est incognita, vel inusitata. v. g.*

bühr - - Gebühr debitum.

lencf inflecte, Belencf junctura, vertebra.

lied belgicè membrum, Gelied / Glied
membrum.

nau belgic. strictus, genau strictus.

nug belgic. satis, genug satis.

samt cum, gesamt infimul.

weid - - Geweid intestina.

Nota 3. *Ceterum maxima pars vocum juxta hanc formam compositarum habet pro Primitivo aliquod Verbum. v. g.*

schlag percute, Geschlåg converberatio.

such quære, Besuch quæsitio, inquisitio.

faß cape, Gefäß vas, quod manu capitur.

Pluribus hac de re dicetur suo loco, id est Sectione sequente, Lectione 3. num. 11. seu Sectione de Verbis.

Gegen-

Gegen- denotat *Oppositionem*, *Contrarietatem*, itẽm *Reciprocationem* ejus, quod per Radicale significatur. v. g.

Bericht informatio, Gegen: Bericht opposita *seu* contraria informatio.

Gabe donum, Gegen: Gabe donum recipro- cum.

Gewicht pondus, Gegen: Gewicht pondus oppositum.

Gift venenum, Gegen: Gift antidotum.

Lieb amor, Gegen: Lieb amor reciprocus.

Maur murus, Gegen: Maur murus opposi- tus ex adverso.

Meynung opinio, Gegen: Meynung opinio contraria.

Mine cuniculus subterraneus, Gegen: Mine cuniculus oppositus.

Part pars, Gegen: Part contrapars.

Parthey / Gegen: Parthey idem.

Rechnung computus, Gegen: Rechnung com- putus contrarius, *vel* reciprocatus.

Rede sermo, Gegen: Rede contradictio.

Sache res, Gegen: Sache res contraria.

Satz positio, Gegen: Satz oppositio.

Schanz vallum, Gegen: Schanz vallum op- positum.

Schein splendor, Gegen: Schein splendor oppositus.

Schirm defensio, Gegen: Schirm recipro- ca defensio.

Schnitt sectio, Gegen, Schnitt contraria sectio.

Schreiber scriba, Gegen, Schreiber anti-graphheus.

Schrift scriptura, Gegen, Schrift, opposita scriptura.

Schuld debitum, Gegen, Schuld debitum reciprocum.

Sinn sensus, Gegen, Sinn sensus contrarius.

Spruch sententia, Gegen, Spruch sententia contraria.

Stand status, Gegen, Stand status oppositus.

Stoß percussio, Gegen, Stoß repercussio.

Theil pars, Gegen, Theil contrapars.

Wehr defensio, Gegen, Wehr contraria defensio.

Zeug testis, Gegen, Zeug testis contrarius.

Et infinita alia; sed fundamentum in iis plerumque est aliquod *Nomen*, vel *Verbale abstractum*.

Grund- denotat *Fundum*, *Perfectionem*, &c. v. g.

böſſ malus, grund, böſſ ex fundo malus.

gelehrt doctus, grund, gelehrt profundè, perfectissimè doctus. Videatur in Lexico Krameriano vox: Grund.

halb- denotat *Medietatem*, *Medium*, &c. v. g.

Fisch

Fisch piscis, Halb - Fisch medius piscis.

Mann vir, Halb - Mann vir dimidiatus, semi-vir.

Mensch homo, Halb - Mensch homo dimidiatus.

Mond luna, Halb - Mond luna media.

Nacht nox, Halb - Nacht media nox.

Vogel avis, Halb - Vogel turdus minor.

Videatur in Lexico Krameriano vox:
halb.

Haupt- denotat *Caput*, *Perfectionem*, *Excellentiam*, *Principalitatem*, &c.
v. g.

Altar altare, Haupt - Altar ara primaria.

End finis, Haupt - End finis principalis.

Geld pecunia, Haupt - Geld Capitale pecuniarium.

gut bonus, haupt - gut perquam bonus.

Kirch Ecclesia, Haupt - Kirch Ecclesia Cathedralis.

Mann vir, Haupt - Mann vir aliis præpositus, Capitaneus.

Schlacht pugna, Haupt - Schlacht pugna generalis.

Statt civitas, Haupt - Statt metropolis.

Vide Lexicum sub voce: Haupt.

heim- denotat *Domicilium*, *Patriam*, item aliquid *secreti*, *privati*, &c.
v. g.

Steuer datio, Heim - steuer dos filiarum.

tückisch astutus, heim-tückisch secretè astutus.
 Weg via, Heim-weg via domum tendens.
 Weh dolor, Heim-weh dolor proveniens
 ex inquieto desiderio suæ domûs, patriæ.

Nota. -heim sæpe sæpius agit partes Fun-
 damenti, & est vox antiquissima, denotans
 habitationem, domicilium, commoratio-
 nem ordinariam, itèm Patriam, non solum
 unius hominis, sed etiam multarum familia-
 rum conjunctarum, cùm nempe additur pa-
 go, arcu, civitati, vel alteri terræ habitatæ.
 Et terminationem hanc habent Nomina pro-
 pria infinitorum pagorum, urbium, & Ca-
 stellorum Germaniæ. v. g.

Bergheim / Mannheim / Oppenheim /
 Wintzheim.

Berghemium, Manhemium, Oppenhe-
 mium, Wintzhemium, &c. finè numero.

her- idem dicit, quod *huc* versùs.
 v. g.

Weg via, Her-weg via quæ huc tendit.

hinter- significat *partem rei poste-
 riorem*, seu *posticam*, &c.

Backen genæ, Hinter-Backen clunes.

Fuß pes, Hinter-Fuß pes posterior.

Halt tene Imper. Hinter-halt insidiæ retro la-
 tentes.

Haupt caput, Hinter-Haupt occiput.

Haus

Haus domus, Hinter - Haus postica pars domus.

Hof area, Hinter - Hof area posterior.

Hut custodia, Hinter - Hut custodia retro posita.

Lage situs, Hinter - Lage depositum, seu aliquid quasi retro jacens.

List astutia, Hinter - List dolus à tergo veniens, occultus, inexpectatus.

Nest residuum, Hinter - Nest residuum residui.

Ruck dorsum, Hinter - Ruck tergum aversum.

Stand statio, Hinter - Stand statio retro locata.

Strich linea, Hinter - Strich linea posterior.

Stuck pars, Hinter - Stuck pars posterior.

Theil / Hinter - Theil idem.

Thür porta, Hinter - Thür porta postica.

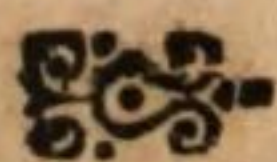
Viertel quadrans, Hinter - Viertel posterior quadrans rei.

hoch - höchst - denotat *Altitudinem*, *Excessum*, *Excellentiam*, *Gradum supremum*, &c. v. g.

Ansehnlich conspicuus, hoch : ansehnlich multum conspicuus.

betrübt mœstus, hoch : betrübt mœstissimus.

Dringend urgens, hoch : dringend summè urgens.

erleucht illuminatus, hoch : erleucht valde illuminatus.

Fürstlich Principalis, Hoch : Fürstlich sublimiter principalis.

gebohren natus, hoch : gebohren sublimiter natus.

gelehrt doctus, hoch : gelehrt doctissimus.

Meister Magister, Hoch : Meister grandis Magister, v. g. Ordinis Teutonici.

Mut animus, Hoch : mut animus sublimis, inflatus.

nöthig necessarius, hoch : nöthig summè necessarius.

schädlich noxius, hoch : schädlich summè noxius.

sträfflich poenâ dignus, hoch : sträfflich grandi poenâ dignus.

verbothen prohibitus, hoch : verbothen strictissimè prohibitus.

verbündlich obligans, hoch : verbündlich summè obligans.

verderblich perniciosus, hoch : verderblich perniciosissimus.

verliebt amore captus, hoch : verliebt summo amore captus.

werth dignus, hoch : werth dignissimus.

weise sapiens, hoch : weise sapientissimus.

wichtig ponderosus, hoch : wichtig ponderosissimus.

würdig dignus, reverendus, hoch : würdig maximè dignus, maximè reverendus. Vide Lexicum dictum sub voce : hoch.

Kern- denotat *Extractionem*, *Flo-*
rem, *Substantiam*, *Quintam Essentiam* ejus,
quod significatur per *Fundamentum*. v. g.

Buch liber, **Kern-Buch** liber selectus, sin-
gularis.

Gebeth oratio, **Kern-Gebeth** oratio substan-
tialis.

Gut bonum, possessio, **Kern-Gut** exquisi-
tum bonum.

Spruch sententia, **Kern-Spruch** floridissi-
ma, nervosissima sententia.

Waar merces, **Kern-Waar** præstantissima
merces.

Vide dictum *Lexicum*.

Mis- fehl- denotat rei *Fallaciam*,
defectum, itèm *Contrarietatem*. v. g.

Brauch usus, **Mis-Brauch** abusus.

Geburt partus, **Mis-Geburt** abortus.

Grief apprehensio, contactus rei, **Fehl-**
Grief erronea apprehensio, error in rei
contactu.

Gunst favor, **Mis-Gunst** invidia.

Schuß ictus jaculationis, **Fehl-Schuß** ictus
jaculationis aberrans.

Streich percussio, **Fehl-Streich** percussio
aberrans.

That factum, **Mis-that** factum erroneum.

Tritt passus, **Mis-Tritt** passus erroneus.

Trost consolatio, **Mis-Trost** desolatio.

Ver-

Verstand intelligentia, Mis, Verstand mala intelligentia.

Wachs crescentia, profectus, Mis, Wachs defectus, error crescentiæ.

Mit- denotat *Conjunctionem*, *Societatem*, &c.

Bruder frater, Mit, Bruder confrater.

Burger civis, Mit, Burger municeps.

Christ Christianus, Mit, Christ socius in Christianitate,

Erb hæres, Mit, Erb cohæres.

Genos particeps, Mit, Genos comparticeps.

Gesell socius, Mit, Gesell consocius.

Glied membrum, Mit, Glied commembrum.

Helffer adjutor, Mit, Helffer / coadjutor.

Knecht servus, Mit, Knecht conservus.

Meister Magister, Mit, Meister commagister.

Regent gubernator, Mit, Regent socius gubernationis.

Reisender viator, Mit, Reisender socius viæ.

Schuldiger reus, Mit, Schuldiger complex.

Vide infra: Neben.

Cum ingenti similium numero. Et Fundamentum horum à potiori est Nomen aliquod Verbale in -er.

Mittel-

Mittel- denotat *Medium*, *Medietatem*, *mediocritatem*, &c. v. g.

Ding res, Mittel-Ding res indifferens, adiaphora.

Finger digitus, Mittel-Finger digitus inter alios medius.

Gattung fors, Mittel-Gattung fors media v. g. mercis.

Kreis circulus, Mittel-Kreis circulus medius, æquator.

Stand status, Mittel-Stand status mediocris.

Strich tractus, linea, Mittel-Strich linea intermedia.

Stuck pars, Mittel-Stuck pars mediocris, *vel etiam* intermedia.

Thor porta, Mittel-Thor porta intermedia.

Wand paries, Mittel-Wand paries intermedius.

Weg / Straß via, Mittel-Weg / Mittel-Straß via intermedia.

Nach- denotat *Posterioritatem*, *Successionem*, &c. v. g.

Essen pastus, Nach-Essen post-pastus.

Fahrt profectio, Nach-Fahrt posterior profectio, infecutio.

Hochzeit nuptiæ, Nach-Hochzeit convivium sequentis diei post nuptias.

Klang sonus, Nach-Klang resonantia.

Lese vindemia, Nach-Lese racematio.
 Ernde messis, Nach-Ernde spicilegium.
 Neu pœnitentia, Nach-Neu pœnitentia se-
 ra.

Richter iudex, Nach-Richter minister justi-
 tiæ, carnifex.

Ruhm fama, Nach-Ruhm fama apud po-
 steros.

Steuer tributum, Nach-Steuer supple-
 mentum tributi.

Sang saltus, Nach-Sang saltus finalis.

Theil pars, Nach-Theil res, factum quasi
 post me contra me veniens, præjudicium
aliàs.

Tisch mensa, Nach-Tisch mensa secunda,
 post-pastus.

Wehe dolor, Nach-Wehe dolor succedens.

Welt mundus, Nach-Welt posteritas mun-
 di.

Wind ventus, Nach-Wind ventus à tergo
 puppim navis afflans.

Et multa similia, præsertim quando fun-
 damentum in iis est aliquod *Verbale*.

neben- denotat *Particularitatem*,
Singularitatem, *Reservationem*, itèm *Asso-*
ciationem, seu *Lateralitatem*. v. g.

Bistlein / Speise / bolus, cibus, Neben-
 Bistlein / Neben-Speis / bolus, cibus ac-
 cessorius, tanquam specialis.

Gesell socius, Neben-Gesell ejus accessor ad
latus, confocius.

Gesetz lex, Neben-Gesetz lex lateralis.

Handlung actio, negotium, Neben-Hand-
lung / negotium à parte, digressio, actio la-
teralis.

Kammer / Zimmer / camera, conclave, Ne-
ben-Kammer / Neben-Zimmer / camera,
conclave vicinum, laterale, speciale.

Linie linea stemmatis, Neben-Linie linea col-
lateralis.

Magd ancilla, Neben-Magd ancillæ socia.

Mensch homo, Neben-Mensch proximus.

Sache res Neben-Sache res accidentalis,
lateralis, à parte.

Schoß germen, furculus in arbore vel flore,
Neben-Schoß furculus secundarius, la-
teralis.

Steuer tributum, Neben-Steuer tributum
laterale, à parte.

Thür porta, Neben-Thür porta lateralis.

Verstand sensus. Neben-Verstand sensus la-
teralis, restrictio, æquivocatio.

Ursach causa, Neben-Ursach causa secunda.

Weg via, Neben-Weg semita.

Weib uxor, Neben-Weib concubina.

Werck / Arbeit / opus, labor, Neben-
Werck opus accessorium, parergum,

Wind ventus, Neben-Wind ventus late-
ralis, obliquus.

Wort verbum, Neben-Wort epithetum,
prædicatum, attributum.
Zeit tempus, Neben-Zeit tempus subsequi-
vum.

nider- denotat *Depressionem*, *Infe-
rioritatem*, &c. v. g.

Bayern Bavaria, Nieder-Bayern Bavaria
inferior.

Fall casus, Nieder-Fall casus proruentis.

Kleid vestis, Nieder-Kleid femoralia.

Lage situs, Nieder-Lage strages in bello,
item domus pro deponendis mercibus.

Land provincia, Nieder-Land Belgium, id
est inferiores provinciæ Germaniæ.

Oesterreich Austria, Nieder-Oesterreich Au-
stria inferior.

Sachsen Saxonia, Nieder-Sachsen Saxonia
inferior.

Ober- denotat *Superioritatem*, *Su-
perintendentiam*, *Majoritatem*. v. g.

Bett lectus, Ober-Bett tegumentum in
lecto.

Bühne pergula, Ober-Bühne pergula su-
perior.

Fläche planum, Ober-Fläche superficies pla-
ni.

Hand manus, Ober-Hand præcedentia,
superioritas.

Haupt

Haubt caput, Ober-Haubt supremum caput morale.

Haus domus, Ober-Haus superior domus.

Herr dominus, Ober-Herr supremus dominus.

Hosen caligæ, Ober-Hosen caligæ exteriores, extimæ, *Vide über.*

Keller cellare, Ober-Keller cellare superius.

Kleid vestis, Ober-Kleid vestis exterior. *Vide über.*

Koch cocus, Ober-Koch cocorum supremus.

Land provincia, Ober-Land provincia superior.

Leder corium, Ober-Leder superius corium, v. g. in calceo.

Leib corpus, Ober-Leib superior pars corporis, pectus.

Mann vir, Ober-Mann superior vir, v. g. in chartifoliis.

Meister Magister, Ober-Meister superior Magister.

Oesterreich Austria, Ober-Oesterreich superior Austria.

Segel velum navis, Ober-Segel velum supremum.

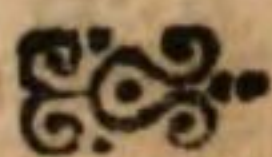
Stelle locus, Ober-Stelle locus superior, præcedentia.

Stimme vox, Ober-Stimme superior vox, discantus.

Theil pars, Ober-Theil pars superior.

Thor porta, Ober-Thor porta superior.

Wind

Wind ventus, Ober - Wind ventus superior.
Cum magno similium numero.

Obrist- denotat *Supremi- tatem*, &c.
v. g.

Hofmeister Præfectus, Obrist - Hofmeister su-
premus Præfectus.

Cammerer / Obrist - Cammerer supremus Ca-
merarius.

Leutenant / Obrist - Leutenant supremus Lo-
cumtenens.

Wachtmeister / Obrist - Wachtmeister supre-
mus vigiliarum Præfectus.

Et similia Nomina *Officiorum*, & *Dignita-
tum*, speciatim in re militari.

über- denotat *Superpositionem*, *Ex-
cellentiam*, *Eminentiam*, &c. v. g.

fein nitidus, über - fein nitidissimus.

gewichtig ponderosus, über - gewichtig ultra
pondus.

gut bonus, über - gut optimus.

Hosen caligæ, über - Hosen caligæ supremæ,
exteriores.

Kleid vestis, über - Kleid tegumentum vestis.

flug prudens, über - flug prudentissimus.

lang longus, über - lang supra quàm longus.

Maas mensura, über - Maas excessus men-
suræ.

morgen cras, über - morgen post crastinum.
nature

natürlich naturalis, über-natürlich superna-
turalis.

Rest residuum, Über-Rest residuum residui.
schön pulcher, über-schön pulcherrimus.

schwänglich *inusuatum*, überschwänglich ex-
cessivus.

Strumpf tibiale, Über-Strumpf tegumen-
tum tibialis.

Et grandis talium numerus, quando Fun-
damentum est Nomen *Adjectivum*, vel *Ver-
bale*.

ur- denotat *Antiquitatem*, *Origini-*
em, *Principium*, &c. v. g.

Alt antiquus, ur-alt antiquissimus.

Enkel nepos, Ur-Enkel pronepos.

Fund notum, Ur-fund authenticum.

Laub licentia, Ur-laub valedictio.

Sach res, Ur-sach origo rei, causa.

Sprung saltus, Ur-sprung origo.

Vater parens, Ur-Vater abavus, tritavus.

Zeig materia, Ur-zeig elementum.

Um- denotat *Circulationem*, *Rota-*
tionem, &c. v. g.

Frag quæstio, Um-frag quæstio circularis
per orbem.

Geld pecunia, Um-geld contributio pecuniæ.

Weg via, Um-weg ambages, circuitus.

Uirel circulus, Um-uirel circuitus, gyrus.

Et multa talia, maximè quando fundamentum in illis est aliquod *Verbale* compositum ex um.

Un- significat *Negationem*, vel melius dicendo *Privationem* ejus, quod per Primitivum significatur, quale quidem esse potest Nomen Substantivum vel Adjectivum: aliqua etiam Adverbia, & Participia.

Acht cura, Un-acht incuria.

Art species, Un-art extra speciem, vitium.

Dienst servitium, Un-dienst obsequium contrarium.

Ehr honor. Un-ehr inhonoratio.

Fall casus, Un-fall sinister casus.

Fleiß diligentia, Un-fleiß indiligentia.

Freund amicus, Un-freund inimicus.

Fried pax, Un-fried inquietas, bellum.

Gebühr convenientia. Ungebühr inconvenientia.

Gelegenheit commoditas, Ungelegenheit incommoditas.

Glück fortuna, Unglück infortunium.

Gnad gratia, Ungnad disgratia.

Heil salus, Unheil malum salutis.

Kraut herba, Unkraut zizania.

Macht potentia, Unmacht, *vel ut nonnulli,*

Ohnmacht impotentia, debilitas.

Mensch homo, Unmensch homo non homo, monstrum humanum.

Ordnung ordo, Unordnung disordo.

Paar par, Unpaar impar.

Schuld culpa, Unschuld sine culpa, innocentia.

Gegen benedictio, Unsegen mala imprecatio.

Stern astrum, Unstern disastrum.

Tugend virtus, Untugend vitium.

That factum, Unthat factum sequius.

Thier animal, Unthier bellua.

Bernunfft ratio, Unvernunfft privatio rationis.

Verstand sensus, prudentia, Unverstand imprudentia.

Warheit veritas, Unwarheit falsitas.

Wesen res, Unwesen mala res.

Zeit tempus, Unzeit tempus contrarium, inopportunum.

Zucht disciplina, Unzucht indisciplinatio, lascivia.

Nomina Adjectiva, Adverbia, &c.

achtsam accuratus, unachtsam inaccuratus.

ähnlich similis, unähnlich dissimilis.

bändig domabilis, unbändig indomabilis.

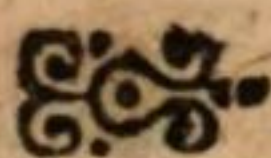
barmherzig misericors, unbarmherzig immisericors.

beständig constans, unbeständig inconstans.

billig æquus: unbillig iniquus.

bräuchlich usitatus, unbräuchlich inusitatus.

Catholisch Catholicus, Uncatholisch Acatholicus.

Christlich Christianus, Unchristlich parum
Christianè.

diensam expediens, undiensam inexpediens.

eben æqualis, uneben inæqualis.

edel nobilis, unedel ignobilis.

ehrbar honestus, unehrbar inhonestus.

ehrlich honestus, unehrlich inhonestus.

einig concors, uneinig discors.

erbittlich exorabilis, unerbittlich inexorabilis.

ergründlich scrutabilis, unergründlich inscru-
tabilis.

fern longè dissitus, unfern vicinus.

fest firmus, unfest infirmus, parum fundatus.

fleissig diligens, unfleissig indiligens.

förmlich bene formatus, unförmlich informis.

freundlich amicabilis, unfreundlich inamica-
bilis.

gelegen commodus, ungelegen incommodus.

geistlich spiritualis, ungeistlich profanus.

gelencf agilis, ungelencf inagilis.

gerad rectus, ungerad obliquus.

gereimt ad propositum, ungereimt malè ad
propositum.

gern libenter, ungern illibenter.

gesund sanus, ungesund infirmus.

gewiß certus, ungewiß incertus.

gnädig benignus, ungnädig aversus, indignans.

heilig sanctus, unheilig profanus.

keusch castus, unkeusch impudicus.

lauter purus, unlauter impurus.

lieb gratus, unlieb ingratus.

lustig

lustig lætus, unlustig tristis.
 menschlich humanus, un menschlich inhumanus.
 mittelbar mediatus, unmittelbar immediatus.
 nöthig necessarius, unnöthig non necessarius.
 nuß / nußlich / utilis, unnuß / unnußlich inutilis.
 päßlich sanus, unpäßlich infirmus.
 reiff maturus, unreiff immaturus.
 rein purus, unrein impurus.
 schuldig reus, unschuldig sine culpa, innocens.
 schwer difficilis, unschwer indifficilis, facilis.
 selig beatus, unselig infelix.
 sicher securus, unsicher insegurus.
 sichtbar visibilis, unsichtbar invisibilis.
 stet firmus, unstet inconstans, variabilis.
 teutsch germanicus, unteutsch male germanicus.
 tief profundus, untief parum profundus.
 tüchtig aptus, uutüchtig ineptus.
 vernünfftig rationabilis, unvernünfftig irra-
 tionabilis.
 verständig prudens, unverständig imprudens.
 vonnöthen necessarius, unvonnöthen non ne-
 cessarius.
 werth / würdig dignus, unwerth / unwürdig
 indignus.
 Et infinitus numerus similium; sūntque
 Adjectiva magis capacia hujus Compositio-
 nis, quàm Substantiva.

Participia Passiva, vel Supina Verborum.
 gebunden ligatus, ungebunden solutus.
 geleimt glutinatus, ungeleimt non glutinatus.

geliebt amatus, ungeliebt non amatus.
gesagt dictus, ungesagt non dictus.

Sed de his amplius dicetur suo loco.

Nota 1. *Ultra supradicta Nomina Substantiva, quæ habere possunt hanc Compositionem privativam un- / etiam ejusdem capacia sunt omnia terminata in -keit / -nuß / -schaft. v. g.*

Barmherzigkeit misericordia, Unbarmherzigkeit immisericordia.

Erkenntnuß cognitio, Unerkenntnuß defectus cognitionis.

Freundschaft amicitia, Unfreundschaft inimicitia.

Reinigkeit puritas, Unreinigkeit impuritas.

Nota 2. *Ultra supradicta Nomina Adjectiva, quæ possunt habere memoratam Compositionem privativam -un / sunt etiam generaliter capacia illa omnia, quæ sunt Derivata cum terminationibus -bar / -lich / -lig / -sam / & quædam in -isch; verum brevitatis causâ omittuntur Exempla.*

Nota 3. *Sunt etiam quædam hujus Compositionis, quorum Fundamentum inusitatum est in hac significatione. v. g.*

Bill justitia, Unbill injustitia.

Flat ornatus, Unflat sordities.

hold benevolus, unhold malevolus, itèm stryx.

Rost sumptus, Unrost idem.

ver=

verschämt verecundus, unverschämt invere-
cundus.

Zifer numerus, Unzifer insecta reptilia sine
numero.

Unter- significat *Inferioritatem, Sub-
jectionem, profunditatem, &c.* v. g.

Beammter Minister, Officialis, Unter-Be-
ammter Subminister, Officialis subordina-
tus.

Gericht Judicium, Unter-Gericht Judicium
delegatum.

Handler negotians, Unter-Handler proxeneta.

Haus domus, Unter-Haus domus inferior.

Hemmet indusium, Unter-Hemmet indusium
intimum.

Hosen caligæ, Unter-Hosen caligæ intimæ.

Kammer camera, Unter-Kammer camera in-
ferior.

Kell.r / Kellner / cellare, cellarius, Unter-
Keller / Unter-Kellner, cellare inferius, sub-
cellarius.

Kleid vestis, Unter-Kleid vestis interior.

Knecht servus, Unter-Knecht mediastinus.

Koch cocus, Unter-Koch subcocus.

Meister Magister, Unter-Meister hypodida-
scalus.

Officir Officialis, Unter-Officir Sub-Officialis.

Pfand pignus, Unterpfand hypotheca.

Richter Judex, Unter-Richter Judex delegatus.

Rock vestis, Unter-Rock subucula.

thänig inusitatum, datus, unterthänig subditus.

Voll- dicit *Plenitudinem*, *Adimplementum*, &c.

Hujus vocis fundamentum non exstat aliud quàm Macht potentia, Vollmacht plenipotentia. Cæterum ipsa semper est *Fundamentum*, habeturque pro Adjuncto aliquod Nomen *Substantivum*, v. g.

Freude gaudium, Freuden-voll gaudio plenus.

Hand manus, Hand-voll plenâ manu.

Mund os, oris, Mund-voll pleno ore.

Wunder mirum quid, Wunder-voll plenum admirationis.

Nota. *Hac Compositio plus locum obtinet in Carmine quàm in Prosa.*

Vor- & quandoque *für-* denotat *Præcedentiam*, *Proprietatem*, *Promotionem*, *Prominentiam*, *Locumtenentiam*, *Vicariatum*, &c. v. g.

Both nuncius, Vor-both prænuncius.

Dach tectum, Vor-dach tectum anteriùs prominens.

Eltern Parentes, Vor-Eltern Majores.

fahren *inusitat.* Vor-fahren Antecessores.

Gang incessus, Vorgang antecessus, præcedentia.

Haupt caput, Vorhaupt sinciput.

Haus domus, Vorhaus atrium, vestibulum domûs.

Haut

Haut pellis, Vorhaut præputium.
 Hölle infernus, Vorhölle limbus.
 Hof aula, Vorhof atrium aulæ.
 Jahr annus, Vorjahr tempus anni vernum.
 Kauff emptio, Vorfauff protomis.
 Kind proles, Vorkind proles prius nata.
 Maur murus, Vormaur antemurale.
 Mund os, oris, Vormund tutor, os suum in
 causa pupilli præponens, seu interponens.
 Nahm nomen, Bornahm prænomen.
 Rath supellex, Vorrath provisio rerum, seu
 supellectilis.
 Recht jus, Vorrecht prærogativa.
 Rede oratio, Vorrede præfatio.
 Reuter eques, Vorreuter qui in equitando
 antecedit.
 Sitz sessio, Vorsitz præsidentia.
 Tank saltus, Vortank primus saltus.
 Theil pars, Vortheil pars præoccupata.
 Trab progressio militum, Vortrab prima
 militum progredientium turma, prodromi.
 Trunc haustus, Vortrunc prior haustus.
 Tuch pannus, Vortuch / Schurk antepen-
 dium, præcinctorium.
 Väter parentes, Vorväter, Proparentes,
 maiores.
 Urtheil iudicium, Vorurtheil præjudicium.
 Welt mundus, Vornwelt ætas primi mundi.
 Wort verbum, Vornwort propositio, inter-
 cessio.
 Zeichen signum, Vorzeichen præsagium, omen.
 Zime

Zimmer camera, Vorzimmer antecamera.
Et similia plurima.

wegen (halben) significat *Causam*,
Motivum, *Rationem*, &c. & non servit in
Compositione, nisi in fine compositi collo-
catum, pro *Fundamento*; *Adjunctum* autem
ejus, est vel *Pronomen Possessivum Personale*,
vel aliud *Nomen in Genitivo*, ut sequitur.
mein meus, meinetwegen / vel meinethalben
mei causâ.

dein tuus, deinetwegen tui causâ.

sein suus, seinetwegen sui causâ.

unser noster. unsertwegen nostri causâ.

Armut paupertas, Armut-wegen / Armut-
halben paupertatis causâ.

Gewinn lucrum, Gewinn = wegen / Gewinn-
halben lucri gratiâ. Et similia.

wieder- denotat *Repetitionem*, *Ite-
rationem*, &c. v. g.

Geburt generatio, Wieder-geburt regeneratio.
Hall / Schall sonus, Wieder-hall / Wieder-
schall resonantia, eccho.

Rehr itus, aditus *inussit*. Wiederkehr reditus.
Kunfft *inussit*. adventus, Wiederkunfft reditus.

wider- denotat *Contrarietatem*,
Aversionem, &c. v. g.

Schlag percussio, Widerschlag repercussio,
contra-percussio.

Elm

Sinn sensus, Widerstun sensus contrarius.
 Spiel lusus, Widerspiel lusus contrarius,
 contrarium quid.

Will voluntas, Widerwill renitentia, aver-
 sio. Vide Gegen.

wol- denotat *Bonitatem, Pulchri-
 tudinem, Prosperitatem, &c.* v. g.

erzogen educatus, wohl-erzogen bene educa-
 tus.

gebohren natus, wohl-gebohren bene, nobi-
 liter natus.

gemut affectus, inclinatus, wohl-gemut bene
 affectus, bene inclinatus.

gestalt formatus, wohlgestalt bene, pulchre
 formatus.

Lust animus, Wollust animi delectatio.

Stand status, Wohlstand bonus, prosper
 status.

That factum, Wohlthat benefactum, bene-
 ficium.

Wesen res, Wohlwesen prospera res, prospe-
 ritas.

wollen velle, Wohlwollen benevolentia.

Et similia tam Verba, quàm Nomina. Vi-
 deatur Lexicum.

zu- denotat *Adjunctionem, Accre-
 scentiam, &c.* v. g.

Brot Zu-Brot, panis additus, adjunctus.

Zoll

Fall casus, Zufall accidens, contingens.
 Kost victus, Zu-Kost additamentum victûs.
 Wachs crescentia, Zumachs accrescentia.
 Wag bilanx, Zumag additamentum in pondere.

zwischen- denotat *Intermediationem*,
Interpositionem, &c. v. g.

Lied cantus, Zwischen-Lied cantus intercalaris.

Maur / Wand / murus, paries, | Zwischen-
 Maur / Zwischen-Wand / murus, paries
 intermedius.

Speise / Gericht cibus, Zwischen-Speise /
 Zwischen-Gericht cibus intermedius.

Spiel lusus, Zwischen-Spiel intermedium.

Zeit tempus, Zwischen-Zeit tempus intercalare, subsecivum.

LECTIO X.

*Directiones & Regulae generales de
 Compositione duorum aut plurium
 Vocabulorum Germanicorum.*

NOn est semper necesse, ut duo Vocabula, ex quibus formatur Compositum, sint ambo *Radicalia*, sed (quod bene notandum) unum ipsorum, & maximè *Fundamentum*, potest esse *Primitivum*, alterum verò *Derivatum*, aut *Subderivatum*, id est
 bis

*bis*¹ *derivatum*; & per talem Compositionem Composito accrescunt una vel plures syllabæ. v. g.

Welt-Freund amicus mundi, Welt Freund, schafft amicitia mundi.

Staats-Klug politicus, Staats-Klugheit Politica scientia.

Marckschreier circumforaneus declamator, Marckschreierere declamatio circumforanea.

Schlaf-truncken somnolentus ab haustu, Schlaf-Trunckenheit somnolentia ab haustu causata; *vel potius* crapula somnolentiam causans.

dienstfertig promptus ad obsequia, obsequiosus, Dienstfertigkeit officiositas.

Kind-fromm probus instar infantis, Kind-Frommigkeit probitas quasi infantis.

Geld-Straf pœna pecuniaria, Geld-strafbar reus pœnæ pecuniariæ.

Speis-Kammer dispensa, Speis-Kammerlein, diminutivum.

Reichs-Fürst Princeps Imperii, Reichs-Fürstenthum Principatus Imperii.

Zins-zahlen censum solvere, Zins-Zahlung solutio censûs.

Mit-Gesell socius, Mit-Gesellschaft societas, mitgesellig sociabilis, Mitgeselligkeit sociabilitas. Et quasi infinita talia.

Nota. *Contingit etiam, ut Adjunctum sit aliquod Derivatum, Fundamentum autem aliquod Primitivum. v. g.*

Begrab.

Begräbniß-Geprång pompa funeralis.

Crönungs-Tag dies coronationis.

Trunckenheit-Ubel malum ebrietatis.

Freundschafts Bruch ruptura amicitiae.

Gesundheit-Trunck haustus sanitatis.

Et infinita similia.

II.

Inter duas voces compositas, possunt ambæ esse *Derivata*, aut etiam *Subderivata*, sive *dupliciter Derivata*; & beneficio talis Compositionis, augetur Compositum duabus aut etiam pluribus syllabis. v. g.

Freundschafts-Stiftung conciliatio amicitiae.

Kaiserinn-Wohnung habitatio Imperatricis.

Et sic infinita alia; adeò ut loquendo de Compositione, sub termino Vocis vel Vocabuli, intelligamus aliquod *Primitivum*, vel *Derivatum*, vel etiam *Subderivatum*, beneficio unius vel plurium ex supradictis quatuor Terminationibus, absque differentia.

III.

In duabus vocibus Compositis, una, sive sit *Fundamentum*, sive *Adjunctum*, semper est *Compositum simplex*, vel vice versâ; & ex tali Compositione nascitur postea unum *Compositum*, vel melius dicendo *Decompositum trium Vocabulorum*. v. g.

Sprach-Lehr doctrina linguæ, Sprach-Lehr-Eündig peritus doctrinæ linguæ.

Silber-Erk *minera argenti*, Silber-Erk-
reich *minera dives argenti*.

Haus-Rath *supellex domestica*, Haus-Rath-
arm *pauper in supellectile domestica*.

Land-Steuer *tributum provinciale*, Land-
Steuer-frey *exemptus à tributo provinciali*.

Herren-Dienst *servitium herile*, Herren-
Dienst-los *vacans à servitio herili*.

Geld-Straf *pœna pecuniaria*, Geld-Straf-
würdig *dignus pœnâ pecuniaria*.

Feuer-Werck *ignis artificialis*, Feuer-Werck-
Meister *magister pyrotechnicus*.

Wasser-Geräusch *strepitus aquæ*, Regen-
Wasser-Geräusch *strepitus aquæ pluvialis*.

Mittel-Stand *status medius*, Mittel-Stands-
Person *persona statûs medii*.

Schurz-Tuch *præcinctorium*, Kuchel-Schurz-
Tuch *præcinctorium culinarium*.

Werck-statt *laboratorium*, Schneider-Werck-
statt *laboratorium sartorum*.

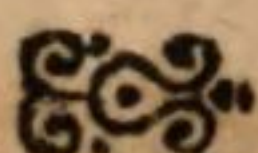
Kuchen-Meister *præfectus culinæ*, Hof-Kuchen-
Meister *aulicus culinæ præfectus*.

Geld-Truhe *cista pecuniæ custos*, Schatz-
Geld-Truhe *cista pecuniæ thesaurizatæ cu-
stos*.

Garten-Lust *deliciæ horti*, Blumen-Garten-
Lust *deliciæ horti florum*.

Pferd-Stall *equile*, Pferd-Stall-Mist *finus
ex equili*.

Reichs-Statt *civitas imperii*, Reichs-Statt-
Brauch *usus, consuetudo civitatis impe-
rialis*.

Hals-Gericht justitia criminalis: Hals-Gericht-
Ordnung, praxis justitiæ criminalis.

Zauber-Kunst ars magica, Zauber-Kunst-Buch
liber artis magicæ.

Kammer-Schlüssel clavis pro camera, Schlaf-
Kammer - Schlüssel clavis pro camera ad
dormiendum destinata.

Loch-Vogel avis illex, Loch-Vogel-Neßig ca-
vea avis illicis.

Wasch-Wasser aqua ad lavandum, Wasch-
Wasser-Zuber cadus aquæ ad lavandum.

Et similia finè numero.

*Nota. In his & similibus exemplis potest
etiam fieri, ut Nomen quodpiam, quod uno
respectu est Compositum, alio respectu sit
Simplex, quandoquidem hæc in hoc casu sunt
indifferentia. v. g.*

Sprach lingua, Sprach-Lehr-kündig peritus
doctrinæ linguæ.

reich dives, Silber-Erz - reich dives glebæ
argenteæ, seu metalli argentei.

Ex his sunt Composita nonnulla, quo-
rum Simplicia vel Radicalia non admittunt
hanc Convertibilitatem, cum sint *Præpositio-
nes*, vel *Radices Verborum*. v. g.

Uberzug involucrium, Bett - Uberzug invo-
lucrum lecti, pulvinaris.

Zahlmeister pensionarius, pensionum distri-
butor, Hof - Zahlmeister, distributor pen-
sionum aulicarum.

Mühlstein lapis molaris, Mühlstein - Brecher
effractor lapidum molarium. schlaff

Schlaf-Kammer camera pro decubitu,
 Braut-Schlaf-Kammer camera pro decu-
 bitu sponsæ.

Vorhang cortina, Vorhang-Ring annulus
 pertinens ad cortinam.

Haus-Knecht famulus domesticus, Ober-
 Haus-Knecht supremus famulus domesti-
 cus. Et infinita similia.

Nota. Dictum est jam superius, quòd
 quando loquimur de duobus, tribus, quatuor,
 aut pluribus Vocabulis simplicibus Compositionis
 capacibus, id ita intelligendum sit, quòd nihil
 referat utrùm sint Primitiva, Derivata, aut
 etiam Subderivata, unius aut plurium ex
 viginti quatuor Terminationibus adductis.

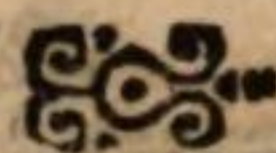
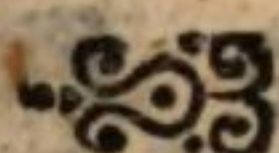
IV.

Ex duabus Vocibus Compositis, quarum
 alterutra seu *Fundamentum* sit, seu *Adjun-*
ctum, possunt formari *Decomposita*, qua-
 tuor, & aliquando etiam quinque aut sex
Vocabulorum.

Platz-Regen imber.	} Platz-Regen-Wasser Geräusch strepitus, quem causat aqua pluvialis.
Regen-Wasser aqua pluvialis.	
Wasser-Geräusch stre- pitus aquæ.	

Schlaf-Kammer ca- mera pro decubitu.	} Braut-Schlaf-Kam- mer-Thür porta ca- meræ pro decubitu sponsæ destinatæ.
Kammer-Thür porta cameræ.	

Braut-Schlaf-Kammer-Thür-Hütter custos hujus portæ.	V	Feuer
--	---	-------

Feuer - Werck	ignis	Feuer - Werck - Zeug
artificialis.		Meister
Werck - Zeug instru-		faber in-
mentum operæ.		strumentorum pro
Zeug-Meister faber in-		ignibus artificiali-
strumentorum.		bus servientium.

Feuer - Werck - Zeug-meister-Handwerck opi-
ficium hujus operis.

Feuer - Werck - Meister - Handwercks - Gesell
socius hujus opificii.

Feuer Werck-Zeug-Meister-Handwercks - Ges-
sellen-Weib uxor talis socii.

Feuer-Werck-Zeug-Meister-Handwercks-Ges-
sellen-Weibs-Kleid vestis hujus feminæ.

Feuer-Werck-Zeug-Meister-Handwercks-Ges-
sellen-Weibs-Kleider-Macher factor vestis
hujus feminæ.

Feuer-Wercks - Zeug - Meister - Handwercks-
Gesellen - Weibs - Kleidermacher - Gesell so-
cius hujus factoris, &c.

Ruchen - Schurk præ-	Ruchen-Schurk-Tuch-
cinctorium culina-	Band ligamen pan-
rium.	ni præcinctorii cu-

Schurk-Tuch pannus
præcinctorii.

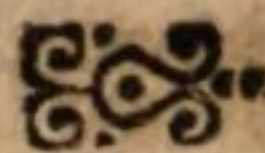
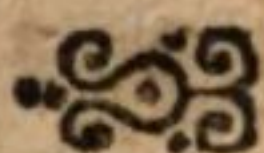
linarii.

Schurk - Tuch - Band
ligamen præcincto-
rii.

Zahl-Meister	pensio-	Erb-Hof-Zahl-Meister
num distributor.		hæreditarius Auli-
Erb-Zahl-Meister hæ-		cus pensionum dis-
reditarius pensio-		tributor.
num distributor.		
Hof-Zahl-Meister au-		
licus pensionum dis-		
tributor.		

Hauptmann	Capita-	Ober - Lands - Haupt-
neus.		mann supremus
Lands-Hauptman Ca-		provinciæ Capita-
pitaneus provinciæ.		neus.
Ober-Hauptmann fu-		
premus Capitaneus.		

Land-Herr	Dominus	Lands-Herren-Dienst-
provinciæ.		begierig cupidus ser-
Herren - Dienst servi-		vitii acquirendi a-
tium herile.		pud Dominum pro-
Dienst-begierig cupi-		vinciæ.
dus acquirendi ser-		
vitii.		
Herren-Dienst-begierig		
cupidus herilis ser-		
vitii.		

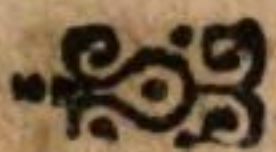

Bräut-Kammer	ca-	Bräut - Schlaf - Kam-
mera sponsæ.		mer - Thür - Hütter /
Schlaf-Kammer	ca-	vel Hütterin custos
mera pro decubitu,		portæ cameræ pro
seu somno.		somno sponsæ desti-
Kammer-Thür	porta	nata.
cameræ.		
Thür-Hütter	custos	
portæ.		
Bräut - Schlaf - Kam-		
mer camera pro so-		
mno sponsæ.		
Bräut-Kammer-Thür		Bräut - Schlaf - Kam-
porta cameræ pro		mer - Thür - Hütter-
somno sponsæ.		Lohn merces custo-
Schlaf-Kammer-Thür		dis portam cameræ
porta pro camera		ad sponsæ somnum
ad dormiendum de-		destinata custodien-
stinata.		tis.
Bräut - Schlaf - Kam-		
mer-Thür porta pro		
camera ad somnum		
sponsæ destinata.		

Et milliones similium.

Nota I. Nomina Composita ex duobus, tri-
bus, quatuor, aut pluribus Vocabulis, reti-
nent genus Vocabuli ultimi, quod est Funda-
mentum ceterorum, prout jam suprâ insinua-
tum est, v.g. exemplum ultimò adductum:

Bräut,

Bräut-Schlaf-Kammer-Thür - Hütter - Lohn/
quod est ex sex Vocabulis compositum, est ge-
neris masculini, quia nimirum ultimum, seu
Lohn / quod aliorum est fundamentum, est ge-
neris masculini; & sic de aliis omnibus, non
curando, cujuscunque sint generis cetera,
quæ non obtinent locum fundamenti, sed tan-
tùm Adjunctotum.

Nota 2. Quamvis Germanica Lingua ca-
pax sit longiorum Compositorum, ex quinque,
sex, septem, atque etiam multò pluribus Vo-
cabulis, ut supra obiter in uno exemplo osten-
sum est; ea tamen, quæ fiunt ex duobus, tri-
bus, aut quatuor Vocabulis, sunt optima, &
potissimum usitata; quæ verò ex pluribus,
sunt rariora, & facile propter affectationem
fieri possunt ridicula, ac scholam puerilem
olentia.

V.

Ex omnibus exemplis adductis videre est,
quòd in lingua Germanica, propriè loquen-
do, non sint alia Nomina Composita, quàm
duorum Vocabulorum, & quòd reliqua omnia
accrementa syllabarum, quæ nascuntur ex uno
vel pluribus Derivatis, sicut & omnia augmen-
ta vocum, quæ confurgunt ex uno vel pluri-
bus ejusmodi Compositis, non constituent
differentiam essentialem seu Realem, sed
tantùm Accidentalem; quod bene notandum,
nè studiosus talium Compositionum se amit-
tat

tat in Euripo longorum Subderivatorum, & Sub-seu Decompositorum, quorum capax est hæc lingua.

VI.

Et hanc eandem ob causam Author horum fundamentorum, Dominus Kramerus, nè suum Dictionarium Germanico-Italicum, in infinitum excresceret, in eo non posuit nisi Composita ex Vocabulo aliquo Radicali, & ex duabus solùm vocibus, sinè nova aliqua derivatione; adeò ut solùm ejusmodi Radix vel vox Radicalis serviat præcipuè pro fundamento, & postea etiam pro Adjuncto. v. g.

Buch Liber.

Assumitur priùs *pro Fundamento*, & inde formantur Composita. v. g.

Schreib-Buch liber pro scribendo.

Schuld-Buch liber debita complectens.

Bet-Buch liber precatorius.

Lehr-Buch liber doctrinalis.

Kitter-Buch liber tractans acta heroum.

Tag-Buch Diarium.

Deinde assumitur *pro Adjuncto*, & inde formantur Composita. v. g.

Buch-Binder librorum compactor.

Bücher-Schrein scrinium, seu repositorium librorum.

Buch-handler Bibliopola.

Qui

Qui voluerit postea indè formare Composita longiora , sive ut *Fundamentum* , sive ut *Adjunctum* agunt , ex suprà dictis nullam patietur difficultatem. v. g.

Bet - Büchlein libellus precatorius.

Bücher-Schreinlein scriniolum pro libris.

Buch-Binderen officina , ubi libri compinguntur.

Statt-Buch-Binder compactor librorum à civitate conductus.

Schreib-Buch-Einbinder qui compingit librum pro inscriptionibus destinatum.

Bet-Büchlein-Kramer / qui vendit libellos precatorios.

Zauber-Kunst-Buch liber continens artes magicas.

Et similia infinita; adeò ut centum spissa volumina in folio non sufficerent ad completendum omnes *Derivationes* & *Subderivationes* , itèm *Compositiones* , & *Decompositiones* , quas Germanica Lingua admittit.

VII.

Germani , tam in typo , quàm in scriptura currente , non solent membra Compositorum distinguere per virgulam transversam ; nisi in gratiam exterorum id facere cogantur. Verùm in hoc opere , claritatis gratiâ , & ut meliùs *Fundamentum* ab *Adjuncto* , similiter *Præpositio* , vel *Particula componens* à *Nomine* , vel *Verbo Radicali* distinguatur ,

neque *Compositum* alicui *Vox* purè *simplex* esse videatur, quod exteris, & Germanicæ Linguae Candidatis magnam obscuritatem parere solet, semper, aut à potiori, beneficio talis virgulæ unum ab altero hîc distinguitur, & determinatur,

LECTIO XI.

De Accentu Nominum Germanicorum.

PER accentum Germanicum non intelligitur sonus ille fortis, quem habent v. g. voces nonnullæ Italicæ in ultima syllaba, accentu gravi idcirco notatæ. v. g. *Verità*, *fedeltà*. Sed sonus paululum elevatior, quem quandoque una vox vel syllaba habet præ altera. Lingua enim Germanica, tanquam *Originalis* non consistit nisi in propriis suis *Thematis*, & *Radicibus*, plerumque *monosyllabis*. Et tota structura Vocabulorum, & præcipuè Nominum, non fundatur nisi in admirabili artificio *Derivationis*, & *Compositionis*. Hinc nota sequentes regulas.

I.

Omne Vocabulum Germanicum vel est *Radicale*, vel *Derivatum*, vel *Compositum*.

II.

Vocabula *Radicalia*, ordinariè sunt *monosyllaba*, & hinc naturaliter longa.

III. Ac-

III.

Accentus Nominis Germanici *Derivati* dominatur semper in syllaba aliqua *Accidentali* aut *particula derivante*, de qualibus particulis tractatum est suprâ per totam Sectionem I. partis III. à pag. 162. usque ad pag. 246. v. g.

Brêitē latitudo, à brêit latus.

Dānckbār gratus, à Dānck grates.

schuldig debitor, à Schuld debitum.

freündlich amicabilis, Freündlichkeit amicabilitas, à Freünd amicus.

Feindschafft inimicitia, à Feind inimicus.

Kindlein infantulus, à Kind infans.

Excipe Nomina, quæ pro terminatione habent syllabam accidentalem -ey; hæc enim syllaba est longa, & per consequens reddit vocem radicalem brevem. v. g.

Bettelēy mendicitas.

Hurerēy meretricatus.

Abtēy Abbatia, &c.

IV.

Accentus Nominum Compositorum obtinet locum in *prima syllaba*, quæ vocari potest *Pars Differentialis Compositi*, quandoquidem Nomina, vel etiam sæpe sæpius Verba Composita, ut suprâ dictū est, Sectionis hujus 2. Lectione 1. num. 3. habent naturam Definitionis Logicalis consistentis in *genere*, & *Differentia*; & *pars differentialis*, seu *Ad-junctum*

junctum semper præcedit partem *generalem*, seu *Fundamentum*. Hoc tamen notandum est, quòd quando Nomen est aliquod *Decompositum*, seu *Compositum ex quatuor aut pluribus Nominibus*, singulæ syllabæ, seu *partes differentiales*, quæ præcedunt partem *Generalem*, sint ordinariè ancipites, & soni *dubii*, seu *medii inter longum & brevem*.
v. g.

Lānds-Haūpt-Mānn Capitaneus provinciæ.
Ober-Lānds-Haūpt-Mānn supremus provinciæ Capitaneus.

V.

In Vocabulis peregrinis, quæ habent terminationem *Latinam*, *Gallicam*, vel *Italicam* &c. accentus cadit super ultimam syllabam, vel supra eam, quam lingua illa exigit.

v. g.

Cōmēt Cometa,
Prōphēt Propheta,
Musīcānt Musicus,
Trābānt pedisequus
Cōmēdiānt Comoedus.
Rēspect respectus,
āspēct aspectus,
Orātiō Oratio,
Prōcēssiō Processio.

Pātrōn Patronus.
Cōmplēmēt Complémentum.
Sācrāmēt Sacramentum.
Tēstāmēt testamentum.
Firmāmēt firmamentum.
ōrdre ordo.
Pōrtō Portorium.

VI.

Ex omnibus his regulis concluditur, quòd ad accentum, & orthographiam, sicut & energiam, ac vim significativam hujus linguae, non solum ex puro usu, sed verè & ex funda-

fundamentò intelligendum, absolutè necessaria sit I. Cognitio *Radicalum*, seu *Vocum Radicalium*, deinde verò *artificii Derivationis & Compositionis dictarum Radicalium*; & hinc tam unum, quàm alterum ex his, cum omni possibili claritate hucusque tractatum est; quod curioso Lectori, & linguæ Candidato bene vertat.

SECTIO III.

De Generibus Nominum Germanicorum.

LECTIO I.

De Generibus Vocum Germanicarum generaliter.

Nomina Germanica, sunt vel *Masculina*, vel *Fæminina*, vel *Neutra*.

Nota 1. *Sunt tamen etiam aliqua Generis Communis, seu Indifferentis ad Masculinum & Fæmininum: vel ad Fæmininum & Neutrum.*

Nota 2. *Alia itidem Generis Omnis, hoc est Masculini, Fæminini, & Neutrius, quamvis res istæ nequaquam constituent genus quodpiam differens.*

Nota

Nota 3. *Perdifficile, aut melius dicendo, impossibile est, dare certam regulam ad cognoscendum genus alicujus Nominis Radicallis, Appellativi vel Communis; hoc enim negotium potius fundatum est in bono usu, quam in ratione, aut analogia Terminationum. Cognitio tamen Generis in hac lingua est una ex rebus maximè necessariis, sine qua homo semper expositus est ridiculis erroribus; & hinc magisterium quoddam consistit in hujus rei exacta tractatione.*

Nota 4. *Ridiculum videtur, monere, quòd Nomina Virorum, Virilium Officiorum, Statuum, Magisteriorum, & Professionum sint generis Masculini: & vice versà Nomina Mulierum (excepto ipso vocabulo Weib mulier, quod est neutrum) muliebrium itè Functionum, Statuum, Artificiorum & Professionum, sint generis foemini. Hec enim ità trita sunt in omnibus linguis, ut jam quasi proverbii locum habeant. Hec igitur solùm dico.*

I. *Nomina Ventorum, quatuor anni Temporum, & Mensium, sunt Generis Masculini.*

II. *Nomina Virtutum, Vitiorum. Qualitatum & Quantitatum: itè Arborum, Fructuum, & Fluviorum, sunt generis foemini.*

Excipe inter arbores: Baum arbor: Inter fructus Apfel / pomum: Inter fluvios, Rhein Rhenus, Neckar Necarus, Mayn Mœnus,

nus, Leth Lycus, Rocher Cocarus, Nil Nilus. Po / Padus, quæ masculina sunt.

III. Nomina Propria *Quatuor Partium Mundi, Provinciarum, Civitatum, Oppidorum, Metallorum, Litterarum Alphabeti*, itèm Nomina *Diminutiva*, itèm *Infinitivi Verborum, Adjectiva, Adverbia, Numeri*, quando induunt naturam *Substantivorum*: & denique Nomina *Latina neutra*, quibus quandoque utimur, sunt *Generis Neutrius*.

Excipe inter Provincias: Pfsalz / Palatinatus, Schweiz / Helvetia, quæ fœminina sunt. Et ex Metallis Stahl chalybs, quod Masculinum est.

Nota. Non volui exempla ponere, sufficit has regulas scire, & in praxi observare.

LECTIO II.

Regule speciales ad cognoscendum Genus omnium Nominum Substantivorum, Appellativorum, vel Communium, Radicalium tamen, seu Primitivorum, ex terminationibus suis, secundum ordinem Alphabeticum.

a.

Non exstant Nomina aliqua Germanica terminata in a / semi-latina verò quædam sunt *fœminina*, ut *Soldatesca / Summa*

ma / 2c. quædam *Neutra*: ut *Asia* / *Africa* / *Europa* / *America* / 2c.

Nota. Quamvis in *Dictionary Germanico-Italico Krameriano* possint inveniri genera *Vocabulorum*; sicut & in *Dictionary Vocum Radicalium*, quod *Parte 2.* horum *Fundamentorum* exhibitum est, non erit tamen inutile, imò necessarium videtur, hic ea videre, & apprehendere collecta sub uno conspectu.

b.

Sic desinentia sunt trium respectivè generum.

Masculina sunt.

Dieb fur.	Raub præda.
Hieb sectio.	Scherb fragmentum
Knab puer.	vasis fictilis.
Korb canistrum.	Stab baculus.
Leib corpus.	Staub pulvis.
Kab corvus.	Frieb instinctus.

Fæminina.

Farb color.	Haub mitra feminea.
Gab donum.	Kerb cæsura.
Garb manipulus frummenti.	Salb unguentum.
Lieb amor.	Smalb hirundo.
Schraub vertebra.	Stub hypocaustum.
Grub fossa.	Sylb syllaba.

Nota generalis.

Multa ex supradictis, & etiam ex sequentibus

tibus Nominibus, non obstante, quòd radicaliter sint monosyllaba, possunt euphoniæ, seu melioris soni causâ assumere *e finale*. v. g. Farbe / Gabe / Grube / Haube / Stube &c. Hic tamen id non facimus, nè turbemus ordinem hujus ponderosæ doctrinæ.

Neutra sunt.

Erb hæreditas.	Lob laus.
Grab sepulchrum.	Sieb cribrum.
Kalb vitulus.	Weib fœmina.
Laub folium arboris.	

D.

Sic desinentia sunt etiam respectivè trium generum.

Masculina sunt

Abend vesper.	Weg semita, trames.
Bescheid responsum.	Rand margo.
Bund ligamen, fascia.	Sand arena.
Eid juramentum.	Schad damnum.
Fried pax.	Schild scutum.
Fund inventio.	Schlund gula, guttur.
Grind scabies.	Sold stipendium.
Grund fundus.	Spund obturamentum
Herd focus.	Stand status. (vasis.
Hund canis.	Strand
Mond luna.	Tod mors.
Mord homicidium.	Wald silva.
Mund os, oris.	Wind ventus.
Neid invidia.	

Fœmi-

Fæminina.

Begierd cupiditas.	Lad arca.
Bürd onus.	Ked oratio.
Erd terra.	Schand ignominia.
Freud gaudium.	Scheid vagina.
Gegend vicinia.	Schuld culpa.
Gnad gratia.	Seid sericum.
Hand manus.	Staud arbustum.
Heerd grex.	Sünd peccatum.
Heid sterile pratum..	Fugend virtus.
Huld favor.	Wand paries.
Kreid creta.	Weid pascuum.
Fugend juventus.	Zierd ornamentum.

Nota. Pro Begierd / Zierd / potest etiam dici: Begier / Zier.

Neutra sunt.

Bad balneum.	Kind infans.
Band ligamen.	Kleid vestis.
Bild imago.	Land provincia.
Eingeweid intestinum.	Leid dolor.
Elend miseria.	Lied cantus.
End finis.	Pfand pignus.
Feld campus.	Pferd equus.
Geld vel Gelt pecunia.	Pfund libra.
Glied / Lid / Lit mem.	Rad rota.
brum.	Rind bos.
Gold aurum.	Wild fera.
Hemd indusium.	

e.

In e desinentia pariformiter sunt respective trium generum.

Masculina sunt.

Garte *vel* Garten Schnee nix.
hortus. See lacus.

Hase lepus.

Fæminina.

Brute incubatio in Pflege curatela.
ovis. Pfründe beneficium

Buche fagus. Ecclesiasticum.

Butte vas ligneum in Rache vindicta.

dorso portatile. Reyhe linea, ordo.

Dohle monedula. Schincke / *it.* Schin-

Ehe matrimonium. cken *m.* perna.

Esse caminus. Schlene tinca.

Flagge vexillum na- Schlehe prunum sil-
vis. vestre.

Flosse pinna piscium. Schneide acies cultri.

Haue securis. Schnaupe protube-

Klippe scopulus. rantia seu nasus ga-

Klinge lamina ensis. lea, pilei, mitræ.

Kolbe clava, *it.* pani- Schwemme balneum.

cula arundinis. See mare.

Krippe præsepe. Seisse sapo.

Kutsche rheda. Seite latus.

Leiste subscus, cornix. Sohle planta pedis,

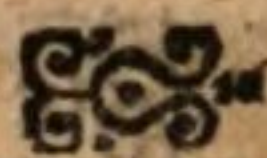
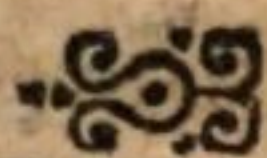
Lippe / Lefze labium. solea.

Mabe modiolus rotæ. Spalte fissura.

Neige inclinatio. Stange pertica.

X

Stunde

Stunde hora.	la, gradus.
Suppe juscum.	Sahe discus.
Saube columba.	Truhe cista.
Zinte / Dinte atra- mentum.	Wenhe consecratio.
Trappe / Treppe / sca-	Wende pascuum.
	Wette concertatio.

*Nota. Pleraque hujusmodi Nomina Fæmi-
nina possunt scribi sinè e finali, prout dictum
est sub litera terminativa b.*

Neutrum est.

Biehe / Bieh / pecus, bestia.

Reliqua Neutra hujus Terminationis sunt
Derivata, de quibus dicetur Lectione se-
quenti.

f.

Etiam hujus desinentiæ vocabula sunt re-
spectivè trium generum.

Masculina sunt.

Uff simia.	Kropf struma.
Brief litera.	Sauff cursus.
Grieff palpatio, ap- prehensio per ma- nus.	Puff ictus, seu per- cussio, quæ pugno fit.
Huf ungula equi.	Reiff pruina.
Kampf pugna.	Schimpf jocus, despe- ritus.
Karpf carpio.	Schlas somnus.
Kauff emptio.	Schopf crista.
Kopf caput.	Schweif cauda.
Krampf spasmius.	

Genst

Senst sinapi.

Strumpf tibiale.

Suff haustus immoderatus.

Sumpf uligo.

Treff percussio tangens.

Topf olla.

Tropf gutta, stilla.

Wolf lupus.

Wurff projectio.

Zapf epistomium.

Zopf trica capillorum.

Fæminina sunt.

Harpf testudo.

Hülff auxilium.

Pfeiff fistula.

Schelf cortex, putamen, *it.* juncus, arundo.

Schnepf ficedula.

Straf pœna.

Tauff baptismus.

Trauff stillicidium.

Neutra sunt.

Dorff pagus.

Schaf ovis.

Schaff vas ligneum in forma cadi.

Schiff navis.

His adjungunt se *voces latine* germanico habitu indutæ.

Laxatif laxativum.

Perspectif tubus opticus.

Positif parvum organum musicum.

Vomitif vomitorium.

&c.

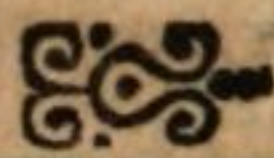
Interpres. *Malo hac in fine per v clausum, quàm per s scribere.*

§.

Sub hac terminatione, quæ etiam tria respectivè genera habet,

X 2

Mascul-

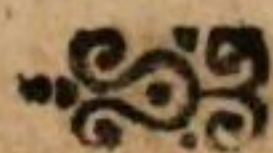
Masculina sunt.

Balg pellis animalis parvi.	Schwung / Schwang / agitatio, <i>it.</i> consuetudo.
Berg mons.	Sieg victoria.
Betrug deceptio.	Sprung saltus.
Bürg cautionem præstans.	Strang funis.
Düng fimus pro agris.	Tag dies.
Fang captura.	Teig massa farinacea.
Flug volatus.	Trag portatio, <i>in Compositis potius usitatum.</i>
Håring halex.	Weg via.
Klang sonus v.g. campanæ.	Zeig materia pro vestibus, <i>it.</i> instrumentum.
Krieg bellum.	Zug tractus.
Krug amphora.	
Pflug aratrum.	
Ring annulus.	
Schlag percussio.	

Reliqua sunt *Derivata* in ling desinentia.

Fæminina sunt.

Burg castellum.	Laug lixivium.
Feig ficus.	Lung pulmo.
Flieg musca.	Mezig macellum.
Frag interrogatio.	Pfersig persicum pomum.
Gilg lilium.	Plag plaga, afflictio.
Herberg diversorium.	Sag dictum, fama.
Klag querela.	Schlang serpens.
Kling lamina cultri.	Schling laqueus.
Lag positio.	Seg serra.
Latwerg bolus medicus.	Sorg cura. Spang

Spang fibula.
 Stang pertica.
 Stieg scala.
 Wag bilanx.

Wieg cunæ.
 Zang forceps.
 Zung lingua.

Neutra.

Mug oculus.
 Ding res.

Messing/etiam mascul.
 orichalcum.

h. ch.

Masculina sunt.

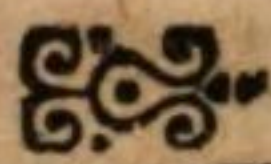
Bauch venter.
 Bruch ruptura.
 Busch silva minor.
 Dolch pugio.
 Eppich apium.
 Fisch piscis.
 Floh pulex.
 Fluch maledictio.
 Geruch odor.
 Hirsch cervus.
 Karch carrus
 Kelch calix.
 Krach fragor.
 Kuch chaos, *it.* pla-
 centa.

Mensch homo.
 Rauch fumus.
 Schlauch uter.
 Spruch sententia.
 Stich punctura.
 Storch ciconia.
 Strauch arbustum.
 Streich percussio.
 Strich tractus, linea.
 Tausch commutatio.
 Teich piscina.
 Teppich tapes.
 Tisch mensa.
 Wisch fascis pro abs-
 tergendo.

Fæminina.

Arch arca.
 Bach *f. m.* fluviolus.
 Bauch venter.
 Bursch collectio juve-
 num.

Furch sulcus.
 Kirch templum.
 Kirsch cerasum.
 Knoch os ossis.

Ruch culina.

Ruh vacca.

Rack palus.

Reich homo mortuus.

Rerch alauda.

Milch lac.

Noth necessitas.

Ruh quies.

Sach res.

Schmach ignominia.

Tasch pera.

Ursach causa.

Wäsch lavatorium.

Wiech locus refugij.

Woch septimana.

Zech tribus mechanica.

Ziech lodix.

Neutra.

Zech / Pech pix.

Blech lamina.

Bloch / etiam. truncus.

Buch liber.

Dach tectum.

Fach repositorium.

Fleisch caro.

Gelach risus frequens.

Glatz vertebra, no-

dus.

Joch jugum.

Rehrich sordes verren-
do collectæ.

Leilach linteamen.

Loch foramen.

Loh fumus lucidus.

Loth semuncia.

Mensch famula.

Reich regnum.

Stroh stramen.

Tuch pannus.

Wiech pecus.

i.

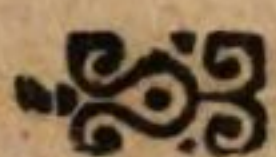
Nulla vocabula propriè Germanica termi-
nantur in i / sunt tamen nonnulla *extera* sic
desinentia. v. g.

Fæminina.

Bagagi impedimenta Comodi comœdia.
militaria.

Furi furia.

Guardi

Guardi custodia. Lini linea. &c.

Histori historia.

Neutrum.

Gummi gummi.

f. cf.

Masculina.

Besirck gyrus, circui- Ring annulus.

tus. Rock tunica.

Blick aspectus. Sack saccus.

Rock hircus. Sack tumba.

Brack canis resimus, Schalck nequam.

seu nasum sinum Schluck glutitio, nu-

habens. tus.

Danck grates. Speck laridum.

Dreck lutum. Stanck/ Gestanck/ foe-

Steck macula, it. laci- tor.

nia. Stock truncus, bacu-

lulus.

Bunck scintilla. Strick funis.

Geschmack gustus. Tranck pocus.

Hack uncus. Trunck bibitio.

Kalck calx. Weck cuneus.

Knack sonus certus. Zannck lis.

Pflock tudes. Zweck claviculus.

Quareck caseus vilior.

Zannck astutia.

Feminina.

Upotheck Apothea. Dock canis magnus.

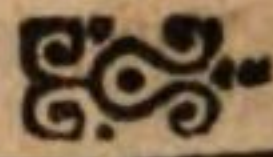
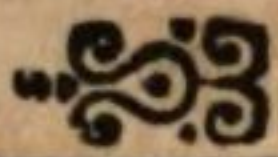
Zannck scamnum. Glock campana.

Birck betula. Hack securis.

Deck operimentum.

X 4001 003

Hack

Heck spinetum.	Mück culex.
Heuschreck locusta.	Prick / Brick lampetra.
Krück gralla.	Schminck fucus.
Luck lacuna.	Schneck limax.
Marck marca auri, vel argenti.	Lück malitia occulta.

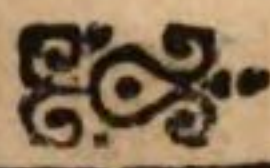
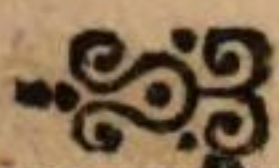
Neutra.

Eck cornu v.g. mensæ.	Marck medulla.
Gelenc junctura.	Schock sexagena.
Genick nuca.	Stück pars, portio.
Geschick casus fortui- tus.	Volck populus.
Glück fortuna.	Werck opus.

I. II.

Masculina

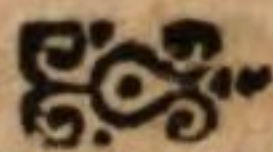
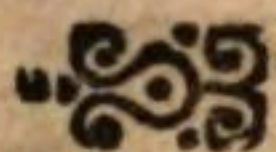
Alal / f. anguilla.	Gibel acumen fronti- spicii.
Ball pila.	Gipfel culmen.
Brekel spira pista.	Griffel stylus.
Dünckel spelta.	Groll rancor.
Egel sanguisuga.	Gürtel cingulum.
Ermel manica.	Hall sonus.
Esel asinus.	Widerhall echo.
Fall casus.	Himmel Cœlum.
Fehl error.	Hobel dolabra.
Flegel tribulum.	Hohn illusio.
Frevel factum temere- rarium.	Kerl homo cum laude, vel vituperio.
Gaul equus.	

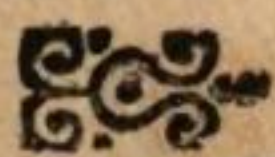
Riel canna, penna.	Schall sonus, reso-
Riesel glareæ.	nantia.
Risel filex.	Scheffel modius.
Rittel vilis tunica.	Schenckel coccendix.
Rigel titillatio.	Schlüssel clavis.
Rnebel talus, <i>it.</i> nu-	Schnabel rostrum avis.
mella, <i>it.</i> instru-	Sessel sella.
mentum pro rebus	Speichel sputum, sa-
constringendis.	liva.
Rnörkel cartilago.	Staffel gradus.
Rümmel cuminum	Stall stabulum.
Meißel scalprium.	Stoll fodina, cunicu-
Mutwill insolentia.	lus subterraneus.
Nabel umbilicus.	Strahl radius.
Pfeil sagitta.	Stuhl sedes.
Pful palus.	Wall vallum, margo.
Pickel halex fumata.	Wandel conversatio.
Pral jactantia.	Will voluntas.
Rigel vectis.	Ziegel imbrex, <i>it.</i> fra-
Saal aula domûs.	num.
Sattel ephippium.	Zirkel circinus.
	Zoll datio, gabella.

Fæminina.

Uchsel humerus.	Bul amasia.
Ahl subula.	Cankel pulpitem.
Umpel lampas.	Capell capella.
Umsel merula.	Deichsel temo.
Ukel pica.	Dil asser pavimenti.
Beul tumor.	Distel tribulus.
Bibel Biblia.	Dohl monedula.
Brill perspicillum.	

Ehl ulna.	Runkel colus.
Eichel glans.	Mandel quindena, <i>it.</i>
Eil properatio.	amygdalum.
Eul bubo.	Marill præcocus.
Fabel fabula.	Meil milliare.
Fackel fax.	Müspel mespilum.
Feil lima.	Morchel genus fungi.
Fenel / Beyel / viola.	Mühl mola.
Fidel fides, fidium.	Nachtigal philomela.
Forell truta.	Nadel acus.
Gabel furca.	Nessel urtica.
Gall fel.	Orgel organum.
Geißel flagellum.	Qual tormentum.
Grill grillus.	Quell scaturigo.
Gugel cuculla.	Regel regula.
Gurgel guttur.	Schaal patina.
Hall porticus.	Schaußel pala.
Hässel machina tra-	Scheitel vertex capi-
ctoria.	tis, discrimen capil-
Hechel instrumentum	lorum.
carminationis.	Schell nola.
Höll infernus.	Schindel scandula.
Inful mitra episcopa-	Schul schola.
lis.	Schüßel scutella.
Insel Insula.	Schwell limen.
Kachel cacabus.	Seel anima.
Kannel = cantharellus.	Semmel simila.
Kehl gula, guttur.	Seul columna.
Kugel globus.	Sichel falcula.
Kohl carbo.	Spindel fustum.
Kruspel cartilago.	

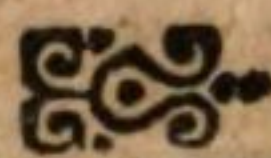
Spul canna textoria, <i>it. volva.</i>	Wachtel coturnix. Wahl electio.
Stell locus, <i>it. vice.</i>	Weil otium, mora.
Stoppel <i>m.</i> stipula in agro.	Windel fascia infanti- lis.
Trummel / Trommel / tympanum.	Woll lana. Wurzel radix.
Viol / Feyll / viola.	Zwibel cepa.
<i>Neutra.</i>	
Beil securis.	Mittel remedium.
Fehl pellis animalis.	Mössel mensura vini.
Heil salus.	Del oleum.
Kameel camelus.	Räthsel ænigma.
Kneul glomus.	Scharmügel velitatio.
Lägel vasculum minus.	Segel velum navis.
Mahl convivium, <i>it.</i> nævus in corpore.	Seil funis. Sigel sigillum.
Mal vice, einmal unâ vice.	Spiel lusus.
Maul os, oris.	Thal <i>m.</i> vallis.
Mehl farina.	Theil pars.
Cum quibusdam	Ziel terminus, scopus.
Exempl exemplum.	<i>vocibus extraneis.</i>
Gewel gemmæ pretio-	Original original.
Lineal lineale. (<i>fr.</i>	Pistol sclopulus.
Model modulus, for-	Protocoll Protocollum.
ma artefacti.	Rundell fabrica figuræ rotundæ.

m.

Hujus terminationis alia sunt *Masculina.*

Arm brachium.	Baum arbor.
Athem / Odem / halitus.	Bisem moschus.

Damm

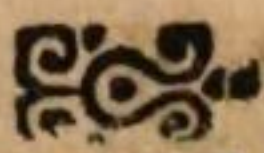

Damm agger piscinæ.	Ruhm laus, honor.
Darm intestinum.	Saum fimbria panni.
Daum pollex.	Seim favus mellis.
Gehorsam obedientia.	Schaum spuma.
Grimm furor.	Schleim pituita, phlegma, viscositas.
Halm canna spicæ.	Strohm torrens.
Heim grillus.	Schwamm spongia.
Helm galea.	Schwarm turma, examen apum.
Kamm pecten.	Stamm stirps arboris.
Kram officina mercatoria.	Sturm assultus.
Larm / Lerm / clamor ad arma.	Tram trabs.
Leim limus, <i>it</i> gluten.	Traum somnium.
Nahm nomen.	Willkomm beneventatio.
Raum spatium.	Wurm vermis.
Reim versus.	Zaum vermis.
Riem lorum.	

Fæminina.

Blum flos.	Pfriem lanceola.
Brosam mica panis.	Rahm lista imaginis.
Einnahm receptatio.	Scham pudor.
Flamm flamma.	Schwemm balneum animalium.
Form forma.	Stimm vox.
Gmm apis.	Summ summa.
Pflaum prunum.	

Quæ neutra hujus terminationis sunt,
sunt mera derivata.

n. nn.

Masculina.

Alaun alumen.	Regen pluvia.
Alraun mandragora.	Rocken colus.
Bann / bannum, ex-	Roggen filigo.
communicatio.	Saffran crocus.
Beginn origo, prin-	Schein species, ra-
cipium.	dus, apparentia.
Bissen bolus.	Schrein scrinium.
Braten assatura.	Schwan cygnus.
Brunn fons.	Sinn sensus.
Degen gladius.	Stamm stirps, pro-
Don argilla.	genies.
Dorn spina.	Stein lapis.
Fladen placenta.	Stecken baculus.
Gaum palatum.	Stern stella.
Graben fossa.	Thon sonus. <i>it.</i> argilla.
Hain lucus, silva	Thron thronus.
montana.	Thurn / Thurm / turris.
Hohn subsannatio.	Wagen currus.
Husten tussis.	Wahn opinio.
Kan / Kohn mucus vi-	Wein vinum.
ni.	Weizen triticum.
Karren carrus.	Zaun seps.
Krahn grus.	Zorn ira.
Laun f. dispositio animi.	Zwirn filum pro nen-
Lohn merces.	do.
Plan area, campus.	

Fæminina.

Bahn via, trames.	Bohn faba.
Bien apis.	Bräun angina.

Bühn

Bühn pergula.	Person persona.
Cistern cisterna.	Psann sartago.
Citron pomum citri- num.	Psingsten Pentecoste.
Eron Corona.	Pfinn clavculus.
Fahn n. vexillum.	Posaun tuba.
Fän acclinatorium.	Rinn canalis.
Latern laterna.	Senn chorda in arcu.
Mähñ juba equi, leo- nis.	Sonn sol.
Myrrhen myrrha.	Spinn aranea.
Ostern Pascha.	Stirn frons.
Pein, pœna, tormen- tum.	Tann abies.
	Wann vannus.

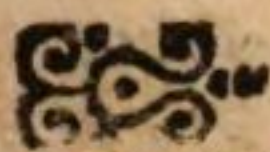
Cum peregrinis.

Affection affectio.	Nation Natio.
Contribution, Contri- butio.	Passion Passio.
	Inclination Inclination.

Et similibus, quibus lingua Germanica ex quadam utcunque inutili affectatione quandoque utitur, non verò ex paupertate & defectu vocum suarum, prout quidam existimant.

Neutra sunt.

Almosen eleemosyna.	Horn cornu.
Becken pelvis.	Hun gallina.
Bein os, ossis, pes.	Rüssen pulvillus.
Eisen ferrum.	Schwein porcus.
Fercken porcellus.	Wappen insignia.
Garn filum.	Wesen entitas.
Hirn cerebrum.	

Zeichen siggnum.

Zinn stannum.

Reliqua hujus terminationis sunt vel *Infin-
nitivi Verborum*, vel *Derivata*.

p. pp.

Hujus terminationis sunt *pauca Masculina*:

Klump massa.

Kapp niger equus.

Lapp lacinia.

Trapp nomen avis.

Lump idem.

Et pauca etiam Feminina.

Hepp falcula putatoria. Popp pupa.

Kapp cappa.

Schup pola.

Kripp præsepe.

r. rr.

Masculina sunt.

Adler aquila.

Kober cophinus.

Altar n. altare.

Köcher pharetra.

Ancker anchora.

Keller cellare.

Bär ursus.

Kummer cura.

Borer terebrum.

Leuchter candelabrum.

Centner centenarius.

Pfeffer piper.

Eifer fervor, zelus.

Pfeiler pilaster.

Ercker pergula.

Schleher velum.

Flor vigor.

Schwur juramentum.

Geiser saliva.

Sperber milvus.

Haber avena.

Stahr vitium oculi.

Hammer malleus.

it. sturnus.

Ingwer zinziber.

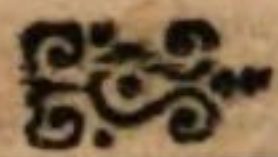
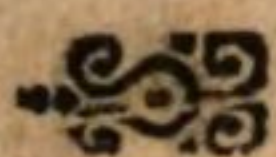
Stier taurus.

Klepper equellus.

Stüber pecunia belgi-

ca.

Trich.

Trichter	infundibu-	Wucher	usura.
lum.		Zelter	equus toluta-
Turnir	n. torneamen-	rius.	
tum.		Zwitter	hermaphro-
Weiler	velum monia-	ditus.	
lium.		Reliqua	sunt derivata.

Fæminina.

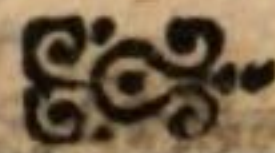
Uder	vena.	Klapper	crepitaculum.
Ueher	spica.	Leber	hepar.
Bahr / Baar /	tumba.	Lehr	doctrina.
Beer	fragum.	Leiter	scala.
Blatter	pustula.	Leyer	lyra.
Butter	butyrum.	Mähr	fabula.
Chur	Electoatus.	Manier	modus.
Creatur	creatura.	Marter	martyrium.
Cither	cithara.	Mauer	murus.
Feder	penna, pluma.	Natter / Otter /	vipera.
Figur	figura.	Natur	natura.
Folter	equuleus.	Pfarr	parochia.
Fuhr	vectura.	Revier	n. districtus.
Gebühr	debitum.	Ruhr	dysenteria.
Gefahr	periculum.	Schaar	turma.
Gurr	equa annosa.	Scher	forfex.
Halster	capistrum.	Scheuer	horreum.
Hur	meretrix.	Schmarr	vulnus, ci-
Hulster	theca equestris	catrix.	
pro sclopulis.		Schnur	filum.
Kammer	camera.	Schulter	scapula.
Kelter	torcular.	Spreuer	palea.
Klaster	orgyia.	Spur	vestigium.
Klammer	subscus fer-	Steuer	tributum.
rea.			

Thür

Thür porta.	Bier ornamentum.
Trauer luctus.	Ziffer cifra.
Vesper vespere.	Zugehör appertinen-
Visier visitatio men-	tia.
furæ liquidorum.	Zwifalter hermaphro-
Waar merces.	ditus.

Neutra.

Bier cerevisia.	Muster modulus.
Fenster fenestra.	Ohr auris.
Feuer ignis.	Opfer sacrificium.
Fieber febris.	Paar par.
Fuder vectura.	Papier charta.
Futter pabulum.	Pflaster emplastrum.
Gatter cancelli.	Pulver pulvis.
Gehör auditus.	Register elenchus.
Geschirr vas.	Rohr canna.
Gitter crates.	Ruder remus.
Haar capillus.	Scepter <i>m.</i> sceptrum.
Jahr annus.	Silber argentum.
Kaar / Kar / vivarium	Thor porta major.
piscium.	Ufer littus.
Kloster claustrum.	Visier instrumentum
Kupfer cuprum.	stereomaticum, <i>it.</i>
Lager campus, castra.	forma rei exterior,
Leder corium.	v. g. frontispicium
Luder esca ad pisces	ædificii.
capiendos.	Ungeheuer monstrum.
Malter mensura fru-	Ungeziefer congeries
menti.	insectorum, repti-
Meer mare.	lium.
Messer culter.	Wasser aqua.

Wetter tempestas. Zimmer conclave.

Reliqua sunt derivata, vel peregrina.

Bandolier theca militaris pro globis & Clavier instrumentum musicum.

pulveribus. Mandor instrumentum musicum.

Brevir Breviarium. Scapular scapulare.

S. ß.

Masculina sunt.

Ablaß indulgentia. Kreis circulus.

Amboß incus. Ochß bos.

Baß bassus in musica. Paß passus.

Biß morsus. Preis pretium.

Buchß buxum. Puls pulsus.

Dachß taxus. Riß fissura.

Fels petra. Schoß datio, tributum.

Flachß linum. Schoß sinus.

Fleiß diligentia. Schuß jaculatio.

Fluß flumen. Schweiß sudor.

Fuchß vulpes. Spieß / Spiß hasta.

Gemß capreolus silvester. Sproß germen.

Genieß / Genuß / usufructus. Stoß trusio.

Gruß salus. Strauß strutio.

Guß fusio, perfusio. Verdruß fastidium.

Haß odium. Zins census, it. tributum.

Fæminina sunt.

Achß axis.

Bais / Beiß / femina mordax.

Ameiß / Omeiß formica.

Büchß

Büchß pyxis, <i>it.</i> bom-	lingß f. lens, lentis.
barda.	Maiß Majus. <i>belgicè.</i>
Buß poenitentia.	Maß mensura.
Erbsß pisum.	Mausß mus.
Fersß calcaneus.	Messß Missa.
Gansß anser.	Muß otium, tempus.
Gasß platea.	Marciß Narcissus.
Geiß capra.	Niß f. lens, lendis.
Hülß gluma, filiqua.	Nuß nux.
Krausß grande pocu-	Plateiß rhombus pi-
lum.	scis.
Kressß gobius piscis.	Pressß torcular.
Läßß venæ sectio.	Schluß clausura aquæ.
Lausß pediculus.	Sensß falx.

Cætera sunt derivata in nüß / vel nis.

Neutra sunt.

Naß cadaver.	Kröß collare crispum.
Bildnüßß f. figura, ima-	intestina crispa.
go.	Losß fors.
Eisß glacies.	Maßß f. mensura.
Fasß vas.	Mosß m. muscus.
Gleiß orbita rotæ.	Musß pulmentum.
Glasß vitrum.	Obsß / Obstß / fructus
Grasß gramen.	varii.
Griesß m. arena.	Reißß oryza.
Hausß domus.	Rosß equus.
Klosß pars terræ con-	Schlosß castellum, arx.
creta.	Wachsß cera.
	Wammesß thorax.

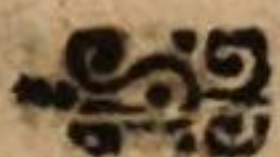

t.

Masculina sunt.

Armbrust arcus jacu-	Mast malus navis.
latorius.	Mut animus.
Arest arestum.	Ort <i>m. n.</i> locus.
Ast ramus.	Palast palatium.
Bart barba.	Pfost <i>f.</i> postis, asser cras-
Bast <i>n.</i> interior cortex	sus.
arboris.	Punct punctum.
Brest vitium naturale,	Raht consilium.
defectus.	Ranft <i>f.</i> crusta, margo.
Drat filum ferreum.	Rest quod restat.
Dust vapor.	Ritt equitatio.
Durst sitis.	Sast succus.
Ernst seriositas.	Salat lactuca.
Forst silva.	Schafft lignea navis
Gast hospes.	bombardæ.
Grat <i>f.</i> spina piscis.	Schnitt scissura.
Hast uncus.	Schritt passus.
Halt retinentia.	Spalt <i>f.</i> fissura.
Hecht lucius.	Specht picus viridis.
Hort <i>f.</i> petra, munitio.	Spott illusio.
Hut pileus.	Stest / Stist / stylus,
Karst bidens pasti-	ferramentum con-
num.	stringens.
Laut sonus.	Streit pugna.
Leist forma pro calceo.	Tritt passus.
Marckt forum nundi-	Trost consolatio.
narium.	Unflat fordes.
	Werth pretium.

Wirth

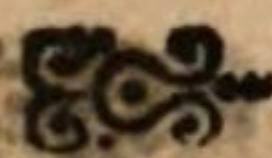
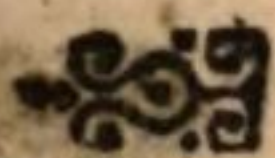

Wirt hospes activus. Ornat ornatus.
 Wust sordities. Prälat Prælatus.
 Zelt n. tentorium. Staat Status.
 Zwispalt dissensio. Tractat tractatus &c.
Et latina.

Ducat ducatus,

Fæminina sunt.

Acht cura. Demut humilitas.
 Angst angustia. Einfalt simplicitas.
 Anfunfft adventus. Fahrt progressus.
 Anricht adornatio ci- Falt plica.
 borum pro mensa. Faust pugnus.
 Arbeit labor. Flucht fuga.
 Armut paupertas. Flutt fluctus, effluvium
 Art species, modus, maris.
 progenies, natura. Frist intervallum tem-
 poris.
 Aussicht inspectio. Frucht fructus.
 Art securis. Furcht timor.
 Beth n. areola pro la- Gant subhastatio, au-
 etucis, floribus. aio publica.
 Beicht confessio.
 Beut præda. Geburt nativitas.
 Bitt precatio. Gegenwart præsentia.
 Blüt flos arboris. Gerst hordeum.
 Borst seta. Gert virga.
 Brunst incendium. Geschicht n. historia.
 Brust pectus. Geschwulst tumor.
 Brutt foetura. Gestalt species, forma.
 Bütt / Butt / vas li- Gewalt potestas, vio-
 gneum in dorso lentia.
 portatile.

Gicht paralyfis.	List astutia.
Glut carbones accensi.	Lust aër.
Grust crypta, caver-	Lust complacentia.
na.	Macht potentia.
Gunst favor.	Mast sagina.
Gurt <i>m.</i> cingulum.	
Hast captivatio.	Maut telonium.
Haut pellis.	Mott tineæ.
Hochzeit nuptiæ.	Mult concha lignea.
Hüft femur, coxa.	Musquet sclopus.
Hut custodia.	Noth netura, com-
Jagt venatio.	missura vestis.
Kart charta geogra-	Nacht nox.
phica.	Nothdurfft necessitas.
Kett catena.	Obacht cura, inspectio.
Kist cista.	Pest pestis.
Klett lappa.	Pflicht obligatio.
Kluft caverna.	Pfort porta.
Kost victus, cibus.	Post posta.
Kraft vis, fortitudo.	Predigt prædicatio.
Krott bufo.	Raut ruta.
Krust crusta.	Rott turma.
Kunst ars.	Saat sementis.
Kutt vestis monacha-	Sanftmut mansuetu-
lis.	do.
Last <i>m. f.</i> onus.	Schart crena, dens
Latt tignum, trabs	cultelli.
minor.	Schlacht conflictus, pu-
laut chelys.	gna decretoria.
Leinwat tela.	Schütt fascis, seu con-
Leist / lista imaginis	geries frumenti.
v. g.	Schrift

Schrift scriptura.	Frommet tuba.
Schwart crusta cutis densior.	Verdacht <i>m.</i> suspicio.
Schwulst tumor.	Bernunfft ratio.
Senst lectica.	Wart specula.
Sorgfalt sollicitudo.	Welt mundus.
Statt, civitas, <i>it.</i> lo- cus.	Wurst botulus.
Stutt equa.	Wüst desertum.
Sucht malignitas va- letudinis.	Zeit tempus.
That actio, factum.	Zucht educatio.
Tort torta.	Zukunft adventus.
Tracht modus vestium, <i>it.</i> missus ciborum.	Zunft tribus.
Cum peregrinis terminatis in tât / ex la- tino in tas.	Zuversicht fiducia.
Gravitât gravitas.	Zweitracht discordia.
Nativitât nativitas.	
<i>Neutra sunt.</i>	
Ammt officium.	Universitât universitas,
Bancket convivium.	&c.
Bett lectus.	
Blatt folium.	Haubt / Haupt / caput.
Blut sanguis.	Hest manubrium.
Bort margo, <i>f.</i> fimbria.	Heimat <i>f.</i> patria.
Brot panis.	Hundert centuria.
Duget duodena.	Kleinot gemma.
Gelt pecunia.	Kommet helcium.
Gift venenum.	Kraut herba, olus.
Gut bonum, facultas,	Liecht lumen, candela.
possessio.	Loth semuncia.
	Nest nidus.
	Ort <i>n. m.</i> locus.
	Y 4
	Recht

Recht justum, justitia.	Verbott prohibitio.
Riet canna, juncus.	Unschlitt sebum, se-
Scheit pars fissa ligni.	bum.
Schwert ensis.	Wildpret caro ferina.
Stift fundatio.	Wort verbum.
Tocht/ Tacht lychnus.	Zelt tentoriū, papilio.

Cum *peregrinis* terminatis in at / et / ict /
ent. v. g.

Canonicat Canonica-	Element elementum.
tus.	Firmament firmamen-
Rectorat Rectoratus.	tum.
Magnificat Magnifi-	Eosament habitatio.
cat.	Parlament locus col-
Mandat mandatum.	loquii.
Decret decretum.	Patent literæ publicæ.
Privet/ Secret/ latri-	Regiment/ Sacrament/
na.	Testament/ Tracta-
Edict Edictum.	ment.
Complement cæremo-	
nia.	

Excipe Magistrat Magistratus, Sabbat
Sabbathum, Planet planeta, *qua masculina
sunt.*

Reliqua generis Neutrius, sic desinentia,
sunt *Derivata*, de quibus dicetur Lectione
sequente.

u. m.

Sunt paucissima, Ex quibus *Masculina.*
Bau fabrica. Pfau pavo.
Löw leo. Schu calceus.

Thau

Thau ros matutinus. Uhu bubo.

Fæminina.

Qu locus fertilis, ir- Klau ungula.
riguus, amœnus. Sau porca.

Frau Domina. Streu stratum ex pa-
Hau securis. lea, stramine.

Neutrum.

Heu fœnum. Cætera sunt Derivata.

r.

Masculinum. Tax taxus.

Fæminina. Eider lacerta. Her saga.

Neutrum. Crucifix Crucifixi effigies.

h.

Masculina.

Bon / Bay materia Lay laicus.

lanea. Papagen psittacus.

Brey pulmentum. Poley pulegium.

May Majus. Schrey clamor.

Fæminina.

Convoy comitatus Copen copia, apogra-
præsidarius. phum.

Salbey salvia.

Neutra.

Bley plumbum. En ovum.

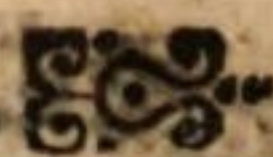
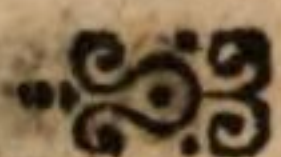
Conterfey effigies. Reliqua sunt deriva-
ta.

k. h.

Masculina sunt.

Bak species nummi. Blik fulgur.

Bolk

Bolk sagitta.
Buk purgamentum
candelæ, ulceris.

Filk pannus vetustus.

Geik avaritia.

Grilk ructus.

Klok n. truncus.

Krank corona florea.

Lenk ver.

Muk utilitas.

Nelk pelliceum.

Plak locus, spatium.

Rik fissura, rima.

Rok mucus narium.

Sak positio.

Schak thesaurus.

Scherk jocus.

Schlik crena, fissura.

Schmak basium, *it.*
sonus comedentis
instar porci.

Schmik macula nigra,
it. percussio vibra-
ta.

Schmuk sordes

Schnik scissura.

Schuk potentia.

Schurk præcinctoriū.

Schūk sagittarius.

Schwank cauda.

Sik sedes, sessio.

Spok passer.

Sterk cauda.

Sturk lapsus præceps.

Stuk hæsitatio, obsti-
natio. *it.* manica.

Tank saltus.

Trok despectus.

Wik ingenium. Et

indè Composita Aber-
wik / superstitio.

Wahnwik delirium.

Fæminina.

Alk esca, nutrimen-
tum.

Bachstels motacilla.

Bins juncus.

Brunk urina.

Collak collatio.

Grank confine, limes.

Hek venatio.

Hik calor.

Kak catus, felis.

Kerk candela.

Lek valetudo.

Lichtbuk emunctorium.

Munk moneta.

Mūk mitra.

Pfalk Palatinatus.

Pfūk palus.

Pomerank pomum au-
reum. Pur

Purgant ^z purgatio.	Schweitz Helvetia.
Ras ^z glis.	Spiz ^z cuspis.
Schan ^z vallum, ag-	Spri ^z siphon.
ger.	Un ^z uncia.
Schür ^z præcinctoriū.	Wan ^z cimex.
Schwär ^z color niger	Wür ^z n. aroma.
pro tingendo.	

Et Nomina *semi-latina*, terminata in ant^z /
vel en^z / ut :

Audient ^z audientia.	Dependent ^z .
Consequen ^z conse-	Pestilen ^z .
quentia.	Præsens ^z .
Corresponden ^z .	Reveren ^z .
Eredent ^z .	Quitant ^z . &c.

Neutra sunt.

Antli ^z facies, aspe-	Malk ^z polenta.
ctus.	Milk ^z m. lien.
Creuk ^z crux.	Nek ^z rete.
Er ^z metallum.	Sal ^z sal.
Har ^z resina, bitumen.	Schmal ^z butyrum li-
Her ^z cor.	quatum.
Holk ^z lignum,	

Habes igitur Lector, in parvo Compen-
dio omnia Nomina *Substantiva Radicalia*,
immixtis tamen *paucis Compositis*, cum suis
Generibus differentibus, juxta ordinem Al-
phabeticum terminationis eorum, adeo ut
possis brevissimo labore, & unâ duntaxat,
aut aliquot motionibus manûs & foliorum,
unumquodque invenire.

Nota.

Nota. Invenies aliquando vocabula similis soni, & similium literarum, aliquando verò alia similis generis, sed non significationis. Et hæc vocantur equivocæ, qualia etiam plurima inveniuntur apud Latinos. Oportet igitur scire distinguere: v. g. in Exemplis.

der Herd focus, die Herd grex.
 der Hut pileus, die Hut custodia.
 der Stift stylus, pugio, das Stift fundatio.
 sein suus, seyn esse.
 der Thor stultus, das Thor porta.
 die Wand paries, das Wand pannus,
 Et similia.

Nota præterea. Non videri necesse, ut fusè reperantur, quæ suprâ iam dicta sunt de Genere Nominum Compositorum, quòd nimirum sint ejus & non alterius generis, cujus est ultimum Compositionis membrum, quod vocavimus Fundamentum. v. g. Frauen Rock / toga fœminea, est generis neutrius, quia Rock est generis neutrius, nihil curando, quòd Frau sit fœmininum. Nachts Dieb fur nocturnus, est generis masculini, non obstante, quòd Nacht sit generis fœmini: nimirum Dieb est generis masculini. Idem dicendum est de Decompositis trium aut quatuor Vocabulorum, in quibus semper attendendum est genus Vocabuli ultimo loco in Compositione positi v. g. Post-Meister-
 Nimmt !

Ammt / officium Magistri postarum, Reichs-
Post-Meister: Ammt / Officium Magistri po-
starum Imperialium, sunt generis neutrius,
quia nimirum Ammt est generis neutrius,
quidquid sit de Generibus Nominum in his
Compositis precedentium. Et sic de aliis.
Estque Regula hæc universalis, & absque
ulla Exceptione.

LECTIO III.

*Regulæ speciales ad cognoscenda Ge-
nera Nominum Substantivorum De-
rivatorum, ex eorum terminatione &
origine.*

Materia hæc jam attacta est aliquo modo
suprà in prima Sectione, ubi tractaba-
tur de artificio *Derivationis* Nominum Ger-
manicorum. Nunc verò sequuntur regulæ
formales.

I.

Omnia Nomina *Substantiva* derivata ab
aliquo Adjectivo, terminata in e / & signi-
ficantia *Quantitatem*, vel *Qualitatem*, sunt
generis foeminini. v. g.

Breit latus,	Breite latitudo.
dicke crassus,	Dicke crassities.
gut bonus,	Güte bonitas.
hart durus,	Härte durities.

Vide

Vide plura Exempla pag. 167. id est partis 3. Sectionis 1. Lectione 2.

II.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab aliquo Verbo, terminata in -el / & denotantia aliquod *Instrumentum*, sunt generis Masculini. v. g.

Bläu conquassatio, Bläuel instrumentum conquassatorium.

Schlag percussio, Schlagel instrumentum percussionis.

Plura Exempla vide pag. 169. id est partis 3. Sectionis 1. Lectione 3.

His adjunguntur sequentia, quamvis non apertè ab aliquo Verbo proveniant.

Brügel baculus, Knüttel fustis.

Spiegel speculum, Kiegel vectis.

Knebel instrumentum pro contorquendo, it. mystax.

Excipe Deichsel / temo, quod est fœmininum.

III.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab alio Substantivo, terminata in -ey / sunt generis fœminini. v, g.

Fresser comestator, Fresserey comestatio.

Hurer meretricarius, Hurerey meretricium.

Thrann / tyrannus, Thrannen tyrannis.

Vide suprà pag. 183. id est partis 3. Sectionis 1. Lectione 7.

IV.

IV.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab aliquo Adjectivo, vel Substantivo, terminata in -heit / vel -igkeit / ac significantia *Virtutem, Vitium, vel similem Qualitatem*, sunt generis fœminini. v. g.

Weis sapiens, Weisheit sapientia.

Thor fatuus, Thorheit fatuitas.

bös malus, Bosheit malitia.

frey liber, Freyheit libertas.

Vide plura Exempla pag. 189. id est partis 3. Sectionis 1. Lectione 9.

V.

Omnia Nomina *Substantiva* Diminutiva, hoc est, Derivata ab aliquo Substantivo, & terminata in -lein / &c. sunt generis Neutrius, cujuscunque demum generis sint eorum Primitiva. v. g.

Hund canis, *masc.* Hündlein caniculus *neut.*

Fisch piscis, *masc.* Fischlein pisciculus, *neut.*

Kammer camera, *f.* Kämmerlein dimin. *neut.*

Haus domus, *n.* Häuslein domuncula, *neut.*

Thier animal, *n.* Thierlein animalculum, *neut.*

Plura Exempla vide pag. 212. id est partis 3. Sectionis 1. Lect. 16.

VI.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab aliquo Verbo, vel Nomine Adjectivo, vel Substantivo, terminata in -ling / & significantia

tia *Statum Personæ*, sunt generis Masculini.
v. g.

Anfang initium, Anfängling initians,

Saug mamma, Säugling lactens.

Jung juvenis, Jüngling juvenculus.

Neu novus, Neuling novitius.

Pfeffer piper, Pfefferling fungus pipere indigens.

Plura Exempla vide pag. 221. id est partis
3. Sect. 1. Lect. 18.

VII.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab aliquo Verbo vel Nomine, terminata in *nig* / vel *nüß* (in superiore Germania in *nus*) & significantia aliquam Actionem vel Passionem &c. sunt generis Neutrius, & quandoque etiam generis foeminini. v. g.

begegne obvia, *Imp.* Begegniß *f.* obviatio.

begrab sepeli, *Imp.* Begräbniß *n. f.* sepultura.

bekenn confitere, *Imp.* Bekännniß *f. n.* confessio.

ärger scandaliza, Uergerniß *f. n.* scandalum.

betrüb contrista, Betrübniß *f. n.* contristatio.

finster obscurus, Finsterniß *f. n.* obscuratio.

Zeug testis: Zeugniß *n.* testimonium.

Plura Exempla vide pag. 226. id est partis 3.
Sectionis 1. Lectione 19.

VIII.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab
ali.

aliquo alio Substantivo vel Adjectivo, terminata in -schaft / & indicantia aliquam *Qualitatem in abstracto*, sunt generis foeminini. v. g.

Freund amicus, Freundschaft amicitia.

Feind inimicus, Feindschaft inimicitia.

Gemein commune, Gemeinschaft communitas.

befannt notus, Bekanntschaft notitia.

Land provincia, Landschaft provincia in ec-
typo representata.

Plura vide pag. 231. id est partis 3. Sectionis 1. Lectione 22.

Excipe Petschaft sigillum, quod est generis neutrius; verum non propriè pertinet ad hanc speciem.

IX.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab alio Nomine Substantivo, terminata in -thum / significantia *Statum*, & similia, sunt generis Neutrius. v. g.

Fürst Princeps, Fürstenthum Principatus.

Herzog Dux, Herzogthum Ducatus. &c.

Plura vide pag. 234. id est partis 3. Sectionis 1. Lectione 23.

Excipe Irrthum error, Reichthum divitiarum, quæ sunt masculina; sed non pertinent ad hanc classem, quia unum procedit à Verbo, alterum verò ab Adjectivo. Habemus ni-

hilominus inter hæc talia unum [neutrum,
nempe,
ab heilig sanctus, Heiligthum sanctuarium.

X.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab aliquo Verbo, & quandoque etiam ab aliquo Nomine, terminata in -ung/ & denotantia *Actionem in abstracto*, sunt generis fœmini-
ni. v. g.

bezahl solve *Imp.* Bezahlung solutio, nimirum pecuniæ, debiti.

crôn corona, *Imp.* Crönung coronatio.

belohn præmia, *Imp.* Belohnung.

vorbereit præpara, *Imp.* Vorbereitung præparatio.

Plura vide pag. 236. id est partis 3. Sectionis 1. Lectione 24.

XI.

Omnia Nomina *Substantiva* Derivata ab aliquo Verbo vel Nomine, terminata per syllabam -ge/ & significantia *Actionem sæpe iteratam. vel factam à multis uno eodémque tempore*, &c. sunt generis neutrius. v. g.

Au campus, Bau campestria fertilia.

bau fabrica, *Imp.* Gebäu ædificium.

biet manda, *Imp.* Geboth mandatum.

bräm incinge fimbriâ, *Imp.* Gebräm cinctura per fimbrias.

friß vora, *Imp.* Gefräß vorabilia mixta.

Git

Bitter / Batter crates, Begitter cratium or-
do.

heul ulula, *Imp.* Geheul ululationes.

leg pone, *Imp.* Belag positiones.

leit dirige, comitare, *Imp.* Geleit directio,
comitiva.

lenck flecte, *Imp.* Gelenck flexiones, juncturae.

Lung pulmo, Gelung intestina cum pulmonibus.

mahl pingere, *Imp.* Gemahl pictura.

murr murmura, *Imp.* Gemurr murmurationes.

Nack cervix, nuca, Genick regio cervicis, nucae.

plarr vociferare *Imp.* Geplarr vociferationes.

Rahm cornix, lista, Gerahm dispositio cornicum.

Rohr canna, Gerohr copia cannarum.

rumpel / tummel / strepitus, *Imp.* Gerumpel /
Getummel, strepitationes.

rüst quies, *it.* arma, *Imp.* Gerüst structura
ex trabibus.

sauff hauri, *Imp.* Gesauff compotatio, frequens potatio.

schick mitte, *Imp.* Geschick immissio, dispositio Divina.

schlag percute, *Imp.* Geschlag mutuae percussiones.

schmitter glacita *Imp.* instar anseris, *Geschnat-*
ter mulierum garritiones instar anserum.
Sims basis, listam habens, *Gesims* bases li-
 stis circumdatae.

wein plange, *Imp.* *Gewein* mixtura plan-
 etuum,

wirb negotiare, *Gewerb* negotium.

Plura vide pag. 268. id est partis 3. Sectio-
 nis 2. Lect. 9.

SECTIO IV.

De Motione, Compositio-
 ne, Pluralifatione, Definitione,
 seu Articulatione, & Declinatione
 Nominum Germanicorum.

LECTIO I.

De Motione Nominum tam Substan-
tivorum, quàm Adjectivorum.

M*otio* dicitur, quando Nomen aliquod ex
 sua significatione Masculina, bene-
 ficio alicujus alterius terminationis, vel ali-
 ter, transfertur ad significationem foemini-
 nam: id quod tam Substantivis, quàm Ad-
 jectivis contingit.

I.

Regulariter movetur, seu mutatur Nomen
 ali-

aliquod Substantivum Masculinum in Fœmininum, per adjunctionem in fine, syllabæ -inn. v. g.

Kayser Imperator, Kayserinn Imperatrix.

König Rex, Königin Regina.

Fürst Princeps, Fürstinn Princeps femina.

Burger civis, Burgerinn civis femina.

Spanier Hispanus, Spanierinn Hispana.

Pariser Parisiensis, Pariserinn Parisiensis femina.

Römer Romauus, Römerinn Romana.

Richter Judex, Richterinn Judicis uxor, vel Judex femina.

Schneider sartor, Schneiderinn sartrix, sartoris uxor.

Schuster sutor, Schusterinn sutrix.

Meister Magister, Meisterinn Magistra.

Fresser vorator, Fresserinn voratrix.

Gauffer potator, Gaufferinn potatrix.

Spieler lusor, Spielerinn femina lusu de-dita.

Diener servus, Dienerinn ferva.

Esel asinus, Eselinn asina.

Löw leo, Löwinn leæna.

Et sic plurima alia, quorum aliquem numerum vide à pag. 199 id est partis 3. Sect. I. Lect. 13.

Nota I. Quòd dum in Masculino Primitivo invenitur litera a / vel o / vel u / in fœminino transmutentur respectivè in â / ô / û. v. g.

Gras Comes, Gräfinn Comes femina.

Bauer rusticus, Bäuerinn rustica.

Frankos Gallus, Franköfinn Galla.

Wolf lupus, Wölfinn lupa.

Hund canis, Hündinn canis femina.

Excipe, si post a / o / u / sequatur st / vel aliqua consonans duplicata. v. g.

Faster jejunator, Fasterinn jejunatrix.

Klopfer pulsator, Klopferinn pulsatrix.

Gevatter Compater, Gevatterinn matrina.

Præter nn. Mann vir, Männinn femina.

Nota 2. Quando Nomen Masculinum terminatur in erer / ultimum er eliditur, & mutatur in -in. v. g.

Bucherer usurarius, Bucherinn / & non Buchererinn / &c. idque Euphoniæ gratiâ.

Nota 3. Sunt quædam Nomina, præsertim Parentelam aliquam significantia, quæ loco consueta aliàs motionis habent sæmininum proprium & speciale. v. g.

Herr Dominus, Frau Domina.

Knecht famulus; Magd famula.

Bräutigam sponsus, Braut sponsa.

Mann maritus. Weib uxor.

Vatter pater, Mutter mater.

Bruder frater, Schwester soror.

Sohn filius, Tochter filia.

Better patruelis, Base amita.

Oheim Patruus, *it.* Avunculus, Nume matertera.

Schwä

Schwäher focer, Schwieher focrus.

Schwager cognatus, Geschwen cognata.

Eydam gener, Schnur nurus.

Mönch monachus, Nonne ex abusu per contemptum monacha, *sed potius* Geistliche Jungfrau.

Et sequentia bestiarum. v. g.

Hirsch cervus, Hinde cerva.

Bock caper, Weiß / Ziege / capra.

Han gallus, Henne gallina.

Hengst equus integer, Stutte equa.

Ochs / Stier / bos, Kuh vacca.

Widder aries, Schaf ovis.

Eber porcus, Sau porca.

Fauber columbus, Faube columba.

Ganser anser mas, Gans anser femina.

Enter anas mas, Ente anas femina.

Milcher carpio masculus cum lacte, Rogner carpio femella cum ovis, &c.

Nota 4. *Quando pro animalibus quadripedibus, maioribus avibus, & plantis quibusdam, non habetur in genere feminino specialis aliqua vox distinctiva, tum ad distinctionem faciendam addendum est; das Männlein masculus, &: das Weiblein femella. In minoribus verò avibus solet de masculo addi: er is, & de femella: sie ea.*

II.

Nomen Adjectivum Germanicum per se stans, hoc est, quando stat sine articulo vel

Pronomine, vel etiam quando sequitur post suum Substantivum, est semper immobile, & non admittit mutationem ullam vel generis, vel numeri. v. g.

In Singulari.

- m.* der Mann ist gut / hic vir est bonus.
f. die Frau ist gut, hæc domina est bona.
n. das Pferd ist gut, hic equus est bonus, &c.

In Plurali.

- m.* die Männer seynd gut / hi viri sunt boni.
f. die Frauen seynd gut / hæc Dominae sunt bonæ.
n. die Pferd seynd gut / hi equi sunt boni, &c.

Nota. Dum hæc loquor de Nomine Adjectivo, idem intelligo, & intelligi volo, de Pronomine Adjectivo, & etiam Participio alicujus Verbi, dum hæc rationem seu formam Adjectivi induunt.

III.

Nomen Adjectivum, quando ante illud præcedit Pronomen Indefinitum Masculinum ein / Fœmininum eine / Neutrum ein / (quæ aliqui *articulos unitatis* vocant) vel etiam aliquod Pronomen Personale, Possessivum, Interrogativum, & Indefinitivum, movetur per omnia genera, adjungendo regulariter masculino terminationem -er- / fœminino -e- / & neutro terminationem ee. v. g.

- m.* ein guter Mann / bonus vir.
f. ein gute Frau, bona Domina.

n. ein

n. ein gutes Pferd / bonus equus.

Cum Pronominibus Personalibus, Possessivis, Indefinitis.

m. ich guter Mann / ego bonus vir.

f. ich gute Frau / ego bona Domina.

m. mein guter Mann / meus bonus vir.

f. mein gute Frau / mea bona domina.

n. mein gutes Pferd / meus bonus equus.

m. kein guter Mann / nullus bonus vir.

f. kein gute Frau / nulla bona domina.

n. kein gutes Pferd / nullus bonus equus, &c.

IV.

Nomen Adjectivum, cui præpositus est articulus masculinus der / foemininus die / neuter das / vel Pronomen aliquod Demonstrativum, non admittit ullum aliud augmentum vel Motionem quam literam -e / per omnia genera; quod accuratissimè notandum est. v. g.

m. der gute Mann / *non* der guter Mann / bonus vir.

f. die gute Frau / bona domina.

n. das gute Pferd / *non* das gutes Pferd / bonus equus.

m. dieser gute Mann / iste bonus vir.

f. diese gute Frau / ista bona domina.

n. dieses gute Pferd / iste bonus equus.

V.

Numeri Plurales Nominum Adjectivorum

non

non admittunt ullam mutationem, vel motionem in suis generibus, sed sunt omnibus tribus generibus communes, & similes.

LECTIO II.

De Diminutione Nominum Germanicorum.

Postquam de Diminutione Nominum satis diximus Sectione I. Lectione 16. pag. 212, in terminatione -lein: sicut etiam pag. 220, de terminatione -licht / vel -lecht; ad ea loca Lectorem remittimus. Nec habemus hîc quidquam addendum, nisi quòd Germani non habeant tantam inclinationem ad nomina diminuenda, aut significationes eorum teneriores delicatiorésve reddendas, sicut habent v. g. Itali, qui habent voces blanditivas, & blanditivis similes, sciuntque omnia Adjectiva diminuere. Similiter etiam defunt Germanis Magnificativa, Mediocritativa, Extenuativa, &c. non tamen defunt illis modi hæc aliter etiam cum gratia proponendi, in casibus occurrentibus, dum volunt, aut circumstantiæ exigunt.

LECTIO III.

*De Comparatione, id est elevatione aut
depressionem Nominum Adjectivo-
rum per certos gradus.*

Comparatio Nominum Adjectivorum in
Lingua Italica, Gallica, &c. sicut etiam
Compositio, & multa alia, habentur per
Circumlocutionem vel Descriptionem: in
Germanica verò denotantur solum per no-
vam aliquam terminationem.

I.

Comparatio habet tres gradus: *Positivum*,
Comparativum, *Superlativum*.

II.

Primus gradus, seu *Positivus*, est omne
Nomen Adjectivum Comparabile, in sua si-
gnificatione simplex, naturale, & primiti-
vum, v. g.

breit latus. dick crassus. fein nitidus, &c.

III.

Secundus gradus, seu *Comparativus*, for-
matur, addendo ad Positivum syllabam -er.
v. g.

breit latus,	breiter latior.
dick crassus,	dicker crassior.
fein nitidus,	feiner nitidior. &c.

IV.

IV.

Tertius gradus, sive *Superlativus*. formatur per additionem syllabarum *-ester* / vel *-ster* ad Positivum.

breit *latus*, breiter *vel* breiter *latissimus*.

dicke *crassus*, dickester *vel* dickester *crassissimus*.

fein *nitidus*, feinester *vel* feinster *nitidissimus*.

Nota 1. Dum *positivus* vel in initio, vel in medio sui habet *a* / vel *o* / vel *u* / mutat ea respective in *å* / *ö* / *ü*. v. g.

<i>Positiv.</i>	<i>Comparativ.</i>	<i>Superlativ.</i>
-----------------	--------------------	--------------------

arg <i>malus</i> ,	ärger <i>peior</i> ,	ärgster <i>pestimus</i> .
--------------------	----------------------	---------------------------

lang <i>longus</i> ,	länger <i>longior</i> ,	längster <i>longissimus</i> .
----------------------	-------------------------	-------------------------------

groß <i>magnus</i> ,	größer <i>major</i> ,	größter <i>maximus</i> .
----------------------	-----------------------	--------------------------

kurz <i>brevis</i> ,	kürzer <i>brevior</i> ,	kürzester <i>brevissimus</i> .
----------------------	-------------------------	--------------------------------

Nota. *Comparativi & Superlativi habent naturam, & per consequens etiam Motionem Adjectivorum, dum nimirum ante Substantivum collocantur. v. g.*

m. ein breiterer Hut *latior pileus*.

f. ein breitere Schulter *latior scapula*.

n. ein breiteres Messer *latior culter*.

m. mein feinester Hut *meus nitidissimus pileus*.

f. meine feinste Leinwand *mea nitidissima tela*.

n. mein feinstes Tuch *meus nitidissimus pannus*.

m. der feinste Hut *nitidissimus pileus*.

f. die

f. Die feinste Leinwand nitidissima tela.

n. Das feinste Tuch nitidissimus pannus.

Verum, quando Substantivo postponuntur, nullam motionem admittunt. v. g.

m. Dieser Hut ist breiter iste pileus est latior.

f. Diese Schulter ist breiter ista scapula est latior.

n. Dieses Messer ist breiter iste culter est latior.

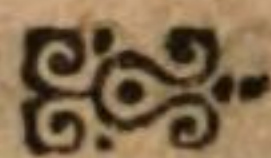
Nota 3. *Quando Positivus terminatur in -er vel -ar / v. g. finster tenebrosus, ubi juxta regulas motionis in Positivo dico: ein finsterer Tag tenebrosus dies. In Comparativo non possum dicere: ein finstererer Tag tenebrosior dies; quia id faceret pessimam harmoniam, sed in tali casu, ad violentum sonum evitandum, oportet uti adverbio -noch adhuc plus, vel viel multò plus, & dicere: heut ist ein noch vel viel finsterer Tag als gestern / hodie est dies tenebrosior, quàm heri.*

Et sic de aliis similibus. v. g. ehrbar honorabilis.

dieß ist ein ehrbarer Mann / hic vir est honorabilis.

dieß ist ein noch vel viel ehrbarer Mann / hic vir est honorabilior.

Nota 4. *Sunt quidam Positivi, qui habent Comparativos & Superlativos proprios speciales, sive irregulares. v. g.*

<i>Positiv.</i>	<i>Comparativ.</i>	<i>Superlativ.</i>
gut bonus,	besser melior,	bester optimus.
bös malus,	ärger pejor,	ärgerst pessimus.
klein parvus,	minder minor,	mindeste minimus.

Quamvis etiam dici possit: böser / pejor
bösest pessimus. kleiner minor kleinester mi-
nimus.

Nota 5. *Adjectiva Germanica possunt as-
sumere naturam & significationem Adverbii.*
v. g.

fleissig	{ potest }	diligens, & diligenter.
stark	signi-	fortis, & fortiter.
breit	ficare	latus, & latè.
kurz	{ }	brevis, & breviter.

Verum tamen est, quòd hæc eadem uti Ad-
verbia, possint admittere terminationem
-lich v. g. fleissiglich diligenter, kürzlich brevi-
ter. Sed de his jam dictum est alibi, & ad-
huc dicetur fusiùs suo loco.

Nota 6. *Sicut Adjectiva in suo gradu Po-
sitivo possunt assumere significationem Ad-
verbii, sic etiam in Comparativo. v. g.*

<i>Posit.</i>	<i>Comparat.</i>
fleissig diligenter.	fleissiger diligentius.
stark fortiter,	stärker fortius.
kurz breviter,	kürzer brevius.

Nota 7. *Verùm ad formandum talem Ad-
verbialem gradum Superlativum, necesse est
adhi-*

adhibere Praepositionem & articulum -am cum terminatione Superlativi ordinaria per syllabam -en / vel Praepositionem & Articulum aufß cum terminatione Superlativi per litteram -e. v. g.

<i>Superlat.</i>	<i>Adverb. Superlat.</i>
der fleißigst diligentissimus,	am fleißigsten vel aufß fleißigste diligentissimè.
der stärckest fortissimus,	am stärckesten vel aufß stärckeste fortissimè.
der kürhest brevissimus,	am kürhesten vel aufß kürheste brevissimè.
Vide infrà.	

Nota 8. Tales Superlativi Adverbificati, possunt eleganter servire, & etiam serviunt ordinariè, pro Superlativo ordinario vel Adjectivo. v. g.

Wo das Meer am tieffesten ist / ubi mare est profundissimum, loco:

Wo das Meer das tieffeste ist / quod non esset bene germanicè dictum.

Nota 9. Ulteriùs: sunt multa Adverbia Temporis, Loci, Qualitatis, & Quantitatis, qua formant Comparativum & Superlativum speciali modo, ut sequitur.

<i>Posit.</i>	<i>Comparat.</i>	<i>Superlat.</i>
viel multum,	mehr plus,	am meisten plurimum.
wenig parùm,	weniger plus,	am wenigsten minimè.

früh

<i>Posit.</i>	<i>Comparat.</i>	<i>Superlat.</i>
früh tempestivè,	früher tempestivius,	am frühesten tempestivissimè.
wohl / gut bene,	besser melius,	am besten optimè.
gern libenter.	lieber libentius,	am liebsten libentissimè.
sehr / gar multum,	sehrer plus,	am sehesten plurimum.
fern remotè,	ferner remotius,	am fernesten remotissimè.
bald vel ehe citò,	balder vel eher citius,	am baldesten vel ehesten citissimè.
vor antè,	vorder magis antè,	am vordersten maximè ante.
hint retro,	hinter magis retro,	am hintersten maximè retro.
nahe prope,	näher propius,	am nähesten maximè prope.
weh malè,	weher pejùs,	am wehesten pessimè.
<i>id est :</i>		
dolorosè,	dolorosius,	dolorosissimè.
Et similia.		

Nota 10. Omnia Nomina Adjectiva & Adverbia Qualitatis & Quantitatis possunt per omnes gradus in sua significatione fortificari, seu majorem vim, robur, expressionem accipere, mediante prepositione certarum particularum Adverbialium. v. g.

<i>In Positivo</i>		schön	pulcher.
sehr	}	}	valde pulcher.
gar			planè pulcher.
wohl			bene pulcher.
haupt		schön	insigniter pulcher.
erst			archi-pulcher.
überaus			perquam pulcher.
über alle			in excellentia, supra o-
massen.	}	}	mnem modum pulcher.

In Comparativo: schöner / pulchrior.

viel	}	}	multò	}
weit			longè	
noch			adhuc	
um ein gutes		schöner	bonâ parte	pulchrior.
etwas			aliquantum	
fast			ferme	
wohl	}		bene	}

In Superlativo: schönster / pulcherrimus.

Adject. der / die / das allerschönste / pulcherrimus, a, um.

Adverb. auf das (aufs) schönste / pulcherrimè.

Adverb. auf das (aufs) allerschönste / singulari modo pulcherrimè.

Adverb. zum schönsten pulcherrimè.

Adverb. zum allerschönsten certo modo pulcherrimè.

Nota II. Exstat adhuc alius modus, intendendi, elevandi, seu fortificandi aliquod *Adiectivum*, sive illud *Positivum* sit, sive *Ad-*

verbiatum, dum nimirum illi in principio ad-
junguntur adverbium hoch altè, vel höchst
altissimè.

hochnützlich valde utilis, höchstnützlich maxi-
mè utilis.

hochschädlich perquam damnosus, höchstschäd-
lich damnosissimus.

höchst-verdammlich damnabilissimus.

hoch=wichtig magni ponderis.

höchst-gefährlich periculossissimus.

hoch=erleucht perquam illuminatus.

höchst-verderblich perniciosissimus.

hoch=verdient præstanter meritis.

hoch=verbunden valde obligatus.

hoch=edel / hoch=adelich perillustris.

hoch=würdig plurimum reverendus.

hoch=heilig sanctissimus.

hoch=benöthiget valde necessarius, indigus.

Et similia copiosissima.

Nota 12. Unus etiam modus adhuc restat,
intendendi Positivum vel Adverbium, nimi-
rum cum Adverbio gewaltig validè, vel schreck-
lich terribiliter, sed plerumque non sunt in
usu, nisi dum ironicè, vel jocosè aliquid au-
getur. v.g.

er ist gewaltig enfrig / est validè zelans.

sie ist erschrocklich schön / est horribiliter pul-
chra, scilicet !

LECTIO IV.

De Formatione Numeri Pluralis à singulari.

NOta. Cùm hac materia sit magnæ considerationis, & indè dependeat tota quasi notitia Declinationis Nominum per suos casus, idcirco requirit magnam attentionem; præsertim quia Regula, quæ de hac materia possunt formari, sunt obnoxia variis Exceptionibus & Anomaliis reflexione dignis. Idcirco impendemus nos hic ad tractandum cum omni claritate, exactione, & possibili regularitate; sequemurque ad obtentionem finis hujus, ordinem trium Generum, id est Masculini, Fœminini, & Neutrius, & in eorum unoquoque ordinem terminationis.

Formatio Numeri Pluralis Nominum Substantivorum Generis Masculini.

Regula.

Numerus Pluralis Nominum Substantivorum Generis Masculini, desinentium in unam solam consonantem, itèm in -u / vel -y / regulariter formantur, adjungendo ad eorum Numerum singularem literam -e / vel etiam nihil. v. g.

Singulare.

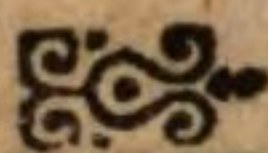
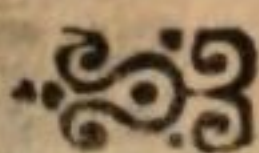
Bart barba.

Plurale.

Bärte barbæ.

A a 2

Baum

Singulare.

Baum arbor.
 Berg mons.
 Bock hircus.
 Brey pulmentum.
 Bruder frater.

Dieb fur.
 Esel asinus.
 Fisch piscis.
 Floh pulex.
 Fluß fluvius.
 Grund fundus.
 Hecht lucius.
 Hund canis.
 Kopf caput.
 Meister Magister.

Ring annulus.
 Rock tunica.
 Schein radius.
 Schrein scrinium.
 Schuh / Schu calceus.
 Stein lapis.
 Wein vinum.
 Zaun seps.

Cum ingenti similium numero.

Plurale.

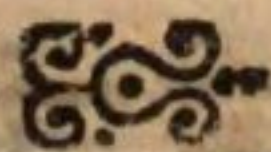
Bäume arbores.
 Berge montes.
 Böcke hirci.
 Breye pulmenta.
 Brüder / Brüdere fratres.

Diebe fures.
 Esel / Esele / asini.
 Fisch / Fische pisces.
 Flöhe pulices.
 Flüsse fluvii.
 Gründe fundi.
 Hechte lucii.
 Hunde canes.
 Köpfe capita.
 Meister / Meistere Magistri.

Ringe annuli.
 Röcke tunicae.
 Scheine radii.
 Schreine scrinia.
 Schuhe calcei.
 Steine lapides.
 Weine vina.
 Zäune sepes.

Exceptio.

In sequentibus, vel ubi Nomen terminatur in -e / vel in simplex -n / adjungitur syllaba

laba -en ; éstque potissima pars eorum , quæ
exeunt in singulari in duplicem consonan-
tem. v. g.

Singul.

Aff simia.

Baz numus sic dictus.

Bauer rusticus.

Bolz genus sagittæ.

Brill oculare.

Brunn fons.

Buchstab littera.

Demant adamas.

dolch pugio.

Fels petra.

Funct scintilla.

Fürst Princeps.

Gart / Garte hortus.

Gesell socius.

Graf Comes.

Greiff gryphus.

Hase lepus.

Hack / Hacke securis.

Haft uncus.

Han gallus.

Heid paganus.

Held heros.

Herr Dominus.

Hirsch cervus.

Holunck homo platea-
ris.

Karpf carpio.

Plural.

Affen simiæ.

Bazen nummi sic dicti.

Baueren rustici.

Bolzen tales sagittæ.

Brillen ocularia.

Brunnen fontes.

Buchstaben litteræ.

Demanten adamantes.

Dolchen pugiones.

Felsen petra.

Functen scintillæ.

Fürsten Principes.

Gärten horti.

Gesellen socii.

Grafen Comites.

Greiffen gryphi.

Hasen lepores.

Hacken secures.

Haften unci.

Hanen galli.

Heiden pagani.

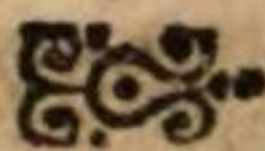
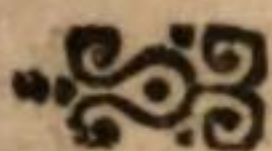
Helden heroës.

Herren Domini.

Hirschen cervi.

Holuncken viles homi-
nes.

Karpfen carpiones.

*Singul.**Plural.*

Klump massa.

Klumpen massæ.

Knab puer.

Knaben pueri.

Knapp fossor metal-
lorum.Knappen fossores ta-
les.

Lapp homo simplex.

Lappen homines sim-
plices.

Löw leo.

Löwen leones.

Lump lacinia.

Lumpen lacinia.

Mohr Maurus.

Mohren Mauri.

Monarch Monarcha.

Monarchen Monarchæ.

Mond luna.

Monden lunæ.

Musican musicus.

Musikanten musici.

Et similia extranea terminata in ant & ent.

Narr stultus.

Narren stulti.

Pfaue pavo.

Pfauen pavones.

Rab corvus.

Raben corvi.

Rapp niger equus.

Rappen nigri equi.

Reiff circulus vasis/

Reiffen circuli tales.

Rinck fibula.

Rincken fibulæ.

Schad damnum.

Schaden damna.

Scherb testa vasis.

Scherben testæ.

Schmerz dolor.

Schmerzen dolores.

Schwan cygnus.

Schwanen cygni.

Sinn sensus.

Sinnen sensus plures.

Spiz punctum, acu-
men.

Spizen acumina.

Stern stella.

Sternen stellæ.

Tropf gutta.

Tropfen guttæ.

Türk turca.

Türcken Turcæ.

Weck

Singul.
Plural.

Wecß libo v. g. panis Wecßen libones.
 Zapf epistomium. Zapfen epistomia.

Et fortè aliqua alia, quæ hìc non occurrunt, sed poterunt apprehendi per usum.

Nota 1. *Sequentia recipiunt syllabam -er.*

Singul.
Plural.

Gott DEUS. Götter Dii, idola.

Dorn spina.

Dörner *vel* Dorne spina.

Geist spiritus.

Geister spiritus plures.

Leib corpus.

Leiber corpora.

Wald silva.

Wälder silvæ.

Nota. *Sunt quedam, quæ nullam mutationem in plurali admittunt; in particulari verò sunt illa, quæ in singulari terminantur in -en / vel in -n. v. g.*

Singularis & Pluralis.

Bissen bolus & boli.

Braten assatura & assaturæ.

Degen gladius & gladii.

Flecken Oppidum & Oppida.

Lappen lacinia & lacinia.

Regen pluvia & pluvia.

Stecken baculus & baculi.

Uncker anchora & anchoræ.

Keller cellare & cellaria.

Zeller orbis mensalis & orbes tales.

Et omnia Nomina Verbalia, id est ab aliquo Verbo derivata. v. g.

Betrieger deceptor & deceptores.

Lügner mendax & mendaces.

Nihilominus quando hæc nomina, terminata in -er, significant aliquam Professionem, Artem, Conditionem, vel Officium humanum, possunt in conformitate Regulæ generalis eleganter admittere unum -e in plurali. v. g.

Singul.

Plural.

Redner orator.

Rednere oratores.

Fischer piscator.

Fischere piscatores.

Schneider sartor.

Schneidere sartores.

Schuster sutor.

Schustere sutores. &c.

Nota. 3. *Vocabulum Mann vir facit in plurali Männer / quando simpliciter consideratur, & non plus significat, quam hominem naturalem, vel politicum, vel maritum. v. g. zween Männer / duo viri, vel duo mariti. Verum quando significat militem, manet in plurali immobile, maxime quando antecedit aliquis numerus Cardinalis. v. g. drey Tausend Mann / tria millia militum.*

Nota 4. *Istud ipsum Vocabulum Mann / quando est fundamentum Compositionis cum alio aliquo Nomine, mutat in plurali tò Mann / vel Männer in Leute / quod idem est. ac in plures homines, & non in Männer. v. g.*

Sin-

*Singular.**Plural.*

Ammtmann	Capita-	Ammtleuthe	Capita-
	neus œconomicus.		nei.
Fuhrmann	Auriga.	Fuhrleuthe	Aurigæ.
Handelsmann	Merca-	Handelsleuthe	merca-
	tor.		tores.
Hauptmann	Capita-	Hauptleuthe	Capita-
	neus militaris,		nei.
Rauffmann	Mercator.	Rauffleuthe	mercato-
			res.
Schiffmann	Nauta.	Schiffleuthe	nautæ.
Staatsmann	Statista.	Staatsleuthe	Statistæ.
Zimmermann	faber li-	Zimmerleuthe	fabri li-
	gnarius.		gnarii. &c.

LECTIO V.

*Formatio Numeri Pluralis Nominum
Substantivorum generis fœminini.*

REGULA.

PLurale Nominis Substantivi Generis Fœminini ordinariè formatur per adjunctionem syllabæ -en ad numerum singularem, & aliquando cum elisione literæ r per adjunctionem solius literæ -n. v. g.

*Singular.**Plural.*

Alder vena.

Alderen vel Aldern venæ.

Art species, genus.

Arten species, genera.

Betrüb

Betrübnuß contrista- Betrübnußen contri-
tio. stationes.

Et omnia derivata, terminata in nüß *vel*
niß.

Vide pag. 226. id est partis 3. Sect. 1. Le-
ctionem 19.

Bircke betula.

Bircken betulæ.

Blum flos.

Blumen flores.

Bosheit malitia.

Bosheiten malitiæ.

Et omnia terminata in -heit. Vide pag. 189.
id est partis 3. Sectionis 1. Lektionem 9.

Citron pomum citri- Citronen citrina.
num.

Farb color.

Farben colores.

Frau Domina.

Frauen Dominæ.

Freude gaudium,

Freuden gaudia.

Freundschaft amicitia. Freundschaften amici-
tiæ.

Et omnia terminata in -schaft. Vide pag.
231. id est Partis 3. Sectionis 1. Lect. 22.

Geiß capra.

Geissen capræ.

Gränß confine.

Gränzen confinia.

Größe magnitudo.

Größen magnitudines.

Et omnia nomina abstractiva in -e. Vide
pag. 167. id est Partis 3. Sectionis 1. Lectio-
nem 2.

Quamvis rarissimè talia in plurali occur-
rant.

Kayserinn Imperatrix, Kayserinnen Impera-
trices.

Et

Et omnia foemina derivata à masculinis,
& terminata in -inn.

Vide pag. 199. id est Partis 3. Sectionis 1.
Lectiorem 13.

Kirch ecclesia.

Kirchen ecclesiæ.

Kron corona.

Kronen coronæ.

Leiste lista

Leisten listæ, cornices.

Rechnung computus. Rechnungen computus
plures.

Et omnia derivata, terminata in -ung. Vi-
de pag. 236. id est Partis 3. Sectionis 1. Le-
ctiorem 24.

Schelmerey nequitia. Schelmereyen nequi-
tiæ.

Et omnia derivata, terminata in -ey vel
ei.

Vide pag. 183. Partis 3. Sectionis 1. Lectio-
nem 7.

Trübsal tribulatio. Trübsalen tribulationes.

Nuß utilitas. Nußen utilitates.

Et omnia alia terminationis in -ab. Vide
pag. 227. id est Partis 3. Sectionis 1. Lectiorem
20.

Cum magno numero aliorum similium.

E X C E P T I O N E S.

Verum sequentibus, à potiori terminatis
in -t / non adjungitur nisi unum -e breve,
& quandoque planè nihil

Singul.

Singul.

Banc̃ scamnum.
 Braut sponsa.
 Brust pectus, mam-
 ma.
 Faust pugnus.
 Frucht fructus.
 Gans anser.
 Geschwulst tumor.
 Hand manus.
 Haut pellis.
 Krott bufo.
 Kuh vacca.
 Kunst ars.
 Last onus.
 Laus pediculus.
 Lâgel vasculum.

Lust aura.
 Lust delectatio.
 Magd ancilla.
 Maus mus.
 Rath futura.
 Riß lens.
 Sau porca.
 Statt civitas.
 Wand paries.
 Wurst farcimen.
 Zunft tribus.

Plural.

Bâncke scamna.
 Brâute sponsæ.
 Brüste pectora, mam-
 mæ.
 Fâuste pugni.
 Früchte fructus plures.
 Gânse anseres.
 Geschwülste tumores.
 Hânde manus plures.
 Hâute pelles.
 Krôtte bufones.
 Kûhe vaccæ.
 Kûnste artes.
 Lâste onera.
 Lâuse pediculi.
 Lâgele vel Lâgel vascu-
 la.

Lûste auræ.
 Lûste delectationes.
 Mâgde ancillæ.
 Mâuse mures.
 Mâthe futuræ.
 Nisse lendes.
 Sâue porcæ.
 Stâtte civitates.
 Wânde parietes.
 Wûrste farcimina.
 Zûnste tribus plures.

Et forsan alia adhuc, quæ usus docebit.

Nota.

Nota. Vox Mutter, Mater, non admittit aliam mutationem in plurali. quàm litera u in ũ / Mütter. Et sic etiam immobilia sunt omnia fœminina in -er terminata. v. g. Kelter torcular, & torcularia. Et similia.

LECTIO VI.

Formatio Numeri Pluralis Nominum Substantivorum Generis Neutrius.

PLuralis Nominum Substantivorum Generis Neutrius, desinentium in aliquam consonantem, regulariter formatur per adjunctionem syllabæ -er ad singularem. v. g.

Singular.

Ammt officium.

Bad balneum.

Band ligamen.

Bild imago.

Blat folium.

Bret asser.

Buch liber.

Dach tectum.

Dorff pagus.

Ey ovum.

Fach scrinium.

Feld campus.

Fürstenthum Principatus.

Plural.

Aemnter officia.

Bäder balnea.

Bänder vincula.

Bilder imagines.

Bläter folia.

Breter asseres.

Bücher libri.

Dächer tecta.

Dörffer pagi.

Eyer ova.

Fächer scrinia.

Felder campi.

Fürstenthümer Principatus plures.

Et

Et omnia derivata terminata in -thum.
Vide pag. 234. id est Partis 3. Sectionis 1. Le-
ctionem 23.

Geld pecunia.
Glas vitrum.
Glied membrum.
Grab sepulchrum.
Gut Bonum.
Haupt caput.
Haus domus.
Hemd indusium.
Holz lignum.
Horn cornu.
Hun gallina.
Kalb vitulus.
Kind infans.
Korn granum.
Kraut herba.
Lamm agnus.
Land provincia.
Lied cantilena.
Licht lumen.
Loch foramen.
Mägdchen puella.

Gelder pecuniæ.
Gläser vitra.
Glieder membra.
Gräber sepulchra.
Güter Bona.
Häupter capita.
Häuser domus plures.
Hemder indusia.
Hölzer ligna.
Hörner cornua.
Hüner gallinæ.
Kälber vituli.
Kinder infantes.
Körner grana.
Kräuter herbæ.
Lämmer agni.
Länder provinciæ.
Lieder cantilenæ.
Lichter lumina.
Löcher foramina.
Mägdcher puellæ.

Et omnia Diminutiva mollia & effemina-
ta, quæ terminantur in -chen. Vide pag. 214.
id est Partis 3. Sect. 1. Lect. 16. in fine.

Mal macula.
Ort locus.
Rad rota.

Mäler maculæ.
Orter loca.
Räder rotæ.

Reis ramusculus.	Reiser ramusculi.
Rind bos.	Rinder boves.
Schloß castellum.	Schlösser castella.
Schwert ensis.	Schwerter enses.
Thal vallis.	Thäler valles.
Volck vallis.	Völcker populi.
Weib femina.	Weiber feminæ.

Et multa similia.

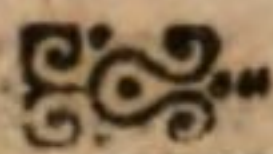
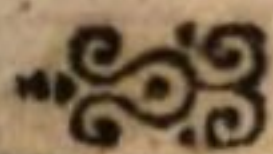
Verùm in sequentibus vocabulis, ad formandum Pluralem non additur nisi -e/ vel quandoque etiam planè nihil.

Singul.

Plural.

Antliß vultus.	Antlike vultus plures.
Band ligamen.	Bande ligamina, <i>vel</i> Band compedes.
Beding conditio.	Bedinge conditiones.
Beil securis	Beile secures.
Bort margo.	Borte margines.
Brot panis.	Brote panes.
Creuß / Kreuß / crux.	Creuße cruces.
Eck cornu v. g. mensæ.	Ecke cornua talia.
Eingeweid intestinum.	Eingeweide intestina.
Elend miseria.	Elende miseriæ.
End finis.	Ende fines.
Erb hæreditas.	Erbe hæreditates.
Fehl pellis.	Fehle pelles.
Fest festum.	Feste festa.
Garn filum. <i>it.</i> rete.	Garne, fila, <i>it.</i> retia.
Joch jugum.	Joche juga.
Kameel camelus.	Kameele cameli.

Maht

Mahl pastus.

Netz rete.

Oel oleum.

Pferd equus.

Reich regnum.

Ross equus.

Schaf ovis.

Schwein porcus.

Spiel lusus.

Theil pars.

Zelt tentorium.

Ziel scopus.

Mahle plures pastus.

Netze retia.

Dele olea.

Pferde equi.

Reiche regna.

Rosse equi.

Schafe oves.

Schweine porci.

Spiele lusus plures.

Theile partes.

Zelte tentoria.

Ziele scopi.

Et forsan aliqua adhuc alia, quæ praxis docebit, specialiter verò voces *Composita*, si-
ve sint Verbales, siue Nominales, cum præ-
positione -ge / & significantes *Readunatio-
nem*, vel *Multitudinem* rerum aut actionum.
v. g.

Geflügel volatio.

Gefild campi.

Geflügele volatilia.

Gefilde multitudo cam-
porum.

Gemähl pictura.

Gesäuff compotatio.

Gesatz lex

Gewerb negotium.

Gewürm reptilia.

Gemählde plures picturæ.

Gesäuffe compotationes.

Gesätze plures leges.

Gewerbe plura negotia.

Gewürme copia repti-
lium.

Vide pag. 272. id est Partis 3. Sect. 2. Lect.
9.

Quamvis major pars harum vocum possit
finè

finè plurali efferri, cùm etiam in singulari significet multitudinem, seu plurium collectionem.

Sunt tamen ex Nominibus Collectivis nonnulla in -ge desinentia, quæ possunt sequi, & sequuntur regulam generalem de formatione Numeri Pluralis per additionem terminationis -er. v. g.

Gemach conclave.

Gemacher conclavia.

Gemüt animus.

Gemüter animi.

Geschlecht familia.

Geschlechter *vel* Geschlechterte familiæ.

Gespensť spectrum.

Gespenster spectra.

Nota 1. *Pauca, quæ sequuntur, formant Pluralem per terminationem in -en.*

Aug oculus.

Augen oculi.

Maß mensura.

Massen mensuræ.

Milch splen.

Milken splenes.

Ohr auris.

Ohren aures.

Pistol sclopulus.

Pistolen sclopuli.

Recht jus.

Rechten jura, leges.

Cum Derivatis, quæ desinunt in -nűß *vel* -nűß/ *neutr.* vel juxta alios in nűß *fæmin.* ut

Bildnűß imago.

Bildnűssen images.

Gedächtnűß memoria.

Gedächtnűssen memoria.

Erfahrnűß experientia.

Erfahrnűssen experientia.

Gleichnűß similitudo.

Gleichnűssen similitudines.

Beschwernuß difficul- Beschwernüssen diffi-
tas. cultates.

Betrübnuß desolatio. Betrübniüssen desola-
tiones.

Begräbnuß sepultura. Begräbnüssen sepultu-
ræ.

Cum magno numero aliorum similium.
Vide pag. 226. id est Partis 3. Sectionis 1. Le-
ctionem 19.

Nota 2. *Nomina Substantiva Generis Neu-
trius, terminata in -b / vel ll / it. in -en / &
in -er / maxime si habeant cognationem cum
aliqua voce extranea, mutant ordinariè im-
mobilia in plurali. v. g.*

Singul.

Plural.

Exempel exemplum & exempla.

Metall metallum & metalla.

Mittel medium & media.

Segel velum & vela.

Allmosen eleemosyna & eleemosynæ.

Becken pelvis & pelves.

Eisen ferramentum & ferramenta.

Rüssen pulvinar & pulvinaria.

Wappen insigne & insignia.

Zeichen signum & signa.

Kloster claustrum & claustra.

Fenster fenestra & fenestræ.

Fuder plaustrum & plaustra.

Gitter crates ferrea & crates ferreæ.

Malter modius & modii.

Messer

Messer culter & cultri.

Muster modulus & moduli.

Pflaster emplastrum & emplastra.

Ruder remus & remi.

Wasser aqua & aquæ.

Wetter tempestas & tempestates.

Cum sequentibus, pondus, vel Numerum collectivum significantibus.

Pfund libra & libræ.

Loth semuncia & semunciæ.

Hundert centuria & centuriæ.

Tausend mille & millia.

Duzend duodena & duodenæ. &c.

Nota 3. *Nomina Substantiva Diminutiva, terminata in -lein / vel -lin non admittunt ullam mutationem in Numero plurali. v. g.*

Singul.

Plural.

Hütlein pileolus & pileoli.

Federlein plumula & plumulæ.

Krüglein amphorella & amphorellæ.

Kammerlein parva camera & parvæ cameræ.

Nota. 4. *Illa Diminutiva, quorum Primitiva sunt generis Neutrius, & in Plurali admittunt syllabam er. v. g. Bild imago, Bilder imagines. Buch liber, Bücher libri &c. retinent, vel saltè retinere possunt, dictam terminationem in Plurali, cum additamento syllabæ -lein. v. g.*

Singul.

Plural.

Bildlein icuncula.

Bilderlein vel Bildlein icunculæ.

B b 2

Buch

Büchlein libellus.

Bücherlein *vel* Büchlein libelli.

Dörfflein pagellus.

Dörfferlein *vel* Dörfflein pagelli.

Geistlein spiritellus.

Geisterlein *vel* Geistlein spiritelli.

Gläslein vitrellum.

Gläserlein *vel* Gläslein vitrella.

Leiblein corpusculum.

Leiberlein *vel* Leiblein corpuscula.

Hörnlein cornu parvulum.

Hörnerlein *vel* Hörnlein cornua parva.

Nota 5. *Sunt etiam aliqua Nomina generis Neutrius, & tria vel quatuor Masculina, quae possunt in Numero Plurali admittere terminationem -e vel -er / sed tali casu intervenit tamen aliqua differentia in significatione. v. g.*

singul.

Plural.

Band ligula, *it.* compes.

Bänder ligulae, Bände compedes.

Bein os, ossis, *it.* pes.

Beiner ossa, Beine pedes.

Bett lectus.

Better / *at melius* Bette lecti.

Dorn spina.

Dörner *vel* Dorne spinæ.

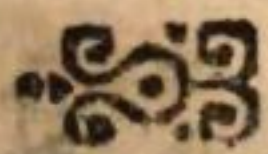
Fach scrinium.

Fache & Fächer scrinia.

Faß vas.

Fässer & Fasse vasa.

Gesicht

Gesicht vultus, visio.	Gesichte & Gesichter visiones & vultus.
Glück fortuna.	Glücker <i>potius</i> Glücke fortunæ.
Herz cor.	Herzen corda humana, Herzer corda animalium comestibilia.
Mensch homo, <i>it.</i> ancilla.	Menschen homines, Menscher ancillæ.
Ort locus.	Orte & Derter loca.
Rosß equus.	Rösser <i>melius</i> Rosse equi.
Schiff navis.	Schiffer / <i>melius</i> Schiffe naves.
Schild scutum.	Schilder <i>melius</i> Schilde scuta.
Seil restis.	Seile / <i>melius</i> Seiler restes.
Sieb cribrum.	Siebe & Sieber cribra.
Tuch pannus.	Tücher panni, Tuche partes integræ panni.
Werck opus.	Wercke opera, Wercker opera, seu libri impressi.
Wort verbum.	Wörter & Worte verba.

Nota 6. Nomina terminata in -ent / derivata ex Latino, Gallico, vel Italico, faciunt in Plurali -er. v. g.

Losament habitatio.	Losamenter.
Parlament collocuto- rium.	Parlamenter.
Regiment legio mili- taris.	Regimenter.
Testament ultima vo- luntas.	Testamenter.

Excipiuntur tamen nonnulla, quæ habent
-en / ùt

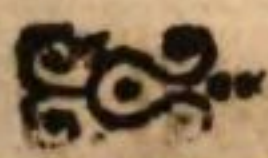
Element elementum.	Elementen.
Sacrament /	Sacramenten.
Tractament /	Tractamenten.

LECTIO VII.

*Quomodo litteræ Radicales, a / o /
& u Nominum Singularium in Plura-
li, quandoque mutantur respectivè in -â /
ô / & û,*

Observari potuit ex regulis præcedentibus
formationum Numeri Pluralis, quòd
sæpe sæpius Nomen Primitivum masculinum
vel neutrum, mutet suum a in â / o in ô / u
in û. v. g.

<i>Singular. Mascul.</i>	<i>Plural. Mascul.</i>
Fall casus.	Fälle casus plures.
Gang itus.	Gänge plures itus.
Stab baculus.	Stäbe baculi.
Wolf lupus.	Wölfe lupi.
Sohn filius.	Söhne filii.

Zoll telonium.

Sprung saltus.

Wurm vermis.

Krug amphora.

Singul. Neutr.

Grab sepulchrum.

Kalb vitulus.

Bad balneum.

Dorff pagus.

Loch foramen.

Bloch truncus.

Buch liber.

Tuch pannus.

Gut Bonum.

Zölle telonia.

Sprünge saltus plures.

Würme vermes.

Krüge amphoræ.

Plur. Neutr.

Gräber sepulchra.

Kälber vituli.

Bäder balnea.

Dörffer pagi.

Löcher foramina.

Blöcher trunci.

Bücher libri.

Tücher panni.

Güter Bona &c.

Verum regula hæc non est ita generalis,
ut non habeat multas Exceptiones.

Quæ a in Plurali retinent, non mutan-
do in -â / sunt sequentia.

Aal / Ahlanguilla.

Adler aquila.

Aß simia.

Antlitz facies.

Arm brachium.

Aug oculus.

Band compedes.

Bauer rusticus.

Aalen anguillæ.

Adler aquilæ.

Affen simiæ.

Antlitze facies plures.

Armen brachia.

Augen oculi.

Bande compedes.

Bauern rustici.

& reliqua terminata in -auer.

Dachs taxus.

Daum pollex.

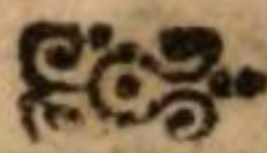
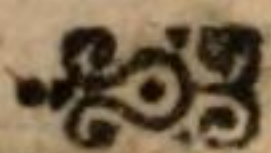
Farr taurus.

Dachse taxi.

Daumen pollices.

Farren tauri.

Et reliqua terminata in -arr.

Gladen placenta.
 Haar capillus.
 Haf uncus.
 Hase lepus.
 Hauffen cumulus.
 Jahr annus.
 Kohn navicula.

Karpf carpio.
 Karren currus.
 Knab puer.
 Krahnen geranium, gen⁹
 machinae ductoriae.
 Lapp simplex homo.

Malter modius.
 Nahm nomen.
 Narr stultus.
 Pfaff popa gentilis.
 Rab corvus.
 Ranke valisia.
 Rapp niger equus.
 Rak glis.
 Schade damnum.
 Schaf ovis.
 Schatte umbra.
 Schwab Suevus.
 Schwan cygnus.
 Sparr tignum.
 Spak passer.
 Strahl radius.

Gladen placenta.
 Haare capilli.
 Haken unci.
 Hasen lepores.
 Hauffen cumuli.
 Jahre anni.
 Kohn naviculae, lem-
 bi.

Karpfen carpiones.
 Karren currus plures.
 Knaben pueri.
 Krahnen gerania.
 Lappen simplices ho-
 mines.

Malter modii.
 Nahmen nomina.
 Narren stulti.
 Pfaffen popae.
 Raben corvi.
 Ranken valisiae.
 Rappen nigri equi.
 Rakenglires.
 Schaden damna.
 Schafe oves.
 Schatten umbrae.
 Schwaben Suevi.
 Schwanen cygni.
 Sparren tigna.
 Spaken passerres.
 Strahlen radii.

Taa dies.	Tage dies.
Wasser aqua.	Wasser aquæ.
Zapf epistomium.	Zapfen epistomia.
Et forsan pauca alia, quæ per usum com- prehendentur.	
<i>Quæ in Plurali o retinent, sinè mutatio- ne ejusdem in o / sunt sequentia.</i>	
Bolz sagitta.	Bolzen sagittæ.
Borer terebrum.	Borer terebra.
Bort margo.	Borte margines.
Bot nuncius.	Boten nuncii.
Brock frustum, v. g.	Brocken frusta, boli.
panis, bolus.	
Brot panis	Brote panes.
Dolch pugio.	Dolchen pugiones.
Fohl hinnulus.	Fohlen hinnuli.
Grosch grossus.	Groschen grossi.
Joch jugum.	Jocher juga.
Knott nodus.	Knotten nodi.
Mohr Maurus.	Mohren Mauri.
Mond luna.	Monden lunæ.
Morgen manè unius	Morgen manè plurium
diei.	dierum.
Ochs bos.	Ochsen boves.
Ohr auris.	Ohren aures.
Ros equus.	Rosse equi.
Rohr canna.	Rohre cannæ.
Sommer æstas.	Sommer æstates.
Thor porta.	Thore portæ.
Tohr stultus.	Tohren stulti.
Wort verbum.	Worte verba.

Et fors pauca alia, quæ usus docebit.

Quæ in Plurali u retinent, absque mutatione in ũ / sunt sequentia.

Brunn fons.	Brunnen fontes.
Bub puer.	Buben pueri.
Bul amasia.	Bulen amasia.
Busen sinus.	Busen sinus plures.
Fuder vectura.	Fuder vecturæ.
Funct scintilla.	Functen scintillæ.
Hund canis.	Hunde canes.
Hundert centum.	Hundert plura centū.
Klump massa.	Klumpen massæ.
Kuchen placenta.	Kuchen placentæ.
Luder esca pro capiendo.	Luder escæ tales.
Lumpen lacinia.	Lumpen lacinia.
Lunt fomes pro igne pyrio accendendo.	Luntten fomites.
Muster modulus.	Muster moduli.
Pfund libra.	Pfund libræ.
Pulver pulvis.	Pulver pulveres.
Ruder remus.	Ruder remi.
Stund hora.	Stunden horæ.
Ufer littus.	Ufern littora.

Si quæ alia sunt, usus docebit.

Nota. *Esse quædam duplicis significationis, quæ in una significatione mutant vocalem, in altera non mutant, v. g. Band vinculum. ligula, Bänder ligulæ. Band compedes, Bande compedes. Schaden infortunium, Schâden infortunia. Schaden simplex damnum,*

mnum , Schaden talia simplicia damna.
 Schaf vasculum , Schäfer vascula. Schaf
 ovis , Schafe oves. Wort vox , vocabulum ,
 Wörter voces , vocabula. Wort verbum pro-
 missorium , vulgò Parola , Worte verba pro-
 missoria sub fide honesta data. Vide suprà
 pag. 388. id est partis 3. Sectionis 3. Lectio-
 nis 6. Notatione 5.

Nota 1. Dixi suprà , quòd hæc mutatio
 litterarum -a / -o / -u / in -ä / -ö / -ü / non oc-
 currat , nisi in Nominibus Masculinis &
 Neutris. Et hæc regula secundum se vera est.
 Excipiuntur tamen sequentia Fæminina , quæ
 eandem mutationem admittunt.

Bancſ scamnum.	Bâncke scamna.
Brunst incendium.	Brünste incendia.
Brust pectus.	Brüste pectora , mañæ.
Faust pugnus.	Fäuste pugni.
Frucht fructus.	Früchte fructus plures.
Grust crypta.	Grüste cryptæ.
Gunst favor.	Günste favores.
Hand manus.	Hände manus plures.
Haut pellis.	Häute pelles.
Huft lumbus.	Hüste / Hüsten lumbi.
Kraft vis.	Kräfte / Kräfte vires.
Ruh vacca.	Ruhe vaccæ.
Kunst ars.	Künste artes.
Last onus.	Läste onera.
Laus pediculus.	Läuse pediculi.
Lust aura.	Lüste auræ.
Lust complacentia.	Lüste / Lüsten compla- centiæ.

Magd ancilla.

Maus mus.

Mutter mater.

Sau sus.

Tochter filia.

Wand paries.

Wurst farcimen.

Zunfft tribus.

Mägde ancillæ.

Mäuse mures.

Mütter matres.

Säue fues.

Töchter filia.

Wände parietes.

Würste farcimina.

Zünfte tribus plures.

Et forsan pauca alia, quæ usus docebit.

Nota. Quòd hac mutatio Vocalium in Plurali generaliter non habeat locum, nisi in Nominibus Substantivis, & Radicalibus, non autem pariter in Adjectivis, multò minùs in Nominibus Derivatis.

LECTIO VIII.

De illis Nominibus, quæ non sunt in usu nisi in Numero Singulari, vel vicissim in Plurali: & de Formatione Numeri Pluralis in Nominibus Adjectivis & Participiis.

Sunt quædam, quæ in latino non habent ordinariè nisi Pluralem, & tamen in Germanico efferri possunt in utroque Numero, id est singulari & plurali. v.g.

Singular.

Plural.

Begräbnüß exequiæ,

Begräbnüssen plures exequiæ seu funeralia.

Ehe

Eheverlöbnuß sponsalia, Eheverlöbnuße plu-
ra sponsalia.

Finsternuß tenebræ, Finsternüssen plures
tenebræ.

Hochzeit nuptiæ, Hochzeiten plures nuptiæ.

Jahrmarch Nundinæ. *sing. & plur.*

Scheer forfices, Scheeren plures forfices.

Zange forcipes, Zangen plures forcipes.

Vicissim Nomina Substantiva Germanica
Abstracta vel *Collectiva*, Composita ex Præ-
positione inseparabili ge. v. g. Gewerb ne-
gotiatio, Gesauff compotatio, Gelauß cur-
sitatio, & similia, de quibus dictum est pag.
272. rarissimè efferuntur in Numero plurali,
cùm sint ipsamet virtualiter pluralia.

De Formatione Numeri Pluralis in Nominibus Adjectivis & Participiis.

Omnia Nomina Adjectiva, & Participia,
five sint Activa five Passiva, cujuscunque ge-
neris, non recipiunt in ordine ad forman-
dum Numerum Pluralem, quidquam aliud,
quàm literam e / quando ante illa non præ-
cedit *ipsorum articulus definitus*, sed articu-
lus *indefinitus*, vel articulus *Unitatis*, vel
aliquod *Pronomen Personale*, aut *Possessivum*,
aut *indefinitum*. v. g.

Singular.

Plural.

m. Ein guter unus bonus. gute *gen. omn.*

f. Ein gute una bona. boni, bonæ,

n. Ein gutes unum bonum. bona.

Sin.

*Singular.**Plural.*

- m.* Ein liebender unus amans. liebende *gen.*
f. Eine liebende una amans. *omn.* aman-
n. Ein liebendes unum amans. tes & amantia.

*Singular.**Plural.*

- m.* Ein geliebter unus amatus. geliebte amati.
f. Eine geliebte una amata. amatae.
n. Ein geliebtes unum amatum. amata.

Verum si antecedit *Articulus Definitus* (de quibus articulis tractabitur Lectione sequente) vel *Pronomen Demonstrativum* cujuscunque generis: admittunt ad formandum Numerum Pluralem, syllabam *en/* vel per elisionem solam literam *n*, v. g,

*Singular.**Plural.*

- m.* der gute bonus. die guten
f. die gute bona. boni, bonae,
n. das gute bonum. bona.
m. der liebende amans. die liebenden
f. die liebende amans. amantes &
n. das liebende amans. amantia.
m. der geliebte amatus. die geliebten.
f. die geliebte amata. amati, amatae,
n. das geliebte amatum. amata.

LECTIO IX.

De Definitione, sive Articulatione Nominum Germanicorum.

SUppono à Lectore Latino jam aliunde sci-
ri significationem terminorum Gramma-
ticalium, & in particulari: quid sit *Articu-
lus*, & quis ejus *Usus*. Vis nimirum deter-
minandi, seu definiendi unum Substantivum
commune seu Appellativum, quod sinè adjun-
ctione talis vel talis articuli haberet signifi-
cationem nimis vagam, generalem, & inde-
terminatam. v, g.

Er ist Kōnig / Est Rex.

Er ist der Kōnig / Est hic Rex.

Sufficit igitur proponere illorum omnium
Genera & Casus.

*Articuli Germanici sunt in Numero
Singulari.*

Mascul. der. Fœmin. die. Neutr. das.

In Plurali.

Masc. die. Fœm. die. Neut. die.

Declinatio Articuli Masculini der hic.

Nom. der hic. Gen. des hujus.

Dat. dem huic. Acc. den hunc.

Abl. von dem ab hoc.

Decl-

Declinatio Articuli Singularis Fæminini
die / hæc.

Nom. die hæc.	Gen. der hujus.
Dat. der huic.	Acc. die hanc.
Abl. von der ab hac.	

Declinatio Articuli Singularis Neutrius
das hoc.

Convenit in omnibus cum Declinatione Articuli Masculini, excepto Accusativo, qui debet esse conformis Nominativo.

Nom. das hoc.	Gen. des hujus.
Dat. dem huic.	Acc. das hoc.
Abl. von dem ab hoc.	

Declinatio Articuli Pluralis die / qui est communis omnibus tribus generibus.

Nom. die hi, hæ, hæc.
Gen. derer (per contractionem der) horum, harum, horum.
Dat. denen (per contract. den) his.
Acc. die hos, has, hæc.
Abl. von denen (per contract. von den) ab his.

Nota Interpretis. Gen. derer / & Dativus denen sunt potius Demonstrativa: istorum, istarum, istorum, & istis, quàm articuli; unde nisi demonstrativè ponantur, & demonstrativè significant, non tam bene adhibentur, quàm der & den.

Hinc discrimen est inter: der Menschen / & derer Menschen / itèm: inter den Menschen / & denen Menschen.

Der

Der Menschen significat *simpliciter*: *hominum*; derer Menschen verò significat *istorum demonstrativè ac determinatè*, & *non aliorum scil. hominum*. Similiter: den Menschen *hominibus simpliciter*, & *absolutè*. denen Menschen verò: *his, seu istis, & nullis aliis hominibus*.

Declinatio Articuli Unitatis.

Præter Articulos *definitos sive terminativos*, der / die / das: invenitur apud Germanos etiam *Articulus*, qui dicitur *Unitatis*, ein / qui tamen meliùs diceretur *Pronomen Indefinitum*, quàm *Articulus*. Ecce illius Declinationem.

<i>Mascul.</i>	<i>Fæmin.</i>	<i>Neutr.</i>
Nom. Ein unus.	eine una.	ein unum.
Gen. Eines unius.	einer unius.	eines unius.
Dat. Einem uni.	einer uni.	einem uni.
Acc. Einen unum.	eine unam.	einen unum.
Abl. von einem ab uno.	von einer ab una.	von einem ab uno.

Pluralem in hoc sensu non habet, in alio verò sensu habet, quando nimirum ponitur in forma *Pronominis* cum Articulo, prout infra dicetur.

LECTIO X.

De Formatione Casuum , seu Declinatione Nominum Germanicorum.

PRæsuppono rursus , jam aliunde ab homine Latino intelligi , quid sit *Casus* , quid *Declinatio* : qui verò ista nesciret , à Perito discere deberet , nam hîc ista ex defectu loci & temporis tractare non vacat.

Jam verò , ad bene comprehendendam hanc notabilis momenti doctrinam , necesse est cum omni possibili attentione observare *Regulas & Præcognitiones* sequentes.

I.

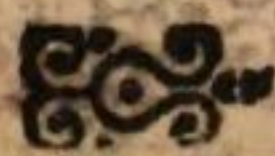
Germani non declinant semper sua Nomina more Italorum , per mutationem *solius Articuli vel Præpositionis* , Nomine ipso intacto & immutato relicto , sed etiam more Latinorum , cum mutatione ipsius Nominis , per quosdam casus.

II.

Nominativus & Accusativus habent ordinariè eandem terminationem ; quamvis hæc regula patiatur aliquam Exceptionem , de qua dicetur suo loco.

III.

Vocativus formatur à *Nominativo* , vel potius est similis *Nominativo* , præponendo ei duntaxat exclamationem *o* / cum *Pronomine*
Perſo-

Personali du in singulari, in plurali verò
ihr.

IV.

Quotiescunque *Genitivus Numeri Singularis* alicujus *Nominis Substantivi* terminatur in *-en vel ens* (quod non accidit, nisi in certis *Nominibus Generis Masculini*) omnes alii *Casus* utriusque *Numeri* retinent eandem *terminationem -en*.

V.

Quotiescunque *Genitivus Numeri Singularis* alicujus *Nominis Substantivi* terminatur in *e* / aut etiam si absque ulla *mutatione* maneat similis *Nominativo* (id quod non accidit nisi in certis *Nominibus Generis Fæminini*, & quidem *Derivatis*) omnes alii *Casus* utriusque *Numeri* manent similes *Nominativo singulari*.

VI.

Quotiescunque *Genitivus Numeri Singularis* alicujus *Nominis Substantivi* terminatur in *-es vel s* (id quod non accidit nisi in certis *Nominibus Generis Neutrius*, & in quibusdam *Masculinis*) omnes alii *Casus Numeri singularis* sunt similes suo *Nominativo*; ità tamen, ut *Dativo & Ablativo* possit *euphoniæ* causâ addi unum *e finale*, si *Nomen* sit *monosyllabum*.

VII.

Casus obliqui, id est, *Genitivus, Dativus, Accusativus & Ablativus Numeri Pluralis*

omnium Nominum *Substantivorum* cujuscunque generis, sunt similes suo Nominativo, & non habent opus, nisi in Dativo & Ablativo affixione terminationis *-en* vel *n*/ casu quo Nominativus non jam ipsemet habuisset hanc terminationem *en* vel *n* / tunc enim non admitteretur ejus repetitio.

Ex modò dictis Principiis & Regulis Generalibus, sequitur per bonam consequentiam

I. Quòd aliqua pars Nominum Generis *Masculini* terminetur in Genitivo in *-en*/ vel *en* / reliqua verò in *es* vel *s* duntaxat.

II. Quòd omnia Nomina Generis *Fæminini* admittant in Genitivo literam *e* / & nihil ampliùs.

III. Quòd omnia Nomina Generis *Neutrius* terminentur in Genitivo in *es* / vel in *s* duntaxat.

IV. Quòd sint *tres Declinationes*, sive *tres Modi Vocabula per Casus declinandi*, in lingua Germanica.

Prima: comprehendit omnia Nomina Substantiva Generis *Masculini*.

Secunda: Nomina Generis *Fæminini*.

Tertia: Nomina Generis *Neutrius*.

Schema primæ Declinationis,
id est

*Nominum Substantivorum Generis
Masculini.*

Nota;

Nota : *Quòd unaquæque ex Tribus Declinationibus subdividatur in tria Exempla seu Paradigmata, ad quorum unum singula reliqua spectant & conformantur.*

	Bruder.	Mensch.	Koch.
N.	der Bruder. Frater.	der Mensch. homo.	der Koch. cocus.
G.	des Bruders. fratris.	des Menschen (s) hominis.	des Koch (s) coci.
D.	dem Bruder. fratri.	dem Mensch (en) homini.	dem Koch. coco.
A.	den Bruder. fratrem.	den Menschen. hominem.	den Koch. cocum.
Abl.	von dem Bruder. à fratre.	von dem Menschen. ab homine.	von dem Koch. à coco.

Numerus Pluralis.

N.	die Brüder (e) fratres.	die Menschen. homines.	die Köch (e) coci.
G.	der Brüder (e) fratrum.	der Menschen. hominum.	der Köch (e) cocorum.
D.	den Brüder (e)n. fratribus.	den Menschen. hominibus.	den Köchen. cocis.
Acc.	die Brüder (e) fratres.	die Menschen. homines.	die Köche. cocos.

Abl. von den Brüder (e)n. von den Menschen
von den Köchen.

à fratribus. ab hominibus, à cocis.

Nota. *Litera posita intra parenthesim, pos-
sunt adhiberi, vel omitti, ad libitum.*

Schema secundæ Declinationis,

id est

*Nominum Substantivorum Generis
Fæminini.*

die Sach. die Magd. die Freundschaft.

N. die Sach (e) die Magd. die Freundschaft.
res. ancilla. amicitia.

G. der Sach (e) der Magd. der Freundschaft.
rei. ancillæ. amicitia.

D. der Sach (e) der Magd. der Freundschaft.
rei. ancillæ. amicitia.

A. die Sach (e) die Magd. die Freundschaft.
rem. ancillam. amicitiam.

Abl. von der Sach (e) von der Magd. von der
Freundschaft.

à re. ab ancilla. ab amicitia.

Numerus Pluralis.

N. die Sachen / die Mägde / die Freund-
schaften.

Res, ancillæ, amicitia.

G. der Sachen / der Mägde / der Freundschaften.

rerum, ancillarum, amicitiarum.

D. den

D. den Sachen / den Mägden / den Freundschaften.

rebus, ancillis, amicitiiis.

Acc. die Sachen / die Mägde / die Freundschaften.

res, ancillas, amicitias.

Abl. von den Sachen / von den Mägden / von den Freundschaften.

à rebus, ab ancillis, ab amicitiiis.

Schema tertiæ Declinationis,

id est

Nominum Substantivorum Generis Neutrius.

Das Grab. Das Pferd. Das Büchlein.

N. das Grab / das Pferd / das Büchlein.
sepulchrum, equus, libellus.

G. des Grab (e)s / des Pferd (e)s / des Büchleins.
sepulchri, equi, libelli.

D. dem Grab (e) dem Pferd (e) dem Büchlein.
sepulchro, equo, libello.

Acc. das Grab / das Pferd / das Büchlein.
sepulchrum, equum, libellum.

Abl. von dem Grab (e) von dem Pferd (e) von dem Büchlein.
à sepulchro, ab equo, à libello.

Numerus Pluralis.

N. die Gräber / die Pferd (e) die Büchlein.
sepulchra, equi, libelli.

G. der Gräber / der Pferd (e) der Büchlein.
sepulchrorum, equorum, libellorum.

D. den Gräber (e)n / den Pferden / den Büchlein.
sepulchris, equis, libellis.

Acc. die Gräber / die Pferd (e) die Büchlein.
sepulchra, equos, libellos.

Abl. von den Gräber (e)n / von den Pferden /
von den Büchlein
à sepulchris, ab equis, à libellis.

LECTIO XI.

*Modus cognoscendi, ad quodnam
Schema Declinationum ex tribus hic
positis pertineat, & ad quale uniuscujus-
que paradigma seu exemplum accommo-
dari debeat unumquodque Nomen
Substantivum Germanicum.*

IN primis cognosci debet occurrentis No-
minis Genus; nam Nomina Generis Ma-
sculini pertinent ad schema Masculinorum:
Fœminina ad Fœmininorum: Neutra ad Neu-
trorum schema. Ut autem genus Vocabuli,
quod declinandum ante te habes, cognoscas,
vide Sectionis 3. Lectionem 2. 3. & 4. pag.
317. & sequ.

Jam verò difficultas est, ad quale ex tribus
exemplis seu paradigmatis (nam tria haben-
tur in singulis schematis) conformari debeat
Nomen

Nomen Substantivum, seu Masculinum, seu Fœmininum, seu Neutrum, quod declinare, seu cujus Casus obliquos formare vis. Attende igitur ad terminationem *Nominativi Numeri Pluralis*, de quo regulas & observationes necessarias dedimus suprâ Lëctione 4. pag. 371. & seq. & in conformitate doctrinæ ibi propositæ, serva regulas sequentes ad hunc effectum unicè necessarias.

I.

Nomina Substantiva Generis *Masculini*, quibus ad formandum Nominativum Pluralem adjungitur vel littera *e* / vel nihil. (Vide Regulam Lëctionis 4. pag. 371.) declinantur sicut *der Bruder* frater, vel sicut *der Koch* cocus.

II.

Nomina Substantiva Generis *Masculini*, quibus ad formandum Nominativum Pluralem adjungitur syllaba *-en* / vel per elisionem solum *-n*. (Vide Exceptionem Lëctionis 4. pag. 372.) declinantur sicut *der Mensch* homo.

III.

Nomina Substantiva Generis *Fœminini*, quibus ad formandum Nominativum Pluralem adjungitur syllaba *-en* / vel per elisionem solum *-n*. (Vide Regulam Lëctionis 5. pag. 377.) declinantur sicut *die Sach* res.

IV.

Nomina Substantiva Generis *Fœminini*,
qui..

quibus ad formandum Nominativum Pluralem adjungitur littera -e / vel nihil. (Vide Exceptionem Lektionis 5. pag. 379.) declinantur sicut die Magd ancilla.

V.

Nomina Substantiva *Derivata Generis Feminini*, terminata in -e / -en / -heit / -keit / -nuß vel -niß / -sal / & -schaft / quorum Casus obliqui in Numero singulari non habent aliquam mutationem, & in plurali terminantur in -en / vel -n. (Vide dictam Lektionem 5. pag. 377.) declinantur sicut die Freundschaft amicitia.

VI.

Nomina Substantiva *Generis Neutrius*, quibus ad formandum Nominativum Pluralem adjungitur syllaba -er. (Vide Regulam Lektionis 6. pag. 381.) declinantur sicut das Grab sepulchrum.

Nota. *Huius Regulae se conformant tria vel quatuor Masculina, id est: Gott DEUS, Geist spiritus, Leib corpus, Wald silva.*

VII.

Nomina Substantiva *Generis Neutrius*, quibus ad formandum Nominativum Pluralem adjungitur syllaba -en / vel -n duntaxat (de quibus Lektionem 6. pag. 385. non solum traditur regula, sed etiam adducuntur exempla. v. g. Aug oculus, Ohr auris, Herz cor, Recht jus, justitia, &c.) declinantur sicut das Buchlein libellus.

Ad

Ad hanc regulam pertinent etiam :

I. Nomina Generis *Neutrius* plurium syllabarum, terminata in -en vel -n. v. g. *Rüssen* pulvillus, *Almosen* eleëmosyna, *Becken* pelvis, *Leben* vita, *Wappen* insignia.

II. Omnia Nomina *Diminutiva*, terminata in -lein &c.

III. Omnia *Infinitiva Verborum*, dum induunt naturam *Substantivorum*. v. g. *Das Essen* comedere, *das Trinken* bibere, &c.

Nota. *Quando unum Nomen Substantivum terminatur in duplicem Consonantem, tum retinet hanc duplicationem per ambos Numeros in omnibus Casibus.*

LECTIO XII.

De Declinatione Nominum Adjectivorum.

REvocando priùs in memoriam, quæ diximus suprà Sectione 4. Lectione 1. num. 2. de *Motione Nominum Adjectivorum*, pag. 356. observa deinde, Nomen Adjectivum declinari duobus modis. 1. *Indefinitivè*, cum præcedentia *Pronominis* vel *Articuli Indefiniti*, *m.* ein. *f.* eine. *n.* ein. aliter dicti *Articuli Indefiniti Unitatis*. 2. *Definitivè*, cum præcedentia *Articuli Definiti*, *m.* der. *f.* die. *n.* das. hic, hæc, hoc.

Schema

*Schema Declinationis Nominum Ad-
jectivorum Masculinorum, precedente
Articulo Unitatis -ein.*

In Numero Singulari.

Nom. Ein guter / bonus.
Gen. eines guten / boni.
Dat. einem guten / bono.
Acc. einen guten / bonum.
Abl. von einem guten / à bono.

*Schema Declinationis Nominum Ad-
jectivorum Fæmininorum, precedente
Articulo Unitatis -eine.*

In Numero Singulari.

Nom. Eine gute / bona.
Gen. einer guten / bonæ.
Dat. einer guten / bonæ.
Acc. eine gute / bonam.
Abl. von einer guten / à bona.

*Schema Declinationis Nominum Ad-
jectivorum Neutrorum, precedente Ar-
ticulo Unitatis -ein.*

In Numero Singulari.

Nom. Ein gutes / bonum.
Gen. eines guten / boni.
Dat. einem guten / bono.
Acc. ein gutes / bonum.
Abl. von einem guten / à bono.

Nota 2. *Nominativus & Accusativus sin-
gularis Nominum Adjectivorum Indefinito-
rum*

rum *cujuscunque generis potest eleganter stare sine Articulo Unitatis* -ein / eine / ein.

Schema Declinationis Nominum Adjectivorum cujuscunque Generis in Numero Plurali.

Pluralis Nominum Adjectivorum *indefinitè acceptorum*, & omnibus tribus Generibus communium, declinatur *sine omni Articulo vel Præpositione*, ut sequitur.

Nom. gute / boni, bonæ, bona.

Gen. guter / bonorum, bonarum, bonorum.

Dat. guten / bonis.

Acc. gute / bonos, bonas, bona.

Abl. von guten / à bonis.

Nota. *In hoc Schemate procedit Inflexio seu Declinatio Nominum Adjectivorum, quando ante illa præcedit.*

I. Nominativus alicujus *Pronominis Personalis*, id est: ich ego, du tu, er ille, sie illa, wir nos, ihr vos, sie illi, illæ, illa.

II. *Dativus, Accusativus, vel Ablativus* dictorum Pronominum *Personalium*. v. g. mir mihi, mich me, von mir à me, &c.

III. Pronomen aliquod *Possessivum*, v. g. mein / meus, mea, meum. dein / tuus, tua, tuum. sein / suus, sua, suum. conformiter unicuique generi.

Schema

*Schema Declinationis Nominum Ad-
jectivorum, dum ea præcedit Articulus
definitus der / die / das / hic, hæc, hoc.*

Hæc Declinatio est communis omnibus
generibus: & in Numero singulari convenit
cum præcedente in genere Fœminino.

Numerus Singularis.

Nom. der / die / das gute / bonus, a, um.
Gen. des / der / des guten / boni, æ, i.
Dat. dem / der / dem guten / bono, æ, o.
Acc. den / die / das gute / bonum, am, um.
Abl. von dem / der / dem guten / à bono, a, o.

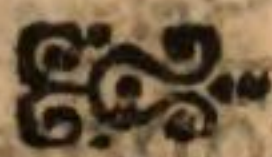
Numerus Pluralis.

Nom. die / die / die guten / boni, æ, a.
Gen. derer / *melius, ut dictum est*, der guten /
bonorum, bonarum, bonorum.
Dat. denen / *longè melius* den guten / bonis.
Acc. die / die / die guten / bonos, as, a.
Abl. von den / den / den guten / à bonis.

Nota. I. *Juxta hoc ipsum Schema pergit
Inflexio seu Declinatio Nominis Adjectivi,
quando ante illud præcedit Pronomen De-
monstrativum, v.g. dieser iste, jener ille,
&c.*

Nota 2. *Adjectiva, quando postponuntur
suis Substantivis, induunt naturam Adver-
biorum, & manent immobilia, seu indecli-
nabilia, prout insinuavimus pag. 359. Num.
2, & adhuc dicemus alibi.*

LECTIO

LECTIO XIII.

Modus, quo Germani exprimunt, seu formant Casus Nominum Substantivorum tam Propriorum, quàm Communium, seu Indefinitorum.

DUm Itali volunt declinare Nomen aliquod sine Articulo, adhibent certas Præpositiones, id est, *di, à, da*, quas vocant *Signa Casuum*, sive *Articulos Indefinitivos*. Verùm Germani non habent nisi simplicem Inflectionem ordinariam sine aliqua Præpositione aut Articulo. nisi per hoc velint facere aliquam circumscriptionem, prout quandoque accidit.

Schema Declinationis Nominum Propriorum.

Nom.	Gott /	DEUS.
Gen.	Gottes /	Dei.
Dat.	Gott /	Deo.
Acc.	Gott /	Deum.
Abl.	von Gott /	à Deo.

Nota. Nomina Propria hominum, per aliquem sive usum, sive abusum, admittere possunt, & admittere solent Articulum definitum, v. g.

Nom.

Nom. Peter *vel* der Peter / Petrus.
 Gen. Peters *vel* des Peters / Petri.
 Dat. Peter *vel* dem Peter / Petro.
 Acc. Peter *vel* den Peter / Petrum.
 Abl. von Peter *vel* von dem Peter / à Petro.

*Nota. Non loquor de Nominibus Propriis
 Feminarum, quæ, sicut in Italico, ita etiam
 in Germanico habent Articulum definitum,
 præsertim dum ordinariè sermo est de perso-
 nis exiguæ conditionis.*

Nota Interpretis ad Lectorem.

Habet hoc loco D. Kramerus etiam Sche-
 ma Declinationis Nominum Communium
 Indefinitorum: & Schemata aliquot Declina-
 tionis Partitivæ, quæ quia pro solorum Ita-
 lorum informatione serviunt, Latinum au-
 tem Germanicæ Linguae Discipulum potiùs
 perplexum redderent, ac sinè hac specula-
 tione totum negotium doctrinæ hujus
 perfectum censerì potest, omittenda
 sunt visa.

PARS

PARS IV.

DE

PRONOMINIBUS.

LECTIO I.

*De Pronominibus Germanicis in
Genere.*

PRæsuppono de novo, quòd sciatur, quid
rei sit *Pronomen*, & quid omnes termi-
ni spectantes ad hanc materiam. Germani
habent sua Pronomina sicut Itali, Latini, &
aliæ Nationes, & hæc dividuntur in

Personalia. id est: Ich ego, du tu,
er ille, sie illa, &c.

Possessiva. id est: Mein meus, Dein
tuus, sein suus, &c.

Demonstrativa. id est: Dieser iste,
jener ille, &c.

Interrogativa. id est: Wer quis? was
quid? welch qualis? &c.

Relativa. id est: Welcher qui, &c.

Indefinita. id est : *Manch* aliquis ;
kein nullus : *ander* alter.

Nota. De his omnibus tractabimus neces-
 saria per ordinem ; verumtamen nihil dice-
 mus de eorum *Ufu & Constructione* , quia de
 his hinc inde sufficiens mentio fit in *Dictio-*
nario Krameriano pro Italis , & *pro Latinis*
res tractabitur suo loco , quando aureè age-
 tur de *Syntaxi* , seu *Constructione*.

LECTIO II.

De Pronominibus Personalibus.

Pronomina Personalia sunt sequentia.

	<i>com.</i>	<i>com.</i>	<i>masc.</i>	<i>fem.</i>
<i>Singular.</i>	<i>ich</i>	<i>du</i>	<i>er</i>	<i>sie.</i>
	<i>ego</i>	<i>tu</i>	<i>ille</i>	<i>illa.</i>
<i>Plural.</i>	<i>wir</i>	<i>ihr</i>	<i>sie</i>	<i>sie.</i>
	<i>nos</i>	<i>vos</i>	<i>illi</i>	<i>illæ.</i>
		<i>sich</i>	<i>se.</i>	

Declinatio Pronominis Personalis

ich *ego.*

Numerus Singularis.

<i>Nom.</i>	<i>Ich</i> <i>ego,</i>	<i>Gen.</i>	<i>meiner</i> <i>mei.</i>
<i>Dat.</i>	<i>mir</i> <i>mihi,</i>	<i>Acc.</i>	<i>mich</i> <i>me,</i>
<i>Abl.</i>	<i>von</i> <i>mir</i>	<i>à</i> <i>me.</i>	

Pluralis.

<i>Nom.</i>	<i>wir</i> <i>nos,</i>	<i>Gen.</i>	<i>unserer</i> <i>nostrum.</i>
		<i>Dat.</i>	

Dat. uns nobis, Acc. uns nos.

Abl. von uns à nobis.

Declinatio Pronominis Personalis

du tu.

Numerus Singularis.

Nom. du tu, Gen. deiner tui,

Dat. dir tibi, Acc. dich te,

Abl. von dir à te.

Pluralis.

Nom. ihr vos, Gen. eurer vestrum,

Dat. euch vobis, Acc. euch vos.

Abl. von euch à vobis.

Declinatio Pronominis Personalis

er ille, sie illa.

Nom. Er is, sie ea.

Gen. seiner ejus, ihrer ejus.

Dat. ihm ei, ihr ei.

Acc. ihn eum, sie eam.

Abl. von ihm ab eo, von ihr ab ea.

Pluralis Masculino & Feminino communis.

Nom. sie ii, ex.

Gen. ihrer eorum, earum.

Dat. ihnen eis, vel iis.

Acc. sie eos, eas.

Abl. von ihnen, ab eis, vel iis.

Declinatio Neutrius & Reciproci.

Nom. caret. Gen. caret.

Dat. sich sibi, Acc. sich se.

Abl. von sich à se.

Declinatio Pronominis Impersonalis & Neutrius, man / & es / quæ secundum se sumpta latinè reddi non possunt, sed verbis impersonaliter adhærent.

Nom. man / es. man sagt dicitur. es regnet
pluit

Interpres. *Casus obliqui, quia solis particulis Italicis similibus respondent, pro doctrina Latinorum nulli sunt usui. Sciendum enim est, quòd cum Gothi & Wandali, Germani homines, Latinam Linguam in Italia invenirent, & malè loquerentur, ac eam (hinc vocibus Latinis malè pronunciatis, inde Syntaxi germanicâ adhibitâ) alterarent, novum idioma produxerint, quod deinde in certas regulas redactum, specialis Lingua (Italica) facta est, & nunc ad summum splendorem pervenit: adeò, ut cum primum Lingua Italica nihil aliud fuerit, quàm Latine voces ad Germanicam Syntaxim, vel Germanica Syntaxis ad Latinas voces accommodata, nunc ab Italis exculpta, & novis novisque legibus adstricta, atque innumeris novis vocibus, cum Germanica Lingua non connexis adaucta, inter Principes mundi Linguas meritò connumeretur.*

LECTIO III.

De Pronominibus Possessivis.

Pronomina Possessiva sunt.

	<i>Masc.</i>	<i>Fæmin.</i>	<i>Neutr.</i>
Mein	meus.	meine mea,	mein meum.
Dein	tuus,	deine tua,	dein tuum.
sein	suus,	seine sua,	sein suum.
ihr	sui,	ihre suæ,	ihr sua.
unser	noster,	unsere nostra,	unser nostrum.
euer	vester,	euere vestra,	euer vestrum.
ihr	ipforum,	ihre ipsarum,	ihr ipforum.

Declinatio Pronominis Possessivi Masculini, in Singulari.

Nom.	Mein meus.
Gen.	meines mei.
Dat.	meinem meo.
Acc.	meinen meum.
Abl.	von meinem à meo.

Declinatio Pronominis Possessivi Fæminini, in Singulari.

Nom.	meine mea.
Gen.	meiner meæ.
Dat.	meiner meæ.
Acc.	meine meam.
Abl.	von meiner à mea.

Declinatio Pronominis Possessivi Neutrius, in Singulari.

Nom. mein meum.
 Gen. meines mei.
 Dat. meinem meo.
 Acc. mein meum.
 Abl. von meinem à meo.

Declinatio Pronominum Possessivorum, Communis omnibus tribus Generibus, in Plurali.

Nom. Meine / mei, meæ, mea.
 Gen. meiner / meorum, mearum, meorum?
 Dat. meinen / meis.
 Acc. meine / meos, meas, mea.
 Abl. von meinen / à meis.

Nota 1. *Ad hanc formam, & ad modulum hic exhibitarum terminationum, declinantur etiam reliqua Possessiva: ihr / unser / euer / &c.*

Nota 2. *Sic etiam declinantur eadem Pronomina, quando immediatè antecedunt aliquod Nomen Substantivum; sed quando absolute & per se stant, sinè conjunctione cum aliquo Namine. recipiunt articulum (sicut in Italico) & declinantur, sicut Nomen aliquod Adjectivum ordinarium præcedente articulo declinari solet, juxta doctrinam suprà pag. 411. id est Partis 3. Sectionis 4. Lectione 12. traditam, v. g.*

Numeri Singularis Masculinum, Femininum, & Neutrum.

N. der / die / das meine / meus, mea, meum.

G. des / der / des meinen / mei, meæ, mei.

D. dem / der / dem meinen / meo, meæ, meo.

Acc. den meinen / die / das meine / meum, meam, meum.

Abl. von dem / der / dem meinen / à meo, mea, meo.

Numerus Pluralis communis omnibus tribus Generibus

N. die meine / mei, meæ, mea.

G. der meinen / meorum, mearum, meorum.

D. den meinen / meis.

Acc. die meine / meos, meas, mea.

Abl. von den meinen / à meis.

Et sic de reliquis Possessivis.

LECTIO IV.

De Pronominibus Demonstrativis.

Pronomina Demonstrativa sunt.

<i>Masc.</i>	<i>Fæmin.</i>	<i>Neutr.</i>
dieser iste,	diese ista,	dieses istud.
der hic demonst.	die hæc,	das hoc.
jener ille,	jene illa,	jenes illud.
selbiger ille,	selbige illa,	selbiges illud.
selb ipse,	selbe ipsa,	selbes ipsum.
selbig ille,	selbige illa,	selbiges illud.
	D d 4	ienig

jenig ille, jenige illa, jeniges illud.
solcher talis, solche, talis, solchen/solch tale.

Nota 1. Quod attinet Declinationem seu Inflexionem pronominis Demonstrativi der / die / das / quod non solum habet figuram, sed etiam significationem articuli der / die / das / verum cum maiore energia, & vi demonstrativa, non differt illa à declinatione articuli, quæ jam exhibita est supra pag. 399. Interpres. Nota tamen, quod ibi observatum est quoad Genitivum & Dativum Pluralem.

Nota 2. Declinatio Pronominis dieser / &c. jener / &c. selbiger / &c. habet se sicut Declinatio alicujus Nominis Adjectivi, dum ante illud præcedit articulus Unitatis. v. g. ein guter / &c. cujus rei modulum seu schema habes pag. 412.

Nota 3. Declinatio Pronominis selb / &c. selbig / &c. jenig / &c. habet se sicut Declinatio Nominis Adjectivi, quando ante illud præcedit Articulus definitus. v. g. der gute / &c. cujus modulum habes pag. 414. Et observandum, quod dicta tria Pronomina non sint facile in usu sine præcedentia dictorum Articulorum Definitorum der / die / das.

Nota 4. Declinatio Pronominis Demonstrativi solcher habet se, sicut Declinatio Nominis Adjectivi, ante quod præcedit Articulus Unitatis: qui etiam istud ordinariè præcedit, vel sequitur, non tamen necessariò, cum Pronomen hoc possit etiam stare se solo, & si-
nè

nè dicto Articulo. Nominis ejusmodi Adjectivi Inflexionem vide pag. 412.

LECTIO V.

De Pronominibus Interrogativis.

Pronomina Interrogativa sunt.

<i>Masc.</i>	<i>fæmin.</i>	<i>Neutr.</i>
Wer quis?	wer quæ?	was quod?
welcher qualis,	welche qualis,	welches quale.
was für qualis?	was für qualis?	was für quale?
welch qualis,	welch qualis,	welch quale.

Declinatio Pronominis Interrogativi

Masculini & Fæminini

wer / quis, quæ?

Nom. Wer / quis, quæ?

Gen. wessen / cujus?

Dat. wem / cui?

Acc. wen / quem, quam?

Abl. von wem / à quo? à qua?

Plural.

Nom. wer / qui, quæ?

Gen. weren / quorum, quarum?

Dat. wenen / quibus?

Acc. caret, vel dicitur welche / quos, quas.

Abl. von wenen / à quibus.

Declinatio Pronominis Interrogativi

Neutrius, was?

Nom.

Nom. Was / quid rei?

Gen. wess, cujus rei?

Dat. caret.

Acc. was / quid rei?

Abl. von was? wovon? à qua re? de qua re?

Nota 1. *Pronomen Interrogativum welcher / quis? qualis? declinatur sicut aliquod Nomen Adjectivum, quando ante illud praecedit Articulus Unitatis. v. g. ein guter. Vide supra pag. 412.*

Nota 2. *Pronomen Interrogativum was für / qualis vel quale? habet in Numero Plurali rationem Adverbii, sicut etiam quando utimur solo was sine für / quod aliquando fieri potest.*

Nota 3. *Idem Pronomen Interrogativum was für? in Numero singulari permanet instar Adverbii sine sui mutatione; sicut etiam Pronomen Interrogativum welcher (quod in singulari numero non est in usu) verumtamen aliquando tam unum quam alterum in Numero singulari habet post se articulum Unitatis ein / eine / ein / qui postea solus declinationem patitur. Pronomen autem was für? vel welcher? semper manet immobile, instar Adverbii. Dico: in Numero singulari, quia in Numero Plurali non potest habere Articulum Unitatis.*

LECTIO VI.

De Pronominibus Relativis.

Pronomina Relativa sunt.

Mascul.	Fæmin.	Neutr.
welcher qui,	welche quæ,	welches quod
der qui,	die quæ,	das quod.
so qui.	so quæ,	so quod.

Nota 1. Pronomen Relativum *welcher* / *declinatur* eodem modo, sicut quando est Interrogativum, instar nimirum Adjectivi habentis ante se præcedentem Articulum Unitatis, excepto quòd loco Genitivi singularis Masculini & Neutrius, id est loco *welches* / *possimus etiam dicere wessen?*

Nota 2. Declinatio Pronominis Relativi *der* / *die* / *das* / est eadem, sicut quando idem *der* / *die* / *das* est articulus definitus, à quo nec in pronuntiatione, nec in scriptione differt, sed solum in ratione Grammaticali. Vide pag. 414. Nihilominus in Genitivo singulari Masculino & Neutro, loco *des* potest etiam dici *dessen*: & in Gen. & Dat. singulari fæminino, loco *der* / potest etiam dici *dero*: & denique in Genitivo Plurali communi omnibus tribus Generibus, pro *deren* vel *der*, potest etiam dici *derer* vel *dero*.

Nota 3. Pronomen Relativum *so* servit pro omnibus tribus generibus, sine sui mutatione; sed

sed non habet locum nisi in Nominativo & Accusativo.

Nota 4. *Ultra prædicta Pronomina Relativa, inveniuntur adhuc duo, quæ habent significationem Demonstrativo-Relativam, in genere Masculino & Neutro. id est:*

Wer / is qui, vel quisquis.

was / id quod, seu quodquod.

& non aliter declinantur, quàm Pronomina Interrogativa wer & was / quorum inflexio seu declinatio exhibita est Lectione præcedente, pag. 425. & seq. Et ab iis non differunt, nisi in sola ratione Grammaticali.

Nota 5. *Cùm hæc tria Pronomina Relativa habeant omnia eundem quasi usum & significationem, utile erit, conjunctim eorundum declinationem proponere, quæ sic habet.*

Declinatio trium Pronominum Relativorum, conjunctim,

Masculinum singulare.

Nom. *Welcher / der / so / qui.*

Gen. *welches / wessen / deß vel dessen / cujus.*

Dat. *welchem / dem / cui.*

Acc. *welchen / den / so / quem.*

Abl. *von welchem / von dem / à quo.*

Fæmininum singulare.

Nom. *welche / die / so / quæ.*

Gen. *welcher / der / dero / cujus.*

Dat. *welcher / der / dero cui.*

Acc.

Acc. welche / die / so / quam.

Abl. von welcher / von der / à qua.

Neutrum singulare.

Nom. welches / das / so / quod.

Gen. welches / wessen / deß *vel* dessen / cuius.

Dat. welchem / dem / cui.

Acc. welches / das / so / quod.

Abl. von welchem / von dem / à quo.

*Plurale commune omnibus tribus Generi-
bus.*

Nom. Welche / die / so / quæ, quæ, quæ.

Gen. welcher / derer / *vel* deren / quorum, qua-
rum, quorum.

Dat. welchen / denen / quibus.

Acc. welche / die / so / quos, quas, quæ.

Abl. von welchen / von denen / à quibus.

*Nota. Dicit Author, quòd hîc, tanquam
in proprio loco tractari posset de particulis Re-
lativis, & speciatim de Italico ci, vi, & ne:
& Gallico y & en. Verùm hæc nihil pertinent
ad Discipulum Latinum.*

Præterea cùm in talibus casibus Germani
circumscriptione utantur, occurret occasio
hac de re tractandi deinde in Syntaxi seu
Constructione Pronominum, quò interim Le-
ctor Germanicæ Linguae studiosus remittitur.

LECTIO VII.

De Pronominibus Indefinitis, & Universalibus.

Pronomina Indefinita sunt.

<i>Mascul.</i>	<i>Fæmin.</i>	<i>Neutr.</i>
Einer unus,	eine una,	caret.
der eine unus,	die eine una,	das eine unum.
kein conj. nullus,	keine conj. nulla,	kein conj. junctim, nullum.
Keiner / niemand absol. nullus.	-	-
etwa ein conj. aliquis,	etwa eine conj. aliqua,	etwa ein conj. aliquod.
einig vel ein negat. aliquis,	einige vel eine / aliqua,	einig vel ein aliquod.
etwa einer vel jemand absol. unusquispiam.		
ein einziger / conj. & abs. unicus,	ein einzige / unica,	ein einziges / unicum.
mancher / unus aliquis,	manche / una aliqua,	manches / unum aliquod.
ein jeder vel jeglicher / quivis,	ein jede vel jegliche / quævis,	ein jedes vel jegliches / quodvis.
ein jedweder /	ein jedwede / conjunctim & absolutè.	ein jedwedes /
quilibet,	quælibet,	quodlibet,

ein

ein jedweder / *absolutè unusquisque.*

ein anderer / ein andere / ein anderes / *conjunctim & absolutè.*

alius, alia, aliud,

der andere / die andere / das andere. *conjunctim & absolutè.*

alter, altera, alterum.

der selbe *vel* derselbige / die selbe / das selbe / *conj.*
ille, illa, illud.

eben der / eben die / eben das / *conjunctim.*

ipsum, ipsa, ipsum.

idem, eadem, idem.

eben der selbe / eben die selbe / eben das selbe.

ipsum ille, ipsa illa, ipsum illud.

der ganze *conjunct.* die ganze / das ganze.

totus, tota, totum.

aller *conj. & absol.* alle / alles.

omnis, omnis, omne, omnia.

selber *vel* selbst *abs.* selber *vel* selbst / selber *vel*

ipsummet, ipsummet, ipsummet.

beyde *vel* alle beyde / *conjunctim & absolutè.*

beyde / & / beyde / &.

ambo, ambo, ambo.

viel / *conj. & absol.* viel / viel.

multus, multa, multum.

etliche *vel* etliche / etliche / etliche.

aliqui, Plural. aliqua, aliqua.

welche *seu* etwelche / *idem.*

Et sequentia Neutra.

Etwas / *contractè was.*

ichts / *ichts / idem.*

nichts / *nihil.*

Omnia

Omnia hæc Pronomina sunt à potiori *Ad-
jectiva*, & declinantur sicut *Adjectiva*. v. g.
sicut *der gute* / vel sicut *ein guter*. Quæ verò
non sunt talia, habent rationem *Adverbii* si-
nè ulla declinatione.

LECTIO VIII.

De Numeris Germanicis.

*Numeri Germanici Cardinales sive
Numerales sunt.*

Ein / <i>vel</i> eins unus.	achtzehn octodecim.
zwey duo.	neunzehn novemde- cim.
drey tres, tria.	zwanzig viginti.
vier quatuor.	ein und zwanzig viginti unus.
fünff quinque.	zwey und zwanzig 2c. vi- ginti duo.
sechs sex.	dreßsig triginta.
sieben septem.	vierzig quadraginta.
acht octo.	fünzig quinquaginta.
neun novem.	sechzig sexaginta.
zehn decem.	siebenzig septuaginta.
eils undecim.	achzig octoginta.
zwölff duodecim.	neunzig nonaginta.
drenzeihen tredecim.	hundert centum.
vierzeihen quatuorde- cim.	hundert eins centum & unum.
fünfzeihen quindecim.	
sechzeihen sedecim.	
siebenzeihen septemde- cim.	hundert

hundert zwey centum tausend zwey mille &
& duo. duo.
zweyhundert ducenti. ein tausend unum mille.
drehundert trecenti. zwey tausend duo mil-
&c. lia &c.
tausend mille. ein Million millio.
tausend eins mille & zwey Millionen duo
unum. milliones.

Ordinales.

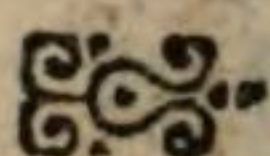
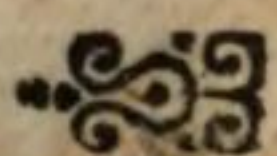
Der / die / das erste primus, a, um.
Der / die / das zweyte / *vel* anderte / secundus,
a, um.
Der / die / das dritte / primus, a, um.
Der / die / das vierte / quartus, a, um.
Et sic per ordinem, addendo tantum ad
Numerum Numeralem syllabam -te / usque
ad zwanzig / viginti, &c. Ad zwanzig autem,
& quæ sequuntur, additur syllaba ste.
Der / die / das zwanzigste vigesimus, a, um.
Der / die / das ein und zwanzigste vigesimus pri-
mus, a, um.
Der / die / das drey und zwanzigste vigesimus
tertius. &c.

Nota. Numerus Cardinalis zwey / habet
suam declinationem particularem per triage-
nera.

	<i>Mascul.</i>	<i>Fæmin.</i>	<i>Neutr.</i>
Nom.	Zween / duo,	zwo / duæ,	zwey. duo,

* *

Gen.

Gen.	zwoeyer / duorum,	zwoer / duarum,	zwoeyer. duorum.
Dat.	zweyen / duobus,	zwoen / duabus,	zweyen. duobus.
Acc.	zween / duos,	zwo / duas,	zwey. duo.
Abl.	von zweyen / à duobus,	von zwoen / à duabus,	von zweyen. à duobus.

Et drey tres, tria, similiter, sed finè distinctione Generum.

Nom.	drey vel dreye / tres, tria.
Gen.	dreyer / trium.
Dat.	dreyen / tribus.
Acc.	drey vel dreye / tres, tria.
Abl.	von dreyen / à tribus.

Reliqua sunt *Indeclinabilia*, sicut apud Italos & Latinos, excepto Dativo; & in Ablativo, quando præcedit Præpositio von/ aus &c. sed finè Nomine subsequente, tunc enim recipiunt syllabam -en. v. g. in Dativo vierren / fünfen &c. & in Ablativo von vieren / von fünfen à quatuor, à quinque.
aus vieren / aus fünfen /
ex quatuor, ex quinque.

Nota. *Genitivi Numerorum*, dum illos antecedit *Articulus* definitus der vel deren / loco *terminationis* -er habent *terminationem* -en / id est: der zweyen / der zwoen / & sic de reliquis.

FUN-

Kramer, Matthias, 1640-1729

Fundamenta linguae Germanicae a proestantissimo nunc plurium commoditati &
utilitati Latine reddita, et huius locis a doctrina Italica ad Latinam
accommodata, ac novis observationibus aucta
Bd.: Tomulus I.

Pragae 1733

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Spw 1198 -1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11280702-9
VD18 12461458-001